Emmanuel Roblès

O primăvară în Italia

roman

Editura Eminescu

EMMANUEL ROBLES

O primăvară în Italia

77

Traducere de
Rodica Sevopol

EDITURA EMINESCU
1973

Cuprins

1.....7
2.....16
3.....26
4.....42
5.....55
6.....71
7.....91
8.....97
9.....105
10.....116
11.....127
12.....142
13.....163
14.....187
15.....202
16.....207

LA ÎNCEPUTUL ACELEI DUPĂ-amieze de iulie 1944, mă găseam la Roma, în barul hotelului Plazza şi în timp ce savuram cel de al patrulea sau al cincilea vermut (mă întorceam de pe frontul din Toscana) urmăream fiecare mişcare a frumoasei barmane, o milaneză cu umerii goi, foarte plăcută la vedere. Rezemat de tejghea, aruncam din când în când câte o privire în holul în care trei locotenenţi ai regimentului I Vânători – paraşutişti, rechemaţi din Sicilia, făceau curte unor foarte tinere fete romane. Ajutat de două femei elegante, compozitorul Mascagni, autorul *Cavaleriei rusticane,* singurul civil tolerat în acest *palace* rechiziţionat pentru noi, cobora foarte încet seara cea mare în timp ce doamnele îl susţineau pe bătrân ca şi cum s-ar fi putut sfărâma la cel mai mic şoc. Avea o frumoasă cunună de păr alb, un obraz brăzdat, chinuit, de culoarea lutului.

Trebuia să scriu un articol pentru agenţia al cărei distins *„war correspondent”*[1] eram, dar amânam clipa relatării atacului blindatelor americane pe care le însoţiserăm în ajun, fiindcă îmi simţeam încă sufletul tulburat de moartea prietenului meu, căpitanul Peter Forbes, un atlet de douăzeci şi opt de ani, ucis lângă mine

[1] Corespondent de război (engl.).

de un glonte în gâtlej, în timp ce ne aflam suiţi amândoi pe partea din spate a unui tanc, împreună cu câţiva infanterişti şi căldura motorului ne frigea coapsele. Nu, nu aveam niciun chef să părăsesc barul (în ciuda aerului său irespirabil şi al tristului său miros de cafea *ersatz)* pentru îngrozitoarea pustietate a camerei mele. Preferam să-i vorbesc barmanei despre focul inimii de câte ori trecea prin dreptul meu, ceea ce nu o putea înduioşa, căci nu înţelegea o boabă franţuzeşte.

— Drăguţo! spuneam întinzând mâna.

Şi încercam să-i explic că-mi plăcea, că-mi plăceau umerii, buzele, până şi şuviţa lipită de sudoare de pe fruntea ei îngustă. Zâmbea, evita gestul meu.

— *Eh, prohibita toccare!*[2]

— Atâta rău, dragă!

Ea nu putea să ştie cât de greu este să te vindeci de unele amintiri, cu ce intensitate tulburătoare mă privise căpitanul Forbes străduindu-se zadarnic să-mi vorbească, în timp ce, în clocote roşii, sângele-i ţâşnea din rană. Şi ce voia să-mi mai spună de vreme ce ochii i se şi deschideau asupra unui adânc a cărui grozăvie o resimţeam eu însumi în acea clipă?

Înţepenit între sticle, micul aparat de radio a început să fredoneze *Illusione, dolce chimera sei tu*[3] când s-a declanşat soneria telefonului. Barmanul, un tânăr foarte fin, care purta o vestă scurtă, albă, cu epoleţi împletiţi, s-a întors spre mine:

— Este pentru dumneavoastră.

— Pentru mine?

— Da, domnule.

Am luat receptorul pe care mi-l întindea. În oglinda lungă din faţă vedeam doi ofiţeri de geniu care discutau, râzând. Se pare că am fost căutat peste tot, că eram aşteptat urgent la biroul hotelului.

---

[2] Eh, nu-i voie să mă atingi (it.).

[3] Iluzie, ce dulce himeră eşti (it.).

— Dar cine-i?

Îmi amintesc că răspunsul mi-a pătruns în ureche întocmai ca un jet de apă rece ca gheaţa şi că am închis prompt aparatul. Fără să le pese de reacţia mea, cei doi ofiţeri continuau să râdă la capătul celălalt al tejghelei. Singur barmanul m-a privit cu o mirare amuzată.

— Ssst! am spus, cu indexul la gură.

La ce bun să mă deranjez? Ştiam că omul care cerea să mă întâlnească era mort, mort de-a binelea şi că acest apel telefonic nu putea fi decât o halucinaţie auditivă provocată de alcool. Am adăugat totuşi pentru barman:

— O nălucă! De fapt, ca să vorbim deschis, îndată ce beau prea mult intru imediat în legătură cu lumea cealaltă!

El clătină din cap, neîncrezător.

— Aşa încât, crede-mă, într-o seară de orgie cu gin fizz, *„maica mea Jezabei în faţa mea s-a arătat”*! Cu totul goală! Cu cearcăne în care puteau fi aşezate nuci de cocos!

Iarăşi telefonul. Am refuzat să răspund şi am început să cânt aria lui Orfeu în infern din opera lui Gluck: Furii, *spectre, umbre înjuriate*...[4]

[4] Înduraţi-vă, vă implor
Furii, spectre, umbre înfuriate,
Lăsaţi-vă mişcate de năprasnicul meu chin.
(scena 1, actul III)

1

LA VOLANUL MICULUI FIAT NEgru, fără a înceta să scruteze drumul din faţa lui, doctorul Aldo Mantegna zise:

— Vom ajunge la un punct de control.

Vestea aceasta îl trezi pe Sainte-Rose din toropeală. Până atunci stătuse înfundat în paltonul lui (care aparţinea de fapt fiului medicului) cu gulerul ridicat, cu mâinile înfrigurate vârâte în buzunare. Privea cum defilau bornele kilometrice şi-şi spunea că fiecare dintre de îl apropia poate de un deznodământ nenorocit, nenorocit pentru el şi tovarăşul său dar cu siguranţă şi mai nenorocit pentru acesta. Tăinuirea Unui aviator aliat era pedepsită cu moartea.

La dreapta şi la stânga, câmpia romană semăna, în lumina palidă a acelei dimineţi de februarie, cu unul din acele peisaje neliniştitoare ale lui de Chirico, impresie pe care o accentuau portativele alergătoare ale firelor electrice, verticalele stâlpilor de lemn, petele brumării ale fermelor scufundate în ceţurile iernatice. Câteva păsări străbăteau aerul zburând greoi pe deasupra pământurilor pline de apă. Obrazul doctorului părea acum mai tânăr, ca şi când apropierea pericolului îl curăţa de reziduurile oboselii acumulate, de necazuri, de griji, ca şi când energia care prindea fiinţă în el ştergea uzura anilor. Nicio prezenţă omenească în jurul lor. Un deşert. Era inutil să vorbească, cel mai mic cuvânt putea face să răsară de pretutindeni hoarde înarmate însetate de cruzimi, de masacre.

Sainte-Rose simţea cum i se îngreuna piciorul rănit. Sub pansament, mii de fălci minuscule muşcau din rană. Şterse, cu dosul palmei, geamul aburit şi acesta a fost singurul gest pe care a îndrăznit să-l facă. *Resistere per vincere*![5] spunea pe un zid o înscripţie făcută cu gudron. Mai la sud, erau câmpii, văi, munţi în care oamenii se străduiau să se ucidă, unde obuzele ridicau gheizere de pietre. Toate acestea, atât de apropiate şi atât de îndepărtate totodată! I se spusese că la Roma se auzea canonada de la Anzio. *Vinceră chi vorră vincere!*[6] Panoul defila pe dreapta, dispăru, înlocuit de un nesfârşit şir de chiparoşi cu vârfurile spre cerul care se descompunea. Se uită la mâinile doctorului, crispate pe volan, îşi aminti de ţăranii care l-au ajutat, l-au găzduit, l-au îngrijit. Această scufundare în amintiri îi alina puţin nelinişstea. Revedea bucătăria cea mare, pardosită cu plăci roşii, funiile de ceapă, alămurile de deasupra căminului, lumânările din faţa firidei unui sfânt, masa şi brânza de stână şi sticla în împletitura ei de pai şi chipurile prieteneşti ale oamenilor simpli, ochii lor de veveriţă. Îşi amintea de cearşafurile curate, de nopţile nedormite din cauza grinzilor care trozneau, de orologiul care bătea tare, de paznicii de noapte care suspinau sub ferestre şi se agitau uneori în întuneric. Îşi amintea de primele ore petrecute la ferma aceea, de valul de bucurie care se rostogolise în el la gândul că era viu de-a binelea. De plăcerea sălbatică pe care i-o aduseseră primul pahar cu apă, primul zâmbet de femeie, blândele cuvinte de milă: *„Poverino! Che peccato! Corn' e triste la vita!*[7]*,* sclipirea unei carafe de sticlă, murmurul robinetului la chiuvetă. Puţin mai târziu i s-a infectat rana. Febra i-a măcinat puterile insuflându-i uneori spaime zvâcnitoare, care-l luau prin surprindere, întocmai saltului unui animal într-o pădure. Acest picior bolnav îi interzicea orice posibilitate de rezistenţă, orice

[5] A rezista pentru a învinge (it.).
[6] Învinge cine vrea să învingă (it.).
[7] Sărmanul! Ce păcat! Cât de tristă e viaţa (it.).

posibilitate de fugă şi-l tortura cu obsesia unei amputaţii. Mantegna îl liniştise, dar la urma urmelor, dacă-l ducea la Roma, nu o făcea oare ca să-l încredinţeze unui chirurg? Închipuindu-se infirm, i se umplea inima de dezgust. Va fi oare unul dintre bărbaţii aceia pe care femeile nu-l doresc? De care au doar milă? îşi aminti de ţăranca aceea frumoasă care îl ridica din pat ca să-l îngrijească,îşi reaminti de tulburarea ce-l cuprindea când simţea, lipit de el, pieptul acela tare, de efortul de a nu ceda tentaţiei să sărute obrazul acela proaspăt sau să frământe carnea aceea care avea parfumul pajiştei, al vieţii libere! Dumnezeule, cum a rezistat el de fiecare dată dorinţei când umerii aceia, vocea aceea, mirosul acela, suflarea aceea atât de călduţă şi de apropiată îi agravau febra, fără ca femeia să fi părut a-şi da seama de ceva, atentă numai la munca ei, mânuind cu îndemânare foarfecele şi feşele de pansament, curăţând rana cu o mână uşoară. Dar din respect pentru ospitalitatea şi devotamentul binefăcătorilor săi, el ascundea sălbatic dragostea aceasta, înflăcărarea aceasta care-l făcea să se înfioare. Într-adevăr, pentru a-l sustrage cercetărilor se făcea de pază zi şi noapte, drumul era supravegheat, erau gata, în caz de alarmă, să-l transporte într-un loc ascuns, într-unul din silozurile fermei şi se ruşina de avânturile sale necurate când ei cheltuiau atâta curaj şi-şi asumau, din cauza lui, atâtea riscuri reale.

Iar acum, în drum spre Roma, în apropierea acestui control periculos, nu-şi putea lua gândul de la femeia aceea, îşi amintea cum doar la apariţia ei inima şi începea să-i bată mai tare, carnea i se înflăcăra şi avea iluzia că era singurul refugiu împotriva urâţeniei şi absurdităţii lumii. Îi plăcuseră genele ei lungi, pielea foarte brună, puful negru de la subţiori, sânii ei mari care umpleau bluza. De îndată ce pleca, simţea cum se îndoia în sinea lui şi mintea i~o lua razna, îşi reproşa scrupulele.

În clipa aceasta, astfel de emoţii i se păreau foarte

îndepărtate, scăldate în nevinovăţie. Trebuia să se pregătească pentru acel obstacol care se va ivi la cotitură. Deşi vorbea bine italieneşte, se temea de barajul poliţiei din cauza hârtiilor de identitate cu care fusese înarmat şi care i se păreau cam prea grosolan imitate.

La stânga şoselei, în depărtările înceţoşate de ploaie sau negură, se ivi în cele din urmă, Roma. Ca printr-un acvariu, cupolele şi campanilele se distingeau printre formele albăstrii ale edificiilor moderne şi petele mai închise ale colinelor. Înlănţuit în negurile acestea, Sainte-Rose recunoscu domul bazilicii Sfântului Petru care aluneca pe cer ca o planetă în derivă oscilând între o nuanţă de galben şi aceea de negru. Cenuşiul dădea oraşului un aspect de ceva inaccesibil şi făcea mai lugubră sărăcia iernatică a câmpiilor care se întindeau în faţa primelor şiruri de case. S-ar fi zis că era o cetate pe malul unei mări împietrite, o cetate moartă, pustiită pentru totdeauna, pe străzi cu bezne fără de margini şi cu un soi de spumă pe creasta acoperişurilor. Niciun fum. Nimic nu se mişca. Uneori câte o licărire care răzbătea printre doi nori şi se lăsa pe câte o faţadă înaltă, adâncea şi mai mult aspectul de dezolare, de părăsire definitivă. Sainte-Rose contemplă acest spectacol prin geamul parbrizului. Din cauza febrei, transpira şi tremura de frig, era scuturat de tremurături scurte precedate de contracţia pielii obrazului. Piciorul stâng îi atârna ca fonta. Văzu o pasăre zburând şi o urmări cu gândul pe deasupra arborilor. Un convoi de maşini, încărcate cu paraşutişti germani, îşi anunţase sosirea prin lungi şi imperioase mugete de sirene, precedat de un vehicul în care erau îngrămădiţi ofiţerii. Fiatul trase pe margine. Aceste trupe coborau fără îndoială spre linia Gustav sau spre frontul de la Anzio.

— De obicei, zise Mantegna, circulă noaptea, din cauza incursiunilor avioanelor aliate de vânătoare.

Toţi oamenii, în ţinută de campanie, cu ramuri

înfăşurate în jurul căştilor, aveau ochii de culoare deschisă şi reci ca nişte bucăţi de gheaţă prinse între pleoape. Erau foarte tineri, atletici ca nişte fiare sigure de puterea lor şi lui Sainte-Rose i se păru că unii dintre ei îl priveau oarecum ironic de parcă ar fi ghicit în el un inamic învins. Şaisprezece camioane. Ultimele două aveau pe acoperişurile cabinelor, mitraliere care ţinteau spre cer. Rămurişul unduia sub efectul vitezei, dând întregului convoi impresia unei stranii conivenţe cu natura.

Ploaia începu să cadă. Fiatul porni şi, după o pădure de pini şi un panou care indica *„Roma-15 km.”,* apăru baraj vil. În mijlocul şoselei un semnal indica să opreşti. Se putea vedea extremitatea unui gard de sârmă ghimpată, cu marginea lăsată şi un jandarm german cu arma la umăr şi plăcuţa lui de aramă de-a curmezişul pieptului. Un şir de vehicule aşteptau. Nu puteau înainta decât pe porţiuni mici, învăluite în fumul ţevilor de eşapament. Tot atât de masiv ca şi primul, un alt jandarm se profilă pe pustietatea bărăganului. În caz de pericol, nicio speranţă. Şi iată că o altă maşină sosea în spate, bloca Fiatul. Sainte-Rose nu-şi mai simţea rana. Vârfurile degetelor îi erau îngheţate, unghiile vinete. Avea de asemenea conştiinţa că pentru el fiecare gest, fiecare amănunt căpăta o importanţă deosebită, importanţă pe care mintea lui încerca imediat să o interpreteze. De exemplu, se tulbura dacă unul din jandarmi privea în direcţia lui, sau dacă unul dintre şoferi părea contrariat sau se apleca spre vecinul lui deoarece i se părea imediat că îi şoptea acestuia cine ştie ce.

— Să vorbeşti cât mai puţin, Jacques, şi lasă-mă pe mine să acţionez, zise repede doctorul.

Sainte-Rose aprobă. Întreaga lui viaţă părea încordată în el, gâfâindă, zbârlită cu agresivitatea şi desperarea unei vulpi prinsă în capcană. De acum nu mai avea altceva de făcut decât să aştepte. Nu se mişca, dar ştia

că nu va putea să închidă pleoapele. Vedea poliţiştii italieni care mergeau de la un vehicul la altul, fără grabă şi i se părea că toată scena aceasta se desfăşura în fundul unei mase de apă, cu mişcările încetinite ale înotătorilor sub apă.

Din cauza pansamentului, partea de jos a pantalonului (procurat tot de doctor) fusese îndoită şi Sainte-Rose simţi o ură subită faţă de rana sa, apoi îşi zise că, cu sau fără rană, dacă această aventură lua o întorsătură proastă, orice tentativă de scăpare era zadarnică. Îşi şterse fruntea şi obrajii. La doctor – acesta îl găzduise în ultimele zile – citise o lucrare care relata faimoasa „Noapte a cuţitelor lungi” de la Münehen şi exterminarea şefilor S.A.-ului. Atunci când s-a intrat în celula lui Roehm, la închisoarea din Stadelheim, el era cu trunchiul gol din cauza căldurii de iunie. De îndată ce şi-a văzut asasinii, sudoarea i-a ţâşnit literalmente pe întreaga suprafaţă a pielii. Un astfel de amănunt şi certitudinea că acest cavaler german era un om curajos, îi rămăsese în minte. Teama putea să capete autonomia febrei sau a durerii fizice. Soseau acum poliţiştii italieni cu răsuflarea condensată de frig. Doctorul înmână, fără un cuvânt, celui care se oprise în dreptul său, toate hârtiile, atât ale sale cât şi pe cele ale lui Sainte-Rose care-i admiră calmul. I se păru totodată că poliţistul acesta, cu profilul de pisică sălbatică, cu ochii galbeni şi nasul turtit, era însăşi întruchiparea destinului său şi că examina cu prea multă grijă propriile-i hârtii de identitate. Inima îi bătea repede şi se temea ca emoţia aceasta să nu i se citească pe faţă. Neinsistând asupra actelor doctorului, poliţistul, cu ochii mici, cu buzele strânse tare, căzu pe gânduri.

— Tocmai a avut un accident, spuse Mantegna. Piciorul stâng zdrobit. Îl duc la policlinică.

Poliţistul, evident concentrat asupra unei idei precise, nu păru să-l fi auzit. „S-a zis”, se gândi Sainte-Rose. Parcă şi auzea fluierătura care avea să anunţe postul,

alergătura celorlalţi poliţişti, înconjurarea Fiatului. Iritat de insuportabilul acestei clipe, avu o ieşire nervoasă şi deschise repede geamul învârtind de manivelă, primind brusc în obraz prospeţimea câmpiei cu mirosul pământului reavăn amestecat cu miasma uleiului ars. Tot trupul i se încleştase ca al unui boxer gata să primească şi să reziste loviturilor. Cu aerul unui om care a reuşit în cele din urmă să atingă cel mai ascuns tărâm al meditaţiei, poliţistul îşi muşcă buza inferioară şi privi pansamentul lui Sainte-Rose. Doctorul zise, oarecum confidenţial:

— Ei da, trebuie operat.

— Portbagajul, mormăi poliţistul.

Se urmărea traficul de mărfuri vândute la bursa neagră. Docil, doctorul coborî să deschidă portbagajul din spate. O dată terminată această verificare, poliţistul se reîntoarse în dreptul portierei cu o încetineală care nu prezicea nimic bun. Îl studie pe Sainte-Rose şi piciorul acestuia lungit, pe canapea, nu încetă să-şi muşte buza,dar de astă dată cu aerul unuia care se pregăteşte să-ţi azvârle o săgeată decisivă, să-ţi demaşte infamia, cinismul, fără măcar să ridice vocea. Sainte-Rose văzu o clipă foarte de aproape acei ochi tiviţi cu gene stufoase a căror privire exprima suspiciune instinctivă, suspiciunea unei sălbăticiuni cu flerul infailibil. Pe acest obraz crăpat, cu nările dilatate, mustaţa îngustă accentua expresia de viclenie răutăcioasă. Dincolo de parbriz, toate celelalte personaje semănau cu nişte marionete de lemn sau de ceară trase încetişor de sfori. Niciunul nu era viu. Nu era viu, real, decât acest individ înarmat până în dinţi, care părea să-şi reţină un rânjet batjocoritor, şi el, Sainte-Rose, care aştepta cu răsuflarea tăiată, sfârşitul unui joc fără speranţă. Lângă el până şi doctorul se transformase în marionetă, dar una stricată, cu bustul îndoit peste volan, cu capul înclinat şi mâinile ţepene. Pe câmpuri, în spatele poliţistului, bălţile de apă luceau; reflectând cerul de

iarnă, păreau să arate un teritoriu liber, întins până la orizont, un teritoriu de refugiu, în care ar fi fost suficient să intri ca să scapi de orice pericol. Deodată, de lângă buchetul de pini, se auzi o voce strigând, o voce care trecuse prin sforăitul surd al motoarelor în ralanti:

— *Avanti!*[8]

Un camion acoperit bine cu prelată se puse în mişcare.

— Treceţi, zise poliţistul, restituind actele.

Se îndreptă şi insignele străluciră pe pieptul său. Apoi, cu o mişcare a umărului, reajustă cureaua puştii sale scurte, şi-şi mişcă braţul în direcţia maşinii următoare. Sainte-Rose simţi cum o mână de fier se descleşta de pe inima lui. Doctorul şi pornise Fiatul, se strecura printre celelalte vehicule, depăşea pe unul dintre jandarmii germani.

— De ce atitudinea asta? Ce bănuia el?

— Poate că, zise glumind doctorul, poate că s-a gândit că ascundeai provizii preţioase în pansamentul dumitale şi că piciorul rănit nu era decât acea veche şmecherie cunoscută de toţi vameşii din lume!

Prin geamul deschis, aerul rece, umed, pişcă obrajii. Pentru că greşise drumul, doctorul ajunsese nu departe de Forumul Mussolini astfel încât Sainte-Rose abia apucă să-i zărească edificiile şi statuile de sub copaci. Doctorul o luă înapoi în direcţia lui *ponte* Milvio, deoarece Forumul adăpostea unităţi ale P.A.I.-ului – poliţia italiană din Africa, repatriată de curând – care făcea controale mai riguroase decât acelea ale poliţiei rutiere. După pod, maşina se angajă pe via Flaminia, apoi se îndreptă pe malul stâng al Tibrului. Cu şapte ani în urmă, Sainte-Rose venise la Roma pentru câte va săptămâni şi iubise cu pasiune acest oraş în care făcuse o descoperire importanţă, aceea a lui însuşi. Cunoscuse aici cu adevărat, arzătoare elanuri sufleteşti cu care nu mai fusese obişnuit din vremea primelor încântări ale copilăriei. Dar azi, casele, pieţele,

[8] Înainte (it.).

grădinile, pomii de-a lungul fluviului, păreau înveliţi într-o tristeţe oarecum buimacă, ca şi cum o mare nenorocire stătea la pândă, rătăcind pe străzi cu o privire de nebună. Nişte femei se grăbeau sub umbrelele lor. O maşină germană ieşi din burniţa care ascundea Palatul de Justiţie, castelul Sainte-Ange, îşi descoperi povara de soldaţi purtând şepci cu cozoroace lungi, de pânză, ce le făceau profiluri de vulturi şi se înfundă într-o străduţă ca şi cum se arunca pentru totdeauna într-un adânc. Tăcuţi, doi puşti cu privirea fixă, cu pielea palidă, mergeau de-a lungul unui zid unul în urma celuilalt.

Puţin după aceea, Fiatul viră spre stingă, sfârşind prin a se opri într-o *piazzetta* înconjurată de case dărăpănate, în faţa unei mici reşedinţe particulare a cărei antică faţadă era toată coşcovită.

În timp ce doctorul bătea la poartă, Sainte-Rose reîncepuse să tremure de febră. Totul părea pustiu. Între ziduri, plutea o lumină tristă amestecată cu un miros de pivniţă. Puţin mai târziu, pe dalele lucitoare de umiditate, o pisică străbătu cu grijă această singurătate, o pisică vărgată alb-negru, cu mersul uşor şi ochiul înstelat. La semnul acesta, Sainte-Rose admise că orice sentiment de securitate este înşelător, că nimic nu era definitiv câştigat şi că trebuia să fie vigilent.

Ceea ce-l surprinse, îndată după ce Fiatul intră în curte, fusese tăcerea, o tăcere de criptă, de galerie de mână, o linişte imobilă ca o draperie grea. Îşi luă bastonul, ieşi cu greu din maşină, refuză ajutorul bătrânului portar şi privi cele trei etaje ale *palazzo-ulm* cu ferestrele protejate de zăbrele după moda spaniolă. Între aceste ferestre, basoreliefuri degradate reprezentau capete de leu cu acei ochi lucioşi şi atât de crunţi ai statuilor.

2

AU INTRAT, MERGÂND PE URMELE servitoarei, o femeie voinică de vreo cincizeci de ani, într-un salon mare cu geamurile acoperite, împodobit cu oglinzi înalte şi cu un candelabru enorm cu şiraguri de perle şi ciucuri de cristal, cu sfeşnice din sticlă ce reflectau lumina şi formau un tufiş presărat de străluciri, evocator de petreceri elegante.

Nu încăpea îndoială că *marchesa*[9] Vitti îi aştepta stând în faţa căminului în care ardea o buturugă mare. Era aşezată într-un fotoliu cu rezemători laterale, cu mâinile sprijinite pe o trusă de scris. Mobilele uşoare, tablourile, cărţile cu aurituri, făcliile de argint, draperiile creau o intimitate delicată. În ciuda celor şaptezeci şi doi de ani, *marchesa a*vea un aspect ager pe care-l datora mai înainte de orice, ochilor săi vioi, acelei expresii superioare de persoană veşnic trează, care a cunoscut cele mai surprinzătoare întortocheli ale vieţii fără să se sature vreodată de ele, gata pentru noi descoperiri, cu inima tare şi mereu la pândă. Îmbrăcată cu o rochie neagră cu nasturi de mărgele... cu guler şi manşete de dantelă, cu bustul îngust, se ţinea foarte dreaptă şi lornionul de care se servea pentru citit îi atârna pe piept la capătul unui lanţ de argint. Cu o cochetărie subtilă, îşi prinsese pieptănătura cu o panglică de un cenuşiu puţin mai închis decât acela al părului. În ce priveşte machiajul, rămăsese credincioasă modei din tinereţe, ceea ce-i explica obrazul care părea tencuit, cercurile roz de pe pomeţi, pleoapele

[9] Marchiză (it.).

fardate cu albastru şi presărate cu paiete. Sainte-Rose avu impresia că în tinereţea ei fusese probabil o femeie foarte romanţioasă, îndrăgostită de intrigi galante, de provocări amoroase, o fiinţă poate excesivă, dură şi strălucitoare, zvâcnind în viaţă ca o săgeată de cristal. De fapt, el ştia foarte puţine lucruri despre ea, afară de faptul că era o înfocată francofilă, că nu-i ierta lui Mussolini declaraţia de război făcută Franţei şi că odinioară corespondase cu Romain Rolland. Tot de la doctorul Mantegna el mai ştia că refuzase să-l urmeze pe fiul ei cel mai mare, Cosimo, la proprietatea sa din împrejurimile Viterboului şi că trăia la Roma alături de celălalt fiu, Luigi şi de nora sa, Sandra. Şi mai era ceva: Cosimo şi Luigi se născuseră în timpul primei sale căsătorii cu un domn Pavone, bogat negustor de grâne, decedat în urmă cu patruzeci de ani.

Surâzând – şi când surâdea obrazul i se încreţea ca o. Hârtie – *marchesa* hotărî ca Sainte-Rose să fie găzduit la ultimul etaj din motive de securitate. Fusese pregătită acolo o ascunzătoare sub acoperiş, în care, timp de câte va săptămâni, se mai adăpostiseră doi israeliţi, scăpaţi de raziile din octombrie, organizate de nazişti. Sainte-Rose mulţumi *marchesei* care acceptase atât de spontan să-l găzduiască de îndată ce Mantegna îi dăduse de ştire printr-un mesager de încredere. Cu un gest făcu să se înţeleagă că mulţumirile acestea erau de prisos; mai spuse că pentru seara aceea convocase pe unul din prietenii săi, chirurg.

Din nou Sainte-Rose fu nevoit să-şi povestească aventura, să evoce zborul celor optsprezece bombardiere B-26 de pe aerodromul din Villacidro, în Sardinia, atacul unui important depozit de benzină al Wermachtului, la nordul Romei, nu departe de coastă, succesul raidului în ciuda opoziţiei viguroase a apărării antiaeriene apoi, cum pe locul obiectivului apăruse coloana de fum negru care clocotea peste blândeţea câmpiei ombriene. Două

aparate fuseseră grav avariate dintre care unul era cel al lui Sainte-Rose. Explozia obuzului sub el, îl zguduise. Apoi focul se propagase atât de repede, încât şeful de bord ordonase, prin laringofon, să fie evacuat avionul. Debarasat de casca şi de vesta sa antiflak, Sainte-Rose sărise prin depozitul de bombe a cărui trapă rămăsese deschisă. A înţeles că era rănit la picior numai când s-a pomenit suspendat de paraşuta sa. Sângele se prelingea de-a lungul bocancului, dar Sainte-Rose nu avea decât o singură spaimă, aceea de a fi purtat de vânt, departe, deasupra mării. Nu avea încredere nici în *mae-west*[10]-ul său şi nici în calităţile sale de înotător. Alte paraşute alunecau în spaţiu cu aerul lor de meduze. N-a putut să le numere preocupat de propriul său aterizaj şi a urlat atunci când piciorul său rănit a atins cu putere bărăganul acoperit de ierburi, nu departe de plajă. Chiar dacă nu vedea valurile, prăbuşit cum era între tufele de grozamă, auzea totuşi vuietul tăvălugurilor lor grele. De pe câmpiile învecinate) nişte ţărani care asistaseră la dramă, se repeziseră grăbiţi să le-o ia germanilor înainte, li încărcaseră în căruţa lor pe singurii doi supravieţuitori – Sainte-Rose şi Bourgoin, navigatorul – ca să-i conducă la ferma lor şi să-i ascundă într-un pătul. La căderea nopţii un sergent şi un soldat al Wermachtului veniră cu o motocicletă, să facă o anchetă, dar toată lumea pretinse că cei doi paraşutişti despre care era vorba, n-au putut decât să dispară în larg ca toţi ceilalţi.

Apoi cercetările încetară, agitaţia se calmă şi Bourgoin plecă spre Roma la bordul unei camionete aparţinând poştei. Cunoştea aici un bătrân sculptor în măsură să-l găzduiască şi eventual să-l sprijine în planul său de a trece liniile. Pentru orice eventualitate, Sainte-Rose învăţase pe dinafară adresa acestui refugiu. Dar, în zilele următoare, starea rănii sale înrăutăţindu-se, gazdele fuseseră nevoite să-l transporte în sat, la doctor.

[10] Centură de salvare.

— Dumnezeule, spuse *marchesa,* când se va termina războiul acesta?

Şi Sainte-Rose se gândi că de acum încolo îşi va povesti întotdeauna aventura aşa cum o făcuse acum şi aşa cum o mai relatase ţăranilor şi lui Mantegna şi că la urma urmelor această istorisire nu avea niciun sens comunicabil, că nu era vorba decât de o aproximaţie. Nimeni, niciodată, nu va cuprinde intensitatea acelor câteva secunda dinainte de saltul în abis, dinainte de deschiderea paraşutei (cine putea jura că se va deschide?) şi nici acea străpungere prin spaţiu, cu mintea zdrobită ca în coşmarurile în care te rostogoleşti prin neant. Îşi amintea în clipa în care se agita în cuva din spate de ultima figură, pe care o văzuse, aceea foarte palidă a unuia dintre tinerii mitraliori, care murise, despuiat de orice realitate, iremediabil legat de acea masă învăpăiată şi de acea cădere nebună.

O iubi pe *marchesa* din cauza milei care o obligase să închidă ochii şi poate că ea, care trăise atâta, înţelesese că acest război nu era decât o halucinaţie şi că toate aceste morţi nu erau decât nişte enigme a căror dezlegare putea fi găsită cu multă abnegaţie şi răbdare. Doamne, cât era de cald! Bău un pahar din licoarea pe care i-o servi Sofia, bătrâna servitoare, pentru că ştia că alcoolul îi ascuţea mintea, îl obliga să treacă prin nişte reţele dese şi că atunci se elibera de unele obsesii. Pe zidurile alăturate căminului în care trosnea buturuga, erau agăţate două tapiserii mângâiate de lumina cenuşie care străbătea ferestrele. Cea din stânga reprezenta ultima cursă a Atalantei învinsă de Hippomene şi cealaltă, pe Hector şi Andromaca pe zidurile Troiei.

După plecarea doctorului (care nu putea întârzia din cauza interdicţiei de circulaţie în timpul nopţii), traversând mai întâi o galerie de tablouri Sofia îl conduse

pe Sainte-Rose la ultimul etaj, sub privirea personajelor foarte înzorzonate din cadrele baroce. Unul dintre de, cel cu o platoşă, avea o expresie sălbatică. Ultimul portret, înainte de a ajunge la seara care ducea sub acoperiş, era acela al unei tinere femei îmbrăcată cu o rochie foarte decoltată, cu braţele goale, cu un evantai între degete şi care semăna oarecum cu *marchesa.*

Camera în care-l introduse Sofia (acest urcuş îl epuizase) era de o mărime potrivită cu perdele la geamuri, cu un dulap ţărănesc, din nuc, şi cu un pat de fier cu sfere de aramă. Pentru încălzit, o sobă de fier cu lemne, al cărei burlan se înfunda în mijlocul şemineului. Zece sau doisprezece fluturi puşi sub un geam de sticlă, împodobeau zidul. Aripile unora dintre ei semănau cu nişte ochi ţintuiţi sălbatic asupra noului sosit.

În timp ce se instala, Sofia nu-şi încetă vorbăria. La început o ascultase distrat, nerăbdător să-i aprindă focul şi, să-l lase singur. Febra îi provoca un fel de uzură, de estompare puţin letargică a spiritului. Apoi, se forţă să fie atent. Era o femeie cumsecade această Sofia şi ştia că va depinde îndeaproape de ea. Spunea că era singura servitoare pentru tot *palazzo*-ul dacă se excepta Giacomo, soţul ei, care servea ca grădinar şi ca portar şi o ajuta, la date fixe, să ceruiască parchetele şi să spele geamurile. Regreta strălucirea trecută a familiei Vitti care-şi permitea pe atunci să albă un personal numeros. „Gândiţi-vă, doamna avea la dispoziţie două cameriste.” Doamna nu era marchiză decât prin cea de a doua căsătorie şi aparţinea bogatei burghezii romane. Se căsătorise mai mult din dragoste decât din vanitate, cu acest marchiz fără avere, care ar fi ruinat-o complet cu speculaţiile sale trăsnite, cu pasiunea sa pentru călătorii şi marile hoteluri, dacă nu ar fi avut bunul simţ să moară acum douăzeci de ani din cauza unei febre păcătoase, în Brazilia.

În ceea ce-l privea pe fiul ei Luigi Pavone, acesta nu

era, după părerea Sofiei, decât o „maşină de calculat. Sofia nu spuse nimic despre soţia lui, dar ţinu neapărat să-i arate o trapă în plafonul palierului, care permitea accesul la pod. Sainte-Rose socoti că, dacă din întâmplare era obligat să se ascundă acolo sus, cel mai mărginit dintre poliţişti l-ar scoate imediat din bârlog. Nu făcu totuşi nicio remarcă şi se întinse pe pat cu faţa la tabloul cu fluturii, întreg piciorul până la şold părea că-i luase foc şi o sudoare grea îi acoperea obrazul.

Rămas singur; se strădui să doarmă, dar de îndată ce închidea ochii, simţea din nou mişcarea aceea de val prăvălitar, aceeaşi ca în avionul B-26 în dezastru. Poate că era un efect al febrei sau poate că era o reînviere a spaimei aceleia pe care o cunoscuse în clipa săriturii în gol. Îşi forţă mintea să se concentreze asupra unei idei precise. Ce valora acest refugiu? Obiectivul era simplu: să scape de captivitate, să-l regăsească pe Bourgoin după însănătoşire, să încerce, împreună cu el, trecerea în liniile aliate. Dar din nou gândul său se fărâmiţă sub efectul oboselii şi încercă sentimentul deprimant al oraşului întreg închis în jurul său, cu mai multe ziduri concentrice imposibil de străpuns, ziduri foarte înalte şi netede, de culoarea argintului asemenea carcasei marilor avioane de război.

Deoarece casa era foarte tăcută, el auzi cum cineva urca seara. Nu era Sofia, pasul era prea uşor. Ascultă intrigat. Persoana ajunse pe coridor şi se îndreptă spre camera sa. El răspunse celor două scurte bătăi în uşă încercând totodată să se ridice într-un cot.

Femeia care intră avea un trup subţire, umerii slăbuţi, iar rochia, de un albastru electric, îi marca bine talia, şolduri le înguste, linia voluptuoasă a coapselor.

— Nu vă agitaţi, zise ea în franceză. Sunt nora *marchesei* Vitti. Am venit să facem cunoştinţă.

Şi se aşeză fără sfială în faţa lui, cu picioarele încrucişate, continuând să surâdă. Cu un gest îi impuse să

nu părăsească patul şi el descoperi că în acest obraz, enormii ochi negri abia clipeau ceea ce dădea privirii ei o intensitate ciudată, parcă s-ar fi străduit să capteze, cu aviditate, impresia pe care o făcea asupra lui Sainte-Rose.

Cu aceeaşi dezinvoltură îşi aprinse o ţigară, oferi pachetul şi spuse cu acea voce din gât, oarecum aspră, care-l surprinsese:

— Am aflat că aţi trăit o aventură înspăimântătoare.

— Războiul, spuse laconic Sainte-Rose, ale cărui tâmple zvâcneau tare.

— Şi vreţi să vă întoarceţi la el?

— Desigur.

— Sunteţi militar de profesie?

— Ofiţer de rezervă.

— Bineînţeles, un aviator este un luptător preţios într-un conflict ca acesta în care domină tehnica. El necesită un timp îndelungat pentru instruire, formare, reprezintă din toate punctele de vedere o investiţie considerabilă…

În vocea ei era ironie şi Sainte-Rose traduse cu uşurinţă sensul acestei fraze: „Imbecilule, eşti aici la adăpost, nu mai rişti mare lucru, Roma va fi în curând eliberată şi tu vrei să reîncepi jocul de-a *cow-boy*-i curajoşi”.

Lumina lămpii pe care o aprinsese ea însăşi, făcea să-l lucească obrajii, mâinile scurte şi foarte albe, să-i sclipească dintâi în timp ce vocea i se potrivea de minune cu această atmosferă de sihăstrie. O femeie atrăgătoare, fără îndoială, în ciuda acestei siguranţe afectate. Probabil că nimeni nu ar fi putut-o împiedica să acţioneze după pofta inimii, să cedeze dorinţelor sale, impulsurilor celor mai tulburi.

— Veţi fi îngrijit, vă veţi vindeca repede – spuse ea cu acelaşi ton vag batjocoritor. Şi fără tranziţie adăugă 5 Cum găsiţi franceza mea?

— Excelentă.

— Mulţumesc. Ce plăcere s-o vorbeşti!

Pentru aceste din urmă cuvinte îşi sprijinise o mână pe piept, la nivelul sinilor.

— Sunteţi parizian?

— Nu. Din Aix.

— Dar cunoaşteţi Parisul?

— Destul de bine.

— Îndată după război mă voi duce să petrec acolo două sau trei luni. Un sfârşit de război este întotdeauna vesel şi va trebui să răscumpăr anii aceştia idioţi.

Aparţinea probabil acelor fiinţe obsedate de timpul care fuge, fiinţe care se întorc fără încetare spre tinereţea lor. Ce vârstă putea să aibă oare? Vreo patruzeci de ani? Păstrase un trup de fată tânără, o piele proaspătă. La gâtul ei un şirag de perle roz forma o linie mică, ciudată, la fel ca umflătura unei cicatrice recente. Continua să descrie din ce vor consta distracţiile ei viitoare, fără să-l amintească vreodată pe soţul său şi Sainte-Rose ghicea că era avidă de plăcere şi dornică să-şi păstreze independenţa, fără vreo urmă de înclinare către milă, cu un fel de perversitate primitivă.

Ca să-şi şteargă fruntea el folosi colţul cearşafului. Era însetat. Uneori pătrundea în el un astfel de frig de parcă i se injecta apă îngheţată în oase. Ţinu totuşi să o întrebe la rândul lui:

— Aţi fost de acord în ce mă priveşte cu hotărârea soacrei dumneavoastră?

— Soacra mea nu m-a consultat. Este la ea acasă şi procedează după cum pofteşte.

— Cu toate acestea şi dumneavoastră riscaţi din cauză mea.

— Îmi plac riscurile.

Ea râse privindu-l ţintă cu ochii săi dilataţi. Adăugă *i*

— În orice caz, ştiu că vreţi să treceţi dincolo de îndată ce starea dumneavoastră o va permite şi veţi găsi o ocazie. Nu poate fi vorba decât de câteva săptămâni. Şi dacă nimeni nu vă denunţă, cum să se bănuiască

prezenţa dumneavoastră aici?

— Deci aş putea fi denunţat?

— Servitorii sunt de încredere.

— Şi dumneavoastră?

— Eu nu.

— Vă cred, spuse el.

— De ce?

— Mă gândesc că într-adevăr nimeni nu s-ar putea încrede vreme îndelungată în dumneavoastră.

— Oh, aveţi dreptate!

Adoptaseră un ton de glumă, dar ei ştia că începeau un joc subtil pentru a se demasca unul pe celălalt. Uneori ea îi amintea de acele mici animale dintre stânci sau mărăcini care stau la pândă cu privirea ţintă.

— Niciodată nu trebuie să fi prea lucid, spuse ea.. Ceea ce constituie partea interesantă a fiecăruia dintre noi, nu este adeseori ceea ce este imprevizibil, nesigur?

Pentru ea, gândi el, binele şi răul trebuie să fie noţiuni fără valoare şi poate ridicole. Studiind-o mai mult, o altă imagine îi veni în minte, aceea a unei plante agăţătoare acoperind întreg anturajul său printr-o lentă şi insidioasă etalare.

— Va fost foarte frică atunci când avionul va fost doborât?

Întrebarea îl surprinse, dar răspunse simplu:

— Cam aşa.

— Aveţi fraţi, surori?

— Un frate.

— Şi părinţii dumneavoastră?

— Mama mea a murit. Tatăl meu s-a recăsătorit.

Era puţin deconcertat de acest interogatoriu, dar răspundea maşinal antrenat de însuşi ritmul lui.

— Şi înainte de război, ce făceaţi în viaţă?

— O câştigam.

— Cum?

— La un arhitect.

— Sunteţi legat de vreo femeie?

— Nu.

Spunea adevărul, dar ea îl privea cu ochii ei mari, imobili, ca şi cum se îndoia sau s-ar fi mirat, căci uneori chipul ei devenea „opac” şi nu permitea să se ghicească nimic din sentimentele sale. Oare va continua întrebându-l despre aventurile sale intime? Capul i se îngreuna şi puterile îi scădeau puţin câte puţin, epuizat de durerea aceea din călcâi până la şold. Ea îşi dădu probabil seama de starea lui căci se ridică:

— Odihniţi-vă, spuse ea. Doctorul Marco nu va întârzia.

— Plecaţi?

— Mă aşteaptă jos treburile.

— Vă veţi reîntoarce?

— Vă va face plăcere?

— Nu fiţi cochetă cu mine.

În timp ce se îndrepta spre uşă, ea râse cu acel râs scurt care părea să exprime mai puţin veselia cât o sfidare vanitoasă, un dispreţ batjocoritor.

— Vă voi trimite cărţi şi ţigări prin Sofia.

Lăsase pachetul ei pe pat. Pasul i se îndepărtă pe coridor, apoi pe seară. Sainte-Rose îl ascultă topindu-se în linişte. Ploaia şiroia pe geamuri, ploaie de iarnă al cărei zgomot era înăbuşit de zidurile groase ale *palazzo*ului. Faptul că încercase într-adevăr să reţină această creatură derutantă care îi provoca o adevărată nelinişte, îl surprindea, lăsându-l nemulţumit de sine însuşi. Ştia cu toata acestea că la douăzeci şi opt de ani, încă nu-şi pătrunsese misterele propriei sale firi şi că mai rămâneau în el vaste domenii de explorare.

3

MIC, BONDOC, CU SPINAREA BOLtită care-l făcea să pară cocoşat şi cu minusculii săi ochi negri ca două insecte speriate, în veşnică mişcare în dosul ochelarilor, doctorul Marco era un om în vârstă, de o bunătate plină de delicateţe. Îl trata pe Sainte-Rose cu penicilină, antibiotic american de care aliaţii se serveau numai de puţin timp în spitalele lor.

Cum îşi procura Marco leacul acesta? Sainte-Rose nu îndrăzni niciodată să-l întrebe. În timpul acelor zile în care doctorul îl vizita în fiecare seară, el nu părăsi deloc camera, aprovizionat de Sofia care accepta totodată să-i refacă pansamentele şi îi dovedea un devotament care-l impresiona. Niciunul din ceilalţi locuitori ai casei nu se arătaseră. În ce-o privea pe *marchesa*, dacă nu apăruse niciodată la etaj, aceasta se datora greutăţii pe care o întâmpina să urce seara abruptă, dar nu uita să-şi multiplice atenţiile şi-i trimitea, prin Sofia, jurnale, cafea şi lemne pentru soba de fier. Într-adevăr frigul îl chinuia deseori pe Sainte-Rose. Cu o pătură pe umeri, petrecea ore întregi citind şi când curentul electric nu era oprit, asculta muzică datorită unui aparat de radio cu care prindea şi informaţiile BBC-ului. (La ultimele ştiri, asediul Leningradului se terminase, iar aviaţia americană zdrobise, sub bombele sale, mănăstirea de la Monte Casino.)

Cum descoperise într-un sertar un pachet de cărţi de joc abandonat de refugiaţii precedenţi, o distra pe Sofia

cu scamatoriile sale. Cunoştea multe, unele foarte spectaculoase. Atunci când Sofia stătea mai mult, o întreba despre viaţa din interiorul şi exteriorul pazazzoului. Află astfel că *marchesa* era foarte matinală şi că, după toaletă, Sofia trebuia să o fardeze cu grijă după indicaţiile date de ea.

Era un fel de mică ceremonie, lungă, complicată, cu ritualuri impuse. Sofia ştia că *marchesa* mai păstra încă într-un secreter numeroase scrisori de dragoste pe care ea avea misiunea să le distrugă de îndată ce bătrâna doamnă „se va duce”. Folosea întotdeauna formula aceasta pentru a vorbi despre moartea stăpânei sale.

Sofia nu spuse nimic interesant despre Luigi Pavone, afară de faptul că pleca devreme, se întorcea destul de des, târziu, şi că era considerat un om rece, puţin distant, cu totul contrar fratelui său Cosimo care administra domeniul din Viterbo.

— Cu ce oare îşi petrece zilele?

— Ocupă un post destul de important la Ministerul de Finanţe, situaţie care îi permite, printre altele, să-şi facă aprovizionarea de la fermă.

În ce o privea pe Sandra, ea stătea în pat toată dimineaţa, apoi pleca în fiecare după-amiază, nimeni nu ştia unde. Tonul lăsa să se presupună că *signora* Pavone ducea, până la apropierea stingerii, fixată la ora şapte seara, o existenţă destul de liberă.

— Şi ce spune soţul ei despre asta?

— Oh, el!

Sofia nu se mira de întrebările lui Sainte-Rose, găsea naturală curiozitatea lui şi-i făcea plăcere să-l informeze. Era limpede că n-o prea iubea pe Sandra, că o socotea capricioasă, egoistă, leneşă şi nu-i ierta că uneori îi răspundea *marchesei* într-un fel insolent. Sandra se născuse în Elveţia, mama ei fiind originară din Zürich şi tatăl din Trieste, deci „oleacă austriac”, după părerea servitoarei. Familia ei cumpărase o proprietate în

regiunea Benevent şi în perioada studiilor sale la Roma, l-a cunoscut şi l-a subjugat pe Luigi.

Dar Sainte-Rose punea mai ales întrebări privitoare la starea de spirit a populaţiei romane, a diverselor maniere de a circula prin oraş, despre pericolul controalelor şi al raziilor care se făceau până şi în tramvaie. Încerca să evalueze dificultăţile şi obstacolele pe care le-ar avea de întâmpinat ca să-l întâlnească pe Bourgoin. Mantegna îl sfătuise în mod special să nu telefoneze sculptorului. De la ocuparea Romei de către germani şi crearea republicii social-fasciste, mai multe poliţii făceau ravagii şi presiunea aliaţilor în sud exaspera mai mult ca niciodată zelul lor. Era presupusă cenzura convorbirilor. O singură soluţie era posibilă: să-i trimită un mesager lui Bourgoin. Cum ezita să se folosească de Sofia sau de soţul ei, rămânea Sandra Pavone. Pentru că într-adevăr se temea de ea, el aştepta să o revadă, să-i vorbească, să o cunoască mai bine înainte de orice demers. La drept vorbind, faptul că ea nu-l mai vizitase a doua oară îl umplea de ciudă. Şi când te gândeşti că Bourgoin poate că şi era de-acum în legătură cu una dintre grupările acelea clandestine specializate în evadarea aviatorilor aliaţi!

Puţin câte puţin starea sa se amelioră şi cu toate că nu se putea încălţa încă, făcea antrenament pentru mers fie pe coridor, fie în pod unde se căţăra cu ajutorul unui scaun şi unde găsea un vast teren de desfăşurare printre cuferele vechi şi mobilele scoase la reformă. Refugiaţii dinainte lăsaseră câteva inscripţii pe pereţi, mai deosebită fiind aceasta cu creion negru: *„Noaptea de asemenea există soare”.* Printr-o lucarnă putea să contemple, dincolo de întinderea de acoperişuri, munţii Albani în ceţuri. În această singurătate medita mult la el însuşi şi admitea că încă din adolescenţă fusese întotdeauna flămând de ceva a cărui existenţă nici măcar n-o bănuia, că războiul zgândărise această foame şi că

suferea din cauza ei.

Avertizată de doctorul Marco despre progresele lui Sainte-Rose, *marchesa* îl invită apoi la cină în tovărăşia Sandrei şi a lui Luigi, sfătuindu-l să nu coboare decât către ora şapte astfel încât să fie evitată orice surpriză. Într-adevăr, ea primea aproape în fiecare după-amiază vizita unor bătrâne doamne flecare ce se aciuiau în jurul focului până în ultima clipă.

Pentru Sainte-Rose, serata aceasta oferea posibilitatea, printre alte agremente, să se întreţină cu *signora* Pavone şi, în cele mai bune dintre cazuri, să-i stârnească interesul pentru proiectul său. Îşi făcu minuţios toaleta, îşi în* căiţă piciorul încă bandajat cu un papuc împrumutat de la Sofia şi porni cu grijă pe seară. De pe primul refugiu al scării, imediat după galeria cu picturi, se putea vedea în salonul cel mare, unde îi descoperi pe *marchesa* şi pe fiul ei în lumina candelabrului aprins, amândoi păr în d pradă unei stări de vie agitaţie. Când apăru în încăpere, Luigi Pavone – înalt, uscat, cu ochiul galben şi fruntea nemăsurat de mare – îl salută scurt. Această primire, atmosfera plină de îngrijorare, chipurile încordate, îl intimidară. Dar Luigi îşi fixă asupra lui privirea sa aspră, de vultur, şi-l anunţă că peste câteva minute începea ora de interzicere a circulaţiei şi că, dintr-un motiv inexplicabil, soţia sa încă nu se întorsese.

— Tu nu te pregăteşti? zise bărbatul ieşind din camera de baie. El era gata îmbrăcat.

Culcată pe burtă în mijlocul patului şi în dezordinea cearşafurilor, Sandra murmură leneş, că ar mai rămâne puţin.

— Nu plecăm împreună?

— Prea eşti grăbit.

Ea ştia din instinct că un bărbat senzual este de obicei curajos. Suspect poliţiei din motive politice, acesta venea

din împrejurimile Romei şi, ca să o întâlnească, înfrunta de fiecare dată riscuri reale. Faptul o amuza şi uneori se străduia s-o facă pe îndrăgostita pasionată ca să-l reţină până în ultima clipă şi să-l simtă îngrijorat. Şi când în cele din urmă el se desprindea, ea îl ironiza simulând amărăciunea:

— Îţi este chiar atât de frică?

Era deseori înclinată să pună fiinţele în cumpănă şi la nevoie nu se cruţa nici pe ea.

— Ai grijă, spuse el punându-şi ceasul la mână, ora stingerii nu este departe.

— Bine... bine...

Ea se întoarse pe spate şi el se plecă să o sărute între sâni.

— Pe miercuri?

— Bineînţeles.

Ea ascultă zgomotul ascensorului, oftă, se moleşi din nou. În garsoniera pe care cu trei luni în urmă o închinase în acest cartier Parioli pentru întâlnirile lor, domnea o căldură plăcută graţie unei sobe încărcată cu lemne procurate de portar la un preţ ridicat.

Deşi îi aprecia avântul şi abilitatea mângâierilor, regăsea acest partener de două ori pe săptămână fără sentimentalitate inutilă. Se mai adăuga acestei după-amieze de plăcere, care o lăsase cu totul toropită, şi efectul ţigărilor euforizante *Grifas,* pe care germanii le rezervau formaţiilor lor de asalt şi pe care ea şi le procura la negru pe via Tor di Nona. În această preafericită potolire a simţurilor, ea avea impresia că era azvârlită în afara timpului, liberă, întocmai ca acele puternice păsări de mare care planează suveran timp de zile în şir între cele două abisuri.

În imobil, la etajele superioare, se trântiră două uşi una după alta. Ea se alarmă: „Ce oră poate fi?”, căută cu mâna micul ceas-brăţară: „Ar fi trebuit să fie pe masă”, renunţă la el, spiritul fiindu-i antrenat iarăşi într-un plăcut

naufragiu cu o alunecare oblică într-un univers uleios, apoi din nou ieşind încet la suprafaţă. „Şase şi un sfert!” De data aceasta se strădui să se descătuşeze. De îndată ce se sculă în picioare i se impuse gândul că pentru a ajunge la *palazzo* va fi obligată să traverseze tot oraşul. Cuprinsă de o subită febrilitate, fugi în baie pentru o scurtă toaletă: „Dacă nu găsesc un tramvai, ce încurcătură”, îşi puse chiloţii, ciorapii, nu-şi mai îmbrăcă furoul şi rochia, mai ales rochia care se închidea la spate cu doisprezece nasturi, vârî mototol hainele în sacoşa de piele împreună cu sutienul, bijuteriile, ceasul, ţigările, unele peste altele şi, goală sub palton, ieşi. În grabă, închise uşa în urma sa, coborî iute scările şi-şi pierdu răsuflarea când afară o izbi în obraz aerul rece.

Strada era pustie. Se avântă spre bulevard în burniţa care ascundea rarele lampadare, încetini pentru că i se tăia respiraţia din cauza aerului îngheţat care îi frigea plămânii. Nici urmă de tramvai pe bulevard. Mai rămânea ultimul autobuz pe o stradă paralelă. Începu să-şi pregătească o poveste pentru Luigi care în calitatea sa de funcţionar la Ministerul Finanţelor beneficia de un bilet de liberă trecere şi putea veni să o caute în vreo sală de poliţie. Dar ce complicaţii! Fără să mai vorbim că în acele încăperi promiscuităţile erau desigur neplăcute şi curenţii de aer ucigători. Pe trotuarul din faţă un bărbat venea repede spre ea sub o umbrelă funebră. O vitrină – *„Parrucchiere*”[11]. Busturi oribile din ceară luceau în spatele vitrinei. Grăbi pasul. Frigul îi muşca coapsele sub palton „, Am fost imprudentă.” Strada era luminată pe dreapta şi pe stânga de acele rare lămpi pe care economia de electricitate le impunea şi pe care, de altfel, camuflajul avea să le stingă peste câteva minute. „C*omune di Roma! SPQR! Vietato...”* Îşi zise că tocmai în seara aceasta trebuia să cineze cu tânărul aviator francez. La naiba! Dacă nu găsea vreun mijloc de

[11] Coafor (it.).

locomoţie, se va întoarce în garsonieră. Dar acolo nu avea telefon. În acest caz, cum îşi va anunţa ea soţul? Acum era iritată împotriva ei însăşi. Ce oră putea fi? Aproape de şi jumătate? S-a zis... Mai bine ar face cale întoarsă. Chiar în acea clipă o maşină lunecă de-a lungul trotuarului, încetinind în dreptul ei. O maşină germană. În interior, doi ofiţeri care îi zâmbeau. Cu paltonul strâns peste goliciunea ei, le făcu semn cu mâna. Maşina se opri.

— Vă întoarceţi acasă, doamnă?

— Nu găsesc niciun tramvai şi stingerea este aproape. Aţi putea să mă conduceţi spre casă?

— Urcaţi, ne veţi călăuzi.

— Mulţumesc.

Cel care vorbise şi care se străduia să ruleze r-urile, coborî pentru ca ea să se instaleze între el şi cel care conducea.

— Locuiţi singură? întrebă bărbatul de la volan cu o nonşalanţă foarte încărcată de subînţelesuri.

— Am un soţ. Şi o soacră...

El râse, cu partea inferioară a obrazului scăldată în lumina albăstruie a tabloului de bord, apoi fredonă *Erika, noi te iubim!* Abia în acea clipă Sandra îşi dete seama că amândoi purtau uniforma neagră cu insigna cu cap de mort. Situaţia aceasta, ea goală, înghesuită între doi ofiţeri SS, i se păru de un extrem caraghioslâc. Nimeni nu vorbea. Din când în când Sandra spunea scurt: „la dreapta” sau „la stânga”. Cu o încetineală insinuantă, celălalt ofiţer îşi lăsase mâna să-i alunece şi îi mângâia genunchiul fără a înceta să privească drept în faţa sa. Ea îl lăsa, se distra anticipat de reacţia lui când va descoperi că nu avea rochie, în piaţa Spaniei întâlniră un baraj. O sentinelă se plecă, salută, le făcu semn să treacă. Mai încolo, Corso-ul nu mai era decât un tunel întunecat. Începuse interdicţia circulaţiei. Pe pavajele umede, farurile camuflate aprindeau luciri albăstrii. Încă o dată la dreapta. Mâna SS-istului urca acum de-a lungul pulpei, o

mână plină de viaţă, arzătoare. De data aceasta îl îndepărtă hotărât, apoi se uită la ofiţer cu un aer batjocoritor, dar el rămase foarte calm. Imposibil să-i vadă expresia căci slaba licărire a cadranului nu-l ajungea. I se păru totuşi că-şi ţinuse respiraţia. Iarăşi străzi, toate pustii, sinistre. La *palazzo* se îngrijorau probabil din cauza ei şi poate că era timpul să se gândească la o explicaţie oarecare pentru întârzierea ei. O lene îi frâna imaginaţia. Şi imbecilul celălalt care-şi reîncepu avansurile, îşi strecură din nou degetele sub palton...

— Iată-ne ajunşi, spuse ea, arătând *piazzelta* care se deschidea pe dreapta.

Maşina viră şi se opri în faţa intrării.

Odată afară din maşină, Sandrei îi veni ideea să-i invite pe cei doi nemţi la un aperitiv, mai puţin, este adevărat, ca să le mulţumească pentru complezenţă cât ca să se distreze de emoţia pe care le-ar provoca-o. Amândoi acceptară. Giacomo-portarul abia deschise uşor că şi gemu de uluire văzând-o pe tânăra femeie încadrată de dubla ei gardă neagră.

În timp ce-şi lăsau chipiurile şi mantalele în anticameră, apăru şi Luigi atras de zgomot şi la rândul său rămase înţepenit de stupoare şi nelinişte.

— Prieteni, spuse ea pe un ton natural. Şi iată-l pe soţul meu.

— Luigi Pavone, fiţi bineveniţi.

Ea zâmbi, deoarece vocea lui reticentă dezminţea atât demult sinceritatea primirii. Cei doi germani se prezentară la rândul lor, dar atât de repede încât ea reţinu doar că cel mai mare se numea Helmuth şi celălalt Warner. Sau poate că Walter.

— Am vrut să-mi procur ţigări, zise ea. Am întârziat şi cum nu găseam niciun tramvai, aceşti domni au avut bunăvoinţa să mă însoţească. Acum permiteţi-mi să mă retrag pentru câteva minute în camera mea.

În timp ce se îndepărta, ea simţi cum Luigi o urmărea cu privirea lui de pasăre răpitoare. Îl auzi de asemenea cum spunea: „Pe aici, vă rog” şi îşi aminti că micuţul aviator francez trebuia să fie cu *marchesa.*

Când reveni în salon, după ce-şi pusese rochia şi-şi refăcuse machiajul, spectacolul care o aştepta, o bucură. *Marchesa* era aşezată în fotoliul ei chiar în faţa focului. La dreapta îi avea pe Luigi şi pe Sainte-Rose şi la stânga pe cei doi germani şi cu toţii aveau aerul că se ignoră unii pe alţii. În spatele lor Sofia, foarte emoţionată, încărca o tavă cu sticle şi pahare. Cu veselie în glas, Sandra anunţă că aceşti doi ofiţeri atât de galanţi, deşi aparţineau SS-ului, dezminţeau prin ei înşişi reputaţia „de nesociabilitate a acestui corp de elită”. Cum Sainte-Rose o privea fix, îl întrebă:

— Dragă Marcello, bănuiesc că vi s-au făcut prezentările.

— Desigur.

Marcello Guardi era numele fictiv al lui Sainte-Rose’. În italiana sa stricată, cel mai tânăr dintre germani protestă:

— De ce afirmaţi că suntem din SS?

Părea nemulţumit şi tovarăşul său preciza pe un toii acru că şi oamenii de la *Panzershutzen,* adică unităţile de tancuri, purtau uniformă neagră şi insigne cu cap de mort, fără ca pentru aceasta să fie confundaţi cu altcineva. Sandra zise atunci voioasă: „Scuzaţi-mă”.

Din fericire Sofia tocmai oferea băuturile şi incidentul se opri aici. În fotoliul ei, cu capul rezemat de spătar, *marchesa* tăcea şi Sandra ghicea, după atitudinea ei, că nu va putea fi determinată să scoată vreo vorbă. În ce-l privea pe Sainte-Rose, ea îl găsea foarte palid. Se ridicase, se sprijinea în bastonul lui, îşi ţinea cu mâna cealaltă paharul de alcool şi părea foarte interesat de tapiseria cu Hector şi Andromaca. Să introduci doi ofiţeri germani într-o casă unde era ascuns un aviator aliat, era o glumă de pe urma căreia ea spera multe, un joc care-i

va obliga fără îndoială pe soacra ei, pe Luigi şi pe Sainte-Rose însuşi la exhibiţii înveselitoare. Or, pentru moment nu se petrecea nimic şi cei doi vizitatori păreau tot atât de stânjeniţi ca şi gazdele.

— Sunteţi tanchişti, spuse ea. Desigur, în permisie.

Warner-Walter făcu un gest care putea însemna orice. Se bău apoi cu o stranie gravitate şi Luigi vorbi despre cel mai recent raid aerian şi despre distrugerile din cartierul de la via Ostiense.

— Papa face stăruitoare demersuri pentru ca Roma să fie declarat oraş deschis.

— Aliaţii sunt aceia care refuză. Nu noi, zise Helmuth.

— Aliaţii ar consimţi cu siguranţă dacă un mare număr din unităţile dumneavoastră militare nu s-ar adăposti aici, replică Sainte-Rose cu o astfel de nervozitate încât Warner-Walter îl privi uşor surprins şi Sandra văzu atunci pe gâtul lui o cicatrice care pleca vertical de la urechea stângă şi care se ascundea sub guler. Era tânăr şi cu toate acestea părul îi încărunţea. Fiziceşte, îl găsea prea ţeapăn, parcă ar fi purtat un corset, dar în gesturi păstra o elegantă supleţe. El era cel care o mângâiase în maşină. Avea fruntea aspră, maxilarul îngust, de carnasier şi întreaga faţă bronzată ca la oamenii aceia care trăiesc permanent în aer liber.

— Ştiţi ce, spuse el, aminteşte cel mai mult mirosul sângelui?

Sainte-Rose ridică uşor din umeri ca pentru a arăta că întrebarea îl lăsa indiferent.

— Am avut o dată ocazia, în Ucraina, să mă scald literalmente în sânge. Într-o mare băltoacă de sânge. Sângele meu. Tancul meu explodase pe o mână. Sângele are un miros în acelaşi timp uşor dulceag şi puţin acru, exact la fel cu cel al unui vermut de bună calitate.

Sainte-Rose îşi plimbă paharul pe sub nas, îl adulmecă, spuse, liniştit de data aceasta, că remarca i se părea justă şi îl goli dintr-odată, dându-şi capul pe spate.

Neamţul bău la rândul său şi spuse cu o voce obosită:

— Ce puteţi să ştiţi dumneavoastră despre **lucrurile** astea?

Celălalt ofiţer, Helmuth, rămăsese cu ochii la flăcările din cămin. El se întoarse spre Sainte-Rose cu o mişcare lentă şi tulburătoare a capului, aşa cum fac unele sălbăticiuni a căror atenţie este trezită de semne care vin din străfundurile firii. Ochii săi micşoraţi sub efectul unei vagi suspiciuni, îl examinau pe Sainte-Rose, piciorul său ţeapăn şi oblojeala lui. Avea o gură foarte palidă iar buzele semănau cu două mici suluri de lut.

— Mâine, repetă camaradul lui, mâine vom fi din nou pe front. Va veni primăvara. Acesta este anotimpul marilor ofensive.

Avea câte o mică licărire albă în fiecare pupilă, o mică licărire mistuitoare şi Sandra intui că băiatul acesta va muri în curând şi că el însuşi presimţea asta. Ea nu încercă din această cauză un sentiment de milă, ci de repulsie, parcă într-adevăr ar fi fost vorba despre vreo boală molipsitoare. Încă de mic copil, la Zürich, nu suporta nici măcar vederea infirmilor sau a bolnavilor, mai puţin datorită unei sensibilităţi excesive cât din dezgust visceral faţă de tot ceea ce ameninţa sau afecta trupul.

Dar Luigi reluă prima sa idee.

— Raidurile aeriene asupra Romei sunt o adevărată nebunie, spuse el. Şi cine poate susţine, de exemplu, că cupola Sfântului Petru, această capodoperă a lui Michelangelo, va rezista la noi zdruncinări?

Sandra se întreba unde voia să ajungă soţul ei. Ea ştia că era cam scurt la minte şi că, ieşit dintre cifre, spiritul său se încâlcea. Cum de nu-şi dădea seama că cei doi vizitatori nu păreau deloc interesaţi de acest subiect? Sainte-Rose fu cel care interveni.

— Bănuiesc că monumentele şi operele de artă nu lipseau nici la Varşovia, Leningrad, Londra sau chiar la

Belgrad, spuse el în italiana sa uşor exotică.

Luigi, cu capul său pleşuv la extremitatea gâtului lung, foarte ţeapăn şi mai acvilin ca niciodată replică cu o oarecare acreală:

— Eu nu mă gândesc la Roma numai ca la cel mai frumos şi cel mai important muzeu al artei şi al cunoştinţelor umane, ci ca la capitala spirituală a creştinătăţii. Aici există o jignire care depăşeşte orice măsură.

O privire a mamei sale îl opri. Întoarsă spre el îl scruta cu un dispreţ îngheţat. Sandra înţelese subit că lui Luigi îi era frică şi că se refugia într-o vehemenţă factice cu toate că era sincer şi că soarta oraşului său îl costa tocmai pentru motivele pe care le expusese.

— Domnule, spuse Helmuth, cu o mână în buzunar şi cu cealaltă strânsă pe paharul său, în dreptul centurii, nu este azi însuşi creştinismul un obiect de muzeu? A fost o vreme, nu prea îndepărtată, în care, de exemplu noi germanii, întindeam obrazul stâng atunci când ne fusese lovit cel drept. Aceste timpuri sunt definitiv apuse.

— În orice caz, zise Warner-Walter, domnul are dreptate să-i condamne pe aliaţi care, după ce au distrus fără vreun motiv valabil mănăstirea de la Monte Casino, pustiesc tot atât de sălbatic cel mai frumos oraş al lumii.

Sainte-Rose se agită, păru că voia să intervină, dar nu spuse nimic. Helmuth nu terminase cu Luigi şi îl atacă din nou;

— Creştinismul, domnule, este o credinţă debilitantă şi infantilă, bună să mângâie sau să îmbărbăteze oamenii bătrâni. Peste câţiva ani va dispare, cel puţin în Europa, în faţa unei doctrine tinere, dinamice, care exaltă energia şi îndrăzneala şi nu resemnarea prostească.

Aceşti doi bărbaţi atletici, în uniformele lor negre, sinistre, împodobite cu capete de mort şi tibiasuri încrucişate, cu dezinvoltura gesturilor, cu glasul lor repezit, cu forţa care se ghicea închisă în trunchiurile şi

braţele lor, sugerau o cruzime ancestrală, liberă, fără vreo stavilă! morală.

Dar Luigi scuturase din cap ca să arate că nu aproba cuvintele lui Helmuth. Era palid şi cearcăne de culoare brună i se adânceau sub ochi. În ceea ce o privea pe *marchesa.* Sandra o văzu ridicându-se – ea care până atunci rămăsese cufundată în fotoliul ei, înţepenită ca un manechin, uşor ridicolă cu pleoapele date cu cărbune şi obrajii ei ghipsuiţi, spunând cu un timbru coborât ca şi când avea gâtul sugrumat:

— Creştinismul, pentru oricare altul decât un nazist, bineînţeles, are cel puţin meritul să proclame un adevăr: acela că orice viaţă omenească este sfântă. (Scurtă tăcere, în clipa aceea trozniră. Buturugile aruncând scântei.) Şi acesta nu este (privind cu răutate spre Helmuth) credeţi-mă, un merit oarecare!

Fără să salute asistenţa, o porni în direcţia scării. Luigi o urmă ca să o ajute să urce primele trepte, dar bătrâna se descotorosi de el cu o mişcare a braţului.

— Dezolat, spuse Warner-Walter, Sandrei.

Încă o tăcere şi mai tulbure, spintecată de scânteile care împroşcau afară din vatră.

— Vă rog să o scuzaţi, zise Sandra cu un surâs seducător, dar în sinea ei socotea că scena fusese de un grotesc perfect. Apoi, cu degetul ridicat, ceru să i se acorde atenţie şi se adresă lui Sainte-Rose.

— Domnule Guardi, dacă ai primi ordin, ai fi gata să bombardezi Roma?

— Cu siguranţă, spuse el.

Păruse surprins şi stătea în faţa Sandrei cu amândouă! mâinile unite pe mânerul bastonului său.

— Vedeţi! zise Helmuth lui Luigi cu *o* uşoară ironie. Şi cu toate acestea este italian şi, presupun, un bun catolic.

Sandra luă o sticlă de vermut şi propuse să le umple ea însăşi paharele pe rând. Era încântată de nervozitatea soţului ei, de încurcătura lui Sainte-Rose pe care o ghicea

sub aparenţa lui prea placidă. Chipul îi devenise mai ascuţit. Singurul lucru pe care-l aprecia la el, erau ochii săi catifelaţi, puţin trişti. Recunoştea în sinea ei că mai ales pentru el încercase să învenineze discuţia în speranţa vreunei slăbiciuni pentru care l-ar fi ironizat apoi. Or el se comporta cum trebuie şi, o dată trecute primele minute de emoţie îşi controlă mai bine nervii. Ea se întreba cum s-ar desfăşura lucrurile dacă, pentru a o desfide pe *marchesa* şi a-i ştirbi avantajul acelei ieşiri teatrale şi de un gust îndoielnic, ar spune germanilor: „Ştiţi, omul acela, de colo, din faţa voastră, este un aviator francez pe care noi îl ascundem şi care, o dată vindecat, va pleca din nou să se lupte cu voi”. Poate că aceste cuvinte ar fi suficiente ca totul să se transforme dintr-odată. Şi, în sfârşit, să se spargă această inerţie a zilelor, să se spulbere opacitatea aceasta a timpului. Şi pentru că fără îndoială privise prea mult în direcţia lui Sainte-Rose, Helmuth se adresă dintr-odată acestuia.

— Sunteţi tânăr, spuse el, de ce nu sunteţi mobilizat?

Iarăşi vocea aceea tăioasă care răpea limbii sonoritatea sa obişnuită deşi folosea o italiană suficient de corectă,

— De îndată ce voi fi vindecat mă voi întoarce la regimentul meu, spuse Sainte-Rose şi, cu vârful bas tonul) îi, îşi arătă piciorul legat.

— Şi care vă este arma*?*

— Aviaţia.

— Personal navigant?

— Sigur că da…

— Rănit în luptă?

— Nu. Din neîndemânare, săpând în grădină.

De data aceasta Sandra simţi o căldură voluptuoasă cuprinzându-i pieptul întreg, umflându-i sânii. Lângă ea, chiar sub lustră, Luigi părea înfăşurat într-o ploaie de sare oare cădea din talmeş-balmeşul de ciucuri şi perle iluminate şi care îi albea straniu pleoapele, obrajii, creasta nasului.

— Ah, zise Warner-Walter visător, şi eu aş fi dorit aviaţia, dar de vânătoare.

Helmuth continua să-l studieze pe Sainte-Rose.

— Şi ziceaţi că aţi fi bombardat Roma?

— Are o poftă nebună, spuse Sandra, convinsă de astă dată că dialogul va lua o întorsătură proastă. Este de origine napolitană şi toţi napolitanii ne urăsc.

Tanchistul cel mare o privi cum se apropia de el zâmbindu-i cu un ochi pe jumătate închis şi se hotărî la rândul său să surâdă. Apoi se uită la ceasul lui şi zise repede.:

— Se face târziu. Trebuie să plecăm. Ah, transmiteţi scuzele mele bătrânei doamne. Nu voiam să o supăr.

— Îi voi transmite regretele dumneavoastră, spuse ea. Dar nu este nimic grav.,

Cei doi ofiţeri salutară, după moda prusacă, cu o înclinare rapidă a capului, bătând din călcâie. Sofia se şi agita, aducea mantalele, chipiurile. Luigi îj conduse până la ieşire.

În timpul scurtei sale absenţe, Sandra se apropie de Sainte-Rose:

— Sunteţi supărat pe mine, zise ea.

— Da de unde! M-aţi prevenit.

— Eu?

— Mi-aţi spus în ziua aceea că nu se poate avea încredere în dumneavoastră. Aţi avut o gură de aur.

— Va fost frică?

El ridică din umeri şi ea se îndepărtă. Prezenţa Sofiei o împiedică să continuie. Se aruncă într-un fotoliu din faţa focului, şi-şi aprinse o ţigară. Din toată această scenă ea nu reţinea decât acel moment în care presimţise obsesia ei. Nu, realmente nu exista un leac contra scurgerii inexorabile a timpului, nimic altceva decât acea amăgire pe care o aduceau *Grifasurile* şi ţigările de opiu. Ar fi vrut să se aşeze în faţa lui Sainte-Rose, să-i strige în obraz că nu avusese niciodată altă bogăţie decât trupul ei, alţi

duşmani decât această spaimă a decăderii şi bătrâneţii. Dar Luigi revenea. Cu o ură uscată îl auzi cum traversa anticamera.

4

ÎN ZILELE CARE URMARĂ, SAINTE-Rose nu o mai întâlni pe Sandra. Plecase, fără îndoială, la neamurile ei, pe via Salario, ca să scape de reproşurile alor săi. Dacă se putea de crezare Sofiei, acesta era comportamentul ei obişnuit atunci când era contrariată. Poate că după alerta provocată de tanchişti, avusese de suportat vreo scenă din partea soţului el? Inteligenţa proprie lui Sainte-Rose înclina să caute ân fiinţe pasiunea lor elementară. O observase pe Sandra şi recunoştea că nu era capabil să o definească. Presupunea că se şi droga puţin. Presupunea de asemenea că se culca uşor cu oricine, fără să acorde sexualităţii nici cea mai mică urmă de angajare, „încă o micuţă enigmă ambulantă.” Ghicea în ea ceva mai mult decât nesatisfacţia; să fie oare vorba de o cădere desperată? Cum să afle? Şi peste toate acestea mai avea şi o urmă de plăcere perversă în a umili. O parte din explicaţie, cel puţin, putea fi dată de însăşi personalitatea soţului ei. În orice caz, de la vizita ofiţerilor germani şi plecarea Sandrei, atmosfera *palazzoului* devenise apăsătoare. Sainte-Rose ar fi preferat să rămână singur, dar de când îl ştia aproape vindecat, *marchesa* îl invita în fiecare seară şi el cina, între Luigi şi ea, fără nicio plăcere, căci posomorala celui dintâi îl împiedica în mare măsură să se simtă în largul său. Făcea astfel ucenicia unui univers îngust, plin de şuşoteli, de secrete, de tăceri subite, de certuri pe

înfundate şi i se părea că spiritul straniu al Sandrei se învârtea noaptea prin casă într-un zbor cu izbituri ca acela al unui liliac.

— Veţi ieşi în oraş? exclamă Sofia în ziua în care Sainte-Rose o rugă să-i arate pantofii lui Luigi şi ai lui Giacomo ca să-i încerce. Pentru piciorul lui rănit avea nevoie de o formă destul de joasă care să-i lase glezna liberă.

Am poftă să mă plimb, spuse el vesel.

— L-aţi vorbit *marchesei* despre asta?

— Bineînţeles.

Era adevărat. O prevenise în ajun că-l va întâlni pe camaradul său, celălalt aviator supravieţuitor, pentru a organiza evadarea lor. Ea nu-i pusese nicio întrebare şi se mulţumise să-l privească lung, cu ochii ei foarte fardaţi, îl aproba? Nu conta. Reperase, pe un plan al Romei, strada sculptorului, relativ apropiată de *palazzo* ceea ce prezenta avantajul de a putea merge acolo pe jos, evitând astfel tramvaiele şi acele autobuze electrice pe care romanii le numeau firobuze şi în care controalele erau dese, fără vreo posibilitate de scăpare. Această stradă era situată dincolo de mausoleul lui Augustus, de-a lungul Tibrului, la treizeci, patruzeci de minute de mers pe jos.

Gândul că-l va revedea în cele din urmă pe Bourgoin 51 făcea oarecum nervos în timp ce se exersa în coridor pentru mers, încălţat cu pantofii laţi şi supli ai lui Giacomo.

Ziua aleasă de Sainte-Rose pentru această vizită, coincidea cu reîntoarcerea Sandrei. După sosire, ea începuse să circule prin casă ca de obicei şi el observă că *marchesa* i se adresa cu calm şi curtoazie de parcă nu se petrecuse nimic.

— Ieşiţi într-adevăr? zise ea.

— Pentru o oră sau două. Mă simt puţin cam surghiunit.

Îl privi lung, dar cu o uşoară ironie, adăugând:

— Şi dacă aş propune să vă însoţesc?

— Aş refuza.

— Bineînţeles.

— Ca să nu vă compromit dacă aş fi prins.

Râseră amândoi, ea însă într-un fel cam forţat. În dreapta, între malurile sale acoperite cu patrate de gazon apăru Tibrul, de culoare nămoloasă; cupola Sfântului Petru (aici avu un gând pentru Luigi care se temea atât pentru ea!) amintea de un aerostat gigantic gata să-şi ia zborul spre cerul înceţoşat. Trecu de podul Umberto Primo. Oamenii pe care-i întâlnea aveau cu toţii nişte ochi de peşte mort, ochi albi şi ficşi, cercănaţi cu negru. *SPQR. Commune di Roma,* spuneau afişele. *Projilassi della rabbia!*[12] Turbarea – ce turbare ameninţa Roma? Aici era fără îndoială explicaţia acestor străzi mohorâte, acestor siluete care se furişau şi păreau să fugă de vreo calamitate asmuţită pe urmele lor! Mergea sprijinindu-se în baston.

— Al cincilea pe stânga! Funcţionează ascensorul.

Când Sainte-Rose se găsi în faţa uşii pe care numele lui S. Filangeri era săpat într-o plăcuţă de aramă îşi închipui primirea pe care i-o va face Bourgoin şi sună cu zâmbetul pe buze. Veni să-i deschidă un bătrân îmbrăcat cu un pulover negru pe al cărui guler răsfrânt capul său cenuşiu şi uscat părea să se odihnească întocmai ca pe o pernă.

— Bourgoin, zise scurt Sainte-Rose ca şi cum ar fi rostit o parolă.

— Intră.

Şi de îndată ce închise uşa, bătrânul îl bătu uşurel pe umăr.

— Eşti Jacques Sainte-Rose, nu-i aşa? Andre te-a descris foarte bine. Şi piciorul?

— Vindecat sau nu-i mai lipseşte mult.

Sainte-Rose înţelesese. Întreg apartamentul părea de altfel pustiu.

[12] Luptaţi împotriva turbării (it.).

— De cât timp a plecat?

— O săptămână.

— Mă aştepta?

— Da şi nu. Cum ai fi vrut...

Dezamăgit şi satisfăcut în acelaşi timp, Sainte-Rose întrebă:

— Totul s-a desfăşurat bine?

— Sigur. Erau patru sau cinci. Nu mai ştiu exact. Ştiu doar că erau trei americani, membrii aceluiaşi echipaj. Toţi sunt buni, zdraveni, de partea cealaltă a frontierei.

— Pe când rândul meu?

Pentru că în încăpere era frig el nu-şi scosese paltonul dăruit de doctorul Mantegna sub care nu purta decât un costum subţire.

— Dacă eşti în formă, vreau să spun absolut în formă, deoarece încercarea este grea, plecarea ar putea fi peste cincisprezece sau douăzeci de zile.

— Voi fi în curând gata de drum. Am fost foarte bine îngrijit. Rana mai este încă sensibilă, dar pe cale de cicatrizare.

— Atenţie, va trebui să porţi bocanci pentru zăpadă şi munte!

— Cred că în curând va fi posibil.

— Oricum trebuie să aşteptăm întoarcerea echipei pentru trecerea clandestină a frontierei. Şeful lor va veni la mine vineri seară, la ora nouă. Va rămâne aici peste noapte şi va pleca în zori. Da, are un bilet de liberă trecere. Fals, bineînţeles.

— Cum să-l întâlnesc?

— Cu interdicţia circulaţiei în timpul nopţii nu văd cum... Afară doar dacă nu vrei să dormi şi dumneata la mine în noaptea aceea. Vă voi pregăti eu însumi cina, căci nevastă-mea a plecat la fiul nostru Carlo, la Spoleto. Ea suferea din cauza frigului. Şi apoi aprovizionarea e slabă, sănătatea ei nu prea zdravănă şi bombardamentele îi distrugeau nervii.

Sainte-Rose acceptă invitaţia fără ezitare.

— Băiatul despre care este vorba se numeşte Luca. Sau, mă rog, să-i zicem Luca. Bourgoin i-a vorbit despre dumneata. El este la curent cu tot şi aştepta ca şi mine să te manifeşti într-un fel sau altul. Puţin rom? Am şi rachiu de ienupăr.

— Cu plăcere.

— Eh, poate că preferi lapte cald? Primesc cutii prin Crucea Roşie.

— Mai degrabă rachiu.

Bătrânul deschise sipetul şi scoase sticla şi paharele. Când trecea prin faţa ferestrei, profilul său cu bărbia ascuţită, cu nasul ca o etravă, cu coama de păr cărunt, zburlit, împărţită în două părţi simetrice, se profila în lumină. Părea obosit, umbla târşindu-şi espadrilele mari în timp ce Sainte-Rose îi descria pe scurt şederea sa la *palazzo* Vitti, omiţând incidentul cu tanchiştii şi detaliile prea pitoreşti.

— Nu-ţi propun să te găzduiesc ca pe Bourgoin. Mai întâi din lipsă de încălzire. Simţi frigul acesta? Dar vom aprinde o văpaie în atelier. Şi apoi pentru că nu mă pot aproviziona cum trebuie. Bănuiesc că stai mai bine la acea cumsecade *marchesa.* L-am cunoscut puţin pe al doilea ei soţ. Era frumos şi-i plăceau fetele drăguţe.

Gâfâia tot flecărind în timp ce umbla. Hotărât lucru nici el nu părea tocmai sănătos. Atunci de ce oare nu s-a dus la soţia lui după plecarea lui Bourgoin?

Ca şi cum ar fi captat gândul acesta printr-un efect de telepatie el murmură lăsându-se pe un divan:

— Mă simt uneori ca şi când aş avea o mie de ani şi aştept să se aleagă praful de mine dintr-o clipă în alta. Uită-te la mâinile astea!

Avea degetele deformate de reumatism, articulaţiile umflate.

— Nu reuşesc să lucrez în climatul acesta. Şi nu vorbesc numai de climatul fizic. Cunoşti inscripţia lui

Michelangelo de pe soclul *Nopţii: „Dacă o faci pentru a vedea tirania, este inutil să te trezeşti*

Umplu paharele. Mâna lui semăna cu un păianjen roşcat. Sainte-Rose, pe care-l încălzise alcoolul, se înduioşă ascultându-i franceza peltică. Vorbiră despre avionul doborât, despre ţăranii săritori, în sfârşit despre Bourgoin, navigator de bord, acum de cealaltă parte a liniilor, poate că la ora asta în zbor spre Sardinia şi tabăra de la Villacidro, evocare ce-l făcea pe Sainte-Rose uşurel nostalgic, dar aici îşi avea şi alcoolul partea lui.

Filangeri îl cunoscuse pe Bourgoin la Paris cu ocazia ultimei sale expoziţii, aproape în ajunul războiului. Nu pentru că Bourgoin era interesat, în mod deosebit, de artele plastice, dar pentru că era student pe vremea aceea şi paznic de noapte la hotelul unde trăsese familia Filangeri.

Puţin după aceea Sainte-Rose ceru, politicos, să vadă atelierul. Camera mare şi cu plafonul înalt avea două ferestre spre Tibru. Se zăreau printre ceţuri Monte-Mario cu creasta lui de verdeaţă şi cupolele Observatorului. Jos, în fluviu, unduiau oglindirile edificiilor riverane. Bătrânul aprinse repede un foc în sobă, ceea ce atrase un motan ieşit nu se ştie de unde, un motan roşcat cu urechile zdrenţuite.

— Este Iliuşin, zise bătrânul.

Iliuşin nu acordă nicio atenţie lui Sainte-Rose şi defila prin faţa lui cu o alură nonşalantă. De-a lungul zidurilor, bronzuri, marmure, mulaje de ghips. Într-un colţ era un teatru de marionete, vopsit în verde şi galben, cu figurine din lemn sculptat. În faţă, o siluetă mare sub un văl umed.

— Ultima mea operă, rosti bătrânul. Lucrez la ea de o lună. Dar din mai multe motive nu izbutesc să o termin.

El dezveli argila cu grijă, desfăşură pânza, lăsă să se vadă o tânără femeie, mai întâi şoldul drept, apoi picioarele, bustul şi în cele din urmă obrazul de o

perfecţiune clasică.

— Poate fi numită, dacă aşa îţi place, *Naşterea primăverii,* mai zise el. Fiecare să-i dea un nume după pofta inimii.

Corpul avea aceleaşi proporţii ca şi cele ale lui Venus din Cnida, aceiaşi sunt mici şi drepţi, aceleaşi coapse pline, până şi aceeaşi arcuire cărnoasă a pubisului. Capul cu obrajii mari, cu fruntea bombată, avea un aer de gravitate surâzătoare, sau mai degrabă de contemplare şi mirare ca în faţa vreunui spectacol născut dintr-o străduinţă susţinută, dintr-o voinţă generoasă şi invincibilă.

— Există modelul?

— Păi sigur, spuse Filangeri. Este Mărie Leonardi, fata unuia dintre prietenii mei. Am cunoscut-o copilă. Poate avea azi vreo douăzeci şi cinci sau douăzeci şi şase de ani. Mama ei era franţuzoaică. Din Nissa. De aceea prenumele ei adevărat nu este Maria ca în italiană. Tatăl ei a fost ucis în timpul războiului din Spania. Fi atent! Era antifascist până în măduva oaselor.

Pe ambele laturi ale capului aripile de păr cărunt se agitară.

— Să fie oare cu adevărat atât de frumoasă? întrebă Sainte-Rose.

— Desigur.

— Este vorba de o comandă?

— Deloc. Astea fiind zise, am şaptezeci şi doi de ani. Este o vârstă la care nu se mai mizează deloc pe viitor. Dar ştii că viitorul, pentru un artist, este opera sa.

— De ce să n-o terminaţi pe asta?

Bătrânul sculptor îşi arătă mâinile tot atât de noduroasei ca două bucăţi de lemn.

— Aştept să mă pot îngriji. Şi apoi, unde să găsesc pe cineva să toarne statuia în metal pe vremurile astea? Fără să mai pun la socoteală, fi atent, că germanii confiscă toate metalele neferoase!

Rosti ultima frază râzând şi râsul acesta îl întineri, revelă ceea ce sub oboseala trăsăturilor încă mai era copilăros în el.

După ce reveni lângă sobă şi se aşeză într-un fotoliu, motanul se căţără şi se ghemui pe genunchii lui.

— Tânăra aceasta obişnuieşte să pozeze ca profesionistă?

— Mărie? Oh, nu. Nu a acceptat nicicând să pozeze în afară de această singură dată. (O clipă de tăcere.) Pentru mine poate că pentru ultima oară.

Nicio melancolie în ton, nicio înduioşare faţă de sine însuşi. Mergând de-a-ndărătelea , cu faţa întoarsă spre mulajul lucind de umiditate, Sainte-Rose se apropie de el,

— Lucrează la serviciile administrative ale E.I.A.R.-ului sau dacă vrei la acelea de la Radio Roma, dincolo de Piazza Mazzini. Nu este tocmai aşa departe. Din când în când vine să mă vadă şi nu uită niciodată să-mi aducă unele provizii.

Mângâie visător motanul cu mâna lui deformată de artrită.

— E inimoasă, mai murmură el.

Straniu, aceste cuvinte răspunseră, în inima lui Sainte-Rose, unei nevoi de tandreţe feminină care-l surprindea acum pentru prima oară după lungul răstimp, care trecuse de la serile din Alger, petrecute într-un mic hotel din Hussein Dey în tovărăşia unei tinere care lucra ca auxiliară la Royal Air Force, foarte blândă şi micuţă, şi ale cărei suspine fericite se potriveau atât de bine cu murmurul apropiat al mării.

Puţin după aceea îşi luă rămas bun de la Filangeri ca să se reîntoarcă la *palazzo,* nu însă înainte de a fi confirmat întâlnirea de vinerea următoare. Era mulţumit de această întrevedere şi acestui sentiment i se adăuga şi o speranţă nedefinită.

Pe palier el întâlni un bărbat care aştepta de asemenea ascensorul şi care se uită plin de curiozitate la el. Era mic

de stat, cu pleoapele roşii şi avea un şal ridicat până la gură. Fără îndoială, un vecin al sculptorului. Pe toată durata coborârii, insistenţa privirii acelei stârpituri îi produse o adevărată jenă.

Chiar la aceeaşi oră, Mărie ajungea în Piazza Mazzini, mare răscruce a opt căi aşezate în formă de stea, foarte apropiată de E.I.A.R., unde lucra ea. În micul ei grup al Macchiei (numele rezistenţei urbane din Roma) venise ordinul să fie supravegheat itinerarul unei coloane blindate a Wehrmachtului. Contau să afle dacă această mare unitate, care cobora din nord de zile în şir şi care pe întreg traiectul său (nu se deplasa pe şosea decât în timpul nopţii) era urmată de pândari ai organizaţiilor clandestine, nu va face decât să traverseze oraşul în direcţia frontului din sud sau va cantona aici.

Tancurile germane intraseră prin via Cossia şi în loc să treacă prin Ponte Milvio se scurgeau în lungul Tibrului. La intrarea în via Angelica fuseseră semnalate vehiculele de avangardă. Serviciile secrete ale aliaţilor cereau de urgenţă informaţii. De ia postul ei de observaţie Mărie auzea mugetul îndepărtat al monştrilor, se gândea la cei care, întocmai ca şi ea, erau postaţi în lungul ramurilor acestui evantai format de străzile care porneau din strâmtoarea dintre Monte Mario şi Tibru. Sarcina ei era nu numai să verifice traiectul, dar să şi numere tancurile şi camioanele. Era frig. Din grădiniţele pieţii se ridica un miros de pământ reavăn. În diagonală, pe partea stângă a bulevardului ducând spre fluviu, putea zări faţada bisericii lui Iisus-Rege. În interior, era un preot căruia trebuia să-i dea îndată rezultatul tuturor observaţiilor privind convoiul.

Ea nu ştia dacă bătrânul domn, cu ghetre şi pălărie cenuşie, care privea atent vitrinele la colţul cu via Sabatino, stătea şi el la pândă, dar închipuindu-şi această reţea de tovarăşi necunoscuţi, ca şi ea, în alertă, se simţea la unison cu o lume de iluzii generoase.

Mugetul se apropia întocmai ca acela al unei furtuni. Zări la o mică distanţă un tânăr care îi zâmbea de dincolo de peluza pe care se zbenguiau ci te va vrăbii. Tânărul era genul „junelui prim”, brun, cu capul gol, cu părul foarte lins. Ea se îndepărtă ca să se posteze în dreptul viei Oslavia. Precedat de un camion descoperit, primul tanc *Tiger,* un mastodont de şaizeci şi opt de tone, cu gura tunului acoperită cu botniţă din pânză verde, sosea în tărăboiul enormelor sale şenile. În camion soldaţii cântau *„Drei Lilien”. Tiger*-ul o luă la dreapta, înconjură piaţa şi se angaja pe via Ferrari. În turelă stătea în picioare un tânăr ofiţer tanchist, îmbrăcat cu manta de piele, cu ochelarii pe frunte. Avea faţa de o frumuseţe realmente feminină, cu ochii deschişi la culoare şi glaciali. În faţă, bătrânul domn dispăruse. În schimb, tânărul cu vrăbiile se apropie de ea, încet, fără cea mai mică curiozitate pentru zgomotoasa coloană care se revărsa acum în piaţă. Încă doi *Tiger-i* însemnaţi pe laturi cu crucea neagră, cu carapacea lor vopsită în verde şi ocru, apoi, fără să se ştie de ce, un tanc mic *Panzer* înserat între doi coloşi, burduşit în spate cu butoaiele sale de benzină, cu şenilele lovind pavajul.

„Mai ales, să nu-mi încurc socotelile”. Aerul îngheţat îi muşca gleznele, îi pătrundea pe sub fustă. Simţea de asemenea şi umiditatea solului prin tălpile prea subţiri. Doi *Tiger*-i pătrundeau la rândul lor în piaţă, încărcaţi de frunziş, ca nişte grădini ambulante. Terenul trepida sub greutatea lor şi hărmălaia se repercuta până la ultimele etaje ale marilor imobile. Încă trei camioane şi apoi cântecul soldaţilor zguduiţi de hopuri:

„În Afrika rollen die Panzer...”[13]

Apoi trecu o ambulanţă cu insigna Crucii Roşii, şi cu următoarea inscripţie pe portieră în litere gotice: *Dentsches Rotes Kreutz,* urmată de o maşină BMW. După un timp, se ivi în depărtare, dintre faţadele lugubre, un alt

[13] În Africa uruie Panzerele (germ.).

tanc târându-se în fleşcăraia acestei după-amieze de martie ca un crustaceu gigantic de culoarea cenuşie a fundurilor submarine. Ţeava tunului ţintuia cerul ca o antenă ameninţătoare.

— Aşteptaţi pe cineva, domnişoară?

Vocea suavă a tânărului cârlan răsună chiar în spatele ei.

— Dă-mi pace, zise ea cu vocea scăzută şi înfuriată.

La naiba, acest idiot venea tocmai acum s-o tulbure!

— Dacă sunteţi singură pot să-mi permit să vă invit la cafeneaua aceea de colo? Ar fi mai cald!

— Am mai spus să mă laşi în pace! E limpede? îmi aştept logodnicul.

— Nu, nu. Nu aşteptaţi pe nimeni. De ce o întâlnire într-un loc ca acesta? Şi pe un astfel de frig!

— Ia-o din loc!

— Logodnicul ăsta are noroc.

Ea cedă tentaţiei de a ironiza:

— Este elveţian în garda pontificală. Şi ca şi mine, nu te va agrea.

— Ce păcat! Eu care sunt atât de calin!

Al şaptelea *Tiger.* Al şaselea camion. Un alt *Tiger* cu un fanion cu svastica pe aripa din faţă. Flăcăul continua cu vocea sa din ce în ce mai dulceagă:

— Să preferaţi un elveţian unui italian!

Ea ridică din umeri, deşi îl simţi intrigat de atitudinea ei, rămase atentă la defileul convoiului. Al optulea tanc. Al nouălea: un *Panzer.* N-avea voie să-şi noteze. Trebuia să-şi joace rolul de gură-cască anonim. Îi veni gândul că la urma urmelor tipul acesta putea fi un informator sau un poliţist. Ea nu era niciodată de o rezervă exagerată şi de obicei primea calm omagiile băieţilor. Acesta însă o exaspera pentru că nu putuse s-o nimerească mai prost. Tancul al zecelea, un *Tiger!* Cârligele sale da depanare, ca doi colţi în formă de tirbuşon, sugerau o cruzime preistorică. Comandantul tancului, cu trupul pe jumătate

ieşit afară din turelă, indiferent şi pierdut în gânduri, cu crucea de fier la gât şi ochiul ca oţelul i sa părea că simbolizează crunta ferocitate a războiului.

— Ce succes trebuie să aveţi, a zis tânărul. Înţeleg. Sunteţi atât de minunat de atrăgătoare...

Tonul era de batjocură amabilă, dar pe un fond da reală admiraţie.

Din cauza enervării fata ar fi putut încurca numărul tancurilor cu acela al vehiculelor însoţitoare. Cu un gest ascuns şi iute, trase de şiragul de la gât şi-i rupse aţa. „Ce faceţi?" şi perlele de sticlă săriră până în pârâu, străluciră ici şi colo pe dalele de ciment. Dar Mărie păstrase un pumn de mărgele în palmă. Blindatele în buzunarul de sus. Toate celelalte în buzunarul de jos. Tânărul se agita. „Sunt până şi în apă!;' se văita el aplecat de-a binelea după de. Iar ea îl încuraja prefăcându-se dezolată: „Dumnezeule, un dar al mamei! îl purtam pentru prima oară!"

Încă o ambulanţă, apoi opt tancuri, apoi douăsprezece camioane. Toţi soldaţii erau aşezaţi pe banchete, cu puşca între genunchi, şi trecând, se uitau la ea. Văzu în ochii lor o expresie flămândă care o tulbură. Tânărul continua să facă temenele ca să vâneze perlele şi cum unele căzuseră într-un strat de flori, întinsese braţul să le scoată, grijuliu să nu-şi murdărească mâinile de noroi. În cele din urmă, după trecerea unei ambulanţe mari răsunară pocniturile ultimelor motociclete din escortă.

Tânărul se ridicase, revenea spre Mărie î

— Iată-le, cred că sunt toate.

Ea le luă mulţumind din vârful buzelor.

— Pentru ce, zise el, sunteţi atât de rea cu mine? Vă fac chiar atâta silă?

Tonul era aproape patetic. Poate că nu era vorba de un poliţist, sau atunci avea deosebite haruri de artist. În orice caz, să nu-i facă jocul. Timpul era scurt. Îl părăsi acolo, şi avu doar răgazul să-i vadă în ochi sclipirea aceea

şireată a bărbaţilor care ştiu ca nişte maeştri să înduioşeze femeile şi mizează pe această înduioşate. La dracu! Coloana întreagă trecuse şi zgomotul tancurilor răsuna acum în înfundătura lungă formată de străzile care se succedau în direcţia pieţii Cavour. Toată această coloană de oţel cu puterea, brutalitatea şi marşul ei, sugera imaginea unui cuţit pe care l-ai înfige într-un trup viu. Mergând iute, Mărie traversă piaţa. Băiatul încercă să se ţină după ea ceea ce-l obligă să ţopăie în jurul ei într-un fel oarecum caraghios, fără să înceteze să o implore: „Domnişoară, oh, vă rog, domnişoară!” Cuvântul *signorina* avea în gura lui o mlădiere armonioasă. Nu încăpea îndoială că era din Pisa sau din Florenţa. Fără să încetinească, Mărie o luă pe calea Mazzini. Abia atunci renunţă şi el.

Era nemulţumită. Din cauza acestui nenorocit tâmpit fusese gata să încurce componenţa exactă a coloanei germane. Şi pe deasupra, în cazul în care tânărul cârlan ar fi fost un informator, s-a mai văzut şi nevoită să se stăpânească pentru a evita o ceartă. Rămăsese viclenia ei cu colierul de care se mai amuza încă. În cele din urmă intră zâmbind în biserică.

5

CHIAR ÎN SEARA ACEEA, DUPĂ cină, Sandra se retrase în camera ei. Îşi lăsă soţul ascultând radioul şi pe Sainte-Rose executând pentru *marchesa* nişte scamatorii cu cărţile de joc. O interesa francezul fără ca ea să-şi dea seama de ce anume. Poate pentru că părea în întregime absorbit de un singur scop (faptul că vorbise în după-amiaza aceea despre plimbare nu era desigur decât o minciună) şi pentru că ea însăşi simţea o arzătoare dorinţă de plecare; şi o sete de uitare. Conştiinţa existenţei mai multor fiinţe încă contradictorii în însăşi fiinţa ei – o făcea nervoasă, uneori o îndemna să fugă de alţii şi de ea însăşi, să schimbe locul, anturajul. Este adevărat că-i mai rămânea opiumul şi că după câteva ţigări, omenirea se destrăma ca un şomoiog de vată instaurându-se senzaţia că în cele din urmă gândirea îşi pierdea ascuţişurile care rănesc, că rotindu-se tot mai strâns se netezea de parcă timpul se înfăşură în jurul lui însuşi în loc să se desfăşoare. Stând în faţa oglinzii ea execută ca de obicei câteva mişcări de gimnastică. Era în slip, îşi vedea sânii şi floarea lor brumărie, pântecul neted, coapsele musculoase. Când termină, făcu un duş fierbinte, se cântări, şi-şi unse faţa cu o cremă pe care i-o procura o prietenă la un preţ foarte ridicat. A doua zi, trebuia să se întâlnească cu iubitul ei, dar îi telefonase şi, sub un pretext vag, scăpase de întâlnirea aceea. Răspunsurile bărbatului de la capătul firului (care înţelesese adevărul) sfârşiseră prin a o agasa. Dacă

dădea sau nu crezare explicaţiilor ei, puţin îi păsa.

Cui va consacra ea această nouă zi? Habar n-avea, nu-şi făcuse încă niciun plan. Oricum, putea să-l recheme în orice clipă, să-l facă să vină *în extremis.* De un lucru era însă sigură: că va schimba amantul. I se întâmpla astfel să închidă dintr-odată în sufletul ei nişte uşi cu iluzia – şi certitudinea că era vorba de o iluzie – că va schimba prin aceasta însuşi drumul destinului său.

Abia se ghemuise în pat că sirenele de alarmă şi mugiră. Goală, sub rochia ei groasă de casă, se duse în salon. Luigi şi Sofia se ocupau de *marchesa* îmbrăcând-o cu un palton negru şi gros, punându-i mănuşile. În curte, Giacomo tocmai lăsase să între vecinii care, conform regulamentului, aveau dreptul să folosească pivniţa *palazzo*ului decretată adăpost colectiv. Din salon se auzea tropăitul persoanelor care soseau, treceau de poartă, în timp ce strigătul lugubru al sirenelor continua să străbată întreg cerul.

— Chiar vreţi să rămâneţi aici? întrebă *marchesa*.

El îşi justifică hotărârea prin faptul că în adăpost se va întâlni cu oameni din cartier care nu erau obişnuiţi să-l găsească acolo şi că aceasta putea fi imprudent.

— Cum voiţi, zise ea.

La rândul său, Sandra refuză să coboare din cauza frigului umed care domnea acolo, în realitate din cauza unei oarecare claustrofobii care-i făceau insuportabile acele ore petrecute în adăpost.

Rămaşi singuri, Sainte-Rose se apucă să facă pasienţe pe o masă lungă şi Sandra se instală într-un fotoliu în faţa căminului, cu picioarele ridicate, descoperindu-şi coapsele până la ivirea zonelor intime, cu o ţigară între buze şi foarte la largul ei. Sirenele muriră în noapte şi începu huruitul bombardierelor acoperit îndată de vacarmul artileriei antiaeriene dezlănţuite. Întreg cerul părea să vibreze ea un gong imens lovit frenetic pe toată suprafaţa sa.

— Se vorbeşte că o mare unitate blindată s-a cantonat în sudul oraşului, spuse Sandra.

El rămase tăcut, absorbit de cărţile lui. Ea adăugă i

— La ce vă gândiţi?

— La greutatea pe care o întâmpină avioanele B-25 şi B-26 să atingă noaptea obiective precise. Nu sunt făcute chiar pentru treaba asta.

— Cum ştiţi că este vorba de acest gen de aparate /

— Să presupunem că am un har.

— Nu este acesta tipul de aparat pe care-l pilotaţi chiar dumneavoastră?

— Ba da.

Deodată răsunară nişte explozii profunde şi geamurile începură să vibreze, dar straniu, numai în partea dinspre grădină. În acelaşi timp ciucurii de sticlă ai candelabrului răsunară delicat, pe două note, ca sunetele unui instrument foarte vechi. Ea avu certitudinea că el se găsea foarte departe de ea cu gândul, indiferent la prezenţa ei, ceea ce îi provoca o vagă iritare. Căldura căminului

— Aruncase o nouă buturugă în vatră – îi aducea un confort fizic şi contrasta cu instabilitatea emotivă a sufletului său. Parfumul meridional al unor flori aşezate într-un vas din apropiere îi trezea amintiri din adolescenţă, amintiri vagi, dar foarte însorite, şi ea îşi descheie rochia şi-şi oferi căldurii, sânii şi pin te cui, întorcându-se astfel, după treizeci de ani, la zilele acelea de vară când, sub cerul incendiat, se culca goală la soare, ameţită de sentimente şi dorinţe neprecise. Exploziile provocau o înfiorare bruscă a tuturor nervilor săi care uneori îi încreţeau pielea braţelor şi a feţei; încercă nevoia de a vorbi.

— Pentru a face o astfel de treabă voiţi să treceţi liniile?

Întrebarea păru să-l surprindă. Se mulţumi să murmure ridicând capul:

— Bineînţeles...

— Va fi deci posibil ca într-o zi, sau mai degrabă într-o noapte ca asta, să vă vină rândul să aruncaţi bombe asupra noastră?

— Da.

— Şi întâmplarea ar putea conduce pe vreuna dintre de chiar pe casa asta?

— Chiar aşa.

— Cum priviţi ideea asta?

— Când eram copil auzeam adesea spunându-mi-se că, născându-mă, o uciseserăm pe mama, deoarece ea a murit când m-a adus pe lume. Fără voie mi-au dezvoltat în mine un somptuos complex de culpabilitate, cu timpul am reuşit să fac casă bună cu el.

— Şi v-aţi vindecat de el prin cinism?

— Nu, prin luciditate.

El înşiră câteva cărţi de joc. Lumina căminului îl acoperea dintr-o parte, îi degaja obrazul, maxilarul osos, revelând o puritate virilă care o impresiona.

— Ce înţelegeţi prin aceasta?

— Ştiu ce resimt în această clipă camarazii mei care zboară acolo sus şi ştiu că ei nu sunt nici cu totul inocenţi şi nici întrutotul culpabili, aşa cum suntem de altfel cea mai mare parte dintre noi. În numele cărei morale îi judecaţi? în ce mă priveşte, încerc de vreme îndelungată, să mă clădesc şi în acelaşi timp sunt lucruri în mine care se dărâmă fie din greşeala mea, fie ca un efect al circumstanţelor.

Ea nu-l înţelegea în întregime, dar ghicea în ce consta deosebirea dintre ei şi că el se străduia să astupe breşele prin care ar putea să-şi ia startul pasiuni mai mult sau mai puţin tumultuoase, necontrolabile. Poate că făcea parte din soiul acela de oameni pentru care sentimentele violente sunt o slăbiciune care trebuie răpusă. Cu o subtilitate vicleană, aştepta ca el să-i observe goliciunea. Spătarul fotoliului o ascundea, dar o dată ridicat în

picioare fără îndoială că o va vedea şi acest gând provocator o împiedica să cedeze spaimei căci zarva artileriei antiaeriene se amplifica şi exploziile deveneau din ce în ce mai apropiate,

— Ar trebui, continuă Sainte-Rose fără să înceteze să manevreze cărţile, să azvârlim din noi lucruri întrutotul admise, care ne par esenţiale şi preţioase, pentru ca viaţa şi deci moartea, să ni se arate, în sfârşit, în simplitatea ei reală. Am cunoscut multe camere anonime de hotel. Atunci când am plecat la război, am aflat că mama mea vitregă a împărţit în dreapta şi în stingă hainele şi cărţile pe care nu le-am putut lua cu mine, ca şi cum nu trebuia să mai revin vreodată. Era o femeie cumsecade, care ţinea la mine, dar care ştia probabil, din instinct, că absenţa este o imagine a morţii.

Fluierături stridente străpunseră bubuiturile artileriei: era vreun şef de sector care, la faţa locului, amintea consemnul privind camuflajul. Dar în partea dinspre stradă Giacomo dublase grijuliu perdelele cu bucăţi din pânză neagră.

— Ştiaţi, continuă Sainte-Rose, că înaintea unei plecări în misiune, echipajele trebuie să-şi golească obligatoriu conţinutul buzunarelor în mâinile unui ofiţer de serviciu? Din motive bine stabilite, este interzis să păstrezi asupră-ţi, fie chiar şi ţigări sau un bilet de tramvai. De prima oară mi-am dat seama că aveam obiceiul, încă dinainte de a deveni pilot de război, să-mi golesc în momentul plecării până şi buzunarele mele secrete, acelea ale sufletului, astfel încât această mică formalitate nu m-a impresionat deloc.

O nouă fluierătură. O voce certăreaţă se ridică în noapte:

— Lumină la al treilea!

Strigătul acesta păru să exaspereze şi mai mult vacarmul isteric al artileriei antiaeriene. Sandra îşi strânsese uşor rochia, dar îşi lăsase sânii descoperiţi. Îi

asculta leneş pe Sainte-Rose care spunea:

— În Germania se întâmplă ca aviatorii aliaţi, doborî ţi de *Flack* sau de avioanele de vânătoare, să fie împuşcaţi de către civili, în aer, în timp ce coboară din cer cu paraşuta şi când ating pământul nu mai sunt decât nişte cadavre sfârtecate. Dacă mi s-ar întâmplă aşa ceva, cred că dincolo de teroarea şi desperarea mea nu aş purta prea multă pică asasinilor mei. Casele despuiate de ziduri, dărâmăturile, copiii zdrobiţi sub ruine toate astea există.

Ceea ce resimţim noi, acolo sus, nu este o compensaţie. Este altceva...

Aruncă obosit pachetul de cărţi, se ridica făcând câţiva paşi prin salon şi îndepărtându-se de fotoliul Sandrei, avu deodată mintea invadată de unele imagini care-i evocau, în paralel, chipurile piloţilor, al bombardierului din carlinga lui de sticlă, cu degetul pe butonul de declanşare a bombelor, mitralierii ţintuiţi pe arma lor în turelele înguste, trapa de bombe deschisă, maşinile amorsate, sinistre în odihna iluzorie, străbătând universul acesta zguduit precum şi gloanţele-trasoare, fulgii roşii şi negri ai artileriei antiaeriene şi ochii strălucitori ai proiectoarelor, salturile aparatului în zguduiturile furioase ale exploziei! Ce ciudat era să trăieşti toate aceste emoţii în acelaşi timp în această mică reşedinţă particulară şi vetustă pe care suflul unei singure bombe ar putea să o facă praf! O auzi pe Sandra care întreba pe un ton batjocoritor şi totodată agresiv:

— Câţi amanţi creezi că am avut până acum?

Se opri, se întoarse spre ea, ridică din umeri, apoi îşi reluă mersul în lung şi în lat, de cealaltă parte a mesei, departe de cămin, în timp ce ea continua:

— Treizeci şi opt, dragul meu, şi Luigi m-a luat fecioară. Ne aflăm în Italia, nu-i aşa? Aveam abia optsprezece ani!

Ea îşi îndoi picioarele şi atunci descoperi el postura ei provocatoare.

— Treizeci şi opt şi în suma aceasta nimic altceva decât parteneri agreabili.

Artileria se amplifică deodată, ciucurii lustrei făcură din nou să răsune muzica lor melodioasă.

— Agreabili, cu excepţia unui singur caz. Un necunoscut care mă acostase pe stradă şi pe care l-am urmat la el acasă fără ca măcar să-i ştiu numele. Foarte blând şi prevenitor la început, o dată la pat, a început să mă lovească şi pentru că m-am zbătut şi am strigat, m-a paralizat şi m-a covârşit. Rezistenţa mea îi plăcea, spaima mea de asemenea, şi de îndată ce mi-am dat seama de asta şi am stat locului, s-a calmat.

Sainte-Rose era să întrebe: „De ce-mi spuneţi astea?”, dar în aceeaşi clipă îşi zise că ea suferea şocul nervos produs de bombardament sau poate că voia să nimicească în sufletul ei ceva ce o tulbura. Sofia îi spusese că Sandra, la doi ani după căsătorie, a avut o fetiţă care a murit de meningită, că această întâmplare mai ocupa încă un loc important în viaţa ei. Dar puteai crede tot ce spunea Sofia?

Şi Sandra continuă:

— Am o altă amintire, mai fericita. La Genua, acum patru sau cinci ani, am petrecut noaptea cu doi bărbaţi. Băuserăm cu ei şi acceptaserăm să-l urmez pe unul dintre ei, dar el găsise modalitatea ca prietenul lui să se afle şi el în apartament...

Cum Sainte-Rose se îndepărta spre fundul salonului şi se pierdea în penumbră, ea se ridică, se întoarse spre el:

— Eşti şocat, nu-i aşa? Haide, vino să-mi spui că te dezgust şi cu mă port ca o târfă!

Bubuitul artileriei slăbea ca acela al unei furtuni care se îndepărtează.

— Singurul lucru pe care aş vrea să vi-l spun este că nu am nicio vocaţie de confesor şi că puteţi să vă duceţi via (a cum poftiţi! De altfel, tot ceea ce povestiţi este interesant. Nimic nou, cred, dar interesant.

Ea râse brusc, cu un râs sacadat.

El îşi zise că este întotdeauna periculos să respingi o femeie care se oferă şi chiar în clipa aceea trei explozii aproape simultane punctară cuvântul periculos.

Nu-i trecea prin gând să profite de această situaţie atât de nedemn i se părea să ia femeia (fie ea chiar atât de provocatoare ca Sandra!) bărbatului care contribuia la ascunderea lui şi risca pentru el moartea sau cel puţin deportarea. Era foarte conştient că o astfel de reţinere era meritorie, întrucât de săptămâni de zile nu se mai atinsese de vreo femeie şi această abstinenţă forţată îi provoca deseori nopţi de insomnie.

Artileria încetă brusc şi puţin după aceea sirenele anunţară sfârşitul alarmei. Din nou se auziră în curte vecinii care părăseau adăpostul, se răspândeau în piaţetă schimbând între ei strigăte înfundate. *Marchesa* intră în cele din urmă, asemănătoare unora din bătrânele aristocrate pictate de Goya, care surprind prin contrastul violent dintre decrepitudinea lor fizică şi hainele lor prea lejere. Sofia o dezbrăcase de palton şi ea se retrăsese cu mersul său mărunt şi mecanic. Ochii ei de bufniţă luceau intens în umbră. În urma ei, Luigi părea vlăguit. Ură la rândul său noapte bună şi dispăru în camera sa. Înainte de a se gândi să-l imite, Sainte-Rose reluă pachetul de cărţi, i-l prezentă Sandrei rugând-o să aleagă una, să i-o arate, să o repună ea însăşi în pachet şi să amestece apoi cărţile după plac. Ea ascultă fără a înceta să-l privească ironic. Sainte-Rose amestecă o clipă pachetul, îl etală pe masă cu faţa în jos şi întoarse o carte: era chiar aceea a Sandrei. Reîncepu de trei ori şi de trei ori cu acelaşi succes. Deşi ghicea că Sandra era la capătul răbdării şi că dorea din toată inima ca el să greşească, se strădui să reuşească această experienţă destul de dificilă. Ea stătea de cealaltă parte a mesei şi o luminiţă dementă se aprindea! şi se stingea în străfundul ochilor ei enormi, tiviţi cu gene lungi, răsucite. Nicio clipă nu-şi manifestă

vreo mirare cât de mică şi se abţinu să-l felicite pe Sainte-Rose pentru virtuozitatea sau îndemânarea lui. Ziua următoare ea îi propuse să viziteze cartierele sinistrate, dar el refuză şi ea nu-şi putu da seama dacă el se temea să iasă în tovărăşia ei socotită o dată pentru totdeauna „periculoasă” (ceea ce o amuza) sau dacă-i repugna cu adevărat, aşa cum afirma, să ia nenorocirea altora drept spectacol. În cele din urmă plecă singură şi el rămase cu convingerea că această invitaţie trebuia să aibă un dedesubt.

În aceeaşi seară, la aceeaşi oră, după cină, Sainte-Rose şi Sandra se găsiră din nou în faţa căminului din salon pe când într-o cameră vecină Luigi asculta radioul şi Sofia o ajuta pe *marchesa* la toaleta ei de noapte. Focul nu era prea puternic, pentru a economisi rezerva de lemne. Sandra se adresă cu un ton obraznic lui Sainte-Rose care se cufundase într-o mică lucrare asupra etruscilor.

— Sper că n-ai luat de bună ceea ce ţi-am spus eu ieri! Fac aluzie la uncie confidenţe.

Pentru ca o femeie de felul ei să se retracteze într-un mod atât de brusc, se presupune că reflectase îndelung la aceasta.

— Deloc, spuse el. Am înţeles că bombardamentul vă înspăimânta şi am ţinut cont de asta.

Ea rămase o clipă tăcută privind flăcările.

— Îmi vorbeai de război, adăugă ea. Şi mă covârşeai cu scamatoriile dumitale inepte cu cărţile.

— Iertaţi-mă.

— Haide, haide. Oricare alt bărbat într-o astfel de împrejurare mi-ar fi făcut curte.

— Poate că nici nervilor mei nu le prea pria raidul acela.

Ea surâse şi uneori surâsul ei, ca în clipa aceasta, îi aducea, pe chip o fărâmă de şiretenie îndeajuns de

deconcertantă.

— Şi eu care credeam că războiul şi pericolul stârnesc instinctele erotice!

— Este o prejudecată care datează din secolul nouăsprezece. N-a fost niciodată dovedită ştiinţific.

Ea nu-şi dădea seama că, cu privirile ei fixe de toxicomană, făcea să tresalte gândul bărbatului din faţa ei de parcă i-ar fi apropiat de frunte un vârf de fier înroşit. Doamne, cum i-ar fi plăcut lui să iasă în grădină, să umble pe sub arbori, să guste pacea nocturnă.

— Iertaţi-mă, mă întorc în camera mea, acolo sus, spuse el.

— Adevărat? Pe cuvântul meu, încep să cred că nu eşti un bărbat la fel ca ceilalţi.

El privea focul, micile peşteri purpurii din grămada de tăciuni aprinşi, surprins de vulgaritatea tonului pe care-l întrebuinţase.

— Poate că nu la fel ca ceilalţi, este adevărat. Şi ca să spun tot ce gândesc, nu cred că toate acţiunile se echivalează, căci dacă ar fi aşa niciuna nu ar mai avea vreo importanţă şi eu simt nevoia ca unele din de să conteze mai mult decât altele.

— Iar eu, spuse ea, nu pot trăi fără o oarecare estompare a evidenţei. Nu-mi place ca totul să fie în plină lumină. Cât ne deosebim noi doi! Nu-i aşa?

Încă de la aceste prime cuvinte, ea se ridicase apropiindu-se de Sainte-Rose ca şi cum s-ar fi strecurat spre el. Plecată asupra lui îl privi cu subită asprime, apoi îi sărută gura, prelung şi el îi simţi buzele foarte fierbinţi, vii, limba ei vioaie şi chiar în acea clipă o uşă scârţâi lângă seară. Sanda se îndepărtă cu o mişcare dezinvoltă, se sprijini de cămin în clipa în care Luigi tocmai intra să anunţe că sovieticii eliberaseră complet întreaga Crimee. Sainte-Rose se întoarse spre el. Să-i fi surprins? Nimic din atitudinea lui nu lăsa să se presupună ceva. Părea foarte calm şi mai adăugă o altă informaţie relativă la războiul

din Pacific. Sandra, ca să-şi compună o atitudine, se apucă să aţâţe focul stând cu un genunchi pe podea şi cu un picior descălţat, căci retrăgându-se de-a-ndărătelea de lângă Sainte-Rose îşi pierduse unul din papuci. Dintr-odată flăcările se înălţară azvârlind văpăi puternice şi părul Sandrei păru că arde. Luigi coborî încet scările. Într-adevăr, nimic nu se putea citi pe faţa lui. În timp ce se apropia, Sainte-Rose se întreba dacă nu cumva Sandra îi lăsase urme de ruj. Era încurcat şi încerca un sentiment nedefinit de furie. Drace, acest cumsecade Luigi nu avea decât să-şi supravegheze mai bine soţia! Dar ea, cu un pas egal, se apropie de soţul ei, îi spuse că într-adevăr trebuiau să se bucure de aceste veşti, şi adăugă ceva referitor la „maşinăria de război germană care slăbea”, totul pe un ton cât se poate de firesc. Lui Sainte-Rose îi zvâcnea inima cu răbufniri profunde şi rare până în gâtlej. Puţin după aceea Sandra adăugă zâmbind cu aceeaşi dezinvoltură:

— Ei bine, e timpul să merg la culcare pentru cazul că la noapte vom mai avea de suportat o alarmă.

O clipă Sainte-Rose se temu că va rămâne numai cu Luigi, dar nu, Luigi dorea şi el să se culce.

Singur la el în cameră, vârât în patul său, cu lumina stinsă, Sainte-Rose observă pentru prima dată că aripile fluturilor de pe peretele opus erau fosforescente şi sugerau – oare de ce? — machetele avioanelor duşmane suspendate pe plafonul sălii de *briefing* de la Villacidro. Închise ochii. Frig ascuţit. Mai mult decât scena cu tanchiştii, cea pe care tocmai o trăise îi lăsa convingerea definitivă că mai curând sau mai târziu, Sandra îl va pune, Voit sau nu, într-o situaţie periculoasă. Ca proiectul său de evadare să fie compromis din cauza vreunei extravaganţe a acestei femei, era pentru el o idee insuportabilă. Mai examină o dată toate dificultăţile pe care le avea de înfruntat pentru a ieşi din Roma şi a străbate liniile trecând Abruzzii deasupra limitei zăpezilor.

Îl cuprinse din nou obsesia unei riguroase încercuiri şi regăsi, chiar în somn, imaginea meterezelor de culoarea oţelului, nesfârşit de netede, fără vreo deschidere.

În cursul după-amiezii următoare Sandra se urcă încet, până la ultimul etaj. Jos, în micul său salon personal, *marchesa* primea câteva bătrâne prietene la o cafea cu gust dulceag însoţită de fursecuri cu seminţe de bob Afară ploua. Sandra intră întruna din camerele de serviciu care acum slujeau de debara. Fuseseră îngrămădite şi depozitate acolo cufere, o colivie mare din răchită ş: un manechin de lemn cu talia cambrată, cu şoldurile bombate ca sub efectul corsetajului necruţător al epocii dar care sugera un trup tânăr, fraged, voluptuos, ce aparţinuse probabil *marchesei.* Chiar alături, Sainte-Rose dăduse drumul radioului şi ea ascultă cu neplăcere ecou uriaşelor furtuni care devastau pământul. Se simţea, mai ales din ajun, în vârful unei piramide de sentimente, de amintiri, înconjurată de un vast deşert cenuşiu. După câteva minute, se duse să bată la uşa vecină. În lumina palidă a camerei îl văzu pe Sainte-Rose care o privea surprins de parcă voia să încerce să-i ghicească intenţiile. Să fi avut certitudinea că ea era goală sub frumosu-i chimonou de mătase împodobit cu flori atât de măiestrit brodate? Ochii lui se strânseră uşor. Purta un tricou albastru de lână cu mânecile întoarse peste manşete.

— Te deranjez?

— Deloc! spuse el şi se duse repede să oprească aparatul.

— Simţeam nevoia să vorbesc eu cineva,

— În cazul acesta aţi făcut bine…

Părea sincer deşi puţin tulburat.

— Plouă, zise ea, şi casa este plină de bătrâne.

— Înţeleg.

Ea se gândea la celălalt bărbat pe care ar fi trebuit să-l

întâlnească chiar la ora asta, la Parioli.

— Dar, luaţi loc, spuse el.

Ea se tolăni într-un fotoliu şi în timp ce el aţâţa focul din sobiţă, îşi spuse că bărbatul acesta nu o va ajuta cu nimic şi că în ce o privea pe ea îi era întotdeauna greu să capteze spiritul celorlalţi.

Era de asemenea foarte conştientă că ritmul vieţii ei provenea din valuri succesive despărţite întotdeauna prin goluri profunde. În această clipă se ştia purtată de un lung şi nesfârşit tăvălug gata să se prăvălească. Cu pieptul provocator, cu o ţigară în vârful degetelor, îl observa pe Sainte-Rose, atentă la cele mai mici gesturi ale lui.

Părea bizar de cumpănit.

— Oare te înspăimânt? întrebă ea în cele din urmă.

Cu aceeaşi ironie el replică:

— Da de unde! De mine mi-e frică.

Îşi zise că el îi părea ostil uneori, împotrivindu-i-se amarnic. Cum i-ar mai fi plăcut să-i mângâie obrazul, să-şi apropie fiinţa aceea nevăzută pe care o presimţea în el, ciudat de gingaşă şi ascunsă, care putea fi drăgăstoasă, capabilă să înlăture frica, vidul înspăimântător a lumii! în definitiv, nu era chiar atât de în vârstă faţă de ei! Or, în loc să se lase influenţată de această dorinţă ea se crispa şi zise sec:

— Ai scrupule faţă de unele lucruri, dar dacă ar trebui să zdrobeşti sute de inocenţi sub bombe...

— A face război înseamnă întotdeauna să ucizi nevinovaţi.

— Am fost ieri dimineaţă să văd victimele ultimului raid. Erau copii. Am vorbit cu mama unei fetiţe căreia i-au fost smulse picioarele.

Îşi dădea seama că vorbea împotriva sentimentelor care o incitaseră să vină la Sainte-Rose şi că totuşi nu se putea opri. Aceasta i se părea tot atât de greu cum ar fi să împiedici fuga unui animal fantastic doar ridicând o

mână. La fereastră, cu fruntea lipită de geam, Sainte-Rose privea preocupat grădina sub ploaie.

— Ar trebui să vă duceţi înapoi în camera dumneavoastră, zise el, şi când se întoarse ea văzu că avea pometii aprinşi, ochii strălucitori.

— Sper că nu mă dai afară?

— Nu.

— Mulţumesc, spuse ea cu o falsă umilinţă.

Şi cum el îşi relua aceeaşi poziţie în faţa ferestrei ea întrebă:

— La ce te gândeşti?

— La un avion care se târa în coada formaţiei sale, după un raid. Era zdravăn atins, nu putea să le ajungă pe celelalte şi rămânea în urmă. Şi nimeni nu putea face nimic pentru el. Apoi, focul începu să-l mistuie.

Ea înţelese că îi răspundea la reproşul precedent şi o cuprinse oboseala. Fetiţa pe care o evocase urma să moară, medicul i-o afirmase şi nimic nu va compensa vreodată această nedreptate monstruoasă. Îşi amintea că întocmai ca atunci, cu optsprezece ani în urmă, nu putuse plânge în faţa unui obraz de copil împietrit de moarte. La această evocare întreaga ei gândire tresăltă ca o apă vijelioasă peste stânci.

— Avionul acela era al dumitale?

— Nu. Dar totul se petrece în acelaşi fel.

Va cunoaşte el vreodată motivul ascuns care o determinase să urce în camera lui? Această frică de singurătate împotriva căreia niciun subterfugiu nu putea face ceva? Ea resimţi din nou dorinţa să-l desfidă, să-l provoace, să-l oblige să se preocupe numai de ea, să-i acapareze sufletul cu totul.

— Ştii, soţul meu şi cu mine nu suntem decât nişte buni camarazi.

— Nu cred totuşi că s-ar bucura de vizita dumneavoastră aici.

— Nici eu nu cred. Nu este chiar aşa de detaşat cum

pretind eu uneori. În orice caz, adulterul nu este în ochii mei un păcat.

El nu reacţiona, dar ea era convinsă că o asculta cu mare atenţie.

— Şi mă întreb, continuă ea, ce este realmente un păcat? Poate fi considerat astfel, de exemplu, asasinatul acela al fetiţei? Asta ar furniza un reper.

Cu fruntea lipită de geam el continua să privească în grădină de parcă un pericol stătea la pândă, jos de tot, între tufişurile rare.

— Oricum, zise ea, cred că m-am născut înainte ca noţiunea de păcat să fi fost inventată. Am un suflet care, sunt sigură, s-a format la primele vârste ale lumii, înainte ca păcatele să ne fie răscumpărate şi să ni se fi adus izbăvirea. Să zicem că am oarecum un suflet preistoric.

Ploaia încetase de câtva timp. Crengile mari ale unui copac luceau de umezeală. Cu paşi rari, Sainte-Rose reveni spre centrul încăperii, se apropie de Sandra cu braţele strâns încrucişate pe piept într-o atitudine oarecum zgribulită şi sub privirea lui ea simţi cum îi înţepeneşte gâtul, dar continuă să zâmbească. Apoi, cu un gest grăbit aruncă într-o scrumieră ţigara pe jumătate fumată.

— În nimic nu credeţi, spuse Sainte-Rose cu o voce deznădăjduită. Aveţi un suflet mic care aleargă neîncetat aidoma luminiţelor ce se văd noaptea prin cimitire.

— Cred numai în asta: că sunt vie în această clipă. Cred că nu există ieri şi că n-a existat niciodată. Nici cât ora care va veni şi care nu există încă. Cred că în afara acestei clipe totul nu este decât linişte pascaliană, vid sideral, somn hipnotic sau tot ce doreşti, la alegerea dumitale...

Sainte-Rose se apropiase foarte mult de pat şi trăsăturile sale exprimau o voinţă subită de posesiune. Ea primea în sfârşit ceea ce dorise şi ceva, secat în sufletul ei până atunci, tremura, se deschidea, înflorea minunat

sub valurile dorinţei bărbăteşti care o învăluiau puţin câte puţin. Un fulger cu totul nou era pe cale să ţâşnească din străfundul fiinţei sale, să o rănească, să o elibereze, să o scape de spaimele sale. Îşi răsturnase capul, închisese ochii chiar în clipa în care el întindea mâna, îi îndepărta chimonoul, îi dezgolea sânii. Mai zâmbea încă atunci când el o întinse pe pat şi se culcă cu ea.

6

ÎN MIJLOCUL DUPĂ-AMIEZII DE vineri, Sainte-Rose se duse la Filangeri ca să-l întâlnească pe Luca. O prevenise pe *marchesa* că nu se va întoarce decât a doua zi dimineaţă. Ea nu i-a pus nicio întrebare, dar a specificat că într-un caz extrem putea să o cheme la telefon vorbind despre el însuşi la persoana a treia.

— Ca şi cum v-aţi numi Tiberio. Un Tiberio a fost, când aveam şaptesprezece ani, prima mea dragoste!

A promis de asemenea să-i spună Sandrei şi lui Luigi doar esenţialul şi anume că petrecea noaptea la nişte oameni ai Rezistenţei italiene ca să pună la cale evadarea sa.

— Nimic mai mult. O cunoaşteţi pe nora mea. Prea fantezistă Am fost puţin ca ea în tinereţea mea. O înţeleg Mai degrabă ea e fiica mea decât Luigi fiul meu. De aceea îi iert adesea fanteziile.

Intră pe bulevard cu prudenţă. *„SPQR. Commune di Roma! Vietato*...” mereu această atmosferă de oraş pustiit de o epidemie! Ah, să se ferească mai ales de controalele poliţiei! Umblă târându-şi piciorul şi dincolo de îngrijorarea sa, viaţa i se părea nespus de preţioasă şi pasionantă. Se găsea în inima unui mare oraş care era propriul lui prizonier şi sentimentul acesta îi producea o oarecare exaltare. De fapt, fiecare grădină, fiecare stradă, fiecare felinar căpăta în ochii lui o armonie de neînlocuit, aidoma oricărui obiect de pe bordul unui vapor

izolat în largul mării. Un bulgăre de soare cenuşiu alerga dincolo de nori. Sainte-Rose privea indiferent camioanele germane care treceau încărcate de soldaţi şi se gândea la Sandra şi la propria lui nelinişte atunci când l-a întâlnit pe Luigi la cină, doar la o oră după ce se culcase cu nevasta lui. Dumnezeule, ce focoasă era! îi revedea trupul subţire, coapsele nervoase, expresia frământată a chipului ei în momentul supremei plăceri. Nu regreta nimic şi totuşi nu era mulţumit de el însuşi, ostil acestei. Dedublări a spiritului ca şi acelei ipocrizii de care va trebui să dea dovadă de acum înainte până în ultima zi a şederii lui la Roma. La capătul bulevardului, fluviul curgea repede. De când părăsise *palazzo-ul,* Sainte-Rose simţea cum pentru el fiecare minut se accelera şi îşi dădea seama că nu mai voia decât un singur lucru: să plece spre munţii Abruzzi. De la sosirea sa la Roma nu trăise decât pentru acest proiect şi ideea aceasta nu încetase niciodată să strălucească – diamant ascuns – în străfundul sufletului său. Ce conta Sandra? O creatură întâlnită pe drumul vieţii ca atâtea altele! Şi în timp ce în el se năştea gândul acesta, un instinct îl avertiza cu încerca în zadar să-şi înşele inima, că el trecuse dincolo de o simplă aventură galantă şi că această femeie purta în ca un rău adânc ale cărui consecinţe s-ar putea să le îndure el însuşi.

O jumătate de oră mai târziu, intra în imobilul lui Filangeri. Sculptorul îl primi cu aceeaşi cordialitate. Purta obişnuitul său tricou negru cu guler răsfrânt. Frigul era mai pătrunzător la ol în casă decât în stradă.

— Vino în atelier. Voi face imediat focul în sobă. Doreşti alcool sau lapte cald?

— Alcool.

În aşteptarea lui Luca vorbiră despre război şi despre ultimele ştiri transmise de B.B.C. Soba începuse să duduie şi căldura să aburească geamurile. Mulajul de lut asemănător unei lungi fantome stătea sub vălul lui. În faţă, o pisică de bronz într-o atitudine de pândă dădea

impresia unui trup încărcat cu energie electrică, gata pentru o săritură de care depindea ceva esenţial, vital; însăşi expresia capului, cu urechile ciulite, sugera acest angajament absolut. O astfel de intensitate îl captivă pe Sainte-Rose mai mult decât eleganţa şi puritatea formelor, părându-i-se că vede interpretarea plastică a propriei sale tensiuni interioare. Înfrigurat, Iliuşin (care fără îndoială servise mai demult ca model) stătea cuibărit în coşul său. După ce propuse o partidă de şah, Filangeri aşează piesele pe care le cioplise el însuşi din abanos şi lemn de lămâi. Înainte de a începe partida se duse să tragă perdelele de la fereastră. Se vedea prin ea, pe deasupra acoperişurilor, o masă de nori violeţi pe care Sainte-Rose îi găsea potriviţi cu ceea ce numea el „tăcerea oceanică” a oraşului. Scufundat în această tăcere, şi-o închipuia pe Sandra în aşteptare, căci ea îl aştepta, era sigur şi ideea aceasta, trebuia să recunoască, îi provoca o vagă plăcere.

Începuse demult partida când auzi scrâşnind lângă imobil frânele unei maşini. Apoi se trântiră nişte portiere şi el distinse zgomote de paşi pe trotuar. Întrucât începuse stingerea, era fără îndoială vorba de vreun vehicul oficial. Alarmat la rândul său, Filangeri ascultă o clipă şi conchise:

— Avem un înalt funcţionar care locuieşte la al doilea.

Cum nu părea îngrijorat, reluară jocul. Totuşi rumoarea de jos, din coridor, începea vădit să-l intrige pe Sainte-Rose. Urechea lui distingea tropăitul a cel puţin patru sau cinci persoane care nu folosiseră ascensorul. De ce? Să fie oare în pană? Bătrânul se cufundase din nou în calculele sale, dar motanul îşi ridicase capul începând să semene cu efigia sa de bronz, deşi până atunci moţăise. Sainte-Rose avu impresia că lumea se îngusta puţin câte puţin, limitându-se la acest imobil aşezat pe nimic, gata să se răstoarne în gol şi până şi gândul lui părea să se reducă la im mic cerc de care singur se lovea

prin salturi iuţi.

De data asta şi Filangeri asculta. Se îndreptase pe scaun. Întreaga lumină dată de o lampă electrică suspendată la un metru înălţime cădea pe tabla de şah dintre ei. Etajul al doilea, acolo unde locuia funcţionarul, fusese depăşit şi acum zgomotul de paşi ajunsese la cel de al treilea palier. Atunci Filangeri se ridică puţin înspăimântat. Era inutil să întrebe. Nici el nu credea că putea fi vorba de Luca. Luca nu trebuia să vină singur? Cu un gest îi făcu semn să nu se mişte şi Sainte-Rose simţi îndată o curiozitate exultantă faţă de ceea ce urma să se producă, la fel ca de fiecare dată când se afla într-o situaţie periculoasă. Straniu de aproape, de această dată paşii răsunară pe scările ultimului palier. Filangeri înaintă tiptil pe espadrilele sale până în coridor şi lampa joasă a atelierului îi proiecta umbra pe uşă într-un fel grotesc. Cu un mers unduit motanul traversă încăperea lăsându-i lui Sainte-Rose senzaţia unui abandon definitiv. Paşii se opriră în faţa uşii apartamentului Dincolo de perdele se întindea noaptea îngheţată. Sainte-Rose îşi strânse cureaua de la pantalonii împrumutaţi de doctorul Mantegna şi îşi încheie de asemenea şi cămaşa care provenea din dulapul lui Luigi. Se sună de două ori scurt. În sufletul lui Sainte-Rose se rostogoli un val înspumat, în timp ce Filangeri se strecura în întuneric cu pisoiul pe urmele lui. Soneria zbârnâi din nou, dar cu mai multă insistenţă. Această chemare îl străbătu de-a binelea, se repercută printr-un şir de încăperi sonore trezindu-i amintirea unei alte sonerii întrutotul asemănătoare şi care sunase zadarnic în timp ce el fără să-i deschidă a lăsat-o la uşă pe femeia aceea care îl iubea şi pe care el hotărâse să n-o mai întâlnească niciodată.

Madeleine! Numele acesta răsări în amintirea lui destrămat îndată, distrus de loviturile nerăbdătoare din uşă. Filangeri trăgea zăvorul. Sainte-Rose, care se repezise şi el spre uşă, îl vedea aşa cum era, cu părul

ciufulit, plăpând, în pantalonii lui mari şi tricoul deformat îri lumina galbenă a culoarului pe care bătrânul o aprinse atunci, apăru bărbatul acela în uniforma sa sumbră cu străluciri pe centiron şi pe curea. Era un poliţist al P.A,ului. De ce nu se arătau tovarăşii săi?

— Domnul Filangeri?

— Da.

— Căpitan Ritelli. Pot intra?

— Vă rog.

Un violent curent de energie îl străbătu pe Sainte-Rose, aşa ca pe boxeri în clipa când sună gongul şi se pregătesc să se arunce asupra adversarului.

— Văd că nu sunteţi singur, spuse ofiţerul. Nu vă deranjez?

Tonul era de o curtoazie gentilă. Ce însemna asta? Ce făceau ceilalţi? Nimic nu se mişca pe palier, deşi ofiţerul menţinea cu o mână uşa deschisă ca pentru a incita pe cineva să-l urmeze.

Lui Sainte-Rose i se părea că sângele îi fierbe în Vine, că spiritul îi devine un inepuizabil rezervor de ură. Poliţistul înaintă cu un mers liniştit şi intră în zona luminată de bec. Avea o faţă prelungă şi pală, un zâmbet vag batjocoritor. De ce se descoperise? Pentru ce această curtoazie? Senzaţia confuză a unui pericol real, dar încă amânat, se suprapuse peste sentimentul unei nenorociri inevitabile. De fapt, ofiţerul se adresa sculptorului cu un oarecare respect. Stânca va rămâne în echilibru, nu va cădea, nu va zdrobi pe nimeni dacă Sainte-Rose nu va face nicio mişcare, dacă îşi va ţine respiraţia. Deodată izbucniră râsete ascuţite, isterice, şi două tinere femei se iviră agitându-şi ca nişte nebune poşetele deasupra capului. Doi bărbaţi, fără uniformă, le urmau râzând la rândul lor. Tinerele femei îl înconjurară pe Filangeri fără să înceteze să ţipe vesele în timp ce, stând puţin mai la o parte, Ofiţerul continua să zâmbească cu aceeaşi ironie distinsă.

— Ţi-a fost frică! Ţi-a fost frică! Mărturiseşte, hai mărturiseşte!

Filangeri dădea din cap, săruta fetele pe obraji.

— Şi totuşi, zise unul dintre civili, Ritelli a refuzat să te păcălească de-a binelea, aşa cum doream noi.

Nu era decât o farsă şi toată trupa se înghesui vesel în coridor.

— Nu te deranja. Am adus noi totul!

— Chiar şi vinurile,

— Vai, ce frig este!

Sainte-Rose îşi aminti că astfel de serate se improvizau adeseori la Roma în această perioadă de interzicere a circulaţiei, dar se gândea la întâlnirea cu Luca. Filangeri mărturisea uneia dintre vizitatoare, cea foarte slabă şi care avea o alură incertă, de androgină:

— Da, într-adevăr mi-a fost frică.

— Ritelli este un tip bine, şi are kilograme de decoraţii.

Toţi comentau vesel uluirea sculptorului pe care-l numeau Filo.

— Şi soţia ta?

— Plecată la ţară.

— Demult?

— Trei săptămâni.

— Profiţi?

— Bombardamentele îi zdruncinau nervii.

— Nu vrei să răspunzi, după câte văd.

Paltoanele fură îngrămădite în camera de culcare transformată în vestiar. Cum Sainte-Rose se apropiase, Filangeri începu prezentările. Fata cea subţire se numea Gina. Cealaltă, Mărie, n-avea sutien şi avea gura foarte cărnoasă.

— Ce plăcere! spuse ea cu o voce cântată.

— Am venit să o revedem pe Venus a noastră, zise unul dintre bărbaţi, cel care se numea Adriano şi toată lumea intră în atelier.

— Cum, n-aţi recunoscut-o? spuse Gina. Ea a pozat

pentru *Primăvara.* Haideţi, admiraţi!

Sainte-Rose o privea pe Mărie care desfăcea ea însăşi vălul.

— O capodoperă! spuse căpitanul. Întocmai ca modelul, adăugă el galant.

Urmă un schimb de glume suficient de îndrăzneţe. Gina aprinsese o lampă şi o îndrepta spre statuie cerând ca lumea să se dea la o parte. În timpul micii învălmăşeli pe care o provocă scena aceasta, Filangeri putu să-i arate pe ascuns lui Sainte-Rose pe unul dintre cei doi bărbaţi în civil şi să-i şoptească: „Periculos”. Era vorba despre Enzo Tavera pe care-l strigau sub porecla de Zota, provenită din unirea ultimei silabe a pronumelui şi prima a numelui de familie; era un individ de vreo patruzeci de ani şi care părea destul de satisfăcut de sine deşi scurt în picioare, cu toracele enorm, disproporţionat. Celălalt italian, Adriano, era mai tânăr, elegant, purta, brăzdându-i obrazul, nişte ochelari mari îndărătul cărora ochii săi prelungi şi ageri aminteau de înfăţişarea unor peşti într-un borcan. Dar atenţia lui Sainte-Rose rămânea captată de Mărie în aşa măsură încât nu-şi dădea seama de curiozitatea pe care o stârnea el însuşi. Mărie era îmbrăcată cu o bluză cu guler de dantelă şi o fustă neagră în formă de corolă strânsă cu un cordon lat, de lac, care-i marca şi mai bine talia şi bogăţia şoldurilor. Totul sugera în ea o arzătoare dragoste de viaţă. Probabil că femeia aceasta ştia să iubească cu pasiune. Pleoapele ei grele, cafenii, se zbăteau ca aripile unui fluture; vorbea uneori cu o voce şoptită, promiţătoare. Sainte-Rose îşi închipuia expresia pe care putea să o aibă atunci când făcea dragoste şi-l cuprinse dorinţa să o cucerească, să o ducă cu el, să o arunce pe un pat, să o simtă împotrivindu-i-se, revoltată. Era plin de plăcerea de a o subjuga, de a o supune înflăcărării lui, de a o câştiga în cele din urmă până la cea mai drăgăstoasă, cea mai completă, cea mai îmbătătoare complicitate!

În ceea ce-l privea pe căpitan, el continua vizitai ea atelierului şi se interesa acum de pisica de bronz pe care o examină îndelung şi o mângâie cu mâna sa fină, împodobită cu o şevalieră de aur.

— Prietenul nostru Ritelli, spuse Adriano, posedă o lucrare editată în Elveţia, consacrată celor mai buni sculptori europeni de azi. Se pare, dragă Filo, că te afli la loc de cinste. Când a aflat că-ţi sunt prieten m-a implorat literalmente să vă fac cunoştinţă.

— Foarte onorat, zise Filangeri.

— Te admiră foarte mult.

— Mulţumesc.

— În parte şi pentru că semeni cu Albert Einsteia.

Căpitanul Ritelli zâmbea.

— Şi mai ales, zise Zota, i-o lăudaserăm pe Venus a ta.

Ceea ce păru ciudat fu faptul că zicând aceste cuvinte se întoarse spre Sainte-Rose cu o expresie sfidătoare.

Deodată Gina începu să ţipe:

— Ce-i cu spurcăciunea asta de animal? Am oroare de pisici! Şi asta are alura unei haimanale!

— Şi este o haimana.

— Cum o cheamă? întrebă căpitanul.

— Iliuşin.

— Păi ăsta este un nume rusesc!

— O pisică bolşevică! exclamă Adriano râzând.

— De ce bolşevică, dragule?

— Oh, Gina, pentru că Iliuşin este numele unui avion sovietic!

— Ce idee sa o botezi astfel.

— Draga mea, interveni atunci Zota, ştii foarte bine că Filo este comunist. Nu-i aşa, Filo, că eşti comunist?

— Nu striga asta atât de tare, spuse sculptorul mimând spaima. Vecinii te-ar putea auzi şi eu ţin la consideraţia lor!

Motanul privea visător scena cu o licărire în ochii săi de agată în timp ce Gina oferea pe rând sandvişurile pe care

le pregătise împreună cu Mărie.

— Prietenul nostru căpitanul Ritelli abia iese din convalescenţă. Tocmai şi-a reluat serviciul. Ştiţi că s-a acoperit de glorie în timpul campaniei din Cirenaica?

De data aceasta ofiţerul ridică din umeri şi păru contrariat.

— Cu toate astea, zise Zota, te-ai purtat admirabil, nu mai fi aşa de modest.

Celălalt mişcă uşor din cap aşa cum se obişnuieşte în faţa unuia care nu ştie despre ce vorbeşte şi Sainte-Rose surprinse la căpitan acea pudoare a oamenilor care au cunoscut cu adevărat pericolul. Dar Gina deschisese radioul şi dansa cu Adriano. Ritelli o invitase pe Mărie.

— Petreceţi numai noaptea aceasta la Filo?

— Da. Am întârziat cu partida asta de şah.

— V-am deranjat deci, spuse Zota pe un ton rece.

Fiecare dintre ei şedea la câte unul din capetele canapelei, picior peste picior, cu un pahar în mână.

— Da de unde. A fost o mare plăcere,

— Văd că sunteţi rănit la picior!

— Nimica toată. Am căzut cu bicicleta. În orice caz nu ceva ce m-ar împiedica să dansez.

— Într-adevăr? Şi cum s-a produs accidentul acesta?

— Oh, luna trecută, o roată prinsă într-o şină.

— Înţeleg.

Ochii gălbui ai lui Zota nu-i părăseau obrazul, dar cele două pahare de alcool pe care le băuse îl făceau pe Sainte-Rose să uite ciudăţenia situaţiei sale. Faptul că, după spusele lui Filangeri, Zota era un individ periculos nu-l tulbura deloc. Nici chiar zâmbetul crispat al sculptorului nu putea zdruncina acest sentiment de invulnerabilitate care-l cuprinsese şi toate aceste figuri de piatră, de ghips sau de bronz din jurul lui păreau să emane mai mult mister uman decât toţi aceşti musafiri la un loc, cu excepţia Mariei. O privea dansând în braţele ofiţerului, suficient de cambrată, cu piciorul nervos, cu

zâmbetul graţios. Or, dansul terminat, Sainte-Rose nu avu de fapt timpul să intervină, căci Zota, luându-i-o înainte, o invită pe Mărie în timp ce celălalt cuplu continua să danseze. Nerămânându-i altceva de făcut, se mulţumi să examineze mai pe îndelete unele piese din atelier spunându-şi că întrevederea cu Luca a dat *greş.* Că acesta şi sosise cu siguranţă până la ora asta şi că plecase după ce auzise, de pe palier, gălăgia petrecerii.

— Vă uitaţi fără nicio emoţie la aceste opere de artă, spuse deodată în spatele lui ofiţerul, să nu negaţi. Vă observ…

El bău o mică înghiţitură de rom şi continuă: – Şi eu am vrut să creez. Ştiţi care este spaima mea? Să nu-mi pierd mâinile. Am văzut o dată un camarad căruia o grenadă îi smulsese mâinile. Nu, nu înţelegeţi nimic. Nici să nu încercaţi.

— Fiţi liniştit.

Fără să facă vreun caz de ironie, ofiţerul îşi privi mâinile uscate şi neatinse, iar muzica, un vals, părea să-i depene gândurile ca o panglică lungă de mătase.

— Când eram student mă străduiam să găsesc un fir conducător care să-mi permită să-mi urmez calea. Şi l-am găsit în cele din urmă mai târziu, atunci când m-am trezit la spitalul din Tobruc cu o schijă în burtă.

— Şi unde va condus firul acesta? întrebă Sainte-Rose, politicos.

— Ştiţi foarte bine. Drept la Minotaur.

Sainte-Rose se întoarse şi mângâie cu vârful degetelor pisica de bronz.

— Aţi simţit vreodată prezenţa mării cu mult mai înainte de a îi aproape de coastă? Inima vă tresaltă şi ştiţi că marea este foarte aproape, cu mult înainte de a descoperi că aţi ajuns la ţărm.

„Iată unul dintre acei italieni din sud, mobili şi nostalgici”, gândi Sainte-Rose.

— Beau pentru viitoarea mea întâlnire de la palatul lui

Minos, adăugă ofiţerul suspinând.

— Beau pentru triumful lui Teseu, spuse Sainte-Rose, ridicându-şi de asemenea paharul care de data aceasta era plin cu un vin foarte gros adus de musafiri.

Ofiţerul îi aruncă o privire rapidă, ascuţită, ca o lanţetă. Când devenea grav, părea mai bătrân.

— Vă plâng, spuse el cu ochii deodată micşoraţi. Sunteţi unul dintre acei vanitoşi inconştienţi care cred că avem realmente ceva de făcut pe pământul acesta.

— Fără îndoială, replică Sainte-Rose, că am putea eventual să ne străduim să-l facem mai puţin inuman, mai bun de locuit.

Căpitanul îi privi cu un aer plin de dispreţ. Purta po piept o decoraţie al cărei metal strălucea, amintind un ochi de pisică.

— Vorbiţi de parcă aţi fi atins de acea ineptă maladie franceză care se numeşte cartesianism.

Era o oarecare iritare în vocea sa. Cele două perechi continuau să se învârtă dansând, în timp ce Filangeri, stând pe vine, aţâţa focul. Sainte-Rose lăsă paharul şi se miră de calmul său. Poate că, gândi el, nu era decât o subtilă provocare din partea căpitanului, o manieră insidioasă pentru a-l sonda, pentru a verifica o bănuială încă nesigură? Terenul era periculos. Băuse prea mult şi risca să compromită totul dacă se angaja în discuţie. Vlăjganul acesta era periculos de inteligent. Spuse:

— Dragul meu, eşti periculos de inteligent, şi-şi auzi, surprins, propria sa frază de parcă altul ar fi pronunţat-o.

Căpitanul avu o uşoară mişcare a bustului şi privirea sa coborî de pe obrazul lui Sainte-Rose la picioarele acestuia, apoi urcă încet (s-ar fi zis că-l vedea pentru prima oară) şi în acelaşi timp expresia sa se ascuţi ca aceea a unuia care caută să pătrundă adevărata personalitate a interlocutorului său.

— De unde ai picat dumneata? spuse el cu vocea sa joasă şi tunătoare. Exişti cu adevărat? Şi în acest caz să

mi-o dovedeşti.

Valsul se termina. Sainte-Rose zise zâmbind:

— Să nu mai spui asta. Am căzut din cer. M-am născut din coada unei comete. Când am aterizat în nordul Romei, chiar pe malul mării, încă mai miroseam a ars.

El făcu cu ochiul, dar cu totul împotriva voinţei lui, împins de un demon interior a cărui maliţiozitate veselă nu o mai putea controla din cauza alcoolului.

Începea un alt vals. Din mers, Sainte-Rose o prinse pe Mărie de braţ, îi propuse să danseze, ea îi surâse oarecum distrată, iar el îşi deschise braţele şi cuprinse trupul acesta fierbinte, îşi lipi pântecul, pieptul de partenera sa, în timp ce cu mâna dreaptă îi strângea spatele. „Are carnea elastică şi voluptuoasă”, fură cuvinte urmate în mintea sa de un gând sălbatic: „Doamne, cât mi-ar plăcea să-i dau afară pe toţi aceşti oameni ca să rămân între patru ochi cu ea!” şi tot învârtindu-se îl vedea pe căpitan cum îl urmărea cu un aer meditativ. Şi pe Zota care de asemenea îl observa cu o privire neagră, dar el îşi bătea joc de toţi, purtat în ritmul muzicii de o fericire cuceritoare.

Cum Gina mai dansa încă cu Adriano, cele două perechi se izbeau uneori în spaţiul îngust al camerei aşa încât Sainte-Rose îşi antrenă partenera către teatrul de marionete aflat spre fundul atelierului cufundat în penumbră şi îi murmură la ureche, în limba franceză, vorbe de dor şi de admiraţie şi profitând de surprinderea ei o sărută pe gât, dar când îi căută buzele, ea se feri, respingându-l hotărâtă. Pentru că îşi răsturnase capul puţin pe spate, el văzu expresia feţei ei care era mai degrabă speriată decât nemulţumită.

— Ar fi cazul să te stăpâneşti, zise ea în italiană. Te porţi ca un apucat.

— Dumneata mă înnebuneşti.

— Dacă i se întâmplă vreo nenorocire lui Filo din cauza inconştienţei dumitale stupide, n-am să ţi-o iert niciodată.

La tonul acestor vorbe, el îşi reveni subit.

— Iartă-mă! zise el.

Din acel moment rămaseră tăcuţi, dar continuară să alunece înlănţuiţi spre mijlocul atelierului. Sainte-Rose suferea la gândul că se lăsase târât dincolo de un prag interzis. Ghicea gândurile Mariei şi se îngrijora, convins până la a suferi fizic că dansul nu le unea decât trupurile. „Iartă-mă”, murmură el din nou în timp ce în jurul lor chipurile celorlalţi se învârteau amestecate bizar cu figurile de bronz. Ea nu răspunse nimic, iar el, care ar fi vrut atât demult s-o seducă, s-o subjuge, încercă sentimentul unui eşec iremediabil şi în acelaşi timp senzualitatea sa exasperată întreţinea în el o voinţă de răpire, de posesie absolută. Muzica era destul de vulgară, dar cu un leitmotiv de o graţie romantică. Sainte-Rose se uita din când în când la obrazul Mariei, îl vedea fără expresie, închis, obrazul unei necunoscute, cu totul străin de pasiunea lui. În mod nelămurit îşi dădu seama de influenţa pe care această creatură ar putea să o aibă asupra lui şi în acelaşi timp îşi zise că va trebui cu orice preţ să o revadă. N-o mai strângea în braţe, o ţinea la o oarecare distanţă pentru a-i privi ochii, foarte negri, cu o urmă lascivă dormitând în adâncul lor. Dar ea avea şi o frunte încăpăţânată, uşor bombată, o mică frunte de luptătoare îndârjită.

Îşi zise că dorea mai puţin să posede şi să profite de trupul acesta decât să se contopească cu el strângându-l din toate puterile, asimilându-l, făcându-l una cu propria lui substanţă. Îi făcea plăcere să o audă gâfâind uşurel, lipită de el, să-i simtă parfumul de carne tânără în timp ce dansau prin atelier. Apoi dansul se termină şi şpicherul anunţă buletinul de ştiri. Imediat, Adriano întoarse butonul cu un gest grăbit. În liniştea care urmă toată lumea se adună în jurul măsuţei joase încărcată cu farfurii şi sticle. Chiar în clipa aceea, sună soneria de la uşa de la intrare. La acest apel, Filangeri se ridică de pe canapea

mergând cu pasul său mărunt. După o ezitare, Adriano îl urmă, dar se opri la capătul coridorului. Sainte-Rose aştepta fără să se mişte. Prin fumul ţigărilor el distingea profilul indolent al lui Adriano care – ciudat – coincidea aproape cu acela al unui mulaj din ghips, un cap de bătrână cu nasul bulbos, cu surâsul enigmatic. Ştia că vizitatorul nu putea fi altul decât Luca. Luca sosise şi urma să plece din nou, în noapte, să se dizolve în ea, să dispară pentru totdeauna. Resimţi până în măduvă uşoara oscilaţie a pământului pe axa lui în timpul mişcării sale de rătăcire prin spaţiile îngheţate. Aşezată în faţa lui, Mărie semăna cu o frumoasă sclavă care aşteaptă, izolată şi dispreţuitoare, să fie vândută celui care plăteşte mai mult. Ceilalţi, Gina, căpitanul şi Enzo Tavera, zis Zota, se întrebau din priviri. „Cine putea fi oare, la o astfel de oră?”

— Ei, Adriano, întrebă ofiţerul răsturnându-se puţin în fotoliul său.

De la locul său Adriano făcu un gest prin care spunea că n-ar putea răspunde, apoi uşa se auzi reînchizându-se şi Filangeri reveni zicând:

— Un vecin care se plânge de gălăgia pe care o facem.

— Iată un idiot, zise Zota. Mai întâi că abia e ora zece!

— L-am asigurat că vom avea grijă, spuse bătrânul, în picioare, de cealaltă parte a canapelei, Adriano îl privea ţintă cu o strălucire de lumină în fiecare din sticlele ochelarilor săi.

— Dacă mai face mofturi, îi voi răspunde eu, zise Gina agresivă.

— Cred că nu va mai face mofturi, spuse Adriano cu o blândeţe melancolică şi surâse la fel ca bătrâna din ghips ale cărei buze crăpate semănau cu ale lui. Sainte-Rose închise pleoapele ca şi cum reflexele din lentilele lui Adriano îi răneau ochii. El ştia că în chiar clipa aceea, în stepele Rusiei şi ale Ucrainei, mureau în zăpadă soldaţi sovietici, că aviatori americani erau doborâţi în junglele

îndepărtatelor arhipelaguri asiatice, că evreii erau în agonie în putoarea lagărelor de exterminare, că toate aceste agonii formau în el un cheag de sânge care îi astupa gâtul. Tot ceea ce învăţase de ani de zile nu-i era la această oră de niciun folos împotriva sentimentului de a se afla înserat în viaţă ca o plantă între paginile unui ierbar. Deschise ochii, privi obosit feţele celorlalţi. Bărbaţii beau din vinul acela tare din care gustase el însuşi şi de care acum se temea. Mai era oare posibil să-l întâlnească în curând pe Luca?

— Şi iartă-ne păcatele noastre, amin, spuse caraghios Gina, răspunzându-şi propriei sale întrebări, dar adresându-se de fapt lui Zota în timp ce acesta insista cu ceva ce-o privea pe Mărie, dar ce anume voia? Ce voia acest hopa-mitică cu ochii roşii, buzele unsuroase, privirea aprinsă? Voia ca Mărie să se dezbrace goală pentru ca silueta ei „să poată fi comparată cu aceea a statuii” şi talentul sculptorului să fie mai bine apreciat şi să se verifice dacă înfrumuseţase sau nu realitatea.

Din fotoliul ei Mărie ridică din umeri ca pentru a sublinia că această sugestie i se părea absurdă.

— De ce nu? spuse Tavera vizibil iritat de acest refuz. Te-ai dezbrăcat pentru Filo, atunci de ce nu şi pentru noi?

— Şi de ce nu, pe urmă, pentru credincioşi, într-o duminică, în piaţa Sfântului Petru?

— Nu fi idioată! bombăni Zota, cu sprâncenele încruntate. Arăţi aproape tot atâta atunci când mergi să te scalzi. Iar noi, noi am putea să ne dăm seama.

— Am zis nu! spuse ea fără să ridice vocea.

— În cazul acesta te voi dezbrăca eu însumi!

El râse cu un râs prefăcut.

— Ei, zise Filangeri, o clipă. Am şi eu o vorbă de spus. Mai întâi, ea a pozat în costum de baie. Apoi, aici este vorba de o serată prietenească şi Mărie este liberă să facă ce vrea. Refuză, deci nu mai avem ce discuta. Să bem în cinstea frumuseţii sale.

— Este vorba de pudoare, spuse ofiţerul pe un ton conciliant.

— De pudoare! exclamă arţăgos Zota.

— De demnitate, dacă vreţi, zise Filangeri.

— Tu, Filo, ţine-ţi-o. Nu eşti decât un ţap bătrân şi libidinos. Bine îţi mai stă să vorbeşti despre demnitate!

Nimeni nu râse exceptând-o pe Gina care râse gâlgâit, în colţul ei. Zota se întoarse repezit spre Mărie.

— Hai, arată-ne cel puţin sânii. Doar ca să ne dovedeşti că nu eşti făcută ca Diana din Efes.

— De ce Diana din Efes, dragul meu? întrebă Gina.

— Aceea este o statuie antică în care Diana este reprezentată cu mamele de sus până jos!

Gina râse iar, înfundat, cu o mână pe gură şi cu pleoapele strânse.

— Ascultă, Tavera, ar trebui să schimbi subiectul, spuse Filangeri.

— Schimb dacă am eu chef. Demnitatea, Filo! Reţin cuvântul! Toţi comuniştii vorbesc fără încetare de demnitatea lor. Numai după cuvântul acesta şi pot fi reperaţi fără greş! Aşa cum descoperi fără greş un popă în civil după cuvântul milă! Asta le curge de pe buze ca un sirop!

— Şi după care cuvânt poate fi reperat un mârlan?

Întrebă Sainte-Rose.

— Dumneata, de ce te amesteci? strigă Zota furios ridicându-se de pe scaun cu o mână crispată pe spătarul canapelei.

— Dar dumneata? replică Sainte-Rose insolent.

— Ce vrei? Spune!

— Vă rog! spuse Filo.

— Tu să taci!

— Nu fi ridicol.

— Oh, să vorbim despre altceva! se rugă Gina puţin speriată. Dar Adriano îi puse o mână pe umăr ca s-o liniştească în timp ce căpitanul se uită la Sainte-Rose cu

capul puţin înclinat, cu ochiul pe jumătate închis parcă l-ar fi ochit cu carabina.

— Mă rog, interveni deodată Mărie, presupun că toate astea mă privesc mai ales pe mine şi aş vrea să asigur pe fiecare dintre voi că ştiu foarte bine să mă apăr şi singură.

— Tu să nu înveninezi lucrurile, gemu Gina pe care alcoolul şi emoţia o aduseseră pe pragul lacrimilor.

N-am nimic dintr-o femeie slabă, continuă Mărie şi n-am nevoie de protecţie. Şi acum, cu asta ajunge. Am chef să dorm.

— De acord, dar arată-ne mai întâi părţile tale fermecătoare şi apoi...

— Destul! rosti Filangeri.

— Tu, porc bătrân, tu ţi-ai bucurat ochii după pofta Inimii şi acum vii să ne vorbeşti de zonă interzisă...

Se ridicase fanfaron şi sta înfipt pe picioarele lui scurte. Sub stratul subţire de sudoare faţa lui arăta unsuroasă. Fiecare putea ghici că ceea ce conta acum pentru el era să-l desfidă pe Filangeri. Întinse mâna spre corsajul Mariei care îl privi ţintă fără ca măcar să schiţeze o mişcare de apărare. Acest gest aprinse nervii lui Sainte-Rose, dar bătrânul şi intervenise. Cu o surprinzătoare vivacitate el îl prinse pe Tavera de partea superioară a braţelor şi-l făcu să pivoteze dintr-o smucitură. Celălalt se făcu livid şi un fulger de ură trecu prin ochii lui.

— Vită încălţată! îndrăzneşti să mă atingi?

Se întoarse spre Mărie.

— Tu, tâmpito, grăbeşte-te! Să fi văzută goală ca statuie sau aievea ce-ţi pasă?

— Şterge-o de aici! spuse bătrânul..

— Domnilor! Domnilor! zise căpitanul cu o voce dezolată.

— Vârsta te apără! tună Tavera. Nu pot lovi o gloabă bătrână ca tine!

— Te implor, Zota, calmează-te! spuse plângând Gina.

— Soi de eunuc, zise Filangeri dispreţuitor. Nu ataci bătrânii. Doar femeile. Mai ales dacă bătrânii îţi pot sparge dintâi!

— Îl auziţi? exclamă Tavera care, evident, nu se aşteptase la o opoziţie atât de viguroasă.

— Te joci de-a bărbatul atunci când creezi că nu sunt riscuri, dacă nu, o chemi pe maică-ta în ajutor!

— Voi, ăştia, îl auziţi?

— Mai vorbeşti! Cum să nu audă! Nu sunt surzi. Şi acum, afară. Miroşi urât. Ieşirea este pe acolo. Vom respira mai uşor după ce-ai să dispari.

— Ei, îl auziţi? repetă Tavera luându-i pe Adriano şi pe Ritelli de martori.

— Asta şi fac, mai zise bătrânul.

Sainte-Rose îl admira. Îi admira combativitatea. Înţelegea că Tavera dădea din ce în ce mai mult înapoi. Bărbia îi tremura. Un tic îi agita colţul sting al buzelor şi cearcănele de sub ochi căpătaseră o culoare nesănătoasă, în ce-o privea pe Mărie, ea se comporta ca şi cum cearta n-ar fi privit-o şi se plimba cu o nonşalanţă regală prin faţa busturilor de bronz ale unui prelat cu nasul mare, bourbonian, al unei doamne cu o expresie mândră, al urnii tânăr atlet cu faţa crispată de efort. La fiecare din paşi, fusta ei în formă de corolă se legăna voluptuos.

— Filo, acum opreşte-te, zise Adriano cu o voce stinsă.

— Profiţi că eşti bătrân! spuse Tavera. Nu-ţi pot face nimic.

— Ca şi în ce priveşte femeile. Nu le poţi face nimic. Nu poţi decât să le insulţi. Şterge-o acum! Uşa!

— Staţi! zise Ritelli blând.

— Uşa! Voi dezinfecta îndată ce va ieşi!

— Crede-mă, spuse Tavera adresându-se lui Ritelli, părăsesc locul numai din respect pentru dumneata.

— Dacă pleci, plecăm şi noi, zise Gina bolnavă de frică.

— Oricum, petrecerea s-a stricat, spuse Adriano.

Tavera ridică din umeri având aerul că zice: „A cui este vina dacă acest imbecil bătrân nu ştie să glumească?” Mâinile îi tremurau. Îl simţeai tulburat de o ură pasionată. Îşi muşca nervos buzele în timp ce-şi îmbrăca paltonul.

Cei trei bărbaţi ieşiră primii. Tinerele întârziară în jurul lui Filangeri, îi vorbiră cu voce joasă. Le îmbrăţişa pe rând. Sainte-Rose o auzi pe Mărie cum îi spunea:,. Bravo „campionule!” cu un ton de afectuoasă batjocură. Lui îi făcu de departe un semn prietenesc şi ieşi ultima.

Zgomotul paşilor descreştea pe seară. Sainte-Rose încercă un sentiment bizar de uşurare, senzaţia derutantă de a fi ţinut până atunci toate degetele pe un fir care putea fi în orice clipă străbătut de un puternic curent electric, îl felicită pe Filangeri pentru fermitatea sa deşi ştia că altercaţia luase turnura aceasta din cauza lui. Era evident că sculptorul intervenise primul pentru a evita ca el,. Sainte-Rose, să se amestece. Liniştea nopţii pătrundea în atelier ca o apă tulbure, menţinea starea de îngrijorare, dădea tuturor statuilor aerul unui fel de reculegere aproape omenească.

— Dar cine este mocanul acesta?

— Tavera? Un înalt funcţionar de la Radio-Roma. Fascist până în măduva oaselor. Obsedat de femei. L-am cunoscut în timpul uneia din expoziţiile mele.

— I-aţi zis-o!

— Ce porc... murmură Filangeri încă plin de resentimente.

— Şi Mărie? Ce este între ei?

— Absolut nimic.

— Atunci de ce iese cu el?

— O fi delegat-o vreo organizaţie clandestină să-l supravegheze. Şi ea este funcţionară la Radio-Roma.

— Lucrează demult timp în serviciul lui?

— De vreo două luni.

— Şi Luca, nu-i aşa că el este cel care venise adineauri?

— Nu-ţi face griji. I-am explicat situaţia în două cuvinte

şi a plecat, dar i-am dat adresa dumitale. Îţi va da un semn în zilele care urmează.

— Adriano vă supraveghea.

— El nu este periculos. Să uităm asta. Sărmanul ăia de Luca era mort de oboseală. Şi când te gândeşti că a fost nevoit să caute un alt refugiu pentru noaptea asta…

Tot vorbind el acoperea grijuliu mulajul Afroditei după ce udase pânza şi Sainte-Rose îi urmări cu privirea gesturile încete şi aproape rituale.

— Aceasta este o lucrare la care ţineţi deosebit demult, nu-i aşa?

— Da. Dar peste o mie sau o sută de mii de ani, adică mâine, tot ce vezi nu va mai avea răsunet într-o conştiinţă omenească.

— Şi ideea aceasta nu vă descurajează să creaţi?

— Din contră.

Cu un gest el arătă peisajul Romei care se vedea în spatele perdelelor ca şi cum voia să amintească acumularea de opere de artă de care era plin oraşul.

— Ştim foarte bine că într-o bună zi pustiul va înghiţi totul sau că totul va fi distrus de vreun cataclism cosmic. Chiar ştiind că atunci nu va mai rămâne nimic din ambiţiile noastre şi din gândurile noastre, îmi place adesea să-mi închipui că o mică parte din visurile mele vor continua să rătăcească printre miliarde şi miliarde de stele.

Acum zâmbea. Potolindu-şi furia, obrazul bătrânului îşi recăpăta ceea ce ave a copilăros în el. Da, fusese probabil un tânăr îndrăzneţ, utopic, plin de bravură. Şi trăise, desigur, intens. Mai înainte, Sainte-Rose văzuse în ochii lui obosiţi sclipirea acelora care întotdeauna se depăşesc cu mult pe ei înşişi, capabili de cele mai ameţitoare, cele mai ucigătoare nebunii.

7

A DOUA ZI DIMINEAŢA DE ÎNDATĂ ce interdicţia circulaţiei luă sfârşit, Mărie veni la Filangeri întruna din acele maşini mici pe care italienii le numeau „Topolino”. Era frig. Cerul îngheţat se întindea la nivelul acoperişurilor. Ea dormise prost, obrazul îi era buhăit şi când sună la uşa sculptorului avea gulerul ridicat până la urechi şi toca înfundată până pe ochi.

— Să nu pierdem timpul, Filo. Dacă prietenul tău mai este aici trebuie să plece fără întârziere.

— Dar ce este?

Alarmat de sonerie, Sainte-Rose care tocmai îşi terminase toaleta veni la uşa de intrare a atelierului, cu un prosop aruncat pe umăr.

— Ieri-seară, spuse Mărie, când Zota ne-a condus acasă cu maşina lui, şi-a exprimat unele bănuieli în ce te priveşte.

— Ce bănuieli?

— A găsit ciudat accentul dumitale, formularea frazelor…

— Este într-adevăr atât de grav?

— Ai spus ceva despre un accident de bicicletă în legătură cu rana dumitale…

— Ei şi?

— Nemţii au interzis categoric folosirea bicicletelor încă din octombrie trecut, de la un atentat cu grenade comis de un ciclist. Nu mai circulă niciunul în Roma. Verificaţi

când poftiţi.

— Ei drace! Şi ce poate face acest apucat?

— Să informeze poliţia. Are mulţi prieteni acolo.

— Sunt dezolat, spuse Sainte-Rose.

— Să nu pierdem timpul. Tu, Filo, dacă va fi cazul, spune-le ceva plauzibil.

— Dar creezi într-adevăr că Zota n-a vorbit numai sub imboldul furiei? Creezi că azi...

— Te rog, zise ea. Înţelege că toate astea sunt serioase.

Zota este un om vanitos, violent şi prost. Nimic nu-l va opri. Gina şi cu mine am încercat să-l potolim. Ne-a insultat.

Vorbea repede, strânsă în paltonul ei, puţin agasată de tonul reticent al lui Filangeri.

— Nu pot crede că este atât de periculos cum socoti, zise el. Şi întors spre Sainte-Rose: – O cunosc. Are multă imaginaţie.

Dar Sainte-Rose îşi termină îmbrăcatul, îşi puse vesta şi paltonul.

— Se poate să nu se întâmple nimic, zise el. Dar domnişoara are dreptate.. Mai bine totuşi să fie luate unele precauţii.

Ea îşi aminti că în ajun Sainte-Rose o sărutase pe gât şi îl privi mai atent decât până atunci. Era seducător, avea o gură generoasă, cu nişte minunaţi dinţi albi. Ea era sensibilă la dantura bărbaţilor, şi asta o distra. Şi buzele lui o atrăgeau încât îşi plecă ochii ca şi cum i-ar fi putut ghici tentaţia aceea din privire.

— Şi Ritelli? zise Filo. Cum a reacţionat? Este important.

— Mi s-a părut că a luat în serios vorbele lui Zota.

Dar cu el nu poţi să ştii.

Motanul îi observa stând între două bronzuri pe un taburet din fundul atelierului. Ţâşni apoi spre dreapta şi se duse să se culce liniştit în faţa coridorului.

— Eşti gata? îi zise ea lui Sainte-Rose.

— Sigur.

— Dacă nu ştii unde să mergi, te duc la nişte prieteni.

— Ştie unde să meargă, zise Filo. Nu trebuia să stea decât în noaptea asta la mine.

Şi el îi relată toate amănuntele care' îi priveau pe Sainte-Rose şi pe Bourgoin. Ea îl asculta fără să manifeste vreo mirare, puţin înduioşată totuşi în sufletul ei la vederea acestui obraz bătrân animat de pasiune, cu o privire deodată ciudat de tânără.

Dincolo, motanul Iliuşin păru să aţipească şi căpătă expresia ambiguă a acelor mici divinităţi asiatice pentru care nu există nici timp, nici logică.

— De fapt, mi-ai părut îndeajuns de francez, zise ea lui Sainte-Rose. Ghiciserăm că erai vreun prizonier evadat, dar oricum, aici suntem cu toţii prizonieri. Plecăm?

Sainte-Rose mulţumi sculptorului care îl strânse în braţe urându-i noroc.

— Şi să loviţi zdravăn. Nu contează dacă bombele voastre ne vor strivi şi pe noi.

— Voi fi atent, spuse Sainte-Rose.

— Adio, Jacques!

În clipa când urmau să iasă din imobil, Mărie privi în dreapta şi în stânga, pe bulevard, ca să se asigure că drumul era liber.

— Şi portarul? zise Sainte-Rose, probabil că ne-a văzut.

— N-ai de ce te teme. Este de-al nostru. Vino!

Maşina se găsea pe o stradă vecină.

— De ce n-aţi folosit ieri ascensorul? Doar funcţiona.

— Zota se teme de întreruperea subită a curentului electric. Îi este frică să nu rămână blocat. Ţine să extindă şi asupra celorlalţi această precauţie.

— Un om foarte bănuitor, după câte văd.

— Şi autoritar. Intervenţia lui Filo şi a dumitale i-a exasperat. Nu mă puteaţi lăsa să mă descurc singură?

Nu era un reproş veritabil. Ea voia să sublinieze că ştia să se descurce cu un bărbat ca Zota, care se purtase

astfel sub influenţa unor sentimente complexe ale căror rădăcini le cunoştea perfect.

— Sunt dezolat, spuse Sainte-Rose, numai şi la gândul că ar putea să i se întâmple vreun lucru neplăcut lui Filangeri.

— Este abil. Am încredere în el. Şi să ştii că dacă şi-ar părăsi de astăzi casa, bănuielile în privinţa lui ar fi şi mai puternice.

Conducea prudent, supraveghea împrejurimile.

— Dacă lucrurile vor lua cu adevărat o întorsătură proastă, va pleca din Roma. Mă îngrijesc eu de asta…

Urmau acum malul drept al Tibrului într-o ceaţă lugubră care estompa zgomotele. Această linişte crea impresia că oraşul fusese golit peste noapte sau că o epidemie fulgerătoare ucisese în somn pe toţi locuitorii lui.

Este adevărat că la acea oră cea mai mare parte din ferestre erau încă închise şi pe stradă circulaţia era redusă. Şi ca pentru a întări impresia de dezastru, un miros greu exala în anumite locuri din canaluri şi coridoare, încă o străduţă şi maşina se opri. La extremitatea cealaltă începea *piazzetta* cu acelaşi aspect de dezolare, cu ornamentele sculptate ale tuturor faţadelor sale cojite, roase de o lepră cenuşie.

— Îţi rămân recunoscător pentru tot, spuse Sainte-Rose.

— Să nu mai vorbim.

— Dar aş vrea să fiu informat despre desfăşurarea acestei întâmplări. Şi să fiu, pe cât posibil, liniştit în privinţa lui Filangeri.

Ea îi arătă o cafenea, încă închisă la ora aceea, pe firma căreia scria: *„La Pietro”.*

— Vei putea să-mi telefonezi la birou sub numele acesta. Numărul E.I.A.R.-ului este în anuarul telefonic. Dacă nu sunt acolo, colega mea Wanda este o persoană sigură. Cere-i standardistei pe domnişoara Leonardi. Bineînţeles că vei suna din oraş.

Ghici că el dorea să o mai chestioneze înainte de a se despărţi şi i-o luă înainte:

— Trebuie să ne despărţim, zise ea, ţinându-şi mâinile înmănuşate în negru sprijinite pe volan.

— Ascultă...

El ezita şi ea privi răbdătoare, prin parbriz, la dalele şoselei care luceau din cauza umezelii, la zidurile pline de inscripţii: *Vincerà chi vorrà vincere,* acoperite cu afişe sfâşiate: *Bullerite în 10 ore,* dar cine dorea cu adevărat să înveţe să danseze în astfel de vremuri?

— Spune, acest Zota este prietenul dumitale?

— Da de unde! Nimic decât superiorul meu administrativ.

O amuză să descopere la Sainte-Rose o anxietate care o privea pe ea.

— Nu te mai gândi la nimic altceva decât la evadare. Nu trebuie să ai decât acest singur gând în minte.

Ştia ce doreau bărbaţii de obicei de la ea; acum recunoştea o anumită strălucire în ochii lui Sainte-Rose şi avea chef să-l ironizeze puţin, dar el reluă:

— Mi-ar plăcea să te revăd.

— Va fi posibil. Întâlnirea, la *„Pietro”.*

Şi ea stabili un cod pentru ca el să-i poată telefona fără riscuri.

— Până una alta să fi foarte prudent, spuse ea la sfârşit.

— Contează pe mine.

Îl simţea capabil totodată de circumspecţie cât şi de temeritate şi se întrebă de ce viaţa nu se putea desfăşura simplu de tot în loc să fie numai o palpitaţie plină de îngrijorare, o aşteptare saturată de spaime. Ea nu-l privea, dar îi simţea privirea pironită asupra ei, ceea ce o tulbura şi mai mult, deşi de obicei ştia să-şi păstreze sângele rece.

— Eşti foarte frumoasă, rosti Sainte-Rose o dată afară din maşină şi aplecat peste portieră.

Vorbise fără să zâmbească cu o voce pătimaşă ca şi cum dezvăluia taina însăşi a fiinţei lui mândre şi înfocate. Şi mai era în ochii lui şi o aviditate de jucător care pierde întotdeauna la joc fără să renunţe vreodată la ei. Ea îi mulţumi pentru compliment, fără să-şi trădeze plăcerea ce i-o făcuse în timp ce motorul începu să huruie.

— Te grăbeşti atât de tare să pleci?

— Pentru Dumnezeu, dar înţelege că nu este nici locul şi nici momentul să-mi faci curte.

— Ai dreptate. Te voi chema la telefon.

— Pe curând, zise ea, aşadar acum te întorci acasă. După un semn amical cu mâna, ea mânui schimbătorul de viteză, demară şi-l văzu în retrovizor pe Sainte-Rose nemişcat, pe marginea trotuarului, cum o privea îndepărtându-se.

8

CHIAR SOFIA FU ACEEA CARE veni să-i deschidă lui Sainte-Rose (Giacomo fiind ocupat în spălătorie). Ea era tocmai în toiul spălatului şi soţul ei o ajuta. Pe Luigi îl întâlni abia în salon în momentul în care acesta se pregătea să plece la birou. Avea tot privirea lui de pasăre de pradă. Răspunse politicos salutului lui Sainte-Rose, îl întrebă dacă obţinuse un rezultat pozitiv pentru proiectul său.

— Cred că voi pleca în cursul săptămânii viitoare. Este şi timpul.

— Sunteţi nerăbdător după câte văd.

— Nu este normal?

— Bănuiesc că este pentru dumneavoastră o chestiune de onoare.

În această frază lui Sainte-Rose i se păru că percepe un reproş (poate că era prea pătruns de sentimentul culpabilităţii) şi plin de jenă întrerupse primul convorbirea, în timp ce urca seara care ducea la ultimul etaj i se păru că privirea lui Luigi rămăsese fixată asupra lui şi simţi o indispoziţie atât de accentuată, atât de vie încât la primul refugiu al scării se întoarse şi într-adevăr Luigi îl privea de jos, chiar de sub candelabru, cu un aer serios, cu braţele atârnându-i de-a lungul trupului. Sainte-Rose fu izbit drept în inimă şi grăbi pasul. O dată în camera sa îşi ’ zise: „Pentru că am conştiinţa încărcată îi interpretez până şi atitudinile cele mai banale, vorbele

cele mai neînsemnate. Va trebui să am grijă.” În acelaşi timp îi trecu prin minte că începând cu sosirea lui la Filangeri aproape că nu se gândise la Sandra. După ce-şi schimbă pantofii cu o pereche de sandale ca să-şi uşureze mai ales piciorul drept care-i atârna greu, de oboseală, se întinse pe pat şi începu să mediteze la situaţia lui Filangeri. Dacă Tavera îl denunţa, după temerile destul de întemeiate ale Mariei, ce se putea reţine împotriva lui? Cu ochii în tavan el încerca să-şi reconstituie comportamentul, să-şi amintească dialogurile cu unii şi cu ceilalţi. Pentru că pierduse obişnuinţa alcoolului – deşi şi în vremuri bune consuma puţin – cele două pahare băute în cursul serii fuseseră suficiente ca să-l tulbure şi îşi aminti că îşi revenise datorită Mariei, în momentul în care începuse să se aprindă şi să devină periculos de vorbăreţ. Îşi aminti de tonul de reproş al Mariei şi gândul îi alunecă spre ea, nu fără să-l tulbure. Nu găsi nimic care să-l pună pe Filangeri în pericol căzând totuşi de acord că un individ ca Tavera, atât de plin de venim, putea oricând să aducă necazuri bătrânului. În circumstanţele actuale această plăcere stătea la îndemâna oricărei persoane bine plasate în ierarhia regimului. Îşi spunea de asemenea că o va revedea pe Mărie, că îi va telefona în cursul după-amiezii şi gândul acesta îl ameţi puţin. O curiozitate nebună îl împingea spre ea. Ar fi vrut să ştie totul despre părinţii şi copilăria ei, despre locurile pe cale le străbătuse, despre gândurile, bucuriile şi dorurile ei. Ghicea, în sufletul lui, un sentiment care creştea fără să-l poată defini, controla sau stăpâni. Îşi aminti de clipa în care în timpul dansului o ţinea strâns la pieptul lui şi deodată şipote gâlgâitoare îl năvăliră, îl inundară, îl pustiiră pe dinăuntru! Chiar în clipa aceea cineva bătu la uşă şi el era atât de tare adâncit în visarea sa încât era să strige: „Mărie!” Dar era Sandra care venea să afle noutăţi şi el nici nu o auzise suind seara. Fără îndoială că după plecarea soţului ei voise să profite de

faptul că Sofia era ocupată cu spălatul general cu care se îndeletnicea o dată pe lună. Cu un gest sigur ea începu prin a-i deschide cămaşa şi a-i mângâia pieptul cu vârful degetelor neîncetând să-l privească surâzând. El nu spuse un cuvânt, o trase pe pat cu un braţ strâns în jurul mijlocului ei.

— Cum îţi merg treburile? spuse ea cu vocea aceea puţin aspră care avea asupra lui o stranie putere.

Raza matinală care străbătea prin fereastră îi lumina de-a curmezişul obrazul ei fin, de vulpe, cu ochi mari şi umezi.

— Voi pleca peste câteva zile, zise el. Va veni cineva să mă caute.

— Aici?

— Da.

— Dumnezeule, rosti ea ironizându-se singură, acum când iubesc şi eu o dată un bărbat, abia dacă voi avea timpul să fiu fericită!

Cu părul ei lins şi rochia lungă de moar, semăna cu o actriţă, pe scenă, într-un rol elizabetan, impresie subliniată de tonul teatral pe care-l adoptase şi de fraza aceea care ducea gândul mai degrabă la o replică învăţată decât la exprimarea unui regret venit din colţurile cele mai tăinuite ale inimii.

Se desprinse din braţele lui Sainte-Rose şi umbla cu paşi rari prin camera pe care, de când venise, o umpluse cu un parfum foarte proaspăt, foarte tânăr (unde naiba îşi procura ea o esenţă atât de rară?). Uneori intra în zona cea mai luminată şi atunci ochii ei căpătau o frumuseţe cu adevărat atrăgătoare. Jucau în ei lumini, deveneau neobişnuit de dezmierdători. Cum ea se rezema de geam într-o atitudine languroasă şi puţin afectată, el îi spuse cu totul spontan:

— Eşti foarte frumoasă!

Şi propoziţia aceasta, după cum îşi dete imediat seama, era aceeaşi cu aceea pe care o rostise cu o oră

mai înainte în faţa Mariei, dar părea să aibă un cu totul alt sens, o admiraţie tot atât de sinceră, dar fără vreo participare a sufletului, fără acel elan al întregii sale fiinţe în care recunoscuse forţele cele mai fireşti ale vieţii lui.

— Când aveam şapte ani, zise ea după ce-i mulţumise cu un zâmbet, singura mea soră, Amalia, a murit, şi am. Auzit-o pe mama spunând, în desperarea ei, prietenelor venite să o consoleze: „Dumnezeu mia răpit-o pe cea mai frumoasă şi pe cea mai bună şi mi-a lăsat-o pe urî ta asta”. Urâta eram eu.

Râse încetişor.

— În anii care au urmat a continuat să regrete, fără să se ascundă, că Dumnezeu nu m-a chemat la el mai degrabă pe mine decât pe Amalia care în ochii ei avea toate calităţile. La doisprezece ani m-a trimis într-un pension de călugăriţe unde purtam îngrozitoarea uniformă – bluzon şi fustă bleumarin – care era obligatorie în timpul iernii Când mă apropiam de mama mi se întâmplă să suspine şi să spună văzându-mă: „Sărmana mea micuţă, cât de lipsită de graţie eşti”.

Apoi, după un timp întrebă: – Nu te plictisesc cu poveştile mele?

— Continuă, zise Sainte-Rose.

— Spre cincisprezece ani am început cu adevărat să fac viaţa grea sărmanelor maici care se ocupau cu educaţia mea. Într-o zi chiar am pălmuit-o pe una care îmi reproşa o pieptănătură socotită lipsită de modestie şi care, la refuzul meu de a o schimba, mi-a stricat-o. Am fost pedepsită după regulile disciplinare ale colegiului şi tatăl meu a fost nevoit să facă intervenţii pentru ca să nu fiu dată afară. Apoi am fugit, am rătăcit în împrejurimile oraşului şi seara, un bătrân vagabond era să mă violeze în vagonul de marfă în care mă refugiaserăm. Era murdar, Doamne, cât era de murdar, cu o gură enormă şi sângerândă ca o bucată de carne roşie. Mi-a fost atât de frică, încât m-am întors. „Ai sufletul tot atât de urât cum

îţi este şi faţa", îmi spunea mama mea. Ea nu m-a bătut niciodată, dar reproşurile ei îmi pricinuiau dureri mai mari decât nişte lovituri de bici. S-au străduit apoi să mă mărite cât mai iute cu putinţă şi la optsprezece ani l-am acceptat pe Luigi fără să-l iubesc. Căsătoria era o fericire pentru mine prin faptul că mă scăpa de o familie pe care o detestam, de la care nu primiserăm niciodată nici cea mai mică urmă de duioşie. După aceea, am devenit deliberat cochetă ca să mă răzbun de anii în care mi se impuseseră haine lipsite de graţie. Da, am avut amanţi şi continui să am. Dar asta nu a început decât mai târziu când mi s-a întâmplat un lucru groaznic şi când nimeni, nimeni nu m-a putut ajuta.

Avu din nou râsul acela tăcut care-i dezvelea dintâi mărunţi şi Sainte-Rose înţelese că ultima frază se referea la moartea acelei fetiţe despre care îi vorbise Sofia. El se ridicase de câteva clipe şi o asculta rezemat cu ambele mâini pe policioara căminului. Îi despărţea, în diagonală, aproape întreaga lungime a încăperii astfel încât se putea crede că ea vorbea pentru sine însăşi cu vocea ei gravă şi cu faţa întoarsă în continuare spre grădină.

— Cum la colegiu ni se insufla, cât era ziua de lungă, dezgustul pentru plăcerile trupeşti, protestam în felul meu desenând obscenităţi printre ornamentele chipurilor sfinte agăţate de-a lungul coridoarelor sau în sălile de reuniune. Mă străduiam de asemenea să-mi procur poze necuviincioase pe care le lipeam din când în când în anumite locuri.

Încă o tăcere. Sainte-Rose privea acum fluturii de pe perete. În mijlocul micii colecţii se afla unul din faimoasele specimene *Acherontia Atropos,* mai mare decât toţi ceilalţi, cu blazonul său hidos pe primul inel toracic.

— Mi-ar fi plăcut să fiu bărbat, spuse ea. Şi dacă aş fi fost bărbat m-aş fi înrolat azi la nazişti, în SS Waffen.

— Te încăpăţânezi să te chinui, murmură SainteRose.

— SS-iştii sunt puternici, cinici şi necruţători. Se spune că la ordinul Führerului său, un SS-ist este capabil să-şi asasineze până şi mama. Ia notă că a mea a murit de zece ani.

— Cât vei mai fi pe lumea asta nu vei înceta să o ucizi în tine.

— Sunt atâtea lucruri pe care aş dori să le ucid în mine, zise ea pe un ton aproape vesel.

Ce-ar face femeia aceasta într-o nouă adversitate? Atunci îi veni gândul că, dacă Filangeri ar fi arestat şi supus unui interogatoriu brutal, ar putea, din cauza vârstei, să cedeze până la urmă şi să spună ceea ce ştia despre Sainte-Rose. Într-un caz atât de grav se putea deduce că poliţia va ocupa *palazzo-ul* Vitti şi-i va inculpa pe toţi locatarii, chiar şi pe servitori. Un gând să te scoată din minţi, nu alta. Da, ar trebui să afle ce se întâmplase cu sculptorul, să ştie dacă Tavera nu renunţase poate să facă vreun rău. În cazul în care temerile Mariei se vor dovedi reale „atunci nenorocirea va cădea peste această casă, va lovi în acelaşi timp femeia aceasta care nu ştia nimic despre veritabila cruzime. Se întreba care ar fi comportamentul ei în faţa pericolului, dar nu, probabil că nu era lipsită de curaj sau poate că astfel trebuia numită obsesia aceea capabilă să o facă să accepte propria ei distrugere. Acum privea pe geam în grădina de unde se auzeau vocile Sofiei şi a lui Giacomo, ocupaţi fără îndoială să întindă rufele între copaci. Lumina îi mângâia obrazul, urechea ei fin modelată care te ducea cu gândul la o scoică roz. Îşi zise că femeia aceasta i se dăruise din propria ei voinţă, că el dispusese de trupul ei după bunul său plac, că ea răspunsese mângâierilor lui cu un fel de pasiune oarbă şi că el nici măcar nu ştia să-i potolească foamea aceea pe care o exterioriza sub ochii lui. Nu o înţelegea în întregime, dar ghicea că avea inima înconjurată de spini.

— Acum, ascultă-mă, zise el.

Ea lăsă perdeaua să cadă fără însă să-şi schimbe poziţia. Parfumul ei mai plutea prin cameră, fin şi melancolie, –, parcă ar fi provenit dintr-o floare mare, aurită.

— Am o grijă care te priveşte şi pe tine în aceeaşi măsură ca şi pe mine.

Ea zâmbi şi murmură oarecum batjocoritoare:

— Ah, Luigi, nu-i aşa?

„Deci şi ea se gândeşte la asta ca şi mine”, îşi zise el nu fără oarecare surprindere.

— Luigi. Şi altceva.

— Să vedem.

— Demersul din noaptea asta referitor la evadarea mea a luat o întorsătură neaşteptată. Asta ar putea să aibă, pentru noi toţi de aici, consecinţe foarte grave!

Nu păru deloc emoţionată, dar se uită ţintă la Sainte-Rose.

— Nu mă întreba, spuse el. Aştept veşti şi dacă ameninţarea asta se precizează ar trebui să ştiu pe loc ce facem.

Ea se întoarse cu totul spre el astfel încât o vedea în contra luminii fără să-i poată prinde expresia privirii.

— Ai încredinţat altcuiva îngrijorarea ta? Vreau să spun: aici în casă?

— Nu. L-am întâlnit pe soţul tău când am venit, dar nu m-am putut hotărî…

— De ce?

— Să spun drept, acum nu ştiu cum să-i vorbesc.

— De când am făcut dragoste împreună?

Ea se deplasă încet, alunecă în rochia ei lungă stil elizabetan întocmai unei actriţe care se desprinde din însuşi decorul scenei şi înaintează spre rampă până se degajează cu totul din penumbră şi el văzu de data asta ochii ei mari, strălucitori de îndrăzneală şi provocare şi îi auzi vocea, foarte joasă, care spunea:

— Ascunzi într-un piept de atlet o inimă încântătoare şi

caldă ca aceea a unui pui de pisică.

— Poate. Ascultă-mă. Provin dintr-o familie de muncitori. Când eram copil, perioadele de şomaj sau de grevă le recunoşteam nu numai după prânzurile cu brânză şi pâine, dar şi după o tăcere anumită care punea stăpânire pe casă. N-am putut-o uita niciodată. Este la fel cu cea a oraşului acesta. Aceea a umilinţei, a furiei neputincioase. Ascultă-mă, ascultă-mă bine: un singur lucru contează pentru mine. Unul singur. Să-l ştii. Acela de a trece liniile. E limpede?

— Sigur că da.

Ea păru şocată mai degrabă de tonul său vehement decât de felul brutal prin rare o nega. Ochii ei nu clipeau, îşi păstrau duritatea nestematelor sumbre..

— O vei preveni măcar pe soacra mea?

— Mă voi informa înainte de a o alarma.

— Dacă temerile tale se justifică, ce vei face?

— Mă voi ascunde undeva.

— Ştiu o garsonieră în Parioli care ţi-ar putea conveni.

— Oh, foarte bine, spuse el.

— Te satisface soluţia asta?

— Este nesperată.

— Garsoniera este liberă şi discretă.

— Înţeleg.

— M-ai putea săruta acum, vrei?

Înaintă în direcţia ei, dar ea se şi lipi de el, nervoasă, avidă, cu mâinile crispate de umerii lui, cu gura căutându-i gura într-un fel de avânt pasionat, neîndemânatic.

9

CHIAR LA ACEEAŞI ORA, FILANgeri, înarmat cu o pipetă stătea în atelierul său şi se pregătea să ia un medicament pe care medicul i-l prescrisese contra reumatismului. Auzi trântindu-se uşa ascensorului la etajul său şi rămase cu paharul în aer, ascultând. Apoi răsună soneria de la intrare şi el privi lichidul fără să se mişte ca şi cum acest lucru ar fi fost extrem de important, văzu prin transparenţa lui obiectele deformate şi se interesă mai ales de felul cum arăta pisica de bronz atât de tare alungită, de o factură egipteană, totemică, evocând încăperi funerare, basoreliefuri sacre... Ştia că nu câştigă) decât câteva secunde cu acest joc derizoriu; înghiţi conţinutul paharului (în acel moment răsunară lovituri în uşă şi-şi, zise: „Lovesc probabil cu piciorul”), înşurubă cu grijă dopul micului flacon, mai ales ca să-şi dovedească sieşi că era stăpân pe nervii lui, apoi cu pasul măsurat se duse să deschidă. Cei doi bărbaţi îl salutară scurt şi cel mai în vârstă, care avea ochi oblici de chinez, zise, dar din vârful buzelor: „Poliţia”. Amândoi îşi păstrară pălăriile pe cap. La întrebarea lui Filangeri: „Ce doriţi?” nu răspunse niciunul, nici celălalt. Intrară hotărâţi în coridor şi se îndreptară spre atelier.

— Sunteţi Filangeri Salvatore, sculptor?

— Da.

— Aveţi acte?

— Sigur că da.

Poliţistul le examină plictisit şi i le restitui.

— Aţi găzduit pe cineva la dumneavoastră ieri seară?

— Exact.

— Care se numeşte?

— Marcello Guardi.

Era să dea un nume oarecare, dar îşi aminti ia timp că el însuşi îl prezentase pe Sainte-Rose lui Tavera sub pseudonimul de Guardi.

— Adresa lui?

— Nu o ştiu.

— Sunteţi sigur?

— Ştiu numai că locuieşte spre Piazza Mazzini.

În timp ce poliţistul cu ochii oblici lua note pe un carnet, adjunctul său, cuprins de strănuturi, scotocea peste tot, cerceta ascunzişurile, îl gonea pe Iliuşin care dormea în spatele micului teatru de marionete,

— Profesia lui?

— Acum dă lecţii particulare.

— Ce fel de lecţii?

— Filosofie.

— Şi chiar ignoraţi adresa unui om pe care,. În ciuda regulamentului, l-aţi găzduit?

— Mulţi vin să-mi viziteze atelierul. A întârziat pentru că am jucat şah. l-am propus deci să rămână.

Toate acestea au fost spuse cu naturaleţe, eu chipul senin. De la plecarea Mariei şi a lui Sainte-Rose, meditase la comportamentul pe care-l va adopta şi ia versiunea pe care o va menţine la nevoie. Poliţistul adjunct era prin celelalte încăperi. Putea fi auzit deschizând şi închizând uşile fără să contenească din strănutat. După câteva minute se întoarse cu braţele încărcate cu cutii de lapte şi pacheţele de zahăr.

— Mai sunt şi altele, zise el cu o voce guturăită.

— Cum vă procuraţi aceste lucruri? întrebă cel cu mutra de chinez.

— Crucea Roşie internaţională în ce priveşte laptele, un prieten genevez pentru rest.

— Puteţi dovedi?

— N-am păstrat toate recipisele. N-am bănuit că va trebui să justific provenienţa acestor merinde, dar mi-au parvenit în modul cel mai legal.

— Acest Marcello Guardi vă vizita pentru prima oară?

— V-am spus-o. Îmi telefonase ca să-mi ceară o întrevedere.

— Sunteţi sigur că se obişnuiesc astfel de vizite?

— Numai în seara de ieri; pe lângă Marcello Guardi, am mai avut la mine. Un ofiţer de la P.A.I., căpitanul Alfredo Ritelli, încă doi funcţionari de la Radio-Roma, Enzo Tavera şi Adriano Locatelli, plus două tinere femei, pe una o cheamă Mărie Leonardi şi pe cealaltă Gina Sardi, amândouă angajate la E.I.A.R.

— Da, dar pe toate aceste persoane le e un oşteaţi!

— Pe căpitanul Ritelli nu, venea şi el pentru prima «ară la mine din aceleaşi motive: să mă întâlnească. Să-mi vadă lucrările.

Se auzea vorbind cu dezinvoltură şi se simţea liniştit. Iliuşin se întoarse-în spatele chioşculeţului cu marionete şi se culcă pe pervaz între perdele, printre păpuşile viu colorate. Poliţistul aruncă o privire lucrărilor despre care era vorba, vrând parcă să verifice dacă de justificau cu adevărat un interes atât de viu, un aflux atât de mare de admiratori.

— Cam asta ar fi totul, spuse el.

Şi nu s-ar putea spune că nu s-a grăbit atunci când a repus carnetul în buzunar. Adjunctul abandonă şi el cutiile şi pachetele pe masă şi, chinuit de guturai, continuă să-şi sufle întruna nasul care căpăta o îngrozitoare nuanţă vânătă de fiecare dată când trăgea de el. Filangeri conduse curtenitor pe cei doi bărbaţi până la ascensor, convins că scăpase din încurcătură.

La douăsprezece şi jumătate veni să-l vadă Mărie şi el îi

relată cuvânt cu cuvânt micul interogatoriu la care fusese supus, precum şi toate amănuntele vizitei. Şi ei îi făcu o impresie favorabilă fiind de părere că festa răutăcioasă a lui Tavera se termina aici. Cum adusese câţiva cartofi el îi pregăti cu lapte şi-şi rezolvară astfel prânzul.

După aceea, Mărie trecu în spatele chioşculeţului şi alese două marionete sculptate de Filangeri, una pentru rolul lui Tavera şi cealaltă pentru cel al lui Sainte-Rose: „Eşti un bădăran!” striga acesta. „Am să-ţi retez avântul”, replica celălalt. Bătrânul râdea. De la distanţă, motanul Iliuşin, cuibărit în coşul lui, îi privea.

Cam la o oră după plecarea Mariei, cineva sună din nou la uşă. Filangeri recunoscu în persoana bărbatului care aştepta pe palier, cu gâtul înfăşurat într-un fular gros, pe un oarecare Linares, vecinul lui de terasă, un avorton cu pielea brună, cu pleoapele roşii şi privirea piezişă.

Ce doriţi? zise Filangeri.

— Pot să vă vorbesc despre ceva ce vă interesează îndeaproape?

— Intraţi.

O dată aflat în atelier, Linares spuse netezindu-şi părul cu un gest mecanic:

— Mă cunoaşteţi, domnule Filangeri.

Ştia că este vorba despre un fost funcţionar de la vamă care îşi pierduse nevasta la începutul războiului şi trăia dintr-o mică pensie. Se spunea că-şi datora numele spaniol unui bunic sud-american. Oricât era de intrigat, Filangeri se străduia să-şi ascundă simţămintele. Văzuse adesea cum acest Linares, care nu înceta să se scobească în urechi sau în nas cu degetele lui lungi şi îndoite, se uita visător la fluviul ce se zărea printre acoperişuri. Dacă i se priveau amănunţit hainele, se putea constata că erau curate şi totuşi aspectul lui general sugera o murdărie cenuşie.

— Luaţi loc, vă rog, spuse sculptorul.

Celălalt căută din ochi scaunul cel mai confortabil şi după o ezitare, alese divanul. Filangeri mai ştia că femeia aceea după care Linares purta doliu fusese calul lui de bătaie, o creatură mare şi puternică, dar cu mintea uşor şubredă. După cum umblau vorbele, sărea pe lângă ca ca un cangur, ori de câte ori voia s-o pălmuiască. Era considerat mai degrabă drept un individ cu o moralitate aproximativă. De când locuia singur, aducea uneori la el fetiţe pe care se ducea să le racoleze în cartierele sărace.

— Ce pot face pentru dumneavoastră? întrebă sculptorul.

— Domnule, zise celălalt, vreau să vă previn despre un lucru foarte grav.

Filangeri îl examină mai atent şi îl cuprinse bănuiala că acest demers insolit putea avea o oarecare legătură cu vizita poliţiştilor, dar preferă să nu bruscheze nimic. Oricum, se simţea obosit şi suferea din cauza mâinilor sale roşii şi foarte umflate.

— Domnule, ştiţi că sunt de multă vreme un suflet pierdut, că pe femeia aceea, care era o adevărată sfântă, am făcut-o nefericită şi că nu merit indulgenţa nimănui.

Filangeri îşi aminti de acele nopţi în care auzea ţipetele idioatei venind din cealaltă parte a terasei.

— De atunci fac ce pot să repar răul de care m-am făcut vinovat şi înţeleg că mai pot încă să fiu bănuit. Mă străduiesc să repar răul, bineînţeles după posibilităţile mele. Înţelegeţi?

— Nu văd unde vreţi să ajungeţi.

— Veţi vedea, zise Linares.

Tăcu atât cât să-i lase pisoiului Iliuşin timpul să traverseze atelierul.

— Pisicile aduc nenorocire, spuse el cu o voce confidenţială, dacă în anumite circumstanţe îţi taie calea de la stingă la dreapta.

— Să ne întoarcem la subiect, spuse Filangeri.

Fără să piardă pisica din ochi, Linares declară cu o voce oarecum triumfătoare:

— Domnule, nu va trece mult şi veţi fi arestat!

Urmă o tăcere în timpul căreia Filangeri se întrebă dacă nu era pur şi simplu vorba de o provocare, sau de o glumă proastă pusă la cale, de la distanţă, de Tavera. Dar în acelaşi timp întrezărea cum în sufletul lui Linares înflorea, ca o mare orhidee tropicală, un gând ciudat.

— Adineauri, zise Linares, poliţia a pus întrebări referitoare la dumneavoastră locatarilor din apartamentele cu care vă învecinaţi.

— Ei şi?

— Voia să ştie dacă ieri seară a venit vreunul dintre ei să se plângă de zgomotul pe care-l făceaţi.

Încă o tăcere.. Filangeri îşi zise că se liniştise prea repede în privinţa anchetei. Mecanismul declanşat de stupiditatea lui Tavera nu se va opri atât de uşor cum presupusese el.

— Asta-i tot? întrebă el ascunzându-şi îngrijorarea.

— Mai este ceva, domnule.

— Vă ascult.

— Cei doi poliţişti m-au întrebat dacă primiţi adesea vizite. Am zis că da.

— Pe urmă?

— La urma urmelor, aud câte ceva de la mine, de pe terasă. Nu ascult, dar aud.

— Nu este interzis să primeşti lume la tine acasă.

— Întocmai aşa m-am gândit şi eu. Dar ei voiau să ştie dacă primeaţi şi noaptea.

— Mi s-a întâmplat. Rareori, la drept vorbind. Totuşi, mi s-a întâmplat.

Începea să se simtă îngrijorat. Linares îşi ferea privirea, dar el ghicea în mintea lui insinuări viclene.

— Fără îndoială, fără îndoială, domnule. Numai că eu le-am adus la cunoştinţă un lucru deosebit.

— Ia să vedem!

— Că aţi găzduit pe cineva timp de mai multe zile. Să fi fost două săptămâni.

— Sunteţi chiar atât de sigur?

— Ei, domnule, urechea mea nu mă înşală. Dacă vederea îmi scade, auzul, mulţumesc lui Dumnezeu, mi-a rămas intact.

— Presupunând că faptul ar fi exact – dar subliniez – presupunând – eraţi obligat să le vorbiţi despre el?

— Nu, bineînţeles.

Deci imbecilul acesta a demascat prezenţa lui Bourgoin şi afacerea se situa într-o lumină nouă. Linares îl privea de data asta drept în faţă, cu ochiul aprins la ideea că-l neliniştea. Filangeri îşi aminti că Bourgoin nu se arătase niciodată pe terasă, dar că Linares stătea uneori acolo şi-l auzea bombănindu-l pe Iliuşin. Motanul circula într-adevăr de o parte şi de cealaltă a grilajului de fier care separa cele două domenii. Când se aventura în sectorul celălalt, Linares îl speria bătând din palme.

— Aveaţi un motiv să povestiţi astfel de lucruri fără să le verificaţi?

— Nici cel mai mic motiv.

— Poate că aţi fost oarecum strâns cu uşa?

— Da de unde! Au fost extrem de politicoşi.

— Bănuiţi totuşi că în timpurile de azi, astfel de vorbe îmi pot aduce un prejudiciu foarte grav? Dacă nimic nu vă determina să le spuneţi, dacă nu aveţi nicio ostilitate faţă de mine şi dacă nici măcar nu aţi fost ameninţat, nu văd...

Faţa lui Linares se schimbă de parcă i-ar fi tras o pereche de palme. Două pete mari, roşii, i se răsfrânseră pe obraji, ochii i se împăienjeniră şi părea gata să plângă.

— Aveţi dreptate, domnule, de o sută de ori aveţi dreptate! Sunt un mizerabil! Sunt un laş! Dar nu am putut rezista tentaţiei!

— Ce tentaţie?

— Aceea de a destăinui ce aflaserăm.

— Să fie chiar aşa de firesc să denunţi pe cineva fără să cântăreşti consecinţele unei bănuieli a cărei exactitate nu ai verificat-o?

— Este foarte adevărat! Oh, este cât se poate de adevărat! Toţi suntem la fel, cedăm repede. Mă veţi ierta vreodată?

Filangeri îşi zise: „înainte de sfârşitul după-amiezii vor fi aici!” Nu simţea nici dispreţ, nici ciudă faţă de Linares. Dacă măcar amărâtul ăsta de măscărici ar fi acţionat astfel pentru bani sau de spaimă! Dar nici măcar atât! Numai din plăcerea de a face rău!

— Remuşcarea m-a cuprins după aceea. Am vrut să-mi iau vorba înapoi. Nu mai ştiam ce să fac. M-am dus la cimitir să mă reculeg pe mormântul Rozaliei mele, apoi am venit să vă previn. Astfel, fapta mea rea a fost oarecum atenuată.

Filangeri, cu mâinile sale diforme, sprijinite pe coapse, îl privi. Văzu că avea albul ochilor foarte mare, adunat în jurul irisului pe care părea să-l strângă foarte tare. Văzu de asemenea urechile cartilaginoase, nasul mare presărat cu puncte negre, buzele blegi şi lăbărţate şi-şi zise că se. Găsea în clipa aceea chiar în faţa destinului său.

— Plecaţi, zise deodată Linares într-o şoaptă ca şi când putea fi auzit de pe palier.

Adăugă punându-şi mâna vertical pe gură:

— Plecaţi repede şi refugiaţi-vă la prieteni.

— N-am niciun motiv să plec!

— Da, da. Aş fi fericit să le scăpaţi! Vă jur pe memoria Rozaliei mele, că aş fi fericit.

Din nou îl bântui pe Filangeri bănuiala unei maşinaţiuni aranjate de Tavera sau de poliţie, poate cu complicitatea involuntară a acestui idiot.

— Voi fi mai puţin ros de remuşcări. Nu ştiţi ce ceasuri am trăit de azi-dimineaţă, după plecarea lor. La cimitir, domnule, strigam! îi spuneam Rozaliei; „Aveai dreptate! Sunt un rău!” Şi apoi, m-am hotărât să vă spun totul. Sunt

sigur că sufletul Rozaliei este cel care mi-a dat gândul acesta. Nu sunteţi prea supărat pe mine, nu-i aşa?

— Nu contaţi totuşi pe recunoştinţa mea, rosti Filangeri cu amărăciune.

— Sunt o canalie!

— Lăsaţi-mă acum, vă rog.

— Veţi fugi?

— Ceea ce voi face nu vă priveşte.

— Aşa-i! Merit să-ini vorbiţi aspru! Să nu mă menajaţi, vă rog eu.

Filangeri se ridicase. Întinse braţul, luă de pe raftul unei etajere un album consacrat lui Bernini, pe care-l admira cu pasiune, îl deschise la întâmplare, cu un gest absolut maşinal, şi dădu peste *Sfânta Teresa în extaz* a cărei admirabilă ambiguitate o savurase întotdeauna şi pe care de nenumărate ori în tinereţea sa, în focul crâzdor celor mai exaltate, se dusese să o vadă la Santa Maria della Vittoria.

— Spuneţi-mi, aţi „cedat tentaţiei” aşa cum ziceaţi, din teamă pentru dumneavoastră înşivă?

Nu se întorsese, avea încă ochii pironiţi pe Sfânta Tereza, pe îngerul cu săgeata, pe mişcarea voluptuoasă a rochiei.

— Nu înţeleg, domnule.

— La urma urmelor, dacă vă găsiţi oricât de puţin în neregulă, aş putea concepe că venirea poliţiei va speriat.

— Nu-i asta. Sunt în regulă.

— V-au examinat actele?

— Da. Dar dacă am comis unele fapte criticabile în ochii moralei şi a căror amintire mă îmbolnăveşte de ruşine, niciuna n-a făcut obiectul vreunei urmăriri judiciare.

— Poate că aţi crezut că un denunţ ar fi bine văzut de autorităţile care în trecut încinseseră, atât de milostiv, ochii asupra faptelor în chestiune?

— Deloc, domnule. Am vorbit îndată ce am fost

întrebat, fără să mă gândesc la nimic în ce mă priveşte personal! A fost mai tare ca mine.

Filangeri închise albumul, îl puse meticulos la locul lui. Acum surprinderea îi întrecea îngrijorarea. Reveni la Linares aşezat încă pe marginea divanului, ca să-l întrebe :

— V-am pricinuit, fără să ştiu, ocazia să aveţi vreun resentiment în privinţa mea?

— Nu.

— Ce mister, într-adevăr!

— Mi-am amintit că după plecarea doamnei Filangeri... Atunci când trăiaţi teoretic singur, auzeam seara zgomotul unei conversaţii şi mi-am dat seama că interlocutorul dumneavoastră părea să fie acelaşi.

— Veneaţi până la grilajul terasei?

— Da, în ciuda frigului, veneam până la grilaj. De la moartea Rozaliei, apartamentul îmi face... De îndată ce vine noaptea mă simt în el oarecum năpăstuit şi este foarte firesc.

Linares scăpă un geamăt, se ridică dând să plece.

— Staţi, zise Filangeri. Este absolut limpede că nu v-au ameninţat şi nici nu v-au încântat cu promisiuni?

— Dacă m-ar fi ameninţat n-aş fi spus nimic. Sunt fricos şi frica mă amuţeşte. Şi ce promisiuni aţi vrea... Nu „am să vă spun eu adevărul: am inima putredă!

Îşi lovi de două ori pieptul cu palma dreaptă desfăcută* cu toate degetele răsfirate şi se îndreptă spre coridor cu mersul lui de clovn bolnav, cu spatele rotunjit, târându-şi picioarele.

Rămas singur, Filangeri avu o lungă privire circulară pentru atelierul său, pentru acest univers în care lucrase patruzeci de ani, în care, din lucrare în lucrare, încercase să-şi acordeze viaţa cu intimitatea cea mai tainică a lumii. Cu o mişcare grăbită desfăcu o parte din vălul *Afroditei* şi-l cuprinse regretul că până în ziua aceea nu o putuse încă turna într-un material nobil. Nu ştia ce să facă, era

conştient până la a-i veni rău că în această lipsă de voinţă, timpul care se scurgea era duşmanul lui cel mai mare. Acoperi mulajul, se reîntoarse în mijlocul încăperii. Cui să ceară protecţie? Niciodată nu căutase să. Se împrietenească cu oameni bine situaţi, cu cei puternici în regimul actual, deşi numărase altădată printre admiratoarele sale o prietenă a contesei Edda Ciano. Oricum, contele Ciano fusese împuşcat pentru trădare în fortul San Procolo di Verona, soţia lui se refugiase în Elveţia şi germanii stăpâneau întreaga ţară. Singura soluţie o sugerase Linares. Totuşi era necesar să nu dea acestei plecări aparenţa unei fugi. Puse unele lucruri la loc, trase jaluzelele dinspre terasă, închise contoarele de gaz şi electricitate ca şi robinetul de siguranţă al instalaţiei de apă. Apoi înghesui nişte haine într-o valiză. Toate aceste operaţii îi luară mai puţin de o jumătate de oră. Decât să-i telefoneze Mariei, era mai bine să-i scrie, să-i povestească vizita lui Linares şi hotărârea lui de a pleca cu trenul de după-amiază la soţia şi la fiul său, la Spoleto. Coborî la portar, îi spuse că va lipsi câteva zile, îi încredinţă cheile şi nişte bani ca să se îngrijească de pisică şi îi ceru de asemenea să-i înmâneze Mariei scrisoarea.

— Va trece în seara aceasta, sau mâine, zise el. Prefer să i-o dai personal.

— Fiţi fără grijă, domnule.

Observă numai după ce ieşi în stradă că o maşină neagră, sinistră, ca un furgon mortuar stătea la pândă în lungul trotuarului. O panică vagă îi muşcă inima. Făcu câţiva metri în direcţie opusă, ajunse la colţul străzii, dar maşina se puse în mişcare. Auzi huruitul ei uşor, dar în acelaşi timp ameninţător. Se opri de îndată ce-l depăşi şi poliţistul cel cu ochi oblici coborî din ea având şi acum pe faţă expresia aceea de plictiseală.

— Veniţi, spuse el aproape alene.

10

CĂTRE ORA CINCI, SAINTE-ROSE O aştepta pe Mărie la „*Pietro*”. Îi telefonase la birou respectând codul pe care ea însăşi îl inventase. Se instalase pe o banchetă într-un colţ al sălii. Lume puţină. Prin uşa de sticlă vedea, pe peretele din faţă, afişul alb: „*SPQR. Commune di Roma. Profilaşi clella Rabbia”.* Ieşind în evidenţă pe fondul pe care străluceau sticlele şi filtrul de cafea, patronul citea un jurnal. Sainte-Rose se gândea la Filangeri şi pentru că vocea Mariei i se păruse foarte calmă, foarte măsurată, trăsese concluzia că totul mergea bine. Îşi aminti că dormise puţin la începutul clupă-amiezii şi visase că înota pe fundul mării printr-o pădure de alge. Deodată, nişte peşti transparenţi veniră să-l sfâşie fără ca el să sufere fizic, resimţind însă în acelaşi timp groasa de a nu mai avea trup şi de a fi condamnat să rătăcească la nesfârşit prin acele adâncuri. Se gândi de asemenea la Sandra şi la oferta ei cu refugiul din Parioli. Fără îndoială că era vorba de vreun „cuib de dragoste” unde avea obiceiul să-şi întâlnească partenerii. Afară, în înserarea care începea, aluneca din când în când câte o maşină. Doi miliţieni fascişti, cu arma la umăr, se opriră o clipă pe trotuar. Alte visuri se trezeau în amintirea lui Sainte-Rose. Într-o noapte, nenumărate furnici ţâşniseră din ziduri şi, mişunând în tăcere, se îndreptaseră în coloane de rânduri strânse spre patul său, lucitoare, cu capetele lor cu ochi bulbucaţi şi mandibulele enorme. Altădată marea înghiţea oraşul întreg şi el se

refugia în podurile caselor de unde vedea cum apa acoperea încet străzile până când în cele din urmă nu se mai zăreau decât acoperişurile şi cupolele cu ciorchini omeneşti pe de şi care uneori alunecau lin în valuri.

Atunci când se deschise uşa şi Mărie intră în sală, patronul masiv şi cu privirea ascuţită – îşi ridică ochii şi o examină admirativ pe tânăra fată din cap până în picioare. Ea se îndreptă spre Sainte-Rose care se apropiase şi se aşezară unul lângă altul. Patronul crezu că are de a face cu o pereche de îndrăgostiţi şi le zise „copiii mei”. Fata îşi scoase paltonul şi rămase într-o rochie neagră, croită dintr-o singură bucată, având drept unică bijuterie un colan de mărgele de sticlă. Sânii ei păreau solid înrădăcinaţi de ambele părţi ale pieptului şi sugerau minunata putere a vieţii. Sainte-Rose era de-acum convins că numai ea putea să-l vindece de răul acela care în unele zile îi cuprindea sufletul şi îi provoca gânduri atât de violente şi de triste.

— Ce veşti? întrebă el.

— Filo a fost într-adevăr denunţat de Tavera.

— Şi de căpitanul P.A.I.-ului?

— Nu, numai de Tavera. Şi azi-dimineaţă, după plecarea noastră, a venit poliţia.

Ea povesti ceea ce aflase direct de la sculptor în cursul primei sale vizite, la prânz şi arătă scrisoarea pe care tocmai i-o predase portarul.

— Cu întorsătura pe care o ia afacerea asta, a avut’ dreptate să plece, zise ea. Este mai bine pentru el cât şi pentru dumneata.

Ea îl privea în timp ce el citea cu multă atenţie scrisoarea şi descoperi că avea atitudinea aceea circumspectă a pisicilor vagabonde obişnuite să fie prevăzătoare, convinse că întreaga împrejurime nu este decât o unică şi vastă primejdie. Partea sa motănească se accentua atunci când vorbea cu vocea scăzută, când pronunţa cuvintele răsfrângându-şi uşor buzele. Spunea

că după părerea sa poliţia va vedea într-o plecare atât de precipitată însăşi mărturia unei conştiinţe vinovate. Că Filangeri va fi căutat şi că va fi foarte uşor să i se găsească urma.

— Îţi dai seama, că nu i-a spus portarului despre plecarea lui la Spoleto.

— Ei, chiar acolo se va telefona în primul rând, pentru verificare.

— Realizezi, cred, că familia lui îl va pune în siguranţă de îndată ce va sosi.

— Dacă nu este cules din gară la coborâre.

— Creezi că se va desfăşura imediat atâta zel?

— Mă gândesc că acum va fi socotit mai suspect decât părea. Nu ştiu care va fi reacţia poliţiei. Se poate să nu. Afle despre plecarea lui decât mâine sau mai târziu.

— Ce vei face dumneata?

— Voi părăsi *palazzo* Vitti. Voi pleca mâine dimineaţă. Din nenorocire chiar la *palazzo* va veni Luca sau îmi va trimite un emisar. Voi căuta o soluţie. Îl cunoşti?

— Pe Luca? Nu, spuse ea. Filo mi-a vorbit despre el pe vremea când îl ascundea pe prietenul dumitale, Bourgoin, dar fără să am vreodată ocazia să-l întâlnesc.

Şi-şi muie delicat buzele în siropul de un galben ca otrava pe care tocmai i-l servise patronul. Cum era ora de închidere a magazinelor şi a birourilor, Sainte-Rose vedea romani de toate vârstele trecând prin dreptul geamurilor. Unii aveau ochii împăienjeniţi, parcă umblau fără să-şi distragă atenţia de la o nenorocire pe care o purtau zi şi noapte în adâncul inimii lor. Alţii păreau să caute ceva ce nu era vizibil, dar care exista cu siguranţă şi i-ar fi putut ajuta în sfârşit să treacă peste deznădejdea lor. De la prima lui ieşire în afara pazazzoului, Sainte-Rose nu se mai simţea străin de oraşul acesta. Îşi dădea seama că suferea din ce în ce mai mult influenţa atmosferei lui rarefiate, ceea ce îl făcea să-şi pună întrebări despre propria lui existenţă. Cu toate acestea, prezenţa Mariei

lângă el despuia această idee de orice urmă de uscăciune şi-i conferea un fel de strălucire.

— Ştii, spuse el, că, dacă Filangeri este arestat şi constrâns să vorbească, vei fi compromisă în acelaşi timp.

Ea scutură din cap, dar el insistă.

— Ar fi destul să fie obligat să spună că ai venit azi-dimineaţă la el să ne previi. Amabilitatea dumitale de a mă conduce apoi cu maşina ar agrava şi mai mult complicitatea noastră.

— Poate că Filo va mărturisi multe lucruri dacă va fi maltratat dincolo de anumite limite de rezistenţă, dar s-ar lăsa mai degrabă masacrat decât să dea pe faţă ceva ce m-ar pune în pericol. Mă iubeşte ca pe o fiică. Ei, dumneata nu-l cunoşti bine.

În ciuda acestui argument, era tulburat nu numai de certitudinea că Mărie ar putea fi în pericol, dar pentru că situaţia lor actuală îi amintea unul din visurile lui cele mai recente, acela ea coloanele de furnici cuirasate şi de înaintarea lor neagră şi irezistibilă.

— Să nu ţi se întâmple ceva, spuse el, aceasta este singura mea dorinţă.

Ea zâmbi, îi apucă mâna într-un fel încântător ca pentru a-l linişti. Vedea pe faţa ei expresia limpede a copilăriei pe lângă senzualitatea trăsăturilor. Era o fată curajoasă, cinstită, sănătoasă, de o frumuseţe zdrobitoare, cu nişte ochi plini de drăgălăşenie, de perspicacitate, care citeau până în fundul sufletului lui şi-i descopereau dorinţa ce-l tulbura distrându-se pe seama ei cu o urmă spumoasă de maliţiozitate. Vorbiră despre serată, despre Tavera, despre cearta lui stupidă, evocară numeroase amănunte fără a face vreodată vreo aluzie la micul incident survenit în cursul propriului lor dans. Când se despărţiră se lăsase noaptea, ora de interdicţie a circulaţiei se apropia şi bulevardul se topea într-o obscuritate îngrijorătoare.

Seara, cum Luigi era plecat în misiune, departe de Roma, Sainte-Rose cină între *marchesa* şi Sandra. Nu dezvăluise celor două femei decât o parte din preocupările sale şi le aminti că în noaptea aceea, în caz de alarmă, se va refugia imediat în mansardă în ascunzătoarea pregătită altădată pentru cei doi refugiaţi dinaintea lui. Deşi încrederea în această soluţie îi era limitată, găsea că nu se putea face mai mult înainte de zori. Dis-de-dimineaţă şi îndată după sfârşitul interdicţiei de circulaţie se va duce la un prieten care îi punea apartamentul la dispoziţie. *Marchesa* îl lăsase să spună totul, până la capăt, fără să-l întrebe câtuşi de puţin despre vreun amănunt. Părea să accepte lucrurile cu seninătate. La sfârşitul mesei fu cuprinsă de somn şi se duse în camera ei. Când Sofia termină cu îngrijirile şi toaleta ei de noapte se reîntoarse în loja portarului, iar Sandra şi Sainte-Rose rămaseră singuri în faţa focului.

— Cum stau de fapt lucrurile? întrebă ea

— Ţi-am spus.

— Persoana aceea care avea probleme cu poliţia, are şanse să scape?

— Da, şi dacă nu i se întâmplă nimic în seara asta, vom putea respira cu toţii

— Ei bine, nu este oare o ocazie să aducem prinos zeului norocului?

Se ridică, îl luă de braţ, îl incită blând să o urmeze şi, uşoară şi surâzătoare, îl ademeni la ea în cameră. În faţa. Uşii, pentru că el avu o clipă de ezitare, ea glumi:

— Tot aceleaşi scrupule? Preferi să mergem să ne iubim în chilia ta îngheţată, acolo sus, sub acoperişuri? Haide, vino!

Sainte-Rose intra pentru prima dată în această încăpere şi Sandra îl văzu cum privea tăcut în jurul lui tablourile, zugrăveala, oglinzile şi patul conjugal larg, acoperit cu un brocart minunat. Ea puse zăvorul, intră în

camera de baie şi când ieşi de acolo îl zări pe Sainte-Rose care contempla o fotografie datând de douăzeci de ani în care era ea cu Luigi, îmbrăcată în rochie de mireasă, cu ochii lipsiţi de expresie, cu zâmbetul constrâns. Ştia mai bine ca oricine cât de puţin exprima chipul ei fericirea; doar o voinţă încordată care-i reducea mult fineţea trăsăturilor. Sainte-Rose păru contrariat că fusese surprins în această atitudine şi se duse la rândul său în camera de baie. Părea în cele din urmă că acceptă de bună voie această încăpere fără să o bănuiască pe Sandra că o alesese cu intenţie. Pentru prima oară primea pe unul din amanţii ei în „sanctuar”. Dintr-o urmă de prejudecată acest lucru îi repugnase întotdeauna şi totuşi dorea arzător ca „sacrilegiul” să fie consumat cu Sainte-Rose. După ce-şi scoase rochia de casă, făcu patul, se lungi pe locul ei obişnuit, cu o mână sub ceafă şi una între sini, ascultă cum alături curgea apa în tuburile de canalizare şi deodată se acoperi cu cearşaful, conştientă că în acea noapte actul de dragoste cu acest băiat cu sufletul crispat va avea un alt sens: nu-şi va oferi numai trupul, ci o parte mult mai mare din ea însăşi. Îşi zise că niciuna din aventurile sale precedente nu se asemăna în vreun fel cu aceasta şi că toate, fără ca măcar să-şi fi dat seama, îi lăsaseră inima neatinsă. Îşi amintea de asemenea că după ce se dăruise lui Sainte-Rose, nu se simţise străină de el cum se simţise faţă de toţi ceilalţi bărbaţi, ci tocmai dimpotrivă, îi păstrase un fel de recunoştinţă intimă, un sentiment care se asemăna cu tandreţea şi în acea clipă ea se simţea profund emoţionată cu toate că el încă nici nu-i atinsese carnea.

De îndată ce tânărul reapăru, cu un ştergar înnodat în jurul mijlocului, ea avu o iniţiativă de care nu se prea sinchisise până atunci; întinse mâna şi stinse lampa de la căpătâi. Apoi, îl călăuzi prin întuneric, îi luă mâna, îl atrase peste ea, îi şopti cuvinte înflăcărate care niciodată, era sigură, nu-i mai înfloriseră pe buze. Şi el o mângâie,

murmură că avea nişte sâni minunaţi, iar ea primi acest compliment auzit de atâtea ori, cu un amestec de satisfacţie şi de umilinţă. Îşi plimbă vârful degetelor pe toată faţa lui întocmai ca orbii. De cele mai multe ori refuza iubiţilor ei sărutul pe gură sau atunci când nu putea scăpa, îl acorda fără o plăcere adevărată, dar când Sainte-Rose îl prinse buzele, ea ghici după elanul care o făcu să se înfioare toată, că păstrase în ea neatinsă, o întreagă împărăţie. Şi în îmbrăţişarea care urmă ea dori ca el să fie pe deplin fericit, iar atunci când el se aruncă alături suspinând, îşi puse capul pe pieptul lui cu un sentiment căruia nu i se alătura nicio senzualitate reală, un sentiment care cuprindea un fel de inocenţă adevărată. Poate să fi fost o greşeală din partea lui că aprinsese prea repede lumina? Când apăsă pe butonul electric, când lampă de la căpătâi îi ilumină, Sandra îşi dădu seama că el privea dincolo de ea, că părea foarte calm şi cu totul în afara propriei ei iluzii. Era să-i reproşeze acestea cu ironie, dar se reţinu de teamă să nu distrugă o legătură fragilă care mai putea dăinui încă şi, în aceeaşi clipă avu poftă să-şi bată joc de ea însăşi. Cum el nu spunea nimic, ţinându-şi ochii pe jumătate închişi, ea se îndepărtă, se rezemă într-un cot. Vedea trupul lui Sainte-Rose, claia de pe pieptul lui, picioarele sale puternice, cicatricea de la piciorul drept. Stătea în acelaşi loc ca şi Luigi, dar gândul acesta nu mai avea nicio valoare. Ce spera ea? Să cântărească mai mult în ochii lui, să se simtă frământând în el; exclamă: „N-am iubit niciodată pe altcineva!”, apoi se întoarse pe partea cealaltă, cuprinsă de ruşine, cu teama că el va râde sau că va privi această mărturisire ca pe ceva lipsit de importanţă. Teama aceasta îi sugrumă atât de tare gâtlejul încât îi dădură lacrimile. Dar Sainte-Rose îi sărută binişor umărul, o sărutare rapidă, cu vârful buzelor, spuse că ar fi prudent să se întoarcă sus, la el, că putea surveni vreun eveniment neprevăzut. Aceste vorbe o liniştiră, căci

se temuse de vreo reflecţie care ar fi îndurerat-o.

— Ce eveniment? Te gândeşti la Luigi? Este reţinut de o misiune importanţă la Pisa. Am verificat. Şi în orice caz, el nu este omul care să facă pe comis-voiajorii ce se întorc acasă înainte de data anunţată ca să-şi surprindă soţia.

— Nu numai la el mă gândeam.

— Dacă e vorba de poliţie, chiar tu m-ai asigurat...

„Hotărât lucru. Îşi zise, tare m-am mai schimbat.” Ştia că se străduia să-l reţină, consternată că el nu împărtăşea pasiunea ei, că nu dorea să stea mai mult şi că drept scuză prezenta pretextul acela amărât. Se simţea gata să-l implore ca să-i acorde încă o oră şi luptă împotriva acelei tentaţii. Totuşi, sfârşi prin a-i cere pe un ton încântător de comediană, în care se ghicea o urmă de amărăciune:

— Încă o clipă, domnule călău...

El scutură din cap, zâmbind.

— Trebuie să fiu înţelept pentru amândoi!

Ştia că ar fi trebuit să riposteze: „Aşa va să zică, te temi?”, dar jocul acesta nu mai avea sens şi îi apărea în toată vulgaritatea lui. Sainte-Rose începea să se îmbrace şi ea vedea cum i se rotunjeau muşchii spatelui, cum i se iveau coastele şi i-ar fi plăcut să se ghemuiască lângă el, să-i mângâie obrazul, dar îşi zise că ar mări, prin gesturi de tandreţe inutilă, acea ruptură sufletească din cauza căreia suferea. Cum în cele din urmă el întârzia în faţa unei fotografii pusă sub sticlă şi care o reprezenta pe vremea când era fetiţă, spuse aşezându-se pe pat cu cearşaful înfăşurat în jurul pieptului:

— Sunt eu, la şase ani, şi tot ce vezi în privirea de acolo a fost asasinat la puţin timp după aceea.

El nu făcu nicio remarcă, ci doar zise:

— Acum trebuie să plec.

Cu o mişcare a mijlocului, ea se răsturnă pe partea cealaltă, şi-i întoarse spatele strigând:

— Ei bine, pleacă! Pleacă o dată! Lasă-mă singură t îl

auzi zicând timid:

— Dar trebuie să înţelegi…

— Înţeleg foarte bine. Lasă-mă.

Sainte-Rose păru să ezite. Din nou ea se întoarse spre!’ el. Simţea că are obrazul paralizat, parcă îngheţat de utt. Frig interior şi că aproape nu mai putea mişca buzele.

— Ce aştepţi? bâigui ea cu vocea răguşită.

— Sandra! murmură el blând.

— Vreau să fiu singură. Mă auzi? Singură!

Era vizibil deconcertat de această atitudine, apoi păru că se hotărăşte, se înclină urându-i noapte bună şi ieşi. În clipa în care el deschisese şi reînchisese uşa, ea văzu strălucind candelabrul salonului cu toate cristalele lui. Stinse lampa, rămase nemişcată în întuneric cu impresia că se găsea prinsă într-o gigantică pânză de păianjen, pândită din toate părţile de ochi necruţători.

A doua zi dis-de-dimineaţă, plecarea lui Sainte-Rose provocă un mic du-te-vino. În câteva minute, toată lumea fu în picioare. În locul camerelor celor mari şi îngheţate au preferat să se reunească cu toţii în salonaşul *marchesei.* Sofia şi Giacomo şi-au luat sarcina să şteargă orice urmă a şederii lui Sainte-Rose în camera de la ultimul etaj şi *marchesa* îl asigură că în cazul unei anchete nimeni din casă nu va scăpa nici cel mai mic indiciu. Cum fusese aşezată într-un fotoliu mare, fără ca Sofia să o fi fardat încă, bătrâna semăna cu un vechi manechin de ceară surghiunit într-un pod, cu faţa crăpată şi muşcată de şobolani. Chiar ea va aduce la cunoştinţă lui Luigi că Sainte-Rose plecase să se refugieze în altă parte, într-un apartament pus la dispoziţie de militanţii care-i pregăteau fuga. Să fi înţeles ea că de fapt era vorba de un loc de care Sandra se servea pentru aventurile ei galante? Se putea oare să fie legată de nora ei printr-o complicitate atât de stranie? Ideea aceasta îl

tulbură şi era cât pe-aci să o întrebe pe Sandra despre acest lucru atunci când îl conduse până la intrare, dar comportamentul ei din ajun îl intrigase şi aşa foarte mult. Cu valiza în mână, se mulţumi să o întrebe fără înconjur dacă se simţea mai bine. Ea zâmbi cu o ironie aproape dispreţuitoare şi el îşi zise că niciodată femeia aceasta nu va înceta să-l deruteze. Prea ar fi simplu, gândi el, ca toate aceste schimbări sufleteşti să fie puse pe seama unei firi isterice. Cum să o judece? Nu uitase cu câtă insistenţă îl atrăsese spre camera ei, bucuria ei oarecum sumbră (sau perversă?) atunci când consimţise să-i treacă pragul. Şi nu lăsase intenţionat fotografia ei de mireasă pe măsuţă? Nu, hotărât lucru, va mai trece mult până să înveţe să o judece cu atât mai mult cu cât bănuia că între ea şi el erau unele afinităţi subtile, mai ales un fel asemănător de a privi lumea şi de a se agăţa de ea. Deşi ştia că el nu era pentru ea decât un amant printre atâţia alţii, era sigur că o dorea şi dorinţa lui se trezea din nou chiar şi în acea clipă, vie şi viguroasă numai şi la gândul că o ştia goală sub capotul ei, sau privindu-i doar gâtul foarte alb, sau decolteul. Dacă nu putea nega atracţia trupească pe care o resimţea faţă de ea, rămânea însă convins că ea nu se împlinise, că rămânea să fie „inventată18. Era încredinţat că l-ar duce la desperare pe bărbatul care s-ar îndrăgosti de ea, atât demult tindea să distrugă, să ia în râs, să batjocorească tot ce privea sentimentele obişnuite. Prevăzuse totul în ajun. Luigi absent – „am verificat” – voinţa ei se îndreptase spre realizarea acelei comedii la care el consimţise nu fără o oarecare neplăcere. Acea şedinţă din patul conjugal, care la început mirosise’ uşor a răzbunare sau a parodie, îl făcuse să sufere. Într-un sens, era mulţumit să părăsească în sfârşit casa aceasta. Sandra îi înmână adresa garsonierei şi o scrisoare pentru portar.

— Îţi va da cheile, spuse ea.

El îi mulţumi, îi aminti că în curând va veni Luca şi o

rugă să aibă grijă ca să-l poată regăsi.

Rămase pe pragul uşii, subţire şi dreaptă în rochia ei lungă, purtându-şi cu mândrie capul, cu ochii ei întunecaţi şi prea mari mistuindu-i obrazul, ochii a căror privire părea să fie numai de suprafaţă ca aceea a statuilor.

Portarul imobilului din Parioli îl primi cu bunăvoinţă, căci Sandra îl pregătise straşnic în acest sens, strecurându-i în scrisoare un bilet de o mie de lire. Omul avea vreo şaizeci de ani. Era slab şi de o paloare bolnăvicioasă din cauza grijii pentru cei doi fi ai lui, prizonieri, unul în Germania şi celălalt în Tunisia. Se temea mai ales pentru cel care fusese deportat şi care se găsea într-un lagăr din împrejurimile Hamburgului. „Habar nu aveţi ce fac aviatorii pe acolo, zise el: aruncă peste tot bombe cu fosfor. Arzi de viu. Nu există leac.” Sărea în ochi cât era de amărât şi câte necazuri personale avea ca să se mai sinchisească de obiceiurile Sandrei care de bună seamă îi încredinţa un nou amant.

11

— NUMELE, PRENUMELE.

— Filangeri Salvatore Cesare.

— La rând, în actele dumitale scrie întâi Cesare.

— Le-am inversat ca să-mi alcătuiesc numele de artist»

— Ai deci obiceiul să trişezi uneori.

O asemenea remarcă pentru un lucru atât de neînsemnat, în loc să-l şocheze pe bătrân păru să-l intereseze. Încăperea mirosea a clei şi a fumul acela specific ţigărilor fără tutun care fuseseră de curând puse în vânzare. La ferestre atârnau draperii făcute din pături militare destrămate. Peste tot, prin rafturi, se înghesuiau dosare marcate cu etichete scrise cu numere mari. Pe masă se găsea un Ceas nichelat al cărui secundar atrăgea privirea lui Filangeri într-un fel irezistibil, parcă soarta i-ar fi fost legată de mişcarea aceea. Poliţistul îi vorbea fără agresivitate. Avea o faţă asimetrică, axa dreaptă a maxilarului mai dezvoltată decât cealaltă. Filangeri mai observă că arcada sprâncenelor era neobişnuit de proeminentă, ceea ce îl stârnea să examineze profilul poliţistului, curiozitate care-î aduse convingerea că spiritul său era foarte liber în ciuda circumstanţelor.

— Sculptor?

— Da.

— La ce poate servi un sculptor? spuse poliţistul fără o reală ironie.

— Se pare, zise Filangeri, că umanitatea are nevoie de artişti şi de eroi.

— Are mai ales nevoie de decenţă.

I se păru de prisos să comenteze această reflecţie, dar Filangeri avu sentimentul că îi fusese sugerată de studierea lungului raport care era întins sub ochii lui şi care îl privea pe el. În spatele geamurilor şi dincolo de grădina care ascundea bulevardul, îşi imagina trecătorii înfriguraţi, maşinile, magazinele, un întreg univers tot atât de departe ca cea mai îndepărtată planetă. Biroul în care se afla se găsea la etajul al treilea. Urcând din pivniţa în care petrecuse noaptea în tovărăşia altor câtorva suspecţi, nu numărase palierele. Acele ore petrecute în frig, culcat pe o saltea subţire de paie şi pusă direct pe ciment, îi înţepeniseră şalele. Purta din fericire puloverul său cel gros şi, dacă valiza îi fusese luată măcar i se lăsase paltonul, avantaj de care nu putuseră beneficia toţi prizonierii. Nimeni nu-l maltratase. Se părea că avea de a face cu poliţia oficială şi nu cu una din acele organizaţii paralele ca acelea, mai de temut, ale miliţiei fasciste sau legiunii SS-ului italian.

— Cine a fost persoana aceea care a sunat la dumneata ieri-seară, spre ora unsprezece?

— Un negustor la negru.

— Ce ţi-a propus?

Nimic. De îndată ce a zărit că am multă lume la mine, a şters-o.

— Îl cunoştea!?

— Nu. Venea pentru prima oară.

— Ai obiceiul să accepţi serviciile unor astfel de oameni?

— Deloc.

— ŞI cutiile acelea eu lapte Ş’ pachetele de zahăr descoperite în bucătăria dumitale?

— Am arătat proveniența lor.

— Fără s-o poţi dovedi.

— Ar fi suficient, aşa cum am mai sugerat, să se facă o verificare la Crucea Roşie şi la serviciile competente.

— De ce ai spus că era vorba de un vecin care venea să se plângă de zgomot?

— A fost o idee care mi-a trecut prin minte. M-am temut ca nu cumva musafirii mei să creadă că întreţineam relaţii curente cu acest soi de traficanţi.

— La, dumneata mai era şi o persoană suspectă.

— De ce suspectă?

— Fiindcă văd că nu eşti în stare să ne spui cum să-l găsim pe acest Marcello Guardi.

— Habar n-am de adresa lui. De ce ignoranţa mea ar fi dovada vinovăţiei lui?

Se exprima fără efori şi uşurinţa aceasta îl îmbărbăta. În ciuda unei nopţi foarte rele, îşi dădea seama că mintea îi funcţiona bine, nicidecum afectată de teamă şi că presimţea direcţiile pe care putea să le ia interogatoriul pentru a putea para imediat.

— Pe lângă astea, ai găzduit timp de mai multe zile pe cineva. Avem, în acest sens, o mărturie.

— Nu poate fi vorba decât de mărturia vecinului meu, Linares, care de cinci a rămas văduv a căpătat manii.

— Ce manii?

— Petrece ore în şir lipit de grilajul care desparte terasele noastre. I se aprinde imaginaţia pentru că la mine vin uneori femei care pozează goale.

— Te auzea vorbind cu un bărbat în fiecare seară ’după ora stingerii.

— Seara, frigul îl împiedica să iasă şi să vină să mă spioneze şi interpreta în felul lui ceea ce auzea de fapt şi anume radioul meu. I-am dat drumul mai des după plecarea soţiei mele.

— Unde a plecat soţia dumitale?

— Să petreacă o lună la fiul nostru.

— În ce loc?

— Spoleto.

„Dacă totul continuă astfel cred că voi scăpa”, gândi Filangeri. Un claxon de automobil răsună pe alee şi străpunse liniştea ca o lovitură de sabie printr-o perdea groasă. Poliţistul întoarse o pagină a raportului cu un gest nepăsător şi-şi aprinse o ţigară. Apăsă apoi pe un buton ca să vină cineva să ia prizonierul şi să-l conducă din nou în pivniţă.

În timp ce cobora seara Filangeri stabili că biroul din care ieşea era la etajul al doilea şi nu la al treilea şi că greşise numărând etajele începând cu subsolul, ceea ce nu era decât un amănunt fără importanţă. Se gândea la josnicia lui Tavera şi se întreba cum ar putea să-şi prevină prietenii, mai ales pe Mărie. În ce-i privea pe soţia şi pe fiul său, era mai bine să nu afle imediat. O dată ajuns în coridorul de jos îşi dădu seama că nu-l readuceau în pivniţa de unde fusese scos; intră în altă încăpere, mai mare, cu paturi de scânduri şi un closet în locul hârdăului dinainte. În plus, camera avea şi o fereastră zăbrelită care dădea spre grădină. Pentru cele şase paturi, nu era decât un singur deţinut, culcat, indiferent la sosirea bătrânului. Ciudat lucru, această indiferenţă făcu o bună impresie asupra lui Filangeri. De îndată ce uşa se închise în urma lui, se culcă la rândul său. Pe pereţi, erau puţine inscripţii, doar nişte iniţiale, nişte date recente. Vecinul său dormea. O şuviţă de aer îngheţat se prelingea printr-un ochi spart al ferestrei, dar aducea cu sine mirosul sănătos al pământului şi al frunzelor umede. Pe plafon, era o rozetă de ghips şi în apropierea uşii, un fost cămin de marmură cu o oglindă mare într-o ramă aurită şi foarte încărcată cu ciubuce. Oglinda, cu marginile înverzite, reflecta lumina şi amintea de un iaz mare într-un colţ ascuns de pădure. Îşi dădu seama că nu o văzuse când intrase deoarece toată atenţia îi fusese atrasă de deţinut. Descoperi că mai subzistau, la nivelul plafonului, nişte rămăşiţe dintr-o tapiserie gălbuie. „Ne aflăm deci într-o clădire rechiziţionată şi camera aceasta nu este altceva

decât o fostă încăpere de locuit cu cabinetul ei de toaletă.” Se ridică să bea apă de la chiuvetă şi în acea clipă tovarăşul său suspină.

— Salut, zise Filangeri.

Celălalt se întoarse cu greu, îl privi fără un cuvânt, cu ochii sticloşi. Avea un cheag de sânge sub nări, care de departe semăna cu o mustaţă prost tunsă, cu un vag aspect grotesc. Fără grabă, Filangeri se apropie de el şi văzu că omul nu putea nici să vorbească, nici să se ridice şi că tremura din cauza febrei. Era să-i pună o întrebare când îi zări mâinile, degetele negre şi umflate, unghiile smulse sau pe jumătate ridicate în sus, transformate în elitre roşiatice. Se aşeză pe marginea patului, nu se mai gândea la el însuşi, simţea doar milă într-o astfel de măsură încât îl cuprinse greaţa, realizând ce mare era perversiunea lumii dacă această perversiune ducea la trupul ăsta torturat şi la privirea asta plină de groază şi de nebunie, „o privire de animal care nu pricepe de ce este făcut să sufere”. Îi şterse fruntea de sudoare cu batista sa. Ce se putea face? Ce se putea spera? în tăcerea aceasta încremenită deveni conştient de pericolele care îl ameninţau şi pe el, dintre care cel mai înspăimântător era o eventuală slăbiciune a lui cu consecinţe tragice pentru cei pe care îi iubea M-menghină”, murmură bărbatul.

Degetele îi fuseseră strivite într-o menghină de fierar. Filangeri se cutremură. Stând în picioare, se zări în oglinda de la cealaltă extremitate a încăperii: o faţă de om înecat. Se duse în baie unde chiuveta era spartă, lanţul W.C.-ului smuls pe jumătate şi din lipsă de pahar sau alt recipient luă apă în pumni, dar până să ajungă la tovarăşul său aproape tot lichidul se risipi şi abia dacă mai rămăsese puţin în scobitura palmelor. Cu toate acestea, necunoscutul îşi muie buzele cu o sfâşietoare aviditate Afară, cerul de martie era limpede, crengile înverzeau şi Filangeri simţi că propria lui viaţă era tot atât de fragilă ca şi mugurii aceia minusculi. Îşi consacrase

întreaga existenţă cultului pentru frumos şi uitase că era suficientă o nimica toată ca să trezească din dedesubturile conştiinţei umane cruzimea din vremea hoardelor. Mama lui fusese servitoare şi tatăl său muncitor la carieră, se gândi la ei, morţi de atâţia ani, şi-i revăzu în decorul tinereţii sale, pe contraforturile ondulate ale Apeninilor. Pe vremea aceea totul îi solicita dragostea: o vulpe tupilată în ierburi, un copac umflat de vânt, o pasăre în pânzele de soare, roata morii şi apa ei în cascade, iar seara, lampa de porţelan, ocrotitoare şi liniştitoare. Nu ca să se înduioşeze îl evoca el pe copilul plin de încântări, care fusese, d găsea în aceste amintiri un leac împotriva urii şi desperării, căci esenţialul în faţa acestui trup torturat şi a acestei priviri milenare a durerii era să nu se rupă de el, să nu alunece în afara lui însuşi, să rămână credincios fiinţei pe care o construise înăuntrul său din pasiunea de a trăi şi a admira. „Sete”, gemu necunoscutul. Din nou Filangeri se ridică, se duse la robinet şi reveni cu mâinile în atitudinea ofrandei, semănând picături care străluceau ca diamantele.

Trecuse o oră de când aflase Mărie despre arestarea sculptorului, prin Gina, care la rândul ei o ştia de la amantul ei. Se dusese imediat la ultimul etaj, în biroul lui Tavera pe a cărui uşă intră cu forţa. La reproşurile ei, Tavera se mulţumise să zâmbească batjocoritor, fără să înceteze legănatul cu fotoliul în spatele unei mese încărcate cu hârtii.

— N-are decât să spună cine era tipul care se găsea la el. De ce încearcă să-l acopere?

Deasupra bustului său enorm, capul i se mişca la dreapta şi la stingă într-un fel aproape mecanic.

— Acum, zise ea, ai să te grăbeşti să-l scoţi din închisoare.

— Da, frumoasa mea. La furie eşti încă mai

îmbătătoare.

Ochii lui, pe jumătate închişi, luceau de răutate şi aveau ceva dement în ei. Puţin răsturnat spre spate îşi sugea vârful creionului tot uitându-se la tânăra fată cu o expresie de viclenie triumfătoare. Ştia că are manii, că aducea prostituate la el acasă şi că se deda la unele practici bizare de un erotism meticulos şi complicat. Primise, de la Macchia, sarcina să-i supravegheze curierul oficial şi găsea în el în mod invariabil formulele cele mai afectate pentru a sublinia respectul şi supunerea lui în faţa superiorilor. Pe o consolă, din spatele lui, punea întotdeauna fotografia unei tinere femei cu trăsături destul de fine fără ca vreodată cineva, nici chiar însăşi secretara lui, să fi descoperit dacă era vorba de o amantă reală sau fictivă. Gurile rele pretindeau că scoţând rama se putea găsi pecetea cu menţiunea *„Reproducerea interzisă. Toate drepturile rezervate”,* urmată de emblema unei mari agenţii de presă.

— Dacă nu mi-l eliberezi pe Filo…

— Ei bine?

— O să te coste scump, te asigur eu!

— Ll pot elibera când vreau, dar ameninţările tale mă interesează prea puţin.

— Ei bine, ai s-o faci!

— Doar nu-ţi închipui că mă impresionezi.

— Ai o reputaţie de laşitate, dar ea merge mai departe decât se crede.

— Iată un bun mijloc să mă îndemni să-l eliberez pe prietenul nostru.

— Unde se află?

Era foarte emoţionată fără ca aceasta să-i micşoreze flacăra combativă care o mistuia. În picioare, lângă masă, îl înfrunta pe Tavera care nu-şi părăsise atitudinea de pândă, o observa printre genele lui lustruite, ţinându-şi creionul implântat în gură ca o ţigară. Mariei i se părea că seamănă cu o şopârlă în pânda ei înfiorătoare,

bălăcindu-se într-un nămol mlăştinos.

— Cunosc un mijloc ca totul să se aranjeze.

— Bine. Nu mai întârzia.

— Nu mă întrebi care este acel mijloc?

— Puţin îmi pasă dacă este eficace şi rapid.

— Pe legea mea, nu depinde decât de tine.

Ea îl privi încă şi mai atent. Mai întâi crezuse că este vorba de bani ca să cumpere vreun înalt funcţionar. El se ridică, înconjură masa ca să ajungă la ea, şi-i puse mâna pe braţ.

— Ştii că am o poftă nebună să... înţelegi ce vreau să spun?

Făcu o mimică pe care o voia încântătoare.

— Sunt gata să-l scot pe Filo din capcana lui dacă sunt răsplătit pentru oboseala mea.

Cu o mişcare bruscă ea se degajă spunând: „Mă dezgusti”, dar simţea dorinţa lui Tavera cum aluneca pe întreg trupul ei, cu o încetineală lacomă care o tulbura. Fata adăugă: „M-ai dezgustat întotdeauna”, şi se îndepărtă cu un pas. El o privea pe sub sprâncene fără să înceteze să surâdă înfumurat, cu privirea făţarnică.

— Mai degrabă l-ai lăsa pe Filo în necaz decât să-mi acorzi o întâlnire care să nu fie, în mod obligatoriu, dezagreabilă nici pentru tine?

Când vorbea, gura lui elastică se deschidea lăsând să i se vadă dintâi mari şi înnegriţi de tutun.

— Unde este Filo? întrebă ea cu o subită blândeţe aşa cum faci când vrei să câştigi un copil.

El dădu, fără reticenţă, adresa unui oficiu al poliţiei din imediata apropiere şi adăugă:

— Îi cunosc, de îndată ce Filo va da toate precizările care sunt necesare asupra tipului aceluia pe care îl avea ia el, îi vor elibera fără alte istorii. Nu înainte, şi orice ai face. Înţelegi?

— Înţeleg.

— Dar dacă îmi satisfaci dorinţa, lucrurile vor merge

mult mai repede şi fără pagube pentru bietul bătrân.

— Toată paguba va fi pentru mine, spuse ea retrăgându-se spre uşă.

— Hai... nu încerca să mă faci să cred că încă nu te-ai... ei!

Înaintă păşind mărunt fără să o părăsească din ochi, cu o privire intensă, cu o nuanţă de lubricitate.

— Tu, când aliaţii vor fi aici, nu vei putea fugi destul de iute ca să-ţi scapi pielea!

— Frumoasa mea, când aliaţii vor fi aici, americanii vor face ca la Neapole, îi vor folosi peste tot pe vechii funcţionari, chiar şi pe fascişti, decât să-i vadă înlocuiţi de agenţi bolşevici.

— În cazul acesta, dragul meu, americanii vor trebui să te protejeze zi şi noapte cu o sentinelă, chiar şi atunci când vei merge să te uşurezi!

Ea se feri când el întinse mâna să o prindă.

— Tu, zise el cu o voce aprigă, ai spus prea multe!

De-a latul frunţii i se zbătea o vinişoară. În spatele lui sună telefonul. Ezită fără să o scape pe Mărie din ochi, apoi se hotărî şi ea profită ca să iasă pe coridor. Ultima imagine cu care pleca fata era aceea a lui Tavera trântit pe birou, cu coatele depărtate, cu ochii pironiţi pe ea cu o expresie de furie îngheţată, continuând să-şi asculte corespondentul.

Puţin după aceea, şi fără ca măcar să fi cerut voie să părăsească serviciul înainte de terminarea programului, ea plecă la una din anexele Ministerului Coloniilor. Când Îl întâlni pe căpitanul Ritelli, observă că acesta purta ţinuta de campanie, cu haină tropicală, pantaloni de călărie şi revolver la brâu.

— Trebuie să vă văd singur, spuse ea.

Uşor surprins îl rugă totuşi pe secretarul său, un tânăr sergent, să se retragă. Nu zâmbea, părea îngrijorat şi aştepta ca Marie să vorbească prima. Nu, el nu ştia de arestarea lui Filangeri, dar de ce? Ah, Tavera? Cum să fi

crezut o clipă că vorbele lui din seara trecută, în maşină, însemnau o ameninţare cu adevărat serioasă? După părerea lui totul nu era decât expresia unei dezamăgiri puţin prea vii, „din cauza dumneavoastră, domnişoară”, şi aici Ritelli puse totul pe socoteala exagerării meridionale şi a numeroaselor libaţiuni.

— Conduita lui este idioată, zise el. Lucrurile nu meritau atâta osteneală, dar ţine cont că mă încred în flerul lui.

— Ce înţelegeţi prin asta?

— Că vizitatorul de aseară nu era italian. Poate un italo-american evadat din vreun spital militar. Era rănit la picior.

— Şi ce ar fi căutat la Filangeri?

Luă, nervos, o ţigară pe care o abandonase pe marginea unei scrumiere, trase un fum, cu o mână în buzunarul vestei, se reîntoarse spre Mărie şi o privi în ochi:

— Să lăsăm asta, spuse el, nu fără bruscheţe.

— Credeţi că este în pericol?

— Ce vreţi să răspund? Nu conduc eu ancheta şi nu i-am văzut dosarul. Tavera, în furia lui, a putut spune orice. În orice caz, el deţine o poziţie în ierarhia fascistă care dă greutate vorbelor sale. Poliţia va verifica şi cum el cunoaşte destul de multă lume...

— Vreţi să spuneţi că asta va putea dura?

— Şi de asemenea că se va putea descoperi că Filangeri. A comis oricum o imprudenţă.

— Tot credeţi că vizitatorul acela era suspect?

El zâmbi pentru prima oară, dar într-un fel vag.

— Presupun, zise el, că nu acesta ar fi cuvântul care ţi-ar trece prin minte.

Ea avu impresia că se mişcă împreună cu căpitanul într-un palat cu oglinzi care reflectau nu numai imaginea lor, dar şi gândurile, şi că în acelaşi timp le transformau siluetele în scurte izbucniri luminoase.

— Ce propuneţi? spuse ea. Am venit cu speranţa că-l. Veţi ajuta.

— Totul depinde de mâinile în care a căzut.

Ea indică imediat adresa dată de Tavera însuşi. Căpitanul începu să se gândească. Se auzea ţăcănitul unei maşini de scris în camera vecină. Mărie avu poftă să-i povestească întrevederea ei precedentă cu Tavera, târgul pe care acesta avusese neobrăzarea să i-l propună şi răspunsul pe care ea i-l dăduse, toate acestea ca să insinueze, la urma urmelor, că a servi cauza acestui nenorocit de Filangeri ar putea să fie în ochii aliaţilor, încă de la sosirea lor la Roma, o cauţiune deloc neglijabilă. Rămânea totuşi în. Picioare ideea că un bărbat ca Ritelli nu s-ar compromite într-o intervenţie de acest gen decât dacă aceasta nu i-ar aduce neplăceri. S-ar putea, în definitiv, ca cei de la poliţie să se mire că un ofiţer al P.A.I.-ului se interesa de soarta lui Filangeri care nu dăduse niciodată regimului nici cel mai mie semn de adeziune. Nu ştia cum să-l încurajeze să intervină, ce cuvinte să întrebuinţeze. Faptul că nu se gândea să-i facă curte, să profite de situaţie, să se dea drept omul de neînlocuit, era de-acum un element pozitiv. „Dacă îmi face curte, îl voi încuraja. De altfel nu este antipatic.” Cunoştea impresia pe care o făcea asupra bărbaţilor, dar îşi păstra, cu toate acestea, sângele rece. Cu trei ani în urmă, trezise o adevărată pasiune unui aprig universitar care se ruina pentru ea cu buchetele de flori, dar care greşea scriindu-i în acelaşi timp scrisori de o sentimentalitate penibilă. Acum aştepta şi pândea cu răbdare reacţiile căpitanului: acesta îşi terminase ţigara şi zdrobea în scrumieră, cu degetul mare, ceea ce mai rămăsese din ea parcă ar fi distrus o insectă din cauza căreia avusese de suferit.

— Ştiţi ce, spuse el, mă voi duce să văd. Mă voi strădui să aflu cum stau lucrurile. La urma urmelor, eram şi eu la Filangeri în seara aceea faimoasă şi pot, fără ca vizita

mea să pară prea ciudată, să încerc oarecare curiozitate pentru afacerea asta.

Nu era ceea ce sperase ea. Iluzia ei era încă foarte mare atunci când îl abordase pe Ritelli crezând că el va pune imediat totul în mişcare şi că va acţiona, prin relaţiile lui personale, să scoată dintr-o pasă proastă un om pe care pretindea că-l admiră. Fata îşi ascunse decepţia, fiind totodată conştientă că între ea şi căpitan exista o complicitate morală deocamdată şubredă şi că era mai bine să se mulţumească cu o iniţiativă care, oricât de limitată, ar fi putut avea urmări palpabile. „Sunt nevoită să admit că trebuie să fie abil şi să nu bruscheze nimic”, îşi zise ea.

— Voi putea să vă revăd curând?

— Îţi voi telefona la momentul oportun. Vei reveni chiar în acest birou.

— Vă mulţumesc.

— Fi discretă, bineînţeles.

— Ştiu să fiu mai mult decât aţi putea bănui vreodată.

El se înclină, apoi o conduse galant, pe coridor, până la seară. Coborând scările era sigură că el va proceda aşa cum promisese şi teama ei fu oarecum potolită în aşa măsură încât la ieşire, după controlul obişnuit, zâmbi uneia dintre sentinele care, în trecere, îi zvârlise un compliment deocheat.

Primele nopţi pe care Sainte-Rose le petrecu în garsonieră se remarcaseră prin alarmele aeriene, dar el nu coborî în pivniţă tot de teama unei întâlniri nedorite deşi portarul îl informase asupra modului în care putea ajunge mai repede, pe seara de serviciu, la adăpost. Garsoniera aceasta gata mobilată – închiriată de Sandra – ar fi fost destul de banală fără patul acela de dimensiuni neobişnuite, cu baldachin din satin roz, cu spătare capitonate, un pat imens şi de prost-gust care ocupa un volum enorm şi sugera – poate chiar din cauza vulgarităţii sale – îmbrăţişări de un violent erotism. Câteva

reproduceri de picturi galante împodobeau zidurile, dar numai una reţinu atenţia lui Sainte-Rose, aceea a lui *Venus* de Franciabigio, din galeria Borghese, al cărei chip îl emoţionă chiar mai mult decât trupul, deşi acesta părea „arzător44 şi pulpos, pentru că i-l amintea pe cel al Mariei.

Aceste bombardamente făcuseră numeroase victime în cartierele din sudul şi estul oraşului şi jurnalele le comentaseră îndelung (de criticau violent şi pe aviatorii terorişti), dar acordând un spaţiu identic erupţiei Vezuviului care distrugea satele din împrejurimile Neapolului.

Sandra veni de două ori să-i aducă provizii şi nu părăsi garsoniera decât la limita extremă dinaintea interdicţiei de circulaţie. Ea se dovedi „schimbată", fără ca el să se întrebe care erau cauzele reale ale acelei schimbări. O punea vag în legătură cu depărtarea de *palazzo,* cu absenţa decorului şi a atmosferei care îi accentua nervozitatea şi o incita la extravaganţele ei. Deşi i se păru că este mai puţin aspră, mai accesibilă, el se minuna de labirintul propriului său spirit atunci când, culcat lângă Sandra, el se gândea la Mărie. Nu-i pomenise niciodată despre Mărie, dar tandreţea aceea subită care-i cuprindea inima,. Înainte sau după jocurile lor de dragoste, provenea de la ea chiar dacă Sandra se înşela în privinţa aceasta.

Într-o dimineaţă, după ce o sunase la birou, Mărie reuşi să se învoiască şi să-l întâlnească spre orele unsprezece, la cafeneaua *„Pietro".* Află astfel că Filangeri fusese arestat şi vestea aceasta îl copleşi. Află de asemenea despre intervenţia căpitanului Ritelli în favoarea bătrânului sculptor şi că acesta beneficia acum de condiţii mai puţin severe. Păstrase, în urma acestei întâlniri, o emoţie tumultuoasă legată numai în parte de soarta nenorocitului de Filangeri deşi se îngrijora de urmările acestei afaceri şi era indignat de Tavera. Dar, datorită

Mariei, el încerca sentimentul „de a fi, în sfârşit, pe pământ”, de a nu mai bâjbâi într-un întuneric apăsător şi se judeca astfel cu mai puţină intoleranţă. Nu ţinea să analizeze puterea pe care ea o avea asupra lui, convins totuşi că fiecare privire, fiecare surâs aducea în inima lui o lumină consolatoare. O dorea. Resimţea un fel de gelozie faţă de cel care o puteau vedea mai în voie. Se temea pentru ea în acest oraş pradă denunţărilor, arbitrariului, tuturor formelor de violenţă şi cruzime.

Îşi fixaseră o altă întâlnire, la 23 martie tot la *„Pietro”,* la ora trei. La ora trei şi jumătate Sainte-Rose încă mai aştepta şi începea să devină nervos. Această întâlnire putea foarte bine să fie ultima, deoarece Luca nu va mai întârzia mult. În încăpere, patronul se mişca greoi printre mese şi împrăştia rumeguş de lemn pe cimentul de pe jos. Dăduse drumul la radio şi muzica trezea amintiri în sufletul lui Sainte-Rose. Deodată doi bărbaţi împinseră uşa de sticlă: unul slab şi neînsemnat, celălalt enorm, cu o ciudată creastă de păr negru. Acesta din urmă, rezemat de tejghea, ordonă patronului să oprească aparatul. Părea foarte aţâţat. Începu să povestească cu glas tare, în liniştea din local şi Sainte-Rose avu impresia că se înconjura vorbind, cu un roi de insecte argintii, cu aripile sunătoare. Dar el spunea că tocmai se comisese un atentat împotriva unei formaţii SS, pe via Rasella, că erau vreo şaizeci de morţi şi că SS-4ştii supravieţuitori împuşcau pe cine se nimerea.

— Ce tot spui? zise o voce pe un ton sceptic.

Omul, indignat că povestirea lui era pusă la îndoială, descrise, cu o frenezie aproape furibundă, efectele unei bombe extrem de puternice care explodase cu mai puţin de o oră în urmă. (În cafenea se simţise efectul unei explozii îndepărtate, dar nu i se atribuise o cauză alarmantă.) Ea zdrobise trupurile, proiectase bucăţi de carne în toate părţile, volatilizase un camion blindat, crăpase faţada casei de la trotuar până la acoperiş.

Afirma că represaliile naziştilor vor fi teribile şi că aceştia şi începuseră să facă arestări printre trecători. Acum Sainte-Rose asculta cu o oarecare tensiune. Se întreba dacă întârzierea Mariei nu avea vreo legătură cu acest eveniment când, în sfârşit, intră şi ea, foarte palidă. Tânăra fată confirmă tot ceea ce povestise bărbatul cu creasta neagră. Maşinăria explodase chiar în momentul în care trecea formaţia şi provocase ravagii îngrozitoare. Deşi foarte emoţionată, considera că actul acesta era justificat. Se temea totuşi de ceea ce urma să vină. Mulţi oameni erau arestaţi şi patrule motorizate parcurgeau străzile.

Terminând de băut, omul cu creasta neagră plecă în clipa aceea cu tovarăşul său. Încetul cu încetul şi în grupuri mici, ceilalţi clienţi îi imitară.

— Să fi foarte prudent, zise Mărie. Verificările sunt acum mai amănunţite.

Ea însăşi, în autobuzul cu care venise din Piazza Mazzini, fusese obiectul unui control făcut de miliţieni şi acesta fusese motivul întârzierii.

El îi luase mâna şi i-o ţinu într-ale sale fără ca ea să şi-o retragă. Mărie, atât de vioaie de obicei, părea abătută deoarece aşa cum afirmase, se gândea la Filangeri şi la alţi prieteni închişi. Se frământa acum şi mai mult pentru ei închipuindu-şi reacţiile pe care le vor avea naziştii după un antentat atât de ucigător. Dincolo de geamuri „pe drum, se furişau umbre fugare. El le vedea cum se duceau şi veneau ca spectrul multiplicat al fricii.

12

— AM EXAMINAT RAPORTUL CARE vă priveşte, spuse poliţistul. Este interesant.

Biroul se afla pe partea grădinii din spatele imobilului. O împrejmuia un zid mare şi compact, cu pietre mari, aparente, acoperite cu iederă până la jumătate. Filangeri aştepta. Şalele îl făceau să sufere, la fel şi degetele roşii de tot, umflate, iar mirosul acru al încăperii în care fusese închis, împreună cu omul cu mâinile zdrobite, venise parcă o dată cu el. Acum, în lumina vie a acestei dimineţi de primăvară – era în 24 martie – şi după nopţile lui de insomnie, avea impresia că se târâse timp îndelungat printr-o subterană, că abia ieşise din ea fără să se elibereze de spaima lui numai pentru atâta lucru. La acest al doilea interogatoriu, omul care îl întreba, îl înfricoşa. Se deosebea foarte tare de poliţistul din ajun, avea o faţă osoasă, pielea lividă, fruntea pleşuvă până la jumătatea craniului. De acolo, părul dat foarte tare cu cosmetice, se întindea lipit spre ceafă. Zâmbetul îi degaja în întregime dantura, îi dădea o impresie sinistră ca un rânjet de cap de mort. În fundul orbitelor uscăţive luceau nişte ochi galbeni de hepatic. Poate că era vorba de unul dintre acei funcţionari repatriaţi din colonii după ce-şi lăsaseră acolo iluziile şi sănătatea, sau poate că era un ofiţer al P.A.I.-ului în civil?

— Am citit, prin urmare, acest raport şi văd că aveţi răspuns la toate, domnule Filangeri.

Ton ceremonios, fără exces de ironie. Mâinile lui nu încetau să frământe colţurile paginilor, nişte mâini de culoarea fildeşului, cu unghii scurte, bine desenate, puternice şi frumoase în ciuda slăbiciunii lor.

— Vedeţi, domnule Filangeri, nu ştiu nimic despre talentul dumneavoastră de artist, dar ştiu că nu ne iubiţi deloc.

Rosti această frază simulând cea mai profundă tristeţe, cu mâinile imobilizate brusc, ca doi păianjeni în expectativă. Filangeri ştia că din cauza oboselii avea mintea mai puţin agilă, că nu putea sesiza pe loc intenţia ascunsă a adversarului său. Deci, să nu răspundă decât *în extremis.* Oricum, fusese proiectat într-o lume în care să vorbeşti altui om nu mai comporta speranţa de a-l convinge şi mai puţin încă de. A-1 îndupleca.

— Spuneţi, domnule Filangeri, că domnul Linares, vecinul dumneavoastră, minte. Spuneţi că şi domnul Tavera minte. Şi dumneavoastră? Nu minţiţi şi dumneavoastră puţin?

Din nou zâmbetul acela elastic, fără tranziţie, care îl făcea să treacă de la o expresie mohorâtă la aceea sarcastică şi macabră care îi era proprie. Descărnat cum arăta s-ar fi zis că poliţistul era un schelet îmbrăcat şi aşezat la masă de maliţiozitatea veselă a unei bande de medicinişti. În orice caz, Filangeri trebuia să se păzească de această curtoazie stranie.

— Nu mint, zise Filangeri, când afirm că vecinul meu Linares nu este în toate minţile. Nu mint nici atunci când spun că Tavera, denunţându-mă, a cedat unui sentiment de ranchiună pe care în clipa de faţă îl regretă probabil sau măcar atunci când va afla toate consecinţele lui.

El relată exact scena în care se opusese lui Tavera care pretindea ca Mărie să se dezbrace goală.

— Băuse prea mult, adăugă el. Şi insist asupra faptului că comportamentul acestei tinere fete nu a fost nicio clipă provocator, ci tot timpul ireproşabil. Toţi oaspeţii

mei începând cu căpitanul Ritelli pot da mărturie.

— Vă cred bucuros.

Pe când spunea acestea, intră un alt poliţist, slab şi în cămaşă, cu un revolver agăţat de o curea, sub braţ, în genul gangsterilor americani din filme. Cu glas scăzut, plecat asupra superiorului său, îl informă despre un lucru care, evident, nu-l privea pe Filangeri. Acesta îşi zicea că ajunsese la bătrâneţe şi că toată viaţa sa se termina cu această aventură dementă. Se gândea în acelaşi timp la nenorocitul lui tovarăş de celulă. Era vorba de un zidar surprins pe când distribuia nişte exemplare ale unui jurnal clandestin. Afară străluceau la soare frunzele de iederă, parcă date cu lac de un verde gras, generos, pătate pe alocuri cu mici puncte galbene. Tremurau la cel mai mic suflu şi în mod ciudat sugerau atunci un sentiment de libertate, de fericire posibilă.

— Să revenim la afacerea noastră, zise poliţistul după ce tânărul său coleg ieşi. Deci, după părerea dumneavoastră, bănuielile domnului Tavera nu se datorează unei vigilenţe patriotice, ci unui impuls, în definitiv, destul de vulgar.

Din nou surâsul acela deconcertant de cap de mort.

— Chiar aşa, murmură bătrânul pe care formula „vigilenţă patriotică”, spusă fără cea mai mică ironie, îl surprinsese.

— S-ar putea prezenta cu toate acestea, domnule Filangeri, următoarea ipoteză: aţi putut fi tulburat de vizita inopinată a domnului Tavera şi a prietenilor lui atunci când trebuia să aibă loc la dumneavoastră, o reuniune clandestină şi când unul dintre participanţi se şi găsea la dumneavoastră. Al doilea a fugit îndată după ce a sosit, prevenit chiar de dumneavoastră, atunci când v-aţi dus să-i deschideţi. El a putut deci să anunţe celelalte persoane pe care le aşteptaţi.

— Nu este decât o ipoteză. Ea nu stă în picioare.

— De ce atunci, de exemplu, nu ne-aţi da adresa acelui

domn Guardi, Marcello Guardi?

— Pentru că nu o ştiu.

— Cât pare de adevărat!

— Tot atât de adevărat ca şi ignoranţa mea în ce-l priveşte pe căpitanul Ritelli. Şi căpitanul Ritelli a venit să-mi viziteze, pentru prima dată, atelierul, fără să-i treacă prin minte să-mi dea adresa lui.

Poliţistul examină documentele sale şi spuse în cele din urmă, cu o voce ştearsă, fără să-şi ridice fruntea:

— Aveţi noroc că declaraţiile vă sunt confirmate de cele ale căpitanului Ritelli.

Toată atenţia lui Filangeri se îndreptă asupra acestei fraze. Nu putea însemna ea oare că Ritelli depusese în favoarea lui?

— Mai rămâne celălalt vizitator, urmă poliţistul.

— Am mai declarat că nu-l cunoşteam şi că după părerea mea putea fi vorba despre un traficant de bursă neagră, suficient de bine organizat ca să posede un bilet de liberă trecere, adevărat sau fals.

— Un traficant de bursă neagră fără marfă, întrucât nu avea nimic în mână.

— Putea ascunde orice în întuneric, dar ce mă interesa pe mine? Prezenţa lui era inoportună. Invitaţii mei mă aşteptau şi oricum ar sta lucrurile, nu sunt suficient de bogat pentru a mă aproviziona în felul acesta.

Poliţistul rămăsese cu ochii pe foi. Părea mai fragii de îndată ce-şi lăsa capul în jos, susţinut de o energie pur nervoasă. Când privirea lui se îndepărta de el, Filangeri se simţea mai ameninţat, parcă pierderea legăturii acesteia îl izola şi mai mult, îl rupea de orice speranţă de scăpare. Tăcere prelungită. În clădire, la fiecare etaj şi chiar şi la subsol, alţi prizonieri ca şi el aşteptau şi ei cu acelaşi sentiment de a nu mai aparţine unei comunităţi ale cărei reguli de existenţă puteau fi înţelese. Nu ignora că un om care are, la cheremul lui, un alt om este tentat, în majoritatea cazurilor, măcar să-l umilească. Fără a pune

la socoteală acea posibilitate de eliberare a instinctelor celor mai înfricoşătoare ale animalului uman. Poliţistul părea să mediteze cu fruntea lui uscată, brăzdată de riduri. Îşi ridică în cele din urmă ochii săi de gelatină galbenă asupra bătrânului, îi zâmbi din nou cu zâmbetul său colţuros arătându-şi foarte tare toţi dintâi cu implantarea lor zdravănă în gingii şi zise că ceruse verificarea declaraţiilor despre originea proviziilor de lapte, de zahăr, confruntase versiunile relative la incidentul Tavera, că toate acestea erau secundare. Important era să fie regăsit Marcello Guardi care, după mai multe indicii, părea suspect, chiar dacă era acceptată ideea că el, Filangeri, nu bănuia nimic, că declaraţiile lui privind acest subiect erau sincere.

— Să uităm, spuse el, acel misterios vizitator de după ora stingerii. Să uităm de asemenea vocea aceea bărbătească pe care o auzea în fiecare seară vecinul dumneavoastră care nu este, poate, chiar atât de nebun cum spuneţi.

La acest joc de-a şoarecele şi pisica se aştepta şi Filangeri. Era pregătit. Şi într-adevăr, după acest ocol, poliţistul întrebă:

— Referitor la rana lui de la picior, ce va spus acest Marcello Guardi?

— Că, cu o săptămână mai înainte, se opărise în bucătăria lui.

— Nu asta i-a spus domnului Tavera.

— Nu ştiu ce i-a putut spune domnului Tavera, dar asta este ce mi-a afirmat mie.

— Domnului Tavera i-a vorbit de un accident de bicicletă.

— A spus-o poate în mod ironic.

— Din ce regiune este el originar?

— Nu l-am întrebat.

— Aţi constatat cu siguranţă că avea un accent foarte deosebit?

— Într-adevăr.

— Şi nu va venit ideea să ştiţi de unde provenea?

— Nu.

— De ce?

— Să zicem că nu sunt curios.

— Dar aţi făcut probabil vrea supoziţie?

— M-am gândit că poate era genovez. Nu numai din cauza accentului său. De două sau trei ori în cursul convorbirii noastre a făcut aluzie la Genova.

Toate acestea, inventate rând pe rând cu convingerea unui actor pătruns de rolul său şi cu acelaşi sentiment de dedublare. Aerul era uscat în încăpere şi bătrânului îi era sete. Poliţistul notă ceva pe marginea unei foi din dosarul său şi zise:

— Din păcate...

În clipa aceea sună telefonul. Poliţistul' luă receptorul cu un gest plictisit. Acel „din păcate", al lui, rămase în mintea lui Filangeri, plin de un pericol necunoscut. Vor fi oare folosite împotriva lui procedee de forţă pentru a-l face să mărturisească un adevăr pe care acest individ perspicace îl presimţea de la începutul acestei convorbiri? Din nou îi reveni imaginea zidarului chinuit – („Comisar Riera, domnule colonel", spunea vocea poliţistului dintr-odată mai ascuţită) – imagine care departe de a-l înspăimânta, de a-i măcina curajul îl întărea în voinţa sa de a nu spune nimic din ce l-ar putea pune pe Sainte-Rose în pericol. („Da, domnule colonel". Ton mai scăzut, aproape sugrumat la ultimele silabe), dar cine putea să reziste până la capăt unor torturi de acest gen? Simţea cum îi curgea transpiraţia pe ceafă şi în lungul obrajilor. Atmosfera supraîncălzită a camerei (avea soba la un metru în spatele lui) se adăuga oboselii provocate de nopţile sale rele. De ce îşi începuse individul acesta fraza cu acel „din păcate"? Ce argument avea el în rezervă? Ce capcană care trebuia dejucată fără să se tulbure? („Exact cincisprezece, domnule colonel.") O

lungă săgeată zimţată îi străpungea, fără încetare, creierul. Şi mereu setea aceea. Poliţistul semăna mai mult ca oricând cu un cap de mort. Ceea ce auzea în receptorul lui părea să-l uluiască tot mai tare şi chiar să-l întristeze. Tenul îi devenea şi mai galben, în fundul orbitelor pielea uscată şi încreţită căpăta o culoare liliachie. Mai rămânea căpitanul Ritelli. Încercă să descopere care a putut fi influenţa lui. Oare nu-i datora lui tratamentul relativ acceptabil de care beneficia? Şi chiar atitudinea atât de puţin agresivă a acestui poliţist, manierele sale, în definitiv, corecte? Toate acestea puteau să nu însemne nimic pozitiv, dar Filangeri găsea în de o oarecare încredere. Şi în plus, el nu era chiar aşa de nemulţumit de răspunsurile sale. („Voi executa, domnule colonel.”) Nu putea uita de acel „din păcate11 care continua să răsune în vidul pe care setea şi căldura îl săpau în capul lui. („înţeleg, domnule colonel, dar nu fără ordin scris.”) Se gândi la soţia lui, la fiul lui, Carlo, la durerea lor dacă povestea asta se termina rău pentru el. Se îndepărtă de gândul acesta deprimant ca să nu reducă energia aceea de care va avea nevoie peste câteva clipe, înjură pe imbecilul care intervenise cu telefonul lui lăsându-l în aşteptarea asta nenorocită şi se întoarse spre fereastră. Iedera strălucea încă. Două vrăbii care săreau mărunt, pe creasta zidului, zburară, dispărură, provocând un vârtej rapid de deznădejde în sufletul lui Filangeri. („Vă salut, domnule colonel.”) Poliţistul repuse receptorul în furcă apoi îl privi pe Filangeri cu o atenţie nouă, cu mâna încă pe telefon, în fundul orbitelor, pupilele micşorate străluceau ca vârfurile unor cuie. În tăcerea aceasta stranie, Filangeri avu poftă să strige: „Vorbeşte! Vorbeşte o dată!” ca Donatello când lucra la statuia lui *Znccone* al lui, a cărei urâţenie fascinantă o avea întocmai şi poliţistul cu gura prelungă şi bleagă.

Gândurile i se învârtejeau fără să poată prinde măcar unul, să se oprească şi să mediteze cu precizie asupra lui.

Apoi, deoarece comisarul Riera – ei da, nu-i ştia el acum numele? — apăsase probabil pe vreun buton de sonerie, acelaşi paznic în uniformă intră, nici brutal, nici înduioşat, cu faţa neutră şi totuşi cu ceva ce se schimbase la el. Purta acum pe lângă revolverul de la brâu şi o puşcă la umăr şi-şi privea atent superiorul. Acesta făcu un senin foarte scurt, cu mâna ridicată, apoi închise obosit dosarul a cărui copertă de carton negru se lăsă în jos ca un încet fâlfâit de aripă.

Aşezat pe un taburet, la căpătâiul zidarului, Filangeri se străduia să se lămurească dacă întreruperea bruscă a interogatoriului său de către comisarul Riera avea vreo legătură cu agitaţia din curte, zgomotele de motor, tropăielile confuze, strigătele înăbuşite. Vedea, prin fereastră, o aripă a zidului care, în lumina descrescândă, se acoperea de o umbră diagonală. Pe acest zid, inscripţia stil Mussolini, aproape ştearsă*, "Fare della propria vita it proprio capolavoro" e*ra scrisă cu litere negre pe o lungă banderolă spălăcită. „A face din propria viaţă, propria capodoperă." Formula figura într-un discurs foarte vechi al dictatorului, dar ce mai putea ea însemna pentru acest om decăzut? Şi ce putea însemna pentru el însuşi? Dar nu întârzie asupra acestui gând, atenţia fiindu-i din nou captată de rumoarea neobişnuită de pe coridoare. Ce circumstanţe turburau oare disciplina riguroasă a acestei case? Observase foarte bine că paznicii păreau nervoşi, că se mişcau, că şuşoteau febril între ei. Suporta cu atât mai greu această nesiguranţă cu cât lângă el, în rigiditatea sa cadaverică, zidarul părea mort. Era un bărbat de vreo treizeci de ani. Vorbise foarte puţin de când era închis împreună cu Filangeri. Fusese bătut sălbatic peste şale, urina sânge şi în accese de incontinenţă – prea slăbit ca să se ridice – îşi uda culcuşul. Filangeri cunoştea puţine lucruri despre el afară de acela că era tatăl a trei copii şi că fusese capturat prin trădare. „A face din propria-ţi viaţă, propria capodoperă",

fraza mai întârzia în mintea lui când hărmălaia de voci, repercutată pe coridoare, ajunse la celulă. Se ridicase, privea spre uşă. Paznicul care intră trântind violent uşa de perete, purta cască cu cureluşa strânsă sub bărbie ceea ce parcă îi accentua expresia de furie neîmblânzită. Alţi doi paznici rămăseseră în urmă. Filangeri nu-i văzuse niciodată. Pentru că se clătinau, şi pentru că aveau ochii roşii se gândi că erau beţi. Primul strigă: „Fosca! Sus!" îndreptându-se spre zidar. Acesta nu reacţionă şi paznicul îl scutură de umăr.

— Sus, îţi zic!

Zidarul gemu şi încercă să se ridice.

— Tu eşti Fosca, da? Fosca Amadeo? Bine, grăbeşte-te, dobitocule!

La început, cuprins de groază, Filangeri se reţinuse. Totuşi, nu ştia cum să intervină. Omul acesta părea ieşit din minţi şi grosolănia lui îl paraliza. Spuse înaintând puţin:

— Dar nu se poate mişca!

Paznicul se întoarse spre el:

— Tu, moşule, să taci! Te-a întrebat careva ceva, ai? Să vorbeşti când ţi-oi spune eu! înţeles?

Ochii îi străluceau răutăcios.

— Trebuie să-l ducem la o corvoadă cu lopata-târnăcop, spuse unul din soldaţi pe un ton blajin. Trebuia să se străduiască puţin!

— Nici nu poate sta în picioare! murmură Filangeri.

— Ai să vezi, vociferă primul. Cunosc o şmecherie care-l face vioi ca un cerb!

Cu o mişcare rapidă scoase arma pe care o purta la umăr şi lovi cu patul puştii în şalele zidarului. Acesta se răsturnă pe spate cu privirea tâmpă, cu gura cleioasă.

— Mişcă-te o dată! Şi pe lângă toate, puţi ca o mortăciune.

Cu mâna cea liberă îl prinse de gulerul cămăşii, dar celălalt rezistă nu printr-o voinţă conştientă, ci din inerţie.

— Gunoi! ţipă paznicul.

În furia sa el dezechilibră trupul care în doi timpi, şi trei mişcări se prăbuşi grămadă cu unul din picioare agitat de un tremur spasmodic. Ceilalţi doi paznici urmăreau scena cu un aer de dezgust parcă prizonierul ar fi jucat o comedie ineptă pe care o cunoşteau prea bine.

— Stellio, spune-i că mergem să-i aducem un cărucior!

Încet, printr-un efort care îi strâmba faţa, zidarul se ridică, cu mâna sa stingă de un brun-violet sprijinită de pat. Când în cele din urmă fu pe picioare arăta îngrozitor, pe jumătate încovoiat, cu braţele atârnânde, cu maxilarul căzut ca la o maimuţă mare şi năucă. Barba îi năvălea pe obraji. Avea nasul umflat. Chiaguri de sânge îi mai astupau încă nările.

— Ei bine! Vezi? Cu puţintică bunăvoinţă...

— Haidem, la drum! zise paznicul numit Stellio.

Dar sub efectul unei simple bruscări, zidarul căzu grămadă pe pat unde rămase aşezat. Rictusul lui dădea impresia că râdea, că se amuza de farsa pe care o juca celorlalţi.

— Dă-i peste bot, Stellio!

— Destul şi-a bătut joc de noi!

— Înfige-i baioneta în fund! Ai să-l vezi cum aleargă.

— Vedeţi bine, zise Filangeri, v-am spus eu!

Tu ăla, o să-ţi pară rău că te-ai amestecat, urlă Stellio arătându-l cu braţul său întins, ţintindu-l cu arătătorul. Cu casca lui strâmtă şi lucioasă aducea cu o insectă monstruoasă.

— Dacă l-aţi lăsa, zise Filangeri, l-aş putea înlocui. În ciuda vârstei mele, voi face mai multă treabă cu lopata-târnăcop decât el...

Deodată toţi trei gardienii îl priviră într-o bruscă imobilitate parcă ţinându-şi chiar şi respiraţia. Privirea lor straniu ascuţită îl alertă pe Filangeri înainte chiar ca mintea lui să discearnă ceea ce realmente intrase o dată cu ei în încăpere. Aerul păru mai greu. Nu numai că

înăbuşea sunetele, dar între Filangeri şi gardieni dădea impresia unei prezenţe invizibile, uşor legănată, cu aceeaşi tensiune periculoasă ca a unei reptile ridicată pe coada ei.

Paznicul Stellio se mişcă în cele din urmă, păru că se smulge dintr-o masă de nămol, că se dezlipeşte într-adevăr de unul dintre pereţi.

— Tu nu eşti desemnat, zise el şi vocea lui păru să onduleze, să caute în spaţiu exact direcţia lui Filangeri. Dar asta nu te împiedică să fi mai potrivit.

— Cu siguranţă, zise un altul. Pe el, cel puţin nu-i nevoie să-l purtăm!

— E bătrân, dar ia te uită ce mai picioare!

Era evident că se încurajau reciproc şi Filangeri fu cuprins de frică. În fundul camerei, oglinda cea mare reflecta lumina palidă a serii. Stellio zise: „Avem nevoie de număr, restul nu contează”, şi bătrânul se convinse că era vorba de o formulă extrem de veche, că ea străbătuse veacurile, răsunase multă vreme pe deasupra mlaştinilor întinse, deşerturilor imense. Vedea în continuare oglinda aceea şi reflecţia figurilor înţepenite în lumina aceea de prăpăd şi propria lui faţă, umflată de nesomn, cu ochii strălucitori. Chiar el era acel bătrân şi privirea aceea de animal care vrea să fugă era a lui. Să nu fi decât un om Să nu ai decât o viaţă! Spaima se încolăcise în jurul spiritului său. Ea se abătuse asupra lui ca şerpii aceia mari care se prăbuşesc peste victimele lor din înălţimea unui copac şi le înlănţuie în inelele lor înainte de a le zdrobi.

— Ei bine? zise unul dintre gardieni şi pentru că se mişcase puţin în timp ce vorbea, Filangeri admise că într-adevăr venise vremea, că ajunsese poate la capătul unei lungi călătorii, al unui drum foarte lung şi că niciodată nu se va mai întoarce înapoi. Se mişcă la rândul său, se apropie de zidarul răsturnat acum de-a latul patului, cu picioarele îndoite. Să-şi fi pierdut cunoştinţa?

Pe saltea, pete negricioase. Filangeri privi un scurt moment acest obraz care se schimbase, care semăna cu o mască japoneză în care o majestate caricaturală se amesteca cu o suferinţă total detaşată de corp, legată de zonele cele mai secrete ale sufletului.

Apoi, tot fără să spună o vorbă, se întoarse la locul său cu senzaţia că gulerul său răsfrânt îl strângea îngrozitor la gât. În partea de sus a oglinzii, lumina care se răspândea în străluciri minuscule îi sugera imaginea deznădăjduitoare a unui peşte lung de argint alunecând pentru totdeauna în adâncurile submarine. Paznicii îl priveau pe sub cască. El ştia că o umbră intrase în el, că pata ei neagră se mărea, înainta puţin câte puţin, îi acoperea inima. Un zgomot uşor îl făcu să tresară. În semiconştienţa lui, zidarul îşi întindea un picior. Îşi pierduse pantoful. Piciorul său gol se întoarse, tot atât de viu, de uman, ca un obraz. Filangeri ridică încet capul şi murmură: „Să mergem”. S-ar fi zis că se adresa oglinzii.

În aceeaşi după-amiază de 24 martie, Sainte-Rose o luă în sus, spre Parioli, după o raită rapidă în centrul oraşului ca să ia informaţii. Toţi trecătorii aveau mine lugubre. Telefonase Mariei doar ca să-i audă vocea, căci era reţinută la serviciu şi nu putea să-l întâlnească. În înserarea care se lăsa, maşinile militare treceau în viteză. Se spunea că Hitler ordonase în timpul nopţii executarea a câte zece romani pentru o victimă drept represalii la atentatul comis în ajun pe via Rasella. Această hotărâre însemna moartea a trei sute de persoane. Se spunea de asemenea că o sută optzeci de ostateci erau desemnaţi numai în închisoarea Regina Coeli şi că toţi ceilalţi erau luaţi din diferitele comisariate de poliţie. Ca să evite via Flaminia, prea periculoasă, o luă prin grădinile Pincio, dar nici chiar grădinile, năpădite de patrule, nu erau sigure la această oră, astfel încât el înainta pe alei cu ochii şi

urechile ciulite. Când, în sfârşit, ajunse pe via dei Monti Parioli, răsuflă puţin. Nu se temea pentru Filangeri. La telefon, Mărie îi spusese într-adevăr că încă în acea dimineaţă primise veşti bune de la „neamuri”, cuvânt care în codul lor îl desemna pe Filangeri.,

Când ajunse acasă, portarul îi aduse la cunoştinţă că-l căutase doamna. Era straniu, căci ea însăşi fixase următoarea lor întâlnire pentru poimâine. Dacă nu era vorba de o greşeală, atunci însemna că Luca... Simţi la gândul acesta cum începea să ardă pe dinăuntru.

— Când a fost?

— Imediat după plecarea dumneavoastră.

— S-a urcat sus?

— Da.

— A stat mult?

— Poate că o oră.

„Deci, m-a aşteptat.”

Portarul vorbi apoi de via Rasella. După el, acest atentat era o eroare îngrozitoare pe care populaţia o va plăti amarnic.

— Cei care l-au pus la cale sunt nişte iresponsabili!

Adăugă că oamenii cu scaun la cap împărtăşeau cu toţii părerea lui şi că numai nebunii puteau fi de acord cu un act ale cărui consecinţe vor fi tragice. Era limpede că-i cerea părerea lui Sainte-Rose, dar acesta rămânea tăcut. Continua să se gândească la vizita Sandrei şi ce altceva putea el deduce decât că Luca se manifestase în sfârşit! Rămăsese în faţa uşii de sticlă de la loja portarului, îmbrăcat cum era cu paltonul său vechi şi prea lung. Portarul credea că-l ascultă.

— Oraşul Sfântului Petru, domnule, «capitala spirituală a creştinătăţii, se va pomeni scăldat într-un lac de sânge.

— Nu-i sigur, zise Sainte-Rose

— Credeţi şi dumneavoastră că va interveni Papa? Că va salva ostatecii?

— N-aş putea spune.

Se arătă evaziv ca să nu încurajeze pe omul acesta de treabă care părea foarte vorbăreţ.

— Nemţii ne vor pielea, spuse el.

De indignare, obrazul i se vărgă cu cenuşiu şi sprâncenele stufoase, ridicate foarte sus îi făceau ochi de bufniţă.

— Doamna nu a lăsat vreun mesaj pentru mine?

— Vreun mesaj? Nu, domnule.

— Mi-aţi spus că a stat o oră.

— Aproape. Poate mai mult, poate mai puţin.

Sainte-Rose îl părăsi şi urcă seara în grabă. Ascensorul era în pană de electricitate. De îndată ce deschise uşa garsonierei el zări, cu un elan de bucurie („Ah, eram sigur!”) plicul lăsat de Sandra pe scrin. Îl deschise nervos şi se aşeză lângă fereastră ca să aibă mai multă lumină. Cinci foi din bloc-notesul de pe birou! Scrisul era mare şi generos. Dar Sandra nu vorbea decât despre ea, despre ceea ce simţea pentru el, Sainte-Rose, de schimbarea pe care o provocase în ea. O scrisoare interminabilă. Şi nimic privindu-l pe Luca. Absolut nimic. În decepţia sa, el mototoli foile, le făcu ghem şi le aruncă pe masă cu mintea în fierbere. Jos, în stradă, un bătrân trăgea cu greu o şaretă, urca panta cu trupul încordat şi efortul acela părea să crispeze înşişi muşchii lui Sainte-Rose. Reluă scrisoarea, o întinse, o reciti pagină cu pagină cu speranţa că în nerăbdarea lui ar fi sărit vreun amănunt important. Dar nu, Sandra îi vorbea numai despre inima ei, cu aluzii la viaţa ei trecută, la copilăria ei, la Luigi. Roma întreagă nu se gândea decât ia ostatecii care vor fi poate asasinaţi în orele ce vor urma şi această femeie, într-o astfel de zi, se complăcea într-o analiză delirantă a sentimentelor ei, încerca să-l convingă de intensitatea lor. Şi el care îşi închipuise că ea venise la Parioli să-i aducă dispoziţiile lui Luca! Dar ce se putea spera de la o creatură atât de frivolă? De necaz, el rupse foile şi plicul şi aruncă bucăţelele la coş. Cu înserarea, baldachinul roz,

micile lui coloane, franjurii şi cutele sale molatice, evocau serbări galante, o lume de dorinţe, de plăceri egoiste. Îi întoarse spatele dintr-o pornire de enervare. Apoi, întrucât se dăduse drumul la curent, el apăsă pe butonul radioului. Era ora ştirilor la Radio-Roma. Mai întâi se transmise comunicatul Berlinului. Aliaţii erau bătuţi la Anzio şi Cassino, Londra ardea sub bombe, ruşii se retrăgeau pe frontul de nord, englezii se împotmoleau în Birmania. Apoi, se vorbi mult despre erupţia Vezuviului. Despre enormele scurgeri de lavă care nu conteneau spre mare. Dar Neapole nu mai era ameninţat. Nimic altceva. Nimic despre ostateci, despre această tragedie care îngrozea oraşul. Întoarse butonul şi în timp ce încerca să prindă un post aliat, gândul îi reveni la Sandra, dar de data aceasta cu mai mult calm. Avea o personalitate frământată, fără armonie, cu străfulgerări de depravare, dar deseori şi de graţie adevărată. Foarte instinctivă, fără îndoială nevrozată. Cărui impuls cedase ea de fapt ca să vină în acea zi până la Parioli? Şi de ce, în timp ce-l aştepta, scrisese paginile acelea atât de surprinzătoare? Oricât de intrigat ar fi fost, decepţia lui, încă prea vie, ascundea regretul de a fi distrus scrisoarea.

În încăperea aceea, izul de gudron părea să provină din zidurile vopsite până la jumătate într-un gri oribil. Drept singur mobilier, două bănci lungi de lemn. Deşi rămăseseră locuri libere, Filangeri preferase să aştepte în picioare. Într-o încăpere învecinată, răsuna, la intervale scurte, o sonerie de telefon, o sonerie neobosită, încăpăţânată. Erau cu totul cincisprezece oameni împreună cu ultimul sosit, un băiat de vreo douăzeci de ani, eu ochii umflaţi, cu gura însângerată. Pentru că se împleticea, gardienii îl dirijau ţinându-l de umăr şi de braţ. „Cincisprezece” era cifra menţionată după-amiază de căpitanul Riera. De ce îi lăsau astfel? Pasivitatea trupurilor contrasta cu intensitatea privirilor. Filangeri nu ştia despre atentatul din ajun din via Rasella. Prea sus ca

să se poată vedea prin ea în curte, fereastra, cu un grilaj des de bare de fier, vopsite în verde, încadra un rând de izolatori care ieşeau în afara faţadei de pe vârful unui stâlp de fier cu portativul de fire electrice proiectate pe liniile lor de fugă spre un cer crepuscular. Şi alături, mereu soneria care dădea impresia de abandon total deşi se ghiceau soldaţi de gardă în spatele uşii. Aidoma unei ape adânci, imaginaţia lui Filangeri se strecura printr-o reţea de canale încâlcite. Poate că într-adevăr era vorba despre o corvoadă de degajare cu lopeţile şi târnăcoapele, în împrejurimile oraşului după recentele atacuri aeriene! Sau, poate că, la ora actuală aliaţii înaintau suficient de repede încât să fie necesară trimiterea unor întăriri destinate lucrărilor de retragere! mai rămânea ipoteza cadavrelor soldaţilor germani aduse de pe diferitele fronturi ca să fie îngropate în împrejurimi. Nu departe de el, se găsea un bărbat cu o faţă lungă, cu nasul subţire şi drept, cu expresia meditativă ca în icoanele bizantine. Un altul avea obrazul lat şi gros, însemnat de frică, pupila dilatată devorându-i irisul. Cele două atitudini contrastau atât de tare încât Filangeri fu rupt o clipă de propria lui obsesie. Afară de asta, nimic altceva decât chipuri cenuşii, imobile, aproape toate de profundă demnitate.

Nimeni nu vorbea decât, uneori – în fund de tot – doi prizonieri, unul tânăr şi altul mult mai în vârstă şi. Care semănau între ei destul de tare ca să fie tată şi fiu. Schimbau din când în când nişte replici scurte. Dintr-odată soneria încetă şi tăcerea care se făcu atunci, după uşă. Păru că-i transformă pe cei cincisprezece bărbaţi în stane de piatră. O tăcere abia tulburată de freamătul uşor al frunzişului care nu se vedea. Cum să vorbeşti? Cum să te adresezi celorlalţi? Sentimentul unei nenorociri apropiate şi definitive crea un obstacol misterios. Acest obstacol se găsea în Filangeri ca şi – o simţea el bine — în fiecare dintre tovarăşii lui. El amintea

de unele vise în care vezi oameni fără să poţi comunica cu ei, fără măcar să le poţi face semn. Spaima care se înscăuna lovea inteligenţa, o fărâmiţa în bucăţele, împiedica orice gând logic exact aşa, ca la înfometare, cu aceeaşi pulsaţie dezordonată a sângelui. Toate groazele păreau posibile. Filangeri simţea în el o fiinţă ale cărei tresăriri sălbatice trebuia să le potolească şi care refuza să părăsească lumea aceasta. În dreapta şi în stânga, chipuri, unele însemnate de lovituri, toate strălucind de acea lumină care moare. Ca şi în faţa trupului zidarului stâlcit în bătăi, el încercă din nou un sentiment de milă mai puternic decât uşoara sa rătăcire de mai înainte.

Din nou se auzi soneria telefonului de cealaltă parte a peretelui. Ea zdruncină amorţeala hipnotică a sălii. Şi Filangeri însuşi o resimţi ca pe o descărcare electrică chiar în clipa în care reuşise să-şi refuleze trecutul, să-l privească lucid ca pe o simplă complezenţă a spiritului său. Pe coridor se auziră apoi zgomote de paşi, ordine scurte. Când se deschise uşa, cu nesfârşite izbituri de chei în broască, o sentinelă germană se ivi şi strigă: *„Raus!”* cu un accent de furie pasionată. Alţi soldaţi germani care făceau de strajă pe ambele părţi ale coridorului urlau la rândul lor: *„Schnell! Schnell!”* Rotindu-se, mica turmă de cincisprezece oameni defilă, mizeră, prin aerul rece al serii primăvăratice, până în grădină. Soarele lumina vârful clădirilor, forma lungi pete aurii. Cineva se împiedică, în spatele lui Filangero. O sentinelă îl lovi imediat cu pumnul. În dosul geamurilor se ghicea prezenţa altor prizonieri. Intre boschete, în mijlocul locului liber şi cenuşiu format de o întindere de pietriş, aştepta un camion cu prelată. Un camion al Wehrmachtului. Vocile acelea din spatele lui Filangeri şuşoteau:

— Vom fi deportaţi în Germania.

— Bănuiam.

— Şi lucrurile noastre?

— Greu de cerut.

Acest dialog nu era decât un scârţâit slab, de rozătoare în adâncul unei păduri. Cu paşi mărunţi, Filangeri o luă şi el pe urma celorlalţi, se caţără în camion ajutat de o mână necunoscută. Inteligenţa lui se învârtea acum în gol, înlocuită de instinctul animal al pericolului. Sentinelele germane împinseră grosolan pe cei cincisprezece oameni spre fundul chesonului şi se suiră, la rândul lor, cu mitralierele în poziţie de tragere. Erau patru, cu ochii de culoare deschisă şi inexpresivi. Filangeri îşi dădu seama că erau tot atât de străini faţă de omenirea din care făceau parte ca şi nişte creaturi preistorice. Prelata din spate, încă ridicată, permitea să se vadă grupul sentinelelor italiene. Deasupra lor scânteiau geamurile. Alături, lipit de faţadă, era un buchet foarte mic de muşcate purpurii, proaspete la vedere. Deodată motorul hurui şi camionul se puse încet în mişcare.

De câte ori prelata, prost întinsă, se ridica în vântul stârnit de viteză, prizonierii distingeau imaginea fugară a unui magazin, a unei intrări de imobil, a unui chioşc de ziare. Se trecea repede pe străzi pustii. Din nou, o voce şoptită: „Mergem spre sud”. Filangeri traduse sensul profund al acestei fraze: „Mergem spre sud”, deci către zonele de război; ipoteza unor lucrări de fortificaţie în spatele liniilor părea deci să se verifice. Poarta San Sebastiano! Cele două turle ale ei de culoarea mierii. Se îndreptau într-adevăr spre sud. De ce să nu aibă încredere? Un miros de praf amestecat cu acela mai acru al gazelor de eşapament, provocă tuşea uneia dintre sentinele, îi conferi o prezenţă umană tot atât de surprinzătoare ca şi o piatră care s-ar fi apucat să vorbească. În memoria lui Filangeri răsări amintirea mulajului inspirat de Mărie, viziune consolantă. O nouă şoaptă, chiar în dreapta lui:

— Pe ce drum o luăm?

— Via Appia.

Mereu alte hopuri, un şir de chiparoşi cu vârfurile înălţate spre cerul palid, apoi camionul încetini, viră la dreapta. Filangeri zări, la răscruce, capela Quo Vadis, ridicată pe locul unde apostolul Petru îl întâlnise, conform legendei, pe Iisus.

Se urma deci nu via Appia ci drumul ardeatin ceea ce în prezent părea să confirme că se mergea pur şi simplu spre enclava de la Anzio. Deodată un scurt viraj şi apoi oprirea. Imediat, sentinelele îşi regăsiră aţâţarea şi ţinând mitralierele mereu aţintite asupra oamenilor puţin năuciţi urlară: „Coborâţi toţi!” Lângă cheson, alte sentinele, aşteptau de unde răsăriseră? — şi pe faţa lor se vedea o pasiune neclintită care sugruma inima.

— Iute, mai iute!

Înconjurară prizonierii, îi loviră, îi brutalizară cu lovituri şi ţipete, ie legară mâinile la spate, foarte strâns. Un alt camion sosi în lumina înserării, îi depăşi huruind, ridicând un praf fin care continua să plutească în aer.

Înţeleseră toţi; urmară câteva murmure de desperare. Ochii străluceau de o sclipire înfrigurată. Încununat de pini şi găurit de intrările vechilor cariere de nisip un taluz înalt se ridica în apropiere. Peste tot, soldaţi germani, foarte agitaţi. Din interiorul grotelor ieşeau zgomote punctate de împuşcături intermitente care pentru Filangeri evocau nişte îngrozitori lilieci de fier lovindu-se, în zborul lor, de pereţi. Pe esplanadă, între vehiculele militare, se foiau ofiţeri germani pe cap cu şepcile lor înalte de uniformă Toate acestea, ireale. În jurul lui, prizonieri cu mâinile legate la spate. Şi pe coama pinilor şi a chiparoşilor, tremurul minunat al ultimelor sclipiri ale zilei. Ştia că va muri şi că azvârlise tot atât de orbeşte bănuiala aceasta născută în el din clipa în care părăsise celula cum ar fi început prin a refuza să accepte revelaţia unui cancer în organismul său. Toată viaţa se pregătise pentru clipa aceasta şi totuşi ceva tresălta sălbatic în el,

încerca să scape, să o mai ducă încă. Din grota cea mai îndepărtată, cea din stânga, se auziră focuri de puşcă şi stârniră gemete printre cei care aşteptau înconjuraţi de soldaţi. Să moară luptând era mai de dorit decât această jertfă, această măcelărire.

— Nici măcar un preot, murmură cineva în umbra crepusculară care începea să acopere grupul.

Nişte ostateci erau împinşi spre grote, trupuri resemnate sau înţepenite într-o rezistenţă derizorie, în timp ce împuşcăturile reîncepeau, câte patru, una după alta, apoi, după un, timp, o a cincea sau a şasea. Un flăcău se ruga. Lângă o maşină, în întunericul care se lăsa din ce în ce mai repede, forma masivă a unui ofiţer SS, în uniformă neagră, imobil. *„Tatăl nostru carele eşti în ceruri...” Voci* de rugă, pierdute în întunericul ce se îngroşa trezeau în Filangeri amintirea unei statui scoase din pământ pe un şantier arheologic din Toscana cu cincisprezece ani în urmă. Vedea parcă aievea apariţia miraculoasă a acelui trup de marmură descătuşat de ganga sa, chipul frumos, intact, bustul perfect, acei sâni plini şi rotunzi în splendoarea soarelui de vară. Îşi amintea propria lui bucurie, fervoarea sa, acel nebun sentiment de stăpânire a lumii. Din grotă ieşi un strigăt atenuat de distanţa mare dintre pereţii de nisip. Se ucidea probabil foarte departe, în labirintul galeriilor. Aşa ca şi cu două mii de ani mai înainte, pe aceste locuri care serviseră de refugiu unor comunităţi tot atât de persecutate şi tot atât de înfrăţite, noaptea se lăsa indiferentă. Deasupra pinilor se înălţa, aspră şi luminoasă, prima stea.

În clipa în care soldaţii se întorceau spre grupul lui, avu iarăşi vie viziunea acelui sur îs de statuie în. Timp ce luau cu ei câteva persoane dintre care una strigă cu voce hotărâtă: „Adio, camarazi!”

Privirea aceea plină de dragoste şi de caldă şi prietenească ironie a ochilor oblici ai statuii sugera, la

ieşirea ei din pământ, reîntoarcerea unei. Fiinţe care a explorat secretul ascuns în străfundul îndepărtat al secolelor. În sinea lui, Filangeri răspunse zâmbetului ei şi urmă santinela germană care îl alesese pe el.

13

ÎN ZILELE CARE URMARĂ, SAINTE-Rose continuă să plece de acasă în fiecare dimineaţă la ore fixe, ca să lase impresia că avea o ocupaţie şi să nu trezească bănuielile vecinilor. În orice caz, el se antrena zilnic la mers îndelungat. Trecerea munţilor cerea desigur o putere mare de rezistenţă şi el se pregătea în acest scop. Cele două consideraţii nu erau singurele care îl incitau să părăsească garsoniera; suporta greu lipsa de activitate care îl punea faţă în faţă cu unele gânduri deprimate ca: soarta lui Filangeri, tăcerea prelungită a lui Luca, brusca absenţă a Mariei. Când îi telefonase, răspunsese Wanda în locul ei: Li da. Mărie era în concediu.

— A părăsit Roma?

— Nu cred.

— Este vorba de un motiv de sănătate?

— Mai degrabă un motiv familial.

Ton de reţinere.

— Cunoaşteţi data întoarcerii ei?

— Peste o săptămână.

— Să-i spuneţi, vă rog, că a căutat-o Pietro.

— Am înţeles, am să-i spun.

Din prudenţă, dialogul nu putea să meargă mai departe de aceste câteva replici, dar Sainte-Rose şi le repetă ca să încerce să le descopere sensul ascuns. Wanda zisese „motiv familial”, ceea ce te putea duce cu gândul la Filangeri. Imposibil să obţină mai mult prin telefon.

Imposibil de asemenea să o abordeze pe Wanda în mod discret, la ieşirea ei de la serviciu fără să ştie cum arăta şi nici să-i cunoască programul.

Intra deseori în câte o cafenea ca să se odihnească. Deşi protejată de un pansament de tifon, cicatricea i se înfierbânta. Pentru a economisi banii pe care îi avea de la doctorul Marco, cerea băuturile cele mai puţin costisitoare în timp ce asculta atent comentariile celorlalţi clienţi privind ostatecii. Aceştia nu fuseseră masacraţi în interiorul Coliseului aşa cum umblase zvonul la început, ci în fundul carierelor de la ieşirea din Roma. În ciuda ordinelor care menţionau ca victimele să fie alese dintre condamnaţii la moarte sau pe viaţă, paznicii înhăţaseră uneori prizonieri arestaţi sub inculpări neînsemnate şi dintre care mulţi încă nici nu fuseseră judecaţi. Se spunea că unii deţinuţi crezuseră cu adevărat că se făcea o recrutare de oameni pentru lucrări de degajare cu târnăcopul. De aceea, ca să scape fie şi numai pentru câteva ore de atmosfera pestilenţială a celulelor supraînţesate, se prezentaseră voluntari ignorând adevărata soartă care îi aştepta. Alt amănunt la fel de atroce; în ciuda comunicatului oficiai, publicat în presă şi care menţiona trei sute de executaţi, numărul victimelor era mai mare şi depăşea proporţia fixată de însuşi Hitler, adică zece italieni pentru un german.

După două zile, când Sandra veni la garsonieră descoperi în coş bucăţelele scrisorii ei şi începu să râdă fără să facă nici cea mai mică remarcă. Sainte-Rose o sărută şi, pentru că era îmbrăcată cu o rochie nouă, o complimentă. În timp ce-şi agăţa paltonul în cuier, ea zise:

— Ai citit până la capăt ce ţi-am scris?

— Ce întrebare!

Ea îl privi fără să clipească, cu irisul mărit, cu o duritate minerală aproape de nesuportat. El se gândi că fără îndoială abuzase din nou de *Grifasuri.*

— A fost o slăbiciune pe care am avut-o când am stat singură aici. Îţi poţi închipui decepţia mea? Încerc nevoia să te văd, să fiu cu tine, cred că te voi găsi şi tu eşti plecat. Portarul nu ştia la ce oră te întorci. Am vrut totuşi să te aştept şi ideea asta proastă m-a dus la scrisoarea aceea stupidă. Ar fi trebuit să o faci să dispară cu desăvârşire.

Deschise uşa sobei, luă coşul şi îl răsturnă în foc. Flăcările avură o tresărire care aprinse pe chipul ei o culoare caldă, de piersică.

— Ţi-am adus câteva provizii. Bănuiesc că rezervele tale s-au cam terminat.

Vorbea plimbându-se din cameră în bucătărie. Rochia ei strâmtă i se mula pe coapse. Apoi îşi scoase pantofii, se aruncă într-un fotoliu, luă o ţigară din poşetă.

— Ultima, zise ea. Vrei s-o împărţim?

El refuză cu un gest al mâinii.

— Sper că n-ai acordat o importanţă excesivă elucubraţiilor mele?

— Fi liniştită, te cunosc.

Din fundul fotoliului ei în care se ghemuise cu picioarele îndoite sub ea, îl observa parcă mai atentă la intonaţia acestor cuvinte decât la sensul lor.

— Har Domnului! spuse ea, dar felul în care aceste foi au fost maltratate dovedeşte cel puţin o oarecare nerăbdare.

Ochii ei continuară să fie ficşi, sumbri în catifelarea lor, cu genele imense, cu pleoapele savant fardate.

— Am făcut-o maşinal.

— Înţeleg.

— Este adevărat că eram îngrijorat. Atentatul pe de o parte, tăcerea lui Luca…

— Astea toate, îmi dau seama, au avut precădere faţă de expresia dragostei mele.

Ea râse din nou privindu-l maliţios, cu coada ochiului, şi Sainte-Rose fu convins că scrisoarea nu fusese decât un

joc, o manifestare a acestei ironii de care ştia să se servească fie şi faţă de ea însăşi. Hotărât lucru, de îndată ce femeia aceasta se afla acolo, avea impresia că urma să se ridice o cortină, să se aprindă proiectoarele şi că ea nu va întârzia să se transforme sub ochii lui. Când devenea ea însăşi?

— Mărturisesc că sunt foarte îngrijorat de întârzierea lui Luca.

— Cum vrei să se ocupe de tine în circumstanţele actuale? De când cu atentatul, controalele sunt mai riguroase. Se face o vânătoare necruţătoare a suspecţilor, poate că Luca al tău a şi fost arestat la ora asta.

Sainte-Rose zise, nu fără pasiune, că dacă ar avea certitudinea asta ar pleca să încerce singur aventura şi că s-ar duce la Sulmone prin mijloacele sale proprii.

— Ar fi o nebunie, spuse ea liniştită. Este o zonă foarte supravegheată. Ai fi prins înainte de a face douăzeci de kilometri.

— Aş umbla numai noaptea.

— Haida de! Gândeşte-te şi vei trage concluzia că este mai înţelept să aştepţi.

— Să aştept ce? Sosirea aliaţilor?

— Bănuiesc că nu vor mai întârzia.

— Au întârziat şi aşa destul.

Ea îşi azvârli ţigara şi începu să-şi scoată inelele. Apoi îşi întinse picioarele ca să-şi tragă ciorapii. El se gândi că Sandra se pregătea pentru el aşa cum ar face-o pentru oricare alt bărbat şi la ideea aceasta nu resimţi nici ciudă, nici gelozie. În timp ce se dezbrăca ea îi arunca uneori câte o privire când seducătoare, când ironică. Figura ei îşi schimba repede aspectul ca şi cum şi-ar fi pus subit o mască. Sainte-Rose îşi aminti că regretase distrugerea scrisorii: gândindu-se bine îşi zise că. Ea putea fi în fond şi altceva decât un exerciţiu de stil. Dar îndoiala aceasta nu valora nimic şi incidentul nu mai avea importanţă.

Nu conteni cu plimbările, în timp ce tăcerea de neînţeles a lui Luca şi absenţa Mariei nu încetau să-l afecteze. Wanda, pe care o chemase la telefon la birou, se arătase tot atât de evazivă ca şi prima dată.

Într-o dimineaţă, înaintea întâlnirii cu Sandra, intră într-o cafenea pe via Rossini şi se pomeni în faţa unei cerşetoare aşezată într-un colţ. Femeie tânără cu faţa veştejită, cu privirea goală. Dintr-o sacoşă ea scoase un sugar din celuloid, şi-şi desfăcu bluza dezvelindu-şi sânul care, spre surprinderea lui Sainte-Rose, avea o formă plină. Nebuna strânse la piept jucăria îmbrăcată în zdrenţe şi luă aerul înduioşat al unei mame adevărate care îşi alăptează copilaşul. După câteva clipe faţa ei se schimbă, se încreţi de furie. Certă sugarul care refuza să se hrănească şi brusc, într-o criză de frenezie. Începu să-l bată scoţând gemete. În această excitare i se deschise corsajul cu totul astfel că i se văzu gâtul alb, încântător.

— Vrei să taci? strigă patronul.

Speriată, nebuna îşi aranjă hainele, vârî bebeluşul în sacoşă, rămase nemişcată, cu faţa ascunsă în umbră şi Sainte-Rose avu senzaţia că din adâncul acelei umbre ochii ei nebuni îl spionau. Mergând spre garsonieră luă cu el acea stare de nelinişte. Ploaia cădea, îi îngreuna paltonul. Ajungând acasă descoperi surprins că Sandra îl precedase, că venise mai devreme cu cel puţin douăzeci de minute. De asemenea, că era mai elegantă, mai îngrijită, mai cochetă decât de obicei, avea două pandantive din cristal de Veneţia şi un şir de brăţări foarte fine. În acelaşi timp i se păru că era puţin nervoasă, dar poate că aşteptarea aceasta o agasase. Când o luă în braţe, recunoscu mirosul de opium al ţigărilor *Grifas* care se amesteca cu parfumul ei obişnuit. Apoi îi ceru veşti despre *marchesa.* Ea îi spuse atunci că soacra ei, tulburată de povestea cu ostatecii, nu se simţea bine şi că au fost nevoiţi să-l cheme pe doctorul

Marco.

— Este o femeie inimoasă, zise Sainte-Rose, impresionat de vestea aceasta.

În clipa aceea, jos în stradă, defilă tropăind din cizme o mică formaţie germană care cânta: *„Ich hatt' einen Kameraden"*[14]. El se repezi la fereastră şi fără să ridice perdeaua de tul, rămase nemişcat să se uite la soldaţi. Îşi aminti că şi SS-iştii de pe via Rasella cântau şi că încă mai cântau când ajunseseră în dreptul bombei. Îi trecu prin minte acest amănunt şi, în clipa când se întoarse şi întâlni privirea Sandrei, ghici că şi ei îi venise acelaşi gând. Ea fuma o ţigară pe care o ţinea puţin afectat, prinsă între index şi degetul mare, chiar în dreptul feţei. Fumul forma un văl unduios în spatele căruia îi luceau ochii.

— Roma nu este oraş deschis, spuse el, şi era vorba de un act de război! Reacţia aceasta a fost barbară.

— Cei care au comis atentatul trebuiau să prevadă că reacţia aceasta va fi barbară.

Această reflecţie, auzită ades fără să se fi gândit vreodată să reacţioneze, provocă în mintea lui o arsură ca şi cum i se puseseră acolo, în moalele capului, nişte tăciuni aprinşi.

— Dacă aş fi venit într-o misiune aeriană, raidul ar fi putut avea rezultate identice şi aş fi ucis în acelaşi chip vreo treizeci din oamenii lor. Să se renunţe la aceste raiduri? Să le lase mână liberă naziştilor?

— Deosebirea o cunoşti tot atât de bine ca şi mine. Germanii nu au recunoscut italienilor antifascişti calitatea de beligeranţi.

Vorbise cu vocea aceea şoptită de care te foloseşti atunci când vrei să potoleşti un copil, să-l convingi, ceea ce, mai mult decât replica, îl exasperă pe Sainte-Rose. Pe stradă, coloana se îndepărta. Cântecul părea că se topeşte în aer, că nu mai este decât un freamăt al cerului, un murmur al soarelui printre acoperişuri.

[14] Avem un camarad (germ.).

Sandra luă un ton de batjocură.

— Întoarce-te la geamul acela... Uită-te bine. Poate că vei descoperi spectacolul oferit de treizeci de trupuri fără cap sau cu măruntaiele azvârlite în gârlă.

— Fac diferenţa între moartea brutală a soldaţilor care sunt instrumentele unui ordin abject şi aceea a civililor nevinovaţi care sunt asasinaţi cu sânge-rece, unul câte unul, cu un glonte în ceafă, în fundul unei grote, obligaţi să se caţere şi să îngenuncheze pe grămada victimelor precedente.

— Dar asta nu este consecinţa celeilalte?

Tăcerea înfiorată care urmă fu străbătută de cântecul german – acum îndepărtat – asemenea unui zumzăit de insectă.

Din fotoliul ei Sandra continuă să-l observe şi atunci când îşi mişcă braţul ca să-şi ducă ţigara la buze, şirul de brăţări sună uşurel. Sainte-Rose îşi zise că, hotărât lucru, atât. Gând urile cât şi vieţile lor vor urma întotdeauna direcţii opuse. Îi vedea picioarele fine, epilate cu grijă, urechile mici şi strălucirea pandantivelor, triunghiul alb al gâtului. O găsea frumoasă, dar fără o profundă omenie.

— Ştii, zise el, că autorităţile de ocupaţie, dintr-un supliment de cruzime, refuză să dea numele ostatecilor? îţi poţi închipui ce înseamnă nesiguranţa asta pentru familiile lor?

— Îmi dau suficient de bine seama, fi convins. De altfel, circulă pe ascuns liste care sunt vândute cu până la zece mii de lire. Nu mi-a fost uşor să-mi procur una pentru soacra mea.

— Se temea în mod special pentru cineva?

— Un vechi prieten al ei. Foarte îndrăgit. Vreun complice al anilor ei frumoşi, bănuiesc.

— Este teafăr?

— Nu.

Sainte-Rose se întrebă dacă Sandra nu-şi rărise vizitele la garsonieră tocmai din cauza stării sănătăţii *marchesei.*

— Dacă mi-ai fi spus data trecută că este atât de îndurerată, m-aş fi dus să o văd, spuse el.

— La ce bun să rişti? în orice caz îi merge mai bine.

— Mi-este dragă. Aş fi vrut s-o vizitez.

Ea nu zise nimic şi el întrebă:

— Fără îndoială că ai citit lista aceea?

— Deloc. Trebuie să te previn că nu este completă. Lipsesc vreo patruzeci de nume.

Zicând acestea, aruncă rămăşiţa ţigării în scrumieră, se ridică şi se apropie de Sainte-Rose surâzând.

— Jacques, nu mă aflu aici ca să vorbim despre lucrurile astea deprimante, ci dimpotrivă, ca să încercăm să le uităm împreună, cel puţin pentru o clipă.

În ochii ei licărea aceeaşi sclipire ca în cristalul cerceilor. Trecându-i braţul în jurul gâtului, adăugă:

— Să fie chiar atât de condamnabil să doreşti un pic de fericire? Chiar şi fără prea multe iluzii? Nimic altceva decât un pic de fericire? Ca paharul de rom înainte ca totul să ia sfârşit?

A doua zi dimineaţă, Sainte-Rose se grăbi să se ducă la *marchesa,* mai întâi din recunoştinţă şi afecţiune faţă de ea, apoi pentru că era vag tulburat la gândul că Sandra se arătase atât de puţin grăbită să-l informeze despre sănătatea ei. N-ar fi putut ea face oare o aluzie încă de când scrisese faimoasa ei scrisoare? Şi în plus, exagera riscurile pe care le comporta o vizită la *palazzo.* Trebuia să creadă că starea *marchesei* era de fapt mult mai gravă (era foarte în vârstă şi poate că şocul fusese violent, devastator) şi că discreţia Sandrei era o pură delicateţe, dorinţa să-l scutească de o grijă suplimentară cunoscându-i sentimentele? Lista ostatecilor îl atrăgea şi ea la *palazzo.* Toată noaptea, din cauza lui Filangeri, lista aceea îi tulburase somnul, îi provocase chiar un coşmar în care citea, pe coloane întregi, numai numele bătrânului.

În timp ce mergea, îşi aminti că Sandra se arătase în ajun mai înţelegătoare ca niciodată, parcă voia să-l facă să uite unele cuvinte care îl iritaseră. Acest fel de revenire îi era obişnuit, era ceea ce el numea „latura ei femelă”.

Prin Sandra, îşi astâmpăra o dorinţă care îi înfierbânta sângele şi se simţea prost descoperind că, simţurile o dată potolite, dorea aproape imediat plecarea ei. Uneori el se temea chiar ca ea să nu ghicească această detaşare şi să se simtă jignită aşa ca într-o anume noapte, în propria ei cameră când, totuşi, motivele care-l făcuseră să o părăsească se datorau unei legitime preocupări pentru prudenţă.

Pe ce căi ale sufletului ajunsese să-i scrie acele fraze de adolescentă prea romanţioasă, care nu corespundeau nici caracterului ei şi nici vârstei? Printr-un efort al memoriei reuşise să reconstituie ultima dintre de: „Cu tine învăţ să privesc lumea cu alţi ochi, savurez frumuseţile ei şi ştiu că mi-aş da viaţa dacă o fericire fără seamăn ţi-ar putea veni prin mine”. Nici mai mult nici mai puţin! îşi aminti că în ajun, într-un moment de răgaz, în dezordinea totală şi jilavă a cearşafurilor, ea îi şoptise la ureche cuvinte de adoraţie. Era ceva atât de nou, fusese atât de surprins încât se plecase peste faţa ei cu buzele pline, cu pletele fermecător răvăşite şi se gândise că era vorba doar de o recunoştinţă instinctivă, născută din îmbrăţişări şi din plăcerea cărnii! Ciudată femeie! Altădată ea sărise din pat cu o mişcare bruscă a şoldurilor ca să se plimbe goală, prin cameră, cu trăsăturile feţei crispate, cuprinsă de o răceală subită de parcă o despărţea de el un gând violent, o inexplicabilă ranchiună. Zadarnic o întrebase! Tăcută, se strecurase din nou în pat, fierbinte şi scuturată de friguri; după părerea lui nu încăpea îndoială că avea nervii zdruncinaţi din cauza abuzului de ţigări cu opium.

Astfel, gândindu-se la Sandra, ajunse în apropiere de

palazzo Vitti. Mai întâi studie toţi trecătorii, se asigură că nimic din preajma *piazzettei* nu părea suspect. O lumină cenuşie se strecura printre nori şi se lăsa peste acoperişuri, punea străluciri în geamurile ferestrelor brăzdate de benzi de hârtie în formă de X – acea mişunare aeriană de X-uri i se părea, împreună cu anumite afişe, unul din numeroasele avertismente pe care i le aducea Roma. O luă pe străduţă. *„Al ricovero”*[15], spunea săgeata care, pe un zid înverzit de umiditate, arăta direcţia în care se afla un adăpost contra bombardamentelor. De pe faţada coşcovită se uita la el un cap de leu. Surprins din cale-afară şi zâmbitor, Giacomo veni să-i deschidă.

— A, dumneavoastră eraţi, domnule? Intraţi vă rog.

— Cum îi merge doamnei?

— Bine. Acum se simte bine. Nimic grav, slavă Domnului! Şi dumneavoastră, domnule, în sfârşit v-aţi liniştit?

Sainte-Rose, crezând că era vorba tot de *marchesa,* zise:

— Într-adevăr.

Or Giacomo continua pe un ton confidenţial, cu faţa strălucitoare:

— Sofia şi cu mine am fost foarte mulţumiţi. Să fiţi totuşi foarte prudent.

— Despre ce vorbeşti?

— Păi despre omul pe care l-aţi aşteptat!

— Când a venit?

— Când? Pe legea mea, domnule… doamna Sandra nu va spus?

— Zi totuşi…

Deodată inima începu să răspândească o căldură care îl ardea până în ceafă. Bătrânul părea încurcat.

— A venit săptămâna trecută. Staţi, a doua zi după via Rasella, spre prânz. Vorbeam cu Sofia despre execuţiile

[15] Spre adăpost (it.).

pe care le pregăteau nemţii. Eram aici şi el a venit...

— S-a prezentat?

— Bineînţeles, Luca, aşa cum ne...

— Era singur?

— Un alt domn se afla într-o camionetă pe care o lăsase în faţa porţii.

Sainte-Rose simţi că emoţia lui era vizibilă, că atitudinea lui prea încordată, îl îngrijora vag pe bătrân şi de aceea încercă să pară mai natural.

— Ia să vedem, cum arăta?

Portretul corespundea cu cel pe care i-l făcuse Filangeri, chiar şi mustaţa şi nasul uşor deviat.

— Pe cine a întâlnit în afară de dumneata?

— Sofia i-a spus că eram amândoi preveniţi. Ea ar fi vrut să-l ducă la *marchesa. Marchesa* era foarte deprimată şi nu voia să vadă pe absolut nimeni. Tocmai aflase că nemţii organizau represalii şi...

— Da! Şi atunci l-a primit doamna Sandra?

— Aşa este, chiar aşa. Domnul Luigi nu era acasă aşa că l-a primit ea.

— A intrat în casă?

— Nu voia. Cerea să veniţi dumneavoastră înşivă aici, în lojă, pentru că vă credea încă aici. Sofia i-a spus că, din precauţie, v-aţi dus să vă ascundeţi în altă parte.

— Deci a intrat!

— Sofia l-a lăsat în salon cu doamna Sandra. Eu pândeam aici, aşa încât vă...

— Mulţumesc, Giacomo.

Acum totul devenea mai limpede. După ce l-a întâlnit pe Luca, după planul prevăzut, Sandra venise la Parioli, nu-l găsise pe Sainte-Rose şi în locul mesajului îi lăsase scrisoarea în care nu amintea nimic despre vizita aceea. Ce se petrecuse în capul acela pe jumătate scrântit? Cu gura întredeschisă, bătrânul aştepta cu o expresie neroadă pe obraz. Prin uşa lojei se vedea un strat de cerceluşi înfloriţi. Clopoţeii lor roşii evocau împroşcături

de sânge proaspăt. Sainte-Rose îşi aminti de neplăcerea resimţită când citise scrisoarea. Intuiţia nu-l înşelase. Pentru o femeie ca ea, nu era oare acest gen de efuziune cel puţin insolit? îşi aminti de unele din gesturile, de unele din intonaţiile ei. Nu insistase destul ca el să nu vină la *palazzo* după ce îi ascunsese boala *marchesei*? Din fericire hotărâse să treacă peste sfatul ei. În buzunarul pantalonului, mâna sa stângă fu cuprinsă de un uşor tremur pe care nu reuşea să şi-l stăpânească. Trupul îi era jilav şi un sentiment mai intens decât furia începea să-i îngheţe inima.

Ieşi din cuşca portarului, urcă peronul. Sofia îi auzise paşii şi venea în întâmpinarea lui.

— Sunteţi mulţumit? Nu-i aşa? Deci va fi pe curând...

— Sper...

În cămin ardea un foc. Pe tapiseriile cele mari se ondulau umbre care dădeau personajelor un fel de viaţă. Mii de izbucniri de lumină dănţuiau pe ciucurii de sticlă ai candelabrului, sugerând o cruzime orientală.

— O voi preveni pe doamna. Stă în pat şi două cucoane prietene sunt cu dânsa. Dar vă va primi, sunt sigură.

— Anunţaţi-o şi pe doamna Sandra, dacă este aici.

— Da, numai că mai doarme. Nu se va scula înainte de prânz şi nu cred că o pot deranja.

— Anunţaţi-o vă rog.

Rămas singur în salon – Sofia urcase să o anunţe pe *marchesa* despre vizita lui – avu poftă să se repeadă în camera Sandrei, să o tragă din pat, să-i ceară pe loc o explicaţie! Ideea că dormea liniştită, chiar alături, îi aţâţa furia. Îşi aminti de nişte înjurături care îi reveniră în minte din anii depărtaţi ai copilăriei, de pe vremea când fusese o mică haimana şi învăţa de la tinerele lichele cu care se împrietenise, cele mai murdare feluri de exprimare. În acelaşi timp ceva sclipea în el, se zbârlea aidoma candelabrului, a lamelelor şi vârfurilor lui. De ce se încrezuse el într-o femeie ca ea? Prevenit cum era despre

imoralitatea şi cinismul ei! Şi la o femeie de stradă s-ar fi găsii mai multă lealitate. Şi unde să-l dibuiască acum pe Luca? Poate că pierduse ultima şansă! Din nou mintea i se învârteji cuprinsă de violente vâltori. Sofia se întorcea, făcându-i semn de sus, din galerie, dintre marile portrete dinastice, parcă răsărise ea însăşi dintr-una din imensele rame baroce încât puteai crede că şi celelalte chipuri urmau să înceapă brusc să se mişte.

Lumina tremurătoare a sfeşnicelor, puse de fiecare parte a patului, intra şi se fărâmiţa în străluciri mărunte în fiolele şi paharele mari de cristal. Ea lumina ciudat faţa văruită a *marchesei,* deasupra unui guleraş de dantelă scrobită, ca un cap tăiat pus pe o tavă de argint, cu buzele ca ceara şi cu expresia fanatică a torturaţilor.

— Vino aici, vino, sărmanul meu prieten! zise ea întinzându-i mâna osoasă.

Îl prezentă sub numele său fals de Marcello Guardi, celor două bătrâne doamne care stăteau la căpătâiul ei, îmbrăcate în negru, semănând cu două păsări zgribulite şi jumulite.

— Aţi văzut de ce sunt capabili naziştii! Aţi văzut!

Gemea. Sainte-Rose îi putea vedea pielea roz a capului printre firele răzleţe de păr. Să fi fost cu adevărat atât de cald în încăperea aceasta capitonată? Deşi se dezbrăcase la sosire, de palton, transpira. Se gândea la Luca şi la lista de ostateci. *Marchesa* continua să se vaite şi cele două prietene răspundeau şi de, cu suspine, la suspinele ei şi o aprobau mişcându-şi capul lor mic şi ascuţit.

— Şi Sfântul Părinte, domnule? Credeţi că a intervenit? Nicidecum! Şi când te gândeşti că este episcopul Romei! Şi doar era vorba de propriii lui fi. Au putut fi duşi la o moarte îngrozitoare fără ca el să facă un singur gest! A permis să se comită această crimă!

Tăcu, gâfâind puţin şi una din doamnele cele bătrâne se ridică să-i şteargă delicat buzele cu marginea batistei ei.

— Nu vă agitaţi aşa, nu vă face bine.

Unele obiecte luceau în penumbra făcută de perdelele mari trase ermetic. Un miros de ceară caldă făcea insuportabilă atmosfera.

— Şi-a trădat datoria pastorală, reluă *marchesa* clătinându-şi capul palid.

— Haide, calmaţi-vă! spuse aceeaşi bătrână micuţă.

Sainte-Rose măsură profunzimea răului care o rodea şi-şi aminti de atitudinea ei fermă şi plină de nobleţe când cu vizita celor doi tanchişti germani. În acelaşi timp se gândea la Sandra, spunându-şi că acum probabil fusese prevenită.

— A tăcut în clipa persecuţiei evreilor romani! A tăcut când s-a început deportarea muncitorilor noştri! N-a spus nimic despre torturi! Şi păstrează aceeaşi tăcere când propriii lui fi sunt târâţi la abator!

Această deznădejde îl impresiona pe Sainte-Rose care cu toate astea nu se sinchisea de dificila diplomaţie a Vaticanului. După părerea lui, Papa se temea să nu fie luat în râs şi poate chiar îndepărtat de naziști dacă se ridica împotriva lor. Oricât de imensă ar fi fost puterea spirituală a micuţului bărbat în robă albă, ce ar fi putut face el împotriva asaltului unui singur batalion negru al SS-ului? Dar orice strigăt de groază n-ar fi valorat mai mult decât această supunere?

După sforţarea sa *marchesa* închisese ochii şi chipul ei, în stare de repaus, căpătase o urâţenie şi mai impresionantă. Fără farduri şi în acea lumină laterală venită de la lumânări, scheletul feţei se ivea sub pielea uscată de straturile de pudră, iar pleoapele umflate, ca acelea ale paludicilor, formau două bile brumării.

Blând, Sainte-Rose, aplecat peste pat, o rugă sa-l lase să consulte lista ostatecilor. Cu un gest obosit ea arătă o mobilă murmurând: „Este îngrozitor!” El resimţi atunci o astfel de milă pentru ea încât, incapabil să găsească un cuvânt de reconfortare, îi strânse mâna. Pe foi, numele

erau copiate la maşina de scris, ici şi colo cu indicaţii privind vârsta sau profesia. Erau adolescenţi de la cincisprezece la optsprezece ani, muncitori, universitari, fermieri, artişti, comercianţi, ofiţeri. Filangeri nu figura nicăieri. Mai rămânea faptul că lista aceasta nu era completă şi că nu îngăduia decât o speranţă limitată. O repuse în sertar, nu înainte de a o fi recitit cu tot atâta atenţie ca şi prima dată şi când se întoarse o văzu pe Sandra care îl privea, rezemată de uşă. Absorbit de lectură n-o auzise intrând.

O salută şi i se păru că ea era pregătită sufleteşte să-l înfrunte. Din fundul patului său, *marchesa* îl întrebă dacă făcuse vreo descoperire.

— Nu, spuse el.

— Îl voi ruga pe Domnul să nu ai ocazia să-ţi plângi vreun prieten.

O ramură de merişor muiată în aghiazmatarul unui crucifix fusese agăţată deasupra mobilei unde se afla lista. De când intrase Sandra, lui Sainte-Rose i se părea că fiecare obiect, fiecare detaliu al acestei camere era mai ciudat. Se uită cu o oarecare suspiciune la mobilele enorme, la perdelele de catifea vişinie, la oglinda înconjurată de îngeraşi şi care – ar fi putut paria – nu reflecta nimic întocmai unor anume oglinzi din filmele impresioniste ale U.F.A.-ului. Dincolo de această încăpere, la această oră, oraşul întreg părea mort, redus la ariditatea ruinelor. O deznădejde secătuită luase locul aţâţării lui de mai înainte. Cu ochii ei mari şi întunecaţi, Sandra continua să-l privească şi părea să-i urmărească gândurile unul câte unul. Îşi îmbrăcase rochia de casă stil elizabetan şi gâtul degajat îi purta căpşorul triunghiular, părul strâns, privirea concentrată din cauza atenţiei susţinute.

— Pot să vă vorbesc? zise el.

Era evident că se aştepta la fraza aceasta căci făcu stânga împrejur fără un cuvânt, împinse uşa şi ieşi.

Sainte-Rose, după o formulă politicoasă folosită ca să-şi ia rămas bun de la cele. Trei bătrâne, o urmă prin galerie de-a lungul înşiruirii de portrete. Ea şi ajunsese pe seara pe care o cobora ridicându-şi puţin rochia lungă ca să-şi degajeze piciorul. Jos, în salon, Sofia pusese pe foc nişte butuci de vie.. Sandra se apropie de cămin şi privi ţintă flăcările.

— De ce, zise Sainte-Rose ajungând-o, mi-ai ascuns vizita lui Luca?

Se legase, pe când cobora la rândul său, să rămână stăpân pe nervii lui, dar auzea cum inima îi bătea mai repede. În faţa lui, Sandra, dreaptă, vizibil crispată, părea învăluită de o ceaţă galbenă. Tăcea şi el se gândi: „Milioane de oameni se bat şi mor pretutindeni pe pământ şi nebuna asta trăieşte ca şi cum tragedia de faţă nici n-ar exista!

— Ei bine? spuse el.

Fără să se mişte, fără să se întoarcă spre el, murmură:

— Deci nu înţelegi nimic?

— Ce este de înţeles decât că iar ai fost tentată să te bucuri de o nouă farsă? Ca şi cu tanchiştii! Ocaziile de a râde, nu-i aşa, sunt atât de rare în plin război! Şi te plictiseşti atât de tare! Spectacolul cartierelor bombardate este atât de istovitor în cele din urmă, mereu acelaşi, fără variaţie! Şi, din păcate „crema Romei” nu este invitată la interogatoriile Gestapoului! Nici chiar la acea superbă operă din grotele ardeatine! îţi scoţi deci paguba cum poţi! Ce glumă savuroasă! Poate creezi că trebuie să mă amu? împreună cu tine şi să te găsesc spirituală?

Ea păru descumpănită de aceste sarcasme, de această vehemenţă şi îl privi pe Sainte-Rose îndelung.

— Spui lucruri monstruoase.

— Zău? Creezi că eu trebuie să-ţi ascult reproşurile?

Se îndepărtă nervos de ea, îi vorbi din fundul camerei, rezemat de balustrada scării.

— Când îmi spuneai că nimeni nu se putea încrede în tine eram convins, dar vai! mi-ai adormit suspiciunea! într-un fel, nu te pot acuza, sunt singur vinovat. Ar fi trebuit să fiu atent. Frumoasă comedia asta a ta! Primeşte complimentele mele!

Faţă de atitudinea ei acum aproape dispreţuitoare, el simţi nevoia s-o jignească, să o rănească, s-o facă să plătească propria lui decepţie. Ca să nu o alarmeze pe Sofia, care lucra în bucătărie, îşi reţinea vocea şi de aceea buzele îi tremurau.

— Răspunde o dată! spuse el. Nu te mulţumi să faci pe regina ofensată!

Dorea s-o umilească, vorbele cele mai necruţătoare se zvârcoleau în el ca viespile înnebunite. Sandra se întorsese din nou, cu spatele; contempla flăcările, cu o mână sprijinită pe bordura căminului. În păr îi jucau lumini şi acum expresia ei arăta o astfel de stupoare încât s-ar fi putut crede că descoperise brusc, în foc, un adevăr pe care nicicând până atunci nu-l bănuise. El îşi zise că nu va izbuti niciodată să scoată vreun răspuns coherent de la această toxicomană, dar se apropie totuşi de ea cu paşi iuţi:

— Ascultă. Ştiai totuşi ce reprezenta pentru mine vizita lui Luca! Ştiai cât o preţuiam. Cum de te-ai putut comporta cu atâta neseriozitate? Oare nimic din ce este uman nu contează pentru tine?

Ea făcu o mişcare şi el crezu că în sfârşit va vorbi, dar se înşelă.

— Nu este vorba de moralizare, spuse el cu mai multă asprime. Amorurile tale nu te privesc decât pe tine. Am figurat printre fericiţii aleşi, mulţumesc! Dar idealul meu nu este să mă las redus numai la sex!

El aşteptă pândindu-i intens obrazul în timp ce sângele continua să-i bubuie în urechi.

— Refuzi să vorbeşti? Refuzi să-mi spui ceea ce ţi-a comunicat Luca? Nici acum nu vrei să-mi dai ceea ce în

definitiv îmi aparţine?

„O adevărată nebună” îşi spuse amarnic văzând-o înţepenită în aceeaşi atitudine. Ştia că dacă se apropia de ea, dacă nu lăsa între ei o distanţă convenabilă ar putea ceda, fără să vrea, mâniei. Dar îi repugna orice violenţă fizică şi se controla destul de bine în ciuda acestei furii ale cărei răbufniri îi întunecau mintea.

— Simpatia ta pentru nazişti merge prea departe. Asta este? Am ghicit bine? Vrei să mă împiedici să le fac cât de cât rău?

Tonul era ironic, ştia că argumentul era tras de păr şi deci ineficace, dar cu o astfel de femeie cine putea şti la ce se poate aştepta? Oricum, el încercă s-o provoace, s-o scoată din starea aceea narcotică, s-o facă să vorbească. Vedea cum i se umflă nările micuţe la fiecare răsuflare. O se părea chiar că tremură. Nu era oare semnul că încerca să iasă din torpoarea provocată, fără îndoială, de blestematele ei de ţigări? Avea impresia că se bălăcea el însuşi într-o mlaştină, că înainta prin nămoluri care îl aspirau şi ameninţau să-l înghită. Toată încăperea părea năpădită de un miros greu de ape stătute. Şi acolo sus, în tapiseria aceea, Hector şi Andromaca, uniţi pe un fond roz, priveau orizontul zbârlit de suliţe şi de lănci. Deodată, fără să se fi întrezărit posibilitatea vreunei schimbări, Sandra se îndreptă spre un fotoliu, se instală în el cu braţele pe rezemători, picior peste picior. Avea papuci şi unul căzu din piciorul pe care îl legăna nervoasă. Părea că luase o hotărâre şi fruntea î se încreţi în efortul de concentrare.

— Ai dreptate, zise ea, cu vocea ei răguşită. Îţi datorez nişte informaţii care mi-au fost încredinţate pentru tine. Luca a venit într-adevăr la 24. I-am spus de ce ai fost obligat să părăseşti casa asta. M-a rugat să te previn astfel încât să-l întâlneşti peste două zile la gara centrală. Trebuia să te însoţesc, în felul acesta întâlnirea era oarecum uşurată. M-am dus la garsonieră, tu nu erai

acolo. Am cedat unui anume impuls şi nu ţi-am lăsat mesajul prevăzut. Nu, lasă-mă să continui. Luca a adăugat că, dacă dintr-un motiv sau altul nu vei putea veni la gară cu mine, va trebui să faci imposibilul să-l întâlneşti la Sulmone, prin mijloacele tale personale, înainte de 10 aprilie. Am notat locul de întâlnire şi toate indicaţiile pe care mi le-a lăsat.

Sainte-Rose fu atât de surprins de tirada aceasta încât păstră un lung moment de tăcere. Deci nimic nu fusese pierdut? Totuşi, acum când se liniştise, convingerea lui rămăsese aceeaşi. Sandra „riscase" întocmai ca în seara cu tanchiştii. O privea în timp ce ea continua să-şi balanseze piciorul. Cu vinişoare albastre, cu unghiile vopsite, piciorul care se vedea din rochie era de o micime încântătoare.

— Pentru ce, zise el, mi-ai ascuns vizita aceasta?

— Nu mă întreba nimic.

— Nu ţii să-mi arăţi motivele?

— Nu le vei şti niciodată.

— Fie. Ceea ce mă interesează mai mult este să fiu sigur că mi-ai spus totul.

— Ţi-am spus totul. Privitor la Sulmone, am pus adresa şi indicaţiile în camera mea, în siguranţă. Ţi le voi da înainte de a pleca de aici. Cât priveşte deplasarea ta, voi vorbi despre asta cu soţul meu. Fi convins că te va ajuta.

Cu deconcertanta ei facilitate de a-şi schimba măştile îşi reluă expresia obişnuită, de batjocură, numai că acum părea că râde de sine însăşi.

După această întrevedere, Sainte-Rose rămăsese cu un resentiment şi un amar pe care nu încerca să şi le stăpânească, ci dimpotrivă, şi le înteţea rumegând unele gânduri, unele amintiri; deşi Sandra îşi arătase regretul şi se străduia să-şi repare greşelile, el se temea de ea. Nu-l mai vizită în garsonieră, şi el îi fu recunoscător. Dacă ar fi venit, el nu şi-ar fi putut ascunde animozitatea. O întrezărea la *palazzo* unde, luându-şi precauţiile

necesare, mergea din când în când ca s-o viziteze pe *marchesa* – care, cu cât trecea timpul, se tânguia mai puţin – cât şi ca să stea de vorbă cu Luigi despre posibilităţile călătoriei. Bineînţeles că avea nevoie de alte hârtii de identitate decât cele pe care doctorul Mantegna le procurase pe numele de Marcello Guardi, întrucât numele acesta fusese semnalat poliţiei. Sandra îi vorbise soţului ei despre întâlnirea lui Sainte-Rose de la Sulmone, omiţând propria ei „slăbiciune”, în legătură cu întâlnirea de la gara centrală. Luigi acceptase să-l conducă acolo şi pregătea o misiune absolut oficială pe lângă autorităţile regionale sub pretextul unor probleme ale finanţelor publice care trebuiau rezolvate la faţa locului. Prevedea de asemenea şi pentru Sainte-Rose actele şi un permis de circulaţie pe baza unor hârtii care aparţinuseră unui şofer din minister, acum deportat. O mână expertă va rectifica indicaţiile semnalmentelor şi va înlocui fotografiile.

Dar un alt gând preocupa tot atât de intens mintea lui Sainte-Rose. Absenţa Mariei urma să ia sfârşit şi într-adevăr într-o dimineaţă răspunse ea însăşi la telefon. Avea să-şi amintească întotdeauna cu ce sentiment de fericire îi ascultase vocea. Ea îi dădu întâlnire pentru a doua zi la orele şaisprezece, dar cum codul lor prevedea un decalaj de o zi întreagă, întâlnirea era de fapt pentru aceeaşi după-amiază şi nu la barul *„Pietro”* ci la o adresă din strada Mazzini. Nu fusese niciodată îndrăgostit şi se socotise un om puţin sentimental, la adăpost de acele mari văpăi care sunt atribuite dragostei, dar astăzi se ştia gata să mizeze totul pentru un chip, o speranţă, o promisiune oarbă. Poate că au fost necesare aceste luni la Roma, pline de singurătate şi de reculegere ca să se lepede de toropeala aceea a inimii şi să înţeleagă, în sfârşit, cele mai ascunse legi ale vieţii, cele mai pline de vrajă. Şi poate că, cine ar putea spune? Poate că Sandra contribuise într-o oarecare măsură la această evoluţie, la această metamorfoză.

Când ajunse la adresa din bulevardul Mazzini, descoperi că era vorba despre o biserică, aceea a lui Iisus-Rege – şi intră în ea fără să ezite. La ora aceea, puţini credincioşi în penumbră. O clipă stătu în expectativă, dar nimeni nu păru să se preocupe de el. Se postă într-o capelă alăturată în care lumânările, arzând între flori, formau un tufiş luminos care-i îndemna spiritul să rămână treaz. Ce idee să aleagă un astfel de loc! îşi zise că va afla în curând motivul, dar nimic altceva nu conta decât sosirea Mariei pe care o pândea cu o tensiune aproape dureroasă, rezemat de un perete acoperit cu plăci de marmoră gravate doar cu însemnele P.G.R. *(per grazia ricevuta*[16]) – el însuşi foarte vizibil pe acea suprafaţă albă în paltonul său lung şi ponosit.

Puţin după aceea se apropie de capelă o femeie umilă şi cocârjată, îmbrăcată în negru, cu braţele încrucişate pe piept, cu mâinile la subţiori ca să şi le încălzească. Îi spuse şoptind să o urmeze în sacristie. Mărie era acolo în tovărăşia unui preot bătrân care îl salută scurt şi dispăru.

Încă de la intrare, frigul din încăperea aceea strângea aspru tâmplele.

— Mărie, spuse el luând-o de umeri.

Surâse, dar zâmbetul ei nu era lipsit de tristeţe şi rămaseră câteva secunde să se privească tăcuţi. Sainte-Rose o găsea mai frumoasă, mai umană, mai strălucitoare ca niciodată. Părul ei lung scăpa de sub pălărioară şi el fu cuprins de dorinţa de a-şi ascunde obrazul în el. Aproape de plafon era agăţat un imens tablou, afumat de tot, care reprezenta, după cum explica inscripţia, *Noaptea din grădina Ghetsimani.*

— Nu putem merge în altă parte? spuse el.

— Trebuie să mă mai întâlnesc tot aici cu altcineva.

Ştia că şi de data aceasta părăsise slujba fără permisiune şi că timpul îi era socotit.

Prapurele pentru procesiuni era sprijinit de perete.

[16] Prin graţia lui Dumnezeu (it.).

Broderiile sclipeau şi frigul părea să vină din pictura întunecată care ocupa partea de sus. Mărie îi spuse că-şi luase concediul acela de o săptămână ca să se intereseze mai uşor de Filangeri. Deşi nu figurase pe niciuna din listele cele mai complete de ostateci pe care şi le procurase şi ea – urma lui nu se găsea nicăieri, nici chiar în infirmeriile penitenciarelor. Poate că a fost deportat în Germania, dar niciunul din indiciile adunate până atunci nu confirma această ipoteză. În plus, căpitanul Ritelli fusese mutat în nord, ceea ce de acum încolo suprima un preţios ajutor. Îi împinsese şi pe Gina şi Adriano să intervină pe lângă Tavera. Tavera putea interveni cel puţin ca să fie identificat locul de detenţie. Dar acesta refuzase net.

— Nu m-a dat Filo afară pe uşa casei lui? Da sau nu? Ei bine, sunt afară şi rămân afară!

Ea povesti de asemenea cum, în zilele care au urmat atentatului şi represaliilor, orice demers în locurile oficiale se pierdea în aşteptări nesfârşite, în întrevederi fără rezultat. Peste tot laşitate, moliciune, ipocrizie. Va continua totuşi, în ciuda tuturor obstacolelor, căci încrederea el era departe de a fi ajuns la capăt. Dar aceste veşti îl întristară pe Sainte-Rose.

Când află că va pleca în ziua următoare la Sulmone, ea îi spuse cu un elan care îl încântă:

— Păzeşte-te, Jacques, te rog.

— Şi tu.

Doar cu câteva ore înainte de despărţire, cum d nu ghicea ea ce emoţie puternică trezea în el?

— Mă voi întoarce, zise el. Mă voi întoarce pentru tine.

— Pentru mine?

Ea surâse, dar fără cochetărie şi el rezistă dorinţei de a o atrage la piept, de a o ţine strâns în braţe.

— Pentru mine, eliberarea Romei este totuna cu întoarcerea mea la tine. Aceste două lucruri rămân atât de inseparabile în ochii mei cum sunt dragostea şi

libertatea.

Încercase să-şi ascundă tulburarea sub o oarecare lipsă de seriozitate a tonului. Ea îl privea acum cu un aer serios şi-şi scutură o dată sau de două ori părul cu o mişcare maşinală a capului, mişcare care trăda poate o agitaţie interioară tot atât de violentă ca şi a lui.

— Nu vorbi astfel, spuse ea în cele din urmă. Nu sunt frivolă şi anumite cuvinte au pentru mine un sens absolut.

— La fel îl au şi pentru mine.

Continuă să-şi ţină privirea pironită asupra lui căutând parcă să se convingă că el vorbea după cum îi spunea inima. Ochii ei căpătaseră o strălucire înfrigurată, deveniseră mai pătrunzători. O subită roşeaţă îi colora pometii obrajilor. Iar el simţea cum îi tresărea carnea, cum sângele îi zvâcnea tumultuos. Chiar în acea clipă bătrânul preot îşi făcu apariţia ridicând un deget ca şi cum ar fi vrut să le solicite atenţia. Avea capul pleşuv, cu două şuviţe cenuşii pe margini.

— Sunt aşteptată, zise ea, trebuie să plec.

— Mărie!

După o tăcere scurtă în care parcă auzea cum strigătul acesta se repercuta în tainiţele sufletului ei, ea îşi dete seama de toată pasiunea cuprinsă în el şi spuse

— Întoarce-te, Jacques.

— Doreşti cu adevărat?

— Da.

— Spune-mi, spune-mi că doreşti cu adevărat…

— O doresc din adâncul inimii.

El îi luă mâinile şi i le sărută.

— Mă voi întoarce, Mărie.

— Am şi început să te aştept.

Şi zicând acestea, ea se plecă uşor şi-i atinse gura cu buzele. N-a fost decât o mângâiere. Abia a avut timpul să-i simtă respiraţia, să-i primească parfumul cald al obrazului şi ea se şi depărtase încet, împinsese uşa şi ieşise lăsând dintr-odată să între un val de lumină care nu

părea să ţâşnească din camera alăturată, ci din ea însăşi, din chiar trupul ei.

14

A DOUA ZI SAINTE-ROSE VEDEA chipul Mariei alergând pe culmile înzăpezite ale Abruzzilor şi de-a lungul falezelor lor de argint alb. Conducea Fiatul cel mare, oficial, în calitate de şofer al Ministerului Finanţelor. Îl observa în retrovizor pe Luigi, înfundat în paltonul său greu, pe cap cu o pălărie cenuşie, cu un fular de mătase în jurul gâtului. Nasul său ca o etravă de corabie, albit de frig, şi aerul său meditativ îl făceau să semene mai mult ca oricând cu un vultur bătrân şi plictisit. Plecaseră dis-de-dimineaţă. Aşa cum fusese hotărât, Sainte-Rose se prezentase la *palazzo* unde maşina aştepta în fundul curţii, gata pregătită încă din ajun şi el îşi luase rămas bun de la toţi ai casei. Câteva lacrimi vărsate de *marchesa* însănătoşită, în sfârşit. Urări de bine de la Sofia şi Giacomo şi de la Sandra un surâs care nici măcar nu-i luminase obrazul. O găsise cu faţa trasă şi răvăşită parcă ar fi petrecut o istovitoare noapte de insomnie. Numai că Sandra fusese azvârlită foarte departe, în zona cea mai puţin iluminată a memoriei; gândul lui plana în cercuri strânse în jurul amintirii lăsate de Mărie.

Până aici, niciun incident. Trecuseră cu uşurinţă de primul control, la ieşirea din Roma, cel de la Ponte Salario de peste un mic braţ al Tibrului. Câţiva kilometri mai departe, nişte jandarmi germani se mulţumiseră doar să verifice actele lui Luigi şi cele ale maşinii, fără să le pese de şofer, ca şi cum acesta ar fi prezentat garanţii

suficiente în ochii lor prin însăşi calitatea pasagerului său. Trecerea fiecărui baraj îi amintea de visul lui cu meterezele în cerc concentric care îl obsedaseră. Schimba din când în când câteva cuvinte cu Luigi. Imaginea Sandrei se interpunea de fiecare dată între el şi tovarăşul său, paralizându-l. La traversarea unor sate, Luigi îi arăta curiozităţi, decorarea deosebită a unei faţade, un ecuson pe frontonul unei porţi, detaliul vreunei fântâni. Contrar opiniei pe care Sainte-Rose şi-o făcuse despre el, se arăta un om fin, cultivat, care-l făcea pe Sainte-Rose să profite de erudiţia lui cu un tact desăvârşit. Pe drum, circulaţia vehiculelor militare era foarte redusă de teama incursiunilor aviaţiei aliate de vânătoare. Pe margini carcasele înnegrite ale camioanelor aparţinând Wehrmachtului stăteau mărturie despre eficacitatea patrulelor de *Mustanguri, Spitfire* şi *Thunderbold.* Maşina continua să urce pantele în lumina proaspătă a acestei dimineţi de aprilie până la întâlnirea primelor panouri care anunţau: *„Achtung! Bandengebiet!”* Atenţie! Zonă cu partizani. Luigi era de părere că o întâlnire cu un grup al acestor partizani ar fi periculoasă dacă recunoşteau maşina oficială.

— Port întotdeauna la gât placa mea militară de identitate, zise Sainte-Rose.

— Să sperăm că vă vor lăsa timpul să o arătaţi. Sunt băieţi buni în general, dar groaznic de grăbiţi.

Sainte-Rose îşi zise că înşelase încrederea acestui orri care îşi risca în această clipă propria lui viaţă sau libertatea şi îndepărtă din inima lui, cu şi mai multă încăpăţânare, imaginea Sandrei ca şi cum o astfel de evocare ar fi devenit perceptibilă numai chiar prin sensibilitatea lui Luigi, Dar oare ce întrebări putea să-şi pună acesta privitor la soţia lui? Ce ştia el despre viaţa, despre conduita, despre sentimentele ei? Să fi bănuit adevărul? Sainte-Rose sa surprinse supraveghindu-şi mimica feţei şi chiar şi intonaţiile vocii. Îşi spunea că va

avea în curând treizeci de ani şi că asta însemna apropierea de culme înainte de trecere pe versantul celălalt. Cât era deci de greu să mergi fără slăbiciune în direcţia pe care o dorea inima! Şi cum să-ţi iei partea ta, pe pământ, fără ca să-i frustrezi pe ceilalţi? Conducea cu prudenţă, întâlnea ţărani amărâţi care mâncau pe câmp. Uneori, motocicletele puternice ale curierilor germani depăşeau în viteză Fiatul.

După o cotitură, miliţienii ridicaseră un baraj făcut din butoaie vechi. Erau vreo zece soldaţi, în ţinută de campanie, foarte tineri, şi gura lor exprima cruzime. Pe un taluz, la dreapta, un panou în germană şi italiană: *„Atenţie. Partizani. Fiţi gata la arme!”* Trecerea acestui nou „cerc” se făcu cu aceeaşi uşurinţă ca şi precedentele. Şi de data asta, după ce au efectuat verificarea hârtiilor lui Luigi, se mulţumiră să arunce doar o privire peste actele lui Sainte-Rose, aşa, de formă. O singură noutate: ofiţerul care comanda detaşamentul îl îndemnă să conducă repede la traversarea pădurii şi să evite orice oprire care nu era absolut necesară. Chiar atunci pocnitura unei împuşcături se auzi de peste pantele adânci acoperite cu pini. Pe deasupra desişului, detunătura păru că se prelungeşte melodios într-un ecou, întocmai unei ciupituri pe corzile de harpă.

— Daţi-i drumul! zise ofiţerul.

Avea mănuşi de piele neagră. Insignele sale de argint, eu cap de mort şi tibiasuri încrucişate, străluceau pe tunica lui şi el surâdea ca să încurajeze călătorii. Butoaiele fură înlăturate, Sainte-Rose ambală Fiatul şi văzu la puţin timp după aceea, cum pe dreapta şi pe stânga, pomii deveneau mai deşi, formând tunele lungi sub cununile ciuruite de soare. Din nou obsedat de ideea că Luigi era în pericol din cauza lui, îi tresălta inima de câte ori tovarăşul său i se adresa. Nu va spune oare: „Ştiu câte parale faci: foarte puţine!” sau altceva în genul acesta? Dar de câte ori îl privea în retrovizor, îl vedea în

atitudine măsurată. La un moment dat Luigi spuse, ca pentru el însuşi:

— Au trăgători de elită.

Sainte-Rose nu reacţiona. Vedea pădurea şi deasupra ei cerul neted şi de un albastru lăptos. Şi drumul acesta care nu se mai sfârşea! Poate că unul dintre aceşti „trăgători de elită” îl şi urmărea cu luneta telescopică a armei sale. Oare Luigi să fi ştiut ceva? Să fi ghicit adevărul despre Sandra şi el? Prea târziu, prea târziu ca să-şi pună astfel de întrebări. Pe taluz, la dreapta, erau lungiţi miliţieni cu toate armele îndreptate spre interiorul pădurii. Cea mai mare parte dintre oameni se dezinteresau de maşină şi-şi păstrau atitudinea de pândă. Mai parcurseră câţiva kilometri, apoi pe drumul în linie dreaptă, patetic de pustiu, se auzi un foc de puşcă foarte apropiat...

— Ce ironie, spuse Luigi foarte calm; să ne vină un glonte de la ai noştri.

Şi de data asta, Sainte-Rose rămase tăcut. O răpitoare plana peste întinderea de piatră care se succeda pădurii, desena cercuri în văzduh cu o nepăsare regală. Fără să ştie de ce, imaginea aceasta îi proiectă gândul spre Sandra. Oare nu ea fusese aceea care avusese ideea să formeze această pereche extravagantă, soţul şi amantul ei, ca să-i azvârle pe drumul acesta periculos? Accelerase, dar cu un carburant mediocru, Fiatul nu permitea nicio vitejie. În sfârşit ajunseră într-un sat şi intrară în piaţa pe care o împodobea o fântână încântătoare. Pe faţada primăriei, care fusese fără îndoială altădată o reşedinţă seniorială, flutura deasupra intrării steagul negru al miliţiei. Pe partea cealaltă, la adăpost de soare, în dunga de umbră a caselor, o formaţie de *Alpenjäger*[17] făcuse haltă. Erau bărbaţi atletici, pe cap cu căşti cu viziera lungă. Toţi purtau insigna vânătorilor de munte şi decoraţiile combatanţilor de pe frontul rusesc. Tânărul

[17] Vânător de munte (germ.).

locotenent care îi comanda ridică ochii la trecerea maşinii şi-i făcu lui Sainte-Rose un semn de prietenie. Spontan, Sainte-Rose era cât pe-aci să-i răspundă.

Câţiva kilometri încă şi intrară în Aquila, se opriră să ia prânzul, la un restaurant, nu departe de Duomo. Sulmone nu mai era la mare distanţă. Trebuiau totuşi să ţină socoteala de surprizele unei zone apropiate de aceea de luptă şi deci foarte supravegheată. La masă, Luigi începu să vorbească despre edificiile remarcabile ale oraşului şi mai ales despre biserica Santa Maria di Collemaggio, regretând că le lipsea timpul să o viziteze. El evocă povestea acelui pustnic al cărui mormânt se afla în strană, şi care, smuls din sihăstria lui ca să fie încununat Papă venise la Aquila călare pe măgarul său să întâmpine un alai format din prinţi şi prelaţi somptuoşi. Cinci luni mai târziu, acest blând Celestine al V-lea renunţa hotărât la tiara papală şi se întorcea la caprele lui. Această umilinţă fu pedepsită aruncându-l într-o temniţă unde fu lăsat să zacă şi să moară acolo de dezgust.

Aşezat în faţa lui Luigi, Sainte-Rose îl privea în timp ce-l asculta. Expresiile, atitudinile lui îi apăreau uşor „decalate” ca la un actor care se străduieşte să-şi redea personajul. De fapt, Luigi îl interesa din ce în ce mai mult. Gesturile, vocea, cuvintele, felul său de a duce furculiţa la gură, de a bea tamponându-şi apoi delicat buzele cu colţul şervetului, toate acestea, care nu aveau nimic nou pentru el, i se păreau „altfel”, fără îndoială din cauza acestei detaşări forţate pe care o bănuia. Uneori se întrevedea la Luigi o dorinţă de a seduce şi, de fapt, felul de a surâde, de a-şi încreţi pleoapele, de a răspunde cu blândeţe, putea fi acela al unui om dornic de prietenie. Probabil că unele femei erau sensibile faţă de acest obraz precoce uzat, căci straniu în trăsăturile acestea era faptul că se ghicea forţa alături de ceva foarte feminin dat poate de gura tânără şi frumos desenată. Dar de asemenea uneori şi o oarecare răceală a privirii îl tulbura pe

Sainte-Rose deoarece avea brusc senzaţia că în spatele acelei frunţi nu mai exista decât un singur gând unic şi obsedant.

La sfârşitul mesei, pe când îşi luaseră un ultim răgaz să fumeze o ţigară (restul pachetului servise ca să-l grăbească pe chelner şi să obţină un supliment de vin) Luigi o evoca îndelung pe mamă-sa, şocul pe care l-a primit aflând despre masacrul din Ardeatine, acţiunea ei în favoarea evreilor romani persecutaţi, dar nicio clipă nu aduse vorba despre Sandra, nici măcar în mod aluziv. Să o fi făcut deliberat? O astfel de omisiune mărturisea oare o profundă înstrăinare? Sau însemna ea altceva?

Or, puţin după popasul acesta se produse un incident care-l făcu pe Sainte-Rose să fie mai îngrijorat ca niciodată, cu inima străpunsă de ace. Chiar la ieşirea din oraş, o mică unitate SS controla cele câteva maşini civile care circulau în direcţia Sulmone şi zona frontului. Oamenii scotociră Fiatul cu o minuţiozitate obtuză, sondară fotoliile, explorară până şi saşiul. Cu aceeaşi stricteţe, subofiţerul care comanda detaşamentul examină actele, căută el însuşi în bagaje. Începu cu sacoşa lui Sainte-Rose care nu conţinea decât puţină rufărie şi accesoriile de toaletă printre care o antică maşină de bărbierit oferită de Giacomo şi dotată cu o lamă impresionantă. Apoi, ceru să fie deschisă valiza lui Luigi, care, dimpotrivă, era foarte plină. Totul se petrecu de minune până când ofiţerul observă servieta de piele a lui Luigi şi o ceru şi pe aceasta. Luigi protestă, spuse că nu conţinea decât documente administrative. Neamţul trecu peste împotrivirea lui, scoase dosarele unul câte unul, le puse din nou la loc, scoase apoi un fel de carte legată în piele şi Sainte-Rose observă de data aceasta că Luigi devenise atât de nervos încât începuse să creadă că se punea problema unei imprudenţe. Or, nu era vorba despre o carte, ci despre un mic album de fotografii, toate puse sub celofan, şi toate, fără excepţie, o

reprezentau pe Sandra. Una din de o arăta din profil, tâmpla şi pometul mângâiate de un efect de lumină sofisticat, dar cu o privire foarte pură, parcă ar fi fost fotografiată în momentele acelea extrem de rare pe care el le cunoştea foarte bine, în care ea părea să redobândească un suflet senin, încântător de înţelegător. Indiferent, subofiţerul înfundă albumul în servieta pe care i-o restitui lui Luigi. Sainte-Rose care, temându-se de un incident, venise mai aproape, se depărtă brusc şi toate gândurile sale se împrăştiară în clipa aceea oa un năvalnic stol de păsări.

Reluară drumul şi printr-un fel de acord tacit rămaseră tăcuţi până la Sulmone. La intrare fură supuşi unui nou control, dar de astă dată de către carabinierii italieni care nu le făcură greutăţi. Corso Ovidio şi admirabilul palat al Annunziatei! Fără să se oprească – mişunau patrule peste tot – ieşiră prin Porte Napoli şi din acea clipă toate. Reperele date de Luca se iviră unul câte unul. La capătul unui" drum de pământ şi la poalele unei coline rotunde acoperită cu viţă de vie, apăru casa pe care o căutau. Era o clădire mare, fără stil, cu un panou publicitar pentru o marcă de aperitive pictat pe faţada care dădea spre drumul mare, panou care şi el fusese semnalat de Luca. Dintr-un horn, ieşea fum. Nişte câini lătrară furioşi fără să se arate. Poate că erau legaţi sau închişi pe undeva. Sainte-Rose îl lăsă pe Luigi în maşină şi după ce traversă curtea şi o luă pe după un colţ se îndreptă spre o uşă de sticlă ale cărei perdele le văzuse mişcându-se. Se deschise înainte chiar ca el să ajungă la ea. Bărbatului care îl întreba ce dorea, el îi spuse că îl căuta pe un anume Franco Piatelli.

— Eu sunt.

— Vin din partea lui Luca.

— Ştiu.

— Chiar mă aşteptaţi?

— Eu sunt Luca.

Sainte-Rose îi întinse mâna, îi spuse că de fapt corespundea exact portretului pe care i-l făcuse Filangeri.

— Şi dumneata, aceluia făcut de Bourgoin.

Râseră şi în câteva cuvinte Sainte-Rose îi relată cursa lui neîntreruptă de la Roma în tovărăşia lui Luigi.

— De ce a rămas afară? Hai, du-te şi adu-l!

Sainte-Rose înconjură clădirea ca să revină la intrarea fermei unde rămăsese Fiatul, dar spre via sa surprindere, automobilul tocmai plecase şi alerga în direcţia Sulmone. O luminiţă dansa în farul din spate şi gazele de eşapament formau un nor albastru, subţire. Ce însemnă o astfel de plecare? Foarte alarmat, reveni lângă Luca: acesta aştepta pe pragul uşii mângâind doi câini uriaşi ca să-i liniştească.

— Ciudat, desigur. Dar poate că nu-i plac manifestările de recunoştinţă. Acest gen de efuziuni nu este de obicei pe placul oamenilor inimoşi.

Lui Sainte-Rose, părerea aceasta i se păru încărcată de o ironie involuntară.

— Ai aerul şocat, spuse Luca. Oare cel mai important lucru nu este că te afli acum aici?

Era adevărat. Dar satisfacţia de a fi trecut fără piedică această primă etapă era micşorată de comportarea ciudată a lui Luigi care reînvia în el nişte gânduri răscolitoare. Luca îl introduse într-o încăpere al cărei plafon era străbătut de grinzi groase. Alămurile străluceau. Pe masa acoperită cu pânză ceruită se găsea un ulcior, nişte castronaşe eu flori, câteva obiecte de lemn, toate acestea foarte simple, foarte apropiate, impregnate de munca omului. Ştia că ar fi trebuit să fie beat de fericire şi înţelegea în acelaşi timp că tot ceea ce dădea viaţă sufletului său depindea de acest sentiment de desperare. Pe prag, cei doi câini, fără să înceteze să mârâie, îl vegheau cu ochii lor roşii.

Seara, *marchesa* şi Sandra rămaseră mult timp în faţa focului. Cu două ore mai devreme, Luigi telefonase din Aquila, strecurând printre cuvinte formula care indica reuşita călătoriei. Sandra se simţea toropită de-a binelea şi nu-şi asculta soacra decât din clipa în care aceasta începu să vorbească despre Sainte-Rose, să-i laude calităţile sufleteşti (nimic nu permitea să se afirme că ar fi bănuit cât de cât ceva). Cum Sandra se plânsese de insomnie, *marchesa* promise să-i trimită, prin Sofia, comprimatele pe care i le prescrisese doctorul Marco în timpul crimei ei şi pe care nu le mai folosea. Se ridică, sprijinită pe bastonul ei, cu faţa spre căminul care, luminându-i necruţător obrazul parcă dat cu făină, făcea să strălucească paietele presărate pe pleoape, şi-i înviora gura sângerie.

— Mă voi ruga pentru Jacques, zise ea, mai are o grea încercare de trecut.

Şi se îndreptă spre seară, urcă încet treptele, albă şi neagră în penumbră şi parcă hotărâtă să între întruna din ramele cele mari, baroce, de acolo de sus, din galerie, să se instaleze în ea pentru eternitate, cu privirea fixă şi zâmbetul sarcastic.

Ploua şi Sandra părea atentă la zgomotul acela slab al ploii care cădea în *piazzetta,* la tropăitul hoţesc care dădea impresia că pe sub fereastră cineva se ducea şi venea pe vârful picioarelor căutând un drum spre ea. Mai cunoscuse acest gen de halucinaţie, după moartea fetiţei sale. Auzea pe vremea aceea, prin colţurile pustii sau chiar în spatele ei aceiaşi paşi grăbiţi care abia atingeau pământul. La început se întorcea cu inima tresăltând. Apoi luase obiceiul să continuie mersul, să aştepte, ca în sfârşit să fie ajunsă din urmă. O dată chiar, pe o alee singuratică a Villei Borghese, printre copacii fremătători, se întoarse din drum strigând: „Draga mea, draga mea”, ca o adevărată nebună.

Ceva mai târziu, Sofia coborî de la *marchesa* şi îi ură

noapte bună. Sandra mai aşteptă încă, adâncită în fotoliu, apoi acoperi focul, stinse luminile din salon şi de îndată ce închise uşa camerei sale se simţi prizoniera ei însăşi. Acum toată casa părea scufundată într-o tăcere de abis. Uneori, de foarte departe, se auzea o voce care urla: „Lumina!” şi strigătul acesta se împlânta în sufletul ei unduind ca o rază de lumină, noaptea, în apa unui eleşteu. Fără să-i pese de frigul care îi paraliza picioarele – îşi scosese papucii şi stătea cu picioarele goale pe dalele îngheţate – ea persistă în imobilitatea sa visătoare până în clipa în care, ridicând ochii, se văzu în oglinda dulapului şi începu să tremure. „Ar trebui să mă culc, voi răci”, dar avea conştiinţa că orice mişcare era inutilă. Privi în jurul ei la patul cel mare acoperit cu brocart, la tablourile şi fotografia sa de la cununie, la frumoasa pendulă din secolul al XVII-lea care nu funcţiona niciodată şi la colecţia de cărţi de artă de pe o etajeră care aparţinea lui Luigi. Dar nu prezenţa lui Luigi era cea care se simţea în camera aceea şi oricum, ei nu-i mai era ciudă pe Sainte-Rose. Revolta aceea care o rosese în timpul ultimelor zile dispăruse, înlocuită de acea ironie care-i permitea să se distanţeze de ea însăşi, şi o împiedica să-i fie singură milă de ea.;

Îşi amintea numai că în ajun contemplase îndelung maşina neagră care urma să-l ia cu sine pe Sainte-Rose şi pe Luigi şi pe care un şofer de la minister, complice cu operaţiunea, venise să o gareze în curte. Îşi mai amintea de asemenea că îi văzuse plecând, fără o emoţie adevărată, două figuri detaşate de ea, fără legătură strânsă cu acest sentiment de părăsire pe care îl încerca.

Nehotărându-se să între în pat şi pentru că răceala podelei îi pătrundea acum până în pântece, ea se aşează pe marginea unui fotoliu cu picioarele pe capătul unui covor de lână. Din acel loc se vedea în aceeaşi oglindă. Ea Era fantoma aceea cu ochii întunecaţi, cu gura amară şi se cutremură din nou. Îşi zise: „Nu este vorba de un

bilanţ, de fapt este vorbă să aflu ce-mi dă impresia asta că trăiesc în vid. Incapacitatea de a reţine indiferent ce. Frazele acestea prindeau viaţă în minte pe când întreaga ei suflare se întorcea spre adâncul eului ei, forma din ce în ce mai mult un ascunziş fără legătură cu viaţa reală. „Sunt bolnavă, am probabil febră.” îşi aminti totuşi că mai trăise şi altădată asemenea ceasuri lipsite de consistenţă. Imaginea lui Sainte-Rose nu mai avea nici cea mai mică putere asupra sensibilităţii ei, nu mai stârnea unda aceea luminoasă care o făcea puternică odinioară. Cum de putuse să-şi facă astfel de iluzii? Din nou frigul. Tot oraşul părea mort şi cu toate acestea strigătul: *„Lumina!”* păru că zboară pe deasupra lui ca o pasăre mare, albă. De data aceasta Sandra se strecură sub plapumă fără ca măcar să-şi scoată capotul, să-şi facă gimnastica sau toaleta de seară. De îndată ce stinse lumina nu mai putu suporta întunericul şi, clănţănind din dinţi, se sculă din nou, reaprinse lampa şi constată că toate obiectele care o înconjurau nu mai aveau relaţii precise cu ea. În casă un orologiu bătu ora unsprezece. Sau poate miezul nopţii? Nu numărase. Deci o femeie ca ea, care putea trece drept inteligentă, se lăsa înşelată de un miraj. Avea de ce-şi bate joc. Pe comodă, pendula arăta pentru veşnicie tot ora patru – mai precis ora patru şi douăsprezece minute – şi privirea ei albă părea că o studiază. Să doarmă. Dori somnul, dar cum să se resemneze şi să stingă lumina? Şi lumina o deranja undeva în începuturile toropelii căreia înclina să-i cadă pradă şi n-avea nici măcar o singură ţigară. Nu mai ieşise ca să se aprovizioneze. Îi lipseau mai ales *Grifasurile.* Se ridică, începu să umble în lung şi în lat cu sentimentul că îşi calcă singură inima în picioare. „Cum am putut să mă amăgesc astfel?” Ciudat, înţelegea că întrebarea aceasta, pe care mintea ei o relua întruna, nu avea importanţă, că esenţialul era în altă parte. Esenţialul consta poate din detaşarea aceea care pusese stăpânire pe ea de când îndurase furia lui Sainte-Rose şi îi

suportase reproşurile. Era oare atât de greu pentru el să conceapă că cedase spaimei de a-l pierde prea repede? „Încă o clipă, domnule călău. Ironia putea deveni totodată un refugiu. Oglinda dulapului îi întorcea imaginea, obraz slăbit, descărnat – consecinţa recentelor sale insomnii – părul încâlcit, gura palidă. Un vag miros de camfor plutea prin cameră, deoarece *marchesa* îl obliga pe Luigi să poarte camfor asupra lui ca să prevină tifosul şi acest miros putea tot atât de bine să nu fie decât parfumul sufletului ei care se dezagrega cu încetul, se fragmenta în cioburi mici. Din cioburile astea nu va mai putea niciodată să închege ceva coherent, armonios. Se privi mai atent. De când cu scena lui Sainte-Rose, renunţase la obişnuitele ei îngrijiri cosmetice, de unde şi pielea uscată, pleoapele vag mototolite. Se schimbase foarte repede şi în mod vădit deşi tot mai avea ochii extrem de frumoşi. Până nu demult, în pasiunea lor amoroasă, unii bărbaţi îşi exprimaseră admiraţia, dar acum toate astea îi erau indiferente. Îşi simţea inima dezgolită, fără apărare, ameninţată să se usuce. Ce vârstă ar avea fata ei astăzi? Păi sigur, optsprezece ani! Şi la gândul acesta, frigul îi muşcă trupul şi mai tare. Îşi zise că s-ar putea linişti în sfârşit dacă ar avea un somnifer, numai că *marchesa* uitase să-i dea Sofiei tubul şi nici ea însăşi nu se mai gândise la asta.

Ieşi, se urcă la soacra ei fără să aprindă lămpile salonului. Raza care ieşea din camera ei era suficientă să lumineze seara. Pe o masă, la căpătâiul patului, era pusă o candelă care, luminând-o pe *marchesa* adormită, o făcea să semene cu o mumie abia scoasă din feşele ei, cu tenul ca ceara, pielea obrazului lipită de oase şi cu orbitele uluitor de adâncite. Atmosfera îngheţată a camerei, oglinzile şi marmurăriile întăreau impresia de mausoleu. Sandra trecu în camera de baie, aprinse toate becurile, nu luă în seamă măsuţa supraîncărcată de farduri şi de pomezi de care Sofia se folosea când o gătea

pe stăpâna ei în fiecare dimineaţă şi găsi tubul cu somnifere. Era vorba de gardenal şi ea nu luă decât un singur comprimat. Doză suficientă, îşi zise. Începu să-şi umple un pahar cu apă când, ridicând ochii, zări în spatele ei, prin oglinda de deasupra chiuvetei, corpul mulat de plapumă al celei care dormea şi îi trecu prin minte o idee bizară. Se retrase cu paharul şi cu tubul în mână, străbătu din nou camera prin care trecerea ei, deşi furişă, făcuse să pâlpâie flacăra candelei, deasupra untdelemnului de o frumoasă culoare aurie. La ea în cameră, după ce depuse paharul şi tubul pe mescioară, chiar sub lampă, făcu câţiva paşi cu braţele strâns încrucişate pe piept. Se simţea ca la gura unui puţ întunecat şi se aşeză într-un fotoliu ştiind că ar ceda ispitei dacă s-ar întoarce la mescioară şi la micul tub galben. Sainte-Rose nu era decât un accident, o piatră de care te împiedici. În pahar, chiar în mijlocul volumului de apă, străluceau raze luminoase. Într-o zi, pe vremea când era încă adolescentă, un om se aruncase sub un tren. Îi murise băiatul şi prietenii lui spuneau că de la nenorocirea aceea durerea îl măcina. În noaptea aceasta înţelegea mai bine ce însemna expresia aceea. Descoperea în sine goluri, surpături, zone de prăbuşire. Se ridică, înaintă spre lampă, luă paharul, – „ce voi face?” – privi reflecţiile din interior cu o atenţie prelungită – „şi ar fi destul dacă aş ieşi, dacă aş umbla pe străzi, pentru ca lucrul acesta, Dumnezeule, să devină imposibil” – dar străzile erau interzise, cufundate în frig şi noapte şi şefii de sector pretindeau, cu strigăte furioase, acel întuneric de care ea se temea. De îndată ce repuse paharul lângă tub, ştiu că între ea şi cele două obiecte se crease o legătură intimă, strânsă, care făcea din propria ei rezistenţă un element secundar, un curent străin. De câte ori trecea prin faţa paharului, î se schimbau strălucirile şi i se părea că altele asemănătoare sclipeau în mintea ei, se înteţeau, se stingeau, se încurcau în reţele misterioase.

Cu un elan brusc, apucă tubul, îl goli pe masă, răspândi comprimatele. Erau foarte albe, uşor bombate, marcate la mijloc cu o monogramă alcătuită din trei sau patru litere. Le contemplă îndelung, fără să se gândească să le numere deşi ştia că era nevoie de o doză relativ mare. Frigul îi învălui inima fără să i-o pătrundă. Se întoarse la pat, se culcă pe o parte, cu picioarele îndoite, cu faţa întoarsă spre mescioară. Aceeaşi linişte strivea întreaga casă. Şi colo, la capătul lumii, paharul capta razele lămpii, iar deasupra lui, pe scrin, pendula moartă arăta ora patru şi douăsprezece minute şi aceşti doi timpi, timpul „imobil” şi timpul care se scurgea se vor identifica complet în curând, vor crea pentru o clipă aceeaşi iluzie care se afla în fiinţa ei. Regreta că îl întâlnise pe Sainte-Rose? Că i se dăruise nu în sensul convenţional al termenului ci în acela absolut? Regreta de a fi crezut că, datorită lui, ceea ce părea definitiv uscat va reîncepe sg trăiască? Deci toată această dragoste trezită din amorţire nu va servi la nimic? Cu mersul ei târşit se îndreptă spre pendulă, o examină – „înnebunesc din ce în ce” – apoi se lungi de-a latul patului şi închise ochii. Ca adeseori când era lipsită de *Grifasuri* încercă senzaţia neliniştitoare că pământul se învârtea mai repede pe axa lui, dar se încăpăţână să rămână astfel fără să găsească somnul până când auzi orologiul din salon bătând de patru ori.

Se sculă deodată, îşi scoase în grabă rochia de casă, cămaşa, refăcu gesturile cotidiene, alese lenjerie fină, îşi trase ciorapii după ce verifică dacă erau în stare bună, îşi încălţă pantofii cu cataramă – „talpa dreaptă este uzată, tocul celuilalt se deformează— dar aceste observaţii fură târâte imediat şi înghiţitele curentul rapid care îi străbătea conştiinţa. Apoi, în combinezon, se duse repede să deschidă dulapul şi să ia de. Acolo rochia pe care o prefera şi care se închidea cu un lung şir de nasturi la spate; în timpul acestei operaţii îşi dădea seama din ce în ce mai confuz că timpul şi spiritul ei nu mai coincideau,

că îi era indiferentă perceperea întregii realităţi, că puţin îi păsa dacă nu acorda unor obiecte semnificaţia lor. De îndată ce fu gata se autoironiză cu aceeaşi acuitate cu care ar fi făcut-o faţă de o altă persoană a cărei comportare i s-ar fi părut de o amuzantă superficialitate. Ora patru şi douăsprezece la pendula cea care nu se mai putea repara şi care servea doar de ornament şi ora patru şi zece la ceasul ei de mână. Notaţiile de pe cadranul său de email, împodobit cu minusculi trandafiri de o rară perfecţiune nu erau decât o fantezie menită să-şi bată joc de destin. Atât de brusc apucă paharul încât se vărsă puţin din conţinut. Aşteptă ca nivelul apei să se liniştească, să formeze o verigă subţire, argintată. Nu se mai gândea nici la bărbatul ei – „Sărman, sărman Luigi”, – nici la Sainte-Rose, nici la *marchesa,* nici la nimeni; era prizoniera unui gând care se strângea tot mai mult în jurul ei, o închidea tot mai tare în cercul lui, o despărţea de partea aceea încă vie din ea însăşi care ar fi putut să o salveze. Orele acestea, zilele acestea, anii aceştia care or să vină s-ar adăuga altora ca să formeze un bulgăr hâd de timp trecut, de timp trăit, mult prea greu. „Pot înghiţi pastilele două câte două o dată ce m-am culcat.” Se aşează mai întâi pe pat, şi-şi verifică toaleta. „Poate că va plânge cineva pentru mine.” Gândul acesta se rostogoli prin sufletul ei ca o piatră pe o pantă în solitudinea unui munte arid. Începuse să înghită primele comprimate.

15

CUM SA SE POATĂ BĂNUI EXIS-tenţa unui şir de săliţe subterane sub fermă şi sub colina acoperită de vii, veche necropolă a unei civilizaţii despre care Luca şi fratele său Pasquale nu ştiau nimic? Acolo se stivuiau butii de ulcioare de vin, acestea nu astupate cu dopuri, ci cu un strat de ulei şi un capac de hârtie. Unele din pivniţe conţineau sarcofage prinse încă în pereţi şi ornamentele lor cu sculpturi erau aproape intacte. Cea mâi remarcabilă dintre aceste sculpturi reprezenta o ceremonie cu o femeie aşezată pe un jilţ, primind ca ofrandă ramuri de palmier şi flori. Musafirii clandestini ai lui Luca şi Pasquale (doi englezi, un american şi un olandez) îl primiseră cordial pe Sainte-Rose. Trăiau toţi cinci în afara oricărei lumini naturale, doar la aceea a lămpilor de petrol şi dispuneau de paturi de campanie. Nişte lăzi serveau drept mese şi scaune. Luca mai aştepta doi piloţi după care urmau să fie chemaţi ghizii pentru trecerea frontierei.

Englezii erau singurii supravieţuitori ai unui *Wellington* avariat deasupra Adriaticei, după o misiune pe coasta dalmată. Capturaţi amândoi de o vedetă germană pe dnd pluteau în derivă cu barca lor pneumatică, fugiseră din trenul care îi ducea în Germania. Americanul, pilotul unui *Mustang,* fusese victima *Flakului* deasupra Anconei. Căzut cu paraşuta în munţi, fusese recuperat de nişte ţărani. Cât despre olandez, nu era vorba de un aviator, ci de un ofiţer de serviciu pe un vas britanic de aprovizionare care se lovise de o mână în timpul operaţiilor de la Anzio.

Pescuit de germani şi îngrijit de arsurile sale, într-un spital militar, fugise într-o noapte, în timpul unui raid aerian.

În acest refugiu zgomotul era interzis în ciuda adâncimii pivniţelor. Era interzisă de asemenea apropierea de anumite crăpături care comunicau cu suprafaţa. Într-adevăr germanii se foloseau de câini cu mirosul infailibil şi executau o vânătoare feroce a călăuzelor de trecere peste frontieră. La cel mai mic indiciu, SS-iştii sau miliţia, îi închideau pe suspecţi împreună cu familiile şi animalele lor în propria lor casă pe care o burduşeau cu explozibile şi aruncau totul în aer. Pe văi, dincolo de Sulmone, ruine calcinate aminteau implacabila cruzime a represaliilor. Toată împrejurimea era înţesată de unităţi specializate în urmărirea partizanilor. De se foloseau de numeroase viclenii şi minau mai ales anumite poteci bănuite că serveau convoaielor de evadaţi. Aceste mine decimau de cele mai multe ori turmele sau ucideau păstori inofensivi. În timpul acestor nesfârşite ore de aşteptare, Sainte-Rose juca şah cu pilotul *Mustangului.* Piesele fuseseră cioplite din lemn alb şi din foi de plută Pilotul se numea Roy Frazer. Conducea, la Philadelphia, un gimnaziu şi trupul lui era subţire şi suplu ca de balerin. Era un tip meditativ, potrivit acestor pivniţe milenare, acestei tăceri de criptă, acestor lămpi a căror lumină neliniştită punea în mişcare procesiunile din lungul sarcofagelor. Fusese „doborât” pentru a doua oară numai că prima dală putuse ateriza cu aparatul în flăcări între liniile aliate. El susţinea faţă de Sainte-Rose că viaţa nu era niciodată o aventură strălucitoare, ci împlinirea unui destin necruţător. Se îndoia de asemenea că ai putea deveni mai bun, dar important în ochii lui era să dai întotdeauna tot ce ai mai bun în tine. Spunea că va muri în curând în războiul acesta şi când vorbea despre moartea lui avea un accent pudic ca şi cum ar fi evocat logodna sa cu vreo fată de o subtilă delicateţe.

La venirea nopţii, ascunşii se urcau pentru o oră în curte, sub protecţia lui Luca şi a lui Pasquale. Fiecare străjuit de câte un câine. Toţi stăteau tăcuţi respirând aerul tare. În acele clipe mai ales, amintirea Mariei căpăta pentru Sainte-Rose mai multă intensitate, parcă ea ar fi fost cu adevărat pentru el miza întregii sale existenţe, îşi amintea clipa despărţirii lor în biserică şi aceea în care s-a pomenit singur pe via Mazzini cu senzaţia că un cârlig de oţel îi sfredelea inima. Se ghiceau înălţimile foarte apropiate din preajma fermei, căci de formau o lungă dungă de cer fără stele. În curând vor păşi colo, sus, în haosul acela de stânci şi zăpadă numai că fiecare pas atunci va fi un pas spre Mărie.

I se întâmplă de asemenea să se gândească şi la Sandra. Ea îi spusese: „Deci nu înţelegi nimic” şi acum întrebarea aceasta se răsucea în mintea lui cu o mişcare pătrunzătoare, de sfredel. În prima noapte pe care o petrecuse în pivniţele acestea – şi pentru că noţiunile de noapte şi de zi se confundau pentru ei – el prezentase camarazilor săi scamatoriile cele mai ingenioase cu cărţile. Or, atunci când vru s-o facă pe cea mai dificilă, aceea care într-o anume seară, la *palazzo,* o agasase atâta pe Sandra, nu reuşi deloc. De fiecare dată figura aleasă se ascundea. Cu toate acestea Roy Frazer, conducând el firul lucrurilor, reuşi farsa fără efort şi reîncepu de trei ori cu acelaşi succes.

— Eşti mai tare ca mine, spuse Sainte-Rose, puţin umilit.

— Nu mai tare, replică micul american privindu-l drept în ochi. Dar scamatoria asta cere o perfectă concentrare şi pe dumneata te tulbura ceva.

Sainte-Rose era sigur că Frazer avea înfipt un bloc de gheaţă chiar în măduvă şi că numai răceala aceea stranie îl făcuse să se înfioare.

La 9 aprilie, sosiră în cele din urmă cei doi bărbaţi pe care îi aşteptau, doi supravieţuitori ai unei fortăreţe

zburătoare doborâtă în împrejurimile Perugiei, doi găligani foarte veseli care cerură vin să serbeze ziua aceasta mare. Cum acest 9 aprilie era chiar în duminica Paştelui, Sainte-Rose îi întrebă care era evenimentul pe care de fapt doreau să-l sărbătorească.

— Păi, intrarea noastră în rai!

Arătară cu braţele întinse, butiile, ulcioarele, rezervele de sticle.

Primul, care era originar din Saint-Louis, Missouri, vru să cânte cântece de *cow-boy.* I se dădu suficient de băut ca să tacă. Al doilea, şofer de taxi în Detroit, după câteva libaţiuni nu mai avu în cap decât o singură idee, să sondeze sarcofagele ca să recupereze obiectele preţioase. Le-a fost greu să-l convingă că alţi amatori îl px-ecedaseră în acest proiect încă din timpuri foarte vechi şi că în cel mai bun caz nu va găsi acolo decât oseminte fără interes. Se încăpăţână în ciuda sfatului şi în cele din urmă găsi un craniu pe care hotărî să-l juca drept amintire tinerei sale soţii.

Sainte-Rose îi sugeră că putea fi vorba de craniul lui Nero.

— *W hut's Nero?* [18]

— Hitlerul vremii!

— *Very exeiling!*[19] Şi n-a rămas din el decât atâta!

— *Las, poor Yorick s,* rosti blând Frazer.

La 10 aprilie, Pasquale veni să-i prevină că dispozitivul de evadare era gata şi că puţin înainte de miezul nopţii *ci* lăuzele vor fi acolo. La ora hotărâtă ghizii se prezentară într-adevăr, şi, amănunt care surprindea, câinii tăcură la sosirea lor. Erau trei dintre care cel mai în vârstă arăta de patruzeci de ani. Purtau haine şi pantaloni de catifea brună sau neagră, bocanci cu cuie şi şepci cu apărători pentru urechi. Cel mai tânăr purta în bandulieră o ploscă din piele de ţap care fără îndoială era plină cu ţuică.

[18] Ce e Nero ? (americană).

[19] Foarte interesant (americană).

Niciunul nu părea înarmat. Hainele lor răspândeau. Un miros de grajd, ochii lor înguşti îi observau pe unii şi pe ceilalţi cu o insistenţă binevoitoare şi liniştită. La început părură surprinşi, apoi amuzaţi descoperind craniul pe care bărbatul din Detroit îl ţinea simplu, sub braţ. Cei care comanda micul grup enumera consemnele şi Frazer traduse în acelaşi timp în engleză.

Fură nevoiţi să mai aştepte înainte de a pleca. Noaptea era totuşi liniştită. Frigul amintea de vecinătatea masivelor înzăpezite, înţepenite puţin mai încolo, înfofolite în nori.

Sainte-Rose îşi aminti de toate chipurile cunoscute, de toate evenimentele trăite de când căzuse din cer, într-o zi amărâtă de iarnă, pe malul mării Italiei. Ceva trist şi exaltant puse atunci stăpânire pe el de parcă la Roma, în primăvara lui o mie nouă sute patruzeci şi patru şi în cel de al douăzeci şi optulea an al vieţii se apropiase de misterul propriei sale existenţe. Şi în clipa când să-şi ia rămas bun de la Luca şi de la fratele lui, el avu simţământul că spunea totodată adio şi tinereţii sale şi că ea nu va mai fi de acum înainte în urma lui decât o nimica toată de zăpadă în scobitura unei stânci.

16

PE ACEST LOCOTENENT DE AVIAţie cu insigna de argint a piloţilor pe *battle-dressul* lui, îl cunoşteam perfect. Sainte-Rose! Jacques Sainte-Rose!

— Dar te credeam mort! De unde răsări tu, Lazăre?

Mi se spusese că, la bordul *Maranderului* lui, se pierduse pe mare la întoarcerea dintr-o misiune deasupra Italiei. Mi-a relatat pe scurt cum a scăpat.

— Ce poveste! Şi dacă aş scrie despre asta?

— Ei, lasă!

— Vino să bem un pahar!

— Mulţumesc. Sunt grăbit. Am nevoie de Jeepul tău.

— Să ţi-o împrumut pe *Lady Pamela*? Eşti nebun?

— Am nevoie de ea imediat,

— Schimbătorul ei de viteze cere o blândeţe de care numai eu sunt în stare.

— Atunci vino cu mine.

Părăsirăm barul, Jacques îmi povesti cum, în dimineaţa aceea, în zori, bombardase, cu o formaţie de cincisprezece B-26, o gară de triaj nu departe de liniile germane. Mitraliorul lui primise drept în obraz o schijă de obuz. Maxilarul fracturat, un ochi atins! Ordin să aterizeze pe câmpul cel mai apropiat, în împrejurarea aceasta, Roma, să încredinţeze rănitul unui spital şi să se întoarcă apoi la escadra sa din Sardinia. Se întorcea tocmai de la spital şi căuta un mijloc de transport ca să se ducă înapoi la echipajul său.

— Să vorbim limpede, am zis. Spitalul sau baza ar fi putut să te scoală din încurcătură. Nu pentru că n-am chef să hoinărim prin Roma! Cu atât mai mult cu cât bucuria să te revăd, şi să te revăd teafăr, este adevărată.

— Nu este vorba de hoinăreală.

— Ah! Misiune secretă! Bravo, poţi conta pe discreţia mea.

Era mai degrabă de statură mică, dar bine proporţional, cu obrazul fin şi privirea tristă. Făcuserăm traversarea Marsilia-Alger pe acelaşi cargobot, chiar înainte de debarcarea aliaţilor în Africa de Nord.

Pentru a evita ca *Lady Pamela* să-mi fie luată cu împrumut într-un fel mai mult sau mai puţin definitiv, o lăsaserăm într-un garaj militar în paza unui soldat al poliţiei militare. Şi pentru mai multă siguranţă legaserăm volanul cu un lanţ de oţel bine încuiat cu un lacăt. Am arătat sentinelei legitimaţia mea şi l-am rugat pe Sainte-Rose să se urce lângă mine. Afară, soarele orbitor de iulie rănea ochii.

— Unde mergem?

— Te voi călăuzi.

Înainte de a se întoarce la aeroport avea de făcut două vizite. Am urmat deci indicaţiile sale; pe drum i-am cerut să-mi descrie trecerea Abruzzilor cu tovarăşii săi de evadare. După un drum lung şi istovitor, prin zăpadă, printr-o regiune haotică, au sosit la avanposturile Armatei a VIII-a Britanică. Dintr-o cazemată doi infanterişti englezi le strigară: „*Come on, boys*”[20] şi după vocile acestea, pe care aerul îngheţat le înăbuşea, ei înţeleseră că au ajuns. Era în zori. Îşi amintea că peste tot erau sârme ghimpate afurisite, dar că lumina tremura peste creste. Eu i-am dat veşti despre câţiva prieteni comuni, mai ales despre Serge Longereau, rănit în timpul marii ofensive, asupra Romei.

Curând Jeepul intră într-o piaţă mică. Sainte-Rose

[20] Haideţi, băieţi (engl.).

coborî ca să bată la poarta unei reşedinţe particulare. Îi deschise un bărbat cocoşat, slab, cu capul tuns. Un cap mare de ţăran cumsecade.

— Aş dori să o văd pe *marchesa* Vitti.

— Pe *marchesa*? Păi, ca a plecat, domnule.

— Unde?

— La Viterbo. La fiul ei cel mare. Au acolo o proprietate.

— Ştiu. Nu este nimenea acasă? Unde au plecat Sofia şi Giacomo?

— A, îi cunoaşteţi?

— Când nemţii ocupau Roma, am fost ascuns aici.

— Înţeleg. Sofia şi Giacomo au urmat-o pe *marchesa.*

— Şi domnul şi doamna Pavone?

— Şi ei au plecat, dar la familia doamnei, la Benevent.

— Cum le merge?

— Doamna a fost foarte bolnavă.

— Ce fel de boală?

— Abuza de somnifere, de droguri de tot felul. În vremea aceea ştiţi cât de tare zdruncina nervii viaţa la Roma.

— Când a început să fie bolnavă?

— Nu ştiu nimic despre asta.

— Când am evadat, la începutul lui aprilie, era sănătoasă.

— Cred că Sofia mi-a vorbit chiar despre începutul lui aprilie. Nu uitaţi că puţin înainte a fost acea îngrozitoare tragedie din Ardeatine.

— De fapt…

— Şi *marchesa* a fost foarte tare mâhnită. Iată-le refăcute pe amândouă.

— Mă bucur.

Îl priveam pe Sainte-Rose. Pentru un om care se bucura avea aerul mai degrabă descumpănit. Înţelegeam totuşi că ar fi vrut să-i salute pe cei care, cu riscul şi pe răspunderea lor, îl ajutaseră să scape de germani. Bătrânul paznic îl privea cu curiozitate.

— Mi-ar plăcea să arunc cel puţin o privire prin salon, spuse în cele din urmă Sainte-Rose. Se poate?

— Desigur.

Am pus lacătul la volanul *Lady-ei* *Pamela* şi i-am urmat. Salonul despre care era vorba era întunecat, cu fotoliile acoperite cu huse, cu un mare candelabru veneţian şi două tapiserii remarcabile de fiecare parte a căminului. Sainte-Rose examina decorul acesta în care plutea un miros ce ceară de parchet în timp ce portarul şi cu mine rămăseserăm puţin în urmă. Tapiseriile păreau să degajeze o lumină foarte palidă. Nişte cartonaşe indicau ceea ce reprezentau: *Goana Atalantei* şi *Aşteptarea lui Rector şi a Andromacăi sub zidurile întărite ale Troiei.*

După ce Sainte-Rose lăsă un mesaj pentru *marchesa* (portarul adusese hârtie) am plecat străbătând oraşul.

— În definitiv, cucuie, n-ai putut fi prea nenorocit în colivia asta frumoasă.

Nu mi-a răspuns. Mergeam de-a lungul Tibrului care sclipea sub soarele încălzit la roşu; apoi Sainte-Rose mă rugă să o iau pe o stradă, apoi pe o alta până mă opri în faţa unui mare imobil galben. Era foarte cald. Te simţeai uşurat îndată ce găseai adăpostul unei pete de umbră. Un soare nebun se rotea deasupra acoperişurilor şi eu mă gândeam la cei care se luptau la nord de Roma şi pe care mâine îi voi întâlni. După ce mi-am luat precauţiile de rigoare în ce-o privea pe *Lady Pamela* am pornit-o, împreună cu Sainte-Rose, pe coridor.

— Te însoţesc, am spus, afară doar dacă-ţi par inoportun.

— Hai, vino.

— Şi aici ai fost ascuns?

— Nu.

Vedeam bine că era îngrijorat, că refuza să-şi dea gândurile pe faţă. Pe uşă, de cum am ieşit din ascensor, am citit: *S. Filangeri.* Ne-a primit o doamnă în vârstă. Era chiar doamna Filangeri. Cum vorbea foarte încet, abia am

înţeles că soţul ei era absent. Numai că Sainte-Rose păru dintr-odată atât de impresionat încât am ascultat mai atent. De fapt, acest Filangeri, sculptor, era absent pentru totdeauna. Ca să zicem aşa, mort de-a binelea. Ne găseam în interiorul apartamentului unde domnea o răcoare odihnitoare. Am aflat atunci că nenorocitul acesta fusese asasinat de naziţti în grotele ardeatine. Inutil să mă mai agit ca să scriu vreun articol, povestea fiind de-acum mult prea exploatată de majoritatea confraţilor. N-avea importanţă. Bătrâna doamnă spunea că soţul ei se găsea într-o categorie de prizonieri care nu trebuia să figureze pe lista ostatecilor. Nimeni până atunci nu putuse lămuri în ce împrejurări fusese totuşi desemnat pentru masacru. Nu plângea, deşi vocea îi tremura. Ochii ei obosiţi, înconjuraţi de pieliţe uscate, îl priveau pe Sainte-Rose cu o expresie de desperare. Văzuserăm multe lucruri în cursul acestui război, dar durerea unui bătrân mă lovea mai mult decât altele. Sainte-Rose îi luă mâinile şi îi vorbi atât de încet încât din păcate nu am putut prinde nimic din ce îi spunea. I-am lăsat şi am intrat în atelier. Ştiam că de la începutul lunii acesteia de iulie, italienii lucrau la degajarea cadavrelor în galeriile acelea pe care naziştii le astupaseră cu explozii de mână. Ştiam că tocmai fuseseră descoperite cele două piramide enorme, într-un miros infam, în mijlocul unei puzderii de larve, de muşte uriaşe şi că şobolanii se cuibăriseră până şi în craniile zdrobite. Fereastra atelierului era deschisă spre cerul în flăcări. Printre balustradele terasei se vedeau fragmente din panorama Romei, acoperişuri de ţiglă rotundă, clopotniţe, domuri albite de furtuna solară. Am făcut înconjurul încăperii. O pisică mă pândea cu ochii ei verzi. Era culcată pe suportul unui chioşculeţ, printre marionete, cu laba dreaptă înainte, cu pielea ghearelor de un negru frumos şi mi-am amintit că în Japonia,. În cimitirul pentru pisici Go-tu-ku-ji, văzuserăm pe faţada templului fresca motanilor zugrăviţi cu laba ridicată ca

pentru un misterios salut. După legendele chineze şi japoneze, sufletul unei persoane moartă de o moarte violentă putea fi găzduit de trupul unei pisici şi chiar putea vorbi prin gura ei.

— *Maneki Neko,* am zis blând mângâindu-i spinarea.

Era formula magică pe care o învăţaserăm la Tokio şi prin care puteai face să vorbească pisica al cărei stăpân fusese omorât. Dar aceasta se mulţumi să tremure sub mâna mea. În spatele meu, doamna Filangeri şi Sainte-Rose, care veniseră după mine, vorbeau despre o altă persoană care se numea Mărie.

— Nu am veşti de la ea, spunea bătrâna doamnă. Mi s-a spus totuşi că se află în zona ocupată, la Torino cred. Cum să mai ştiu şi eu, Dumnezeule?

— Când am sosit, am telefonat zadarnic la Radio. Totul a fost schimbat.

— Mărie a fost obligată să părăsească Roma când a început să fie bănuită. A plecat ca să nu fie arestată. Era cred, sfârşitul lui aprilie.

El o întrebă pe doamna Filangeri dacă îi permitea să scrie acestei Mărie pe adresa ei, pentru ca atunci când se; va întoarce să găsească scrisorile lui.

— Sigur. Scrie-l pe adresa mea. Îi voi păstra tot ce vei trimite. Se va întoarce, ai încredere.

Zâmbi pentru prima oară şi o expresie foarte tânără îi lumină ochii. Mă gândeam că f se spusese probabil şi ei privitor la soţul ei: „Aveţi încredere” şi mi-am recitat nişte versuri de Dante:

Per me şi va nella citta dolente,
Per me şi va nell’eterno dolore[21];

atât demult am avut întotdeauna mintea împănată cu citate literare.

[21] Prin mine se intră in cetatea durerii,
Prin mine se pătimeşte în veşnica durere (it.).

Dar descoperiserăm lângă fereastră o statuie de lut care îmi capta acum toată atenţia. Din nenorocire, cum fusese neglijată, era uscată de tot, crăpată, plesnită, coşcovită, plină de coji, dar în ciuda acestor alterări iremediabile care mă dezolau, mai păstra o graţie care supravieţuia ca prin minune acestei descompuneri. Am întrebat-o pe doamna Filangeri:

— Ce reprezintă?

— Poate că o *Venus.* Sau *Naşterea Primăverii.* Sau altceva.

Sainte-Rose privea şi el statuia şi aş fi putut jura că era în sinea lui tot atât de deznădăjduit de această deteriorare fără remediu, îi vedeam privirea întunecată. Vedeam de asemenea o vână care se zbătea tare de-a lungul gâtului.

— Soţul dumneavoastră nu va precizat niciodată nimic referitor la ea?

— *Venus* sau *Primăvara* sau *Afrodita,* spunea ceea ce voiau alţii. O dată a vorbit chiar despre *Elena.*

— Elena? Elena din Troia?

— Da şi despre grecii care se bătuseră pentru ea, adică pentru frumuseţe şi pentru onoare.

Eram grupaţi în lumina violentă care trecea prin uşa de sticlă deschisă spre terasă, toţi cu privirea ridicată spre statuia care, oricât de deteriorată ar fi fost, strălucea încă printr-un fel de seninătate triumfătoare, ca şi cum, după milenii, ar fi fost smulsă din măruntaiele pământului conform ciclului unei veşnice învieri. Sainte-Rose nu spuse nimic, dar mi se păru foarte palid. Poate că era efectul soarelui care îl învăluia în întregime. Fără să-mi pot explica de ce, mă simţeam puţin îndoioşat. Am zis:

— Aşa încât, doamnă, credeţi că este vorba de Elena?

— Nu, nu cred nimic, spuse ea. Sau cred mai degrabă că nici soţul meu nu ştia nimic şi că în fond era vorba numai de un vis.

Şi îmi zâmbi în felul ei blând şi umil care mă atingea la

inimă. Mi-ar fi plăcut să-i mai vorbesc încă, dar din păcate Sainte-Rose nu mai putea întârzia şi trebuia să-l conduc cu toată graba la terenul de decolare.

În ascensor l-am întrebat:

— Să vorbim deschis, de ce a fost lăsată în părăsire o operă atât de frumoasă?

— Când Filangeri a fost arestat soţia lui se găsea la Spoleto. Atelierul a rămas probabil multă vreme gol.

Ascensorul aluneca gemând de-a lungul etajelor. Lângă mine, Sainte-Rose părea gânditor.

— Spune-mi, ai cunoscut modelul?

— Da.

— Norocosule. Avea într-adevăr înfăţişarea aceea de regină?

— Da.

Încă un minut sau două şi ajungeam jos. Vedeam bine că nu era dispus la confidenţe.

— Şi Mărie? Se poate vorbi despre ea? Creezi că se va întoarce?

— Sunt sigur. Şi te rog, lasă subiectul acesta.

— Cum vrei. Dar nu ai aerul că ţi-ai pierdut timpul în „captivitate”.

— Cu ea nu e ceea ce creezi!

— Ei, bravo! Iartă-mă. Va reveni.

— Avem întâlnire la Roma.

Era să-l ironizez imediat în legătură cu un astfel de răspuns şi cu acest ton sigur pe care-l folosise, dar de-acum şi ieşeam din coridorul imobilului şi acolo, în fund,. Uşa dinspre stradă desena un pătrat mare de soare.

— Ai dreptate. Şi deodată am fost foarte convins de ceea ce spunea. Ai dreptate, Jacques. Dintotdeauna, Roma a fost oraşul întâlnirilor decisive. Nimeni, n-a pierdut-o vreodată pe a lui.

---- Sfârşit ----